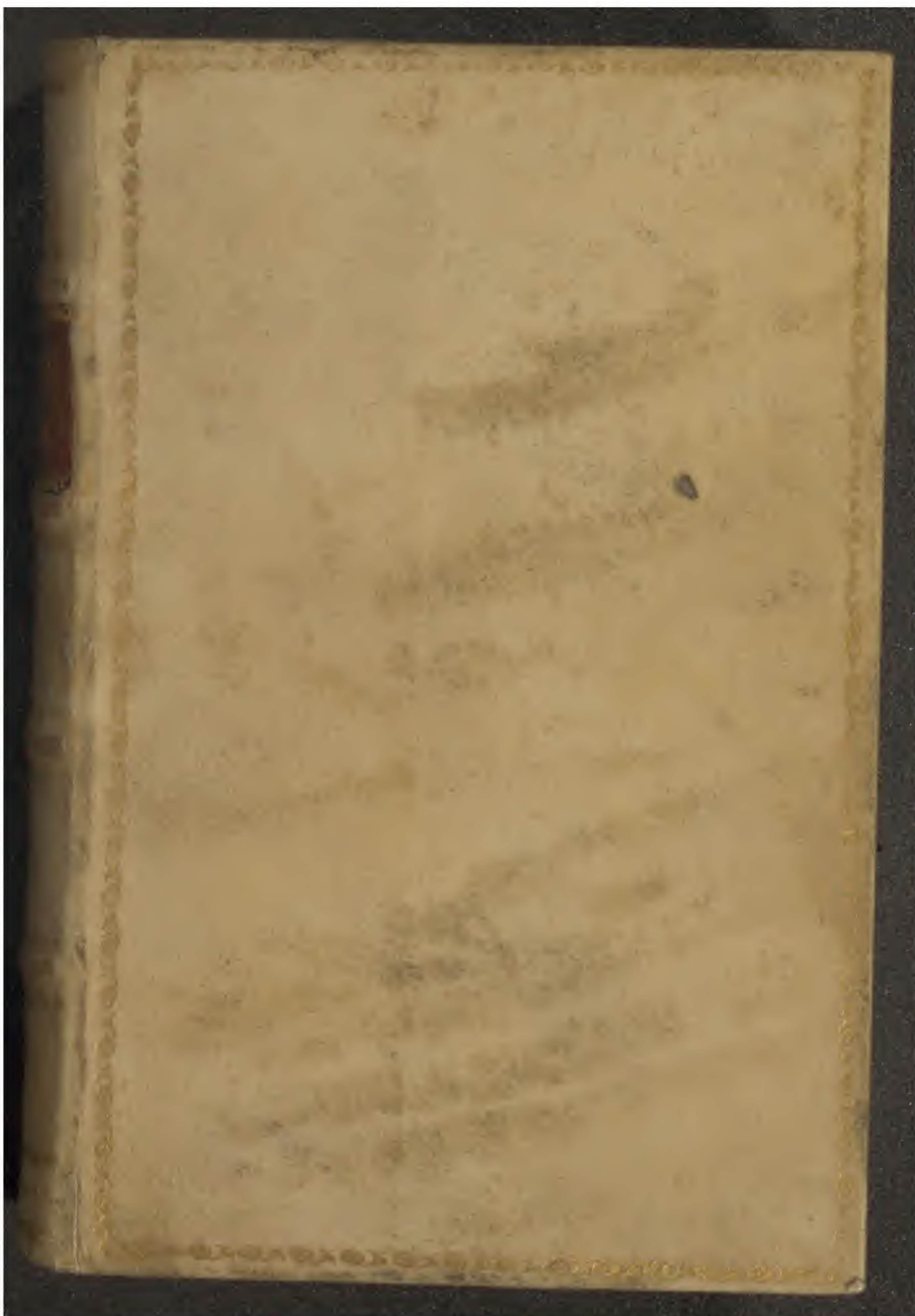
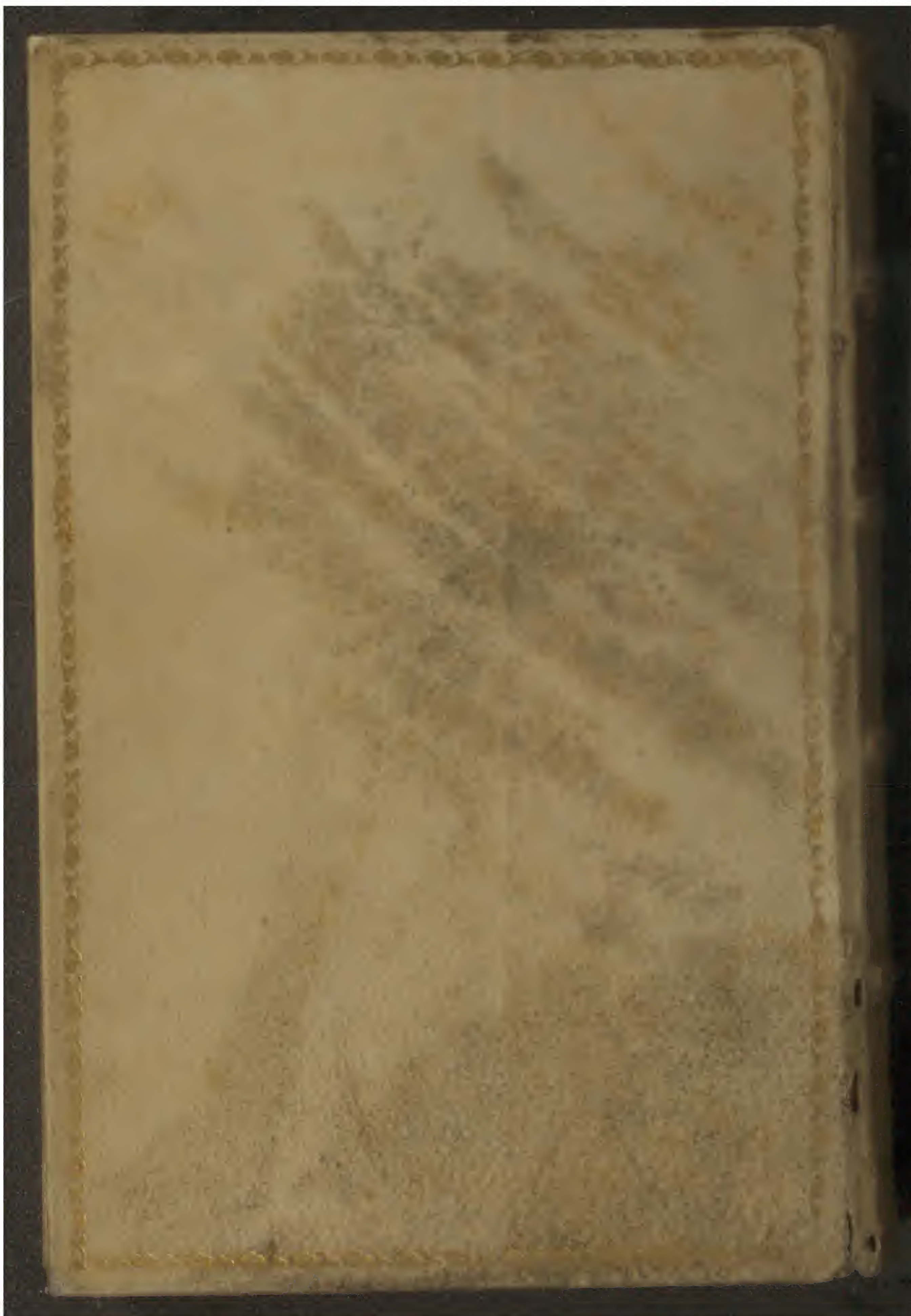
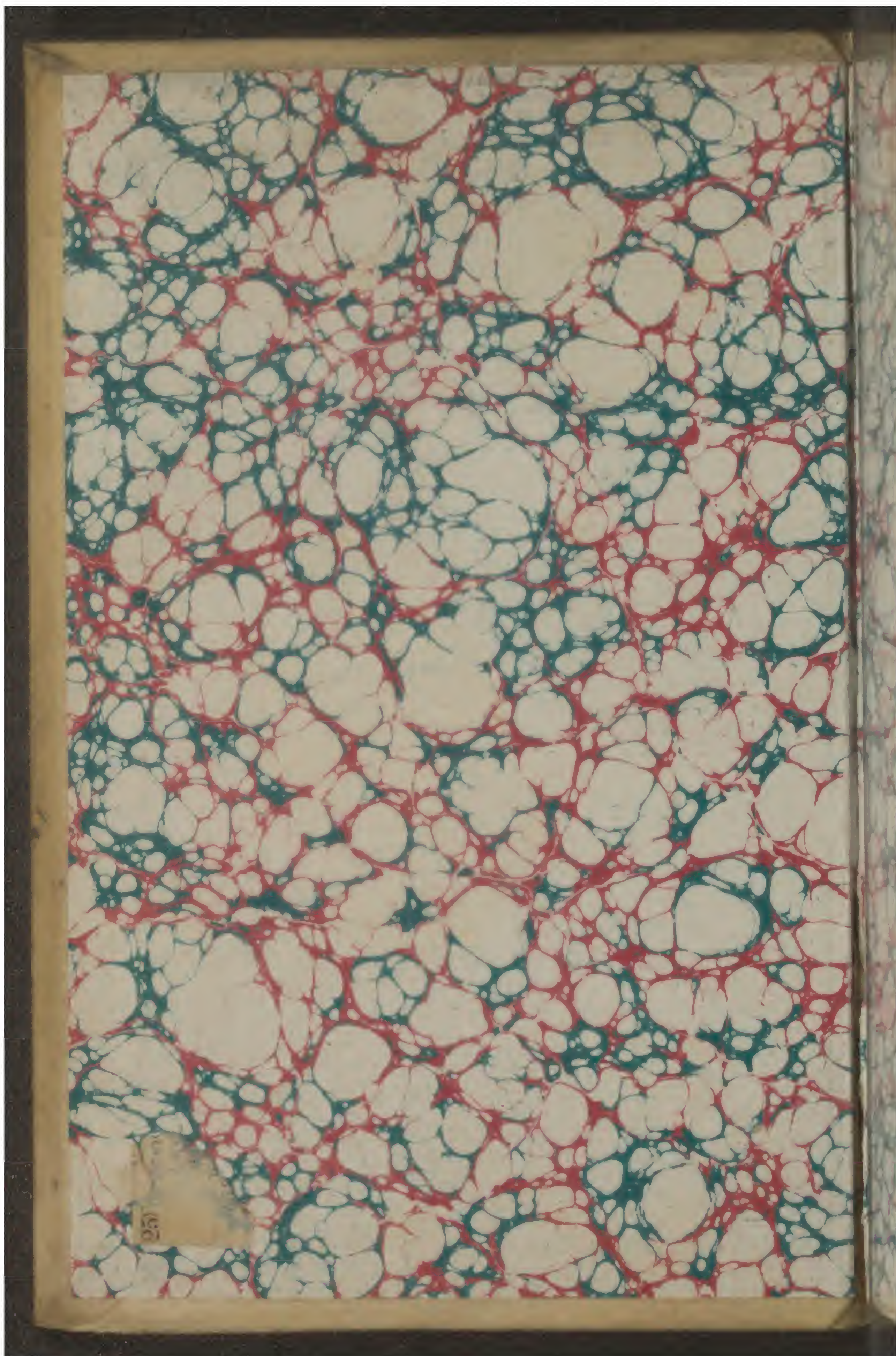
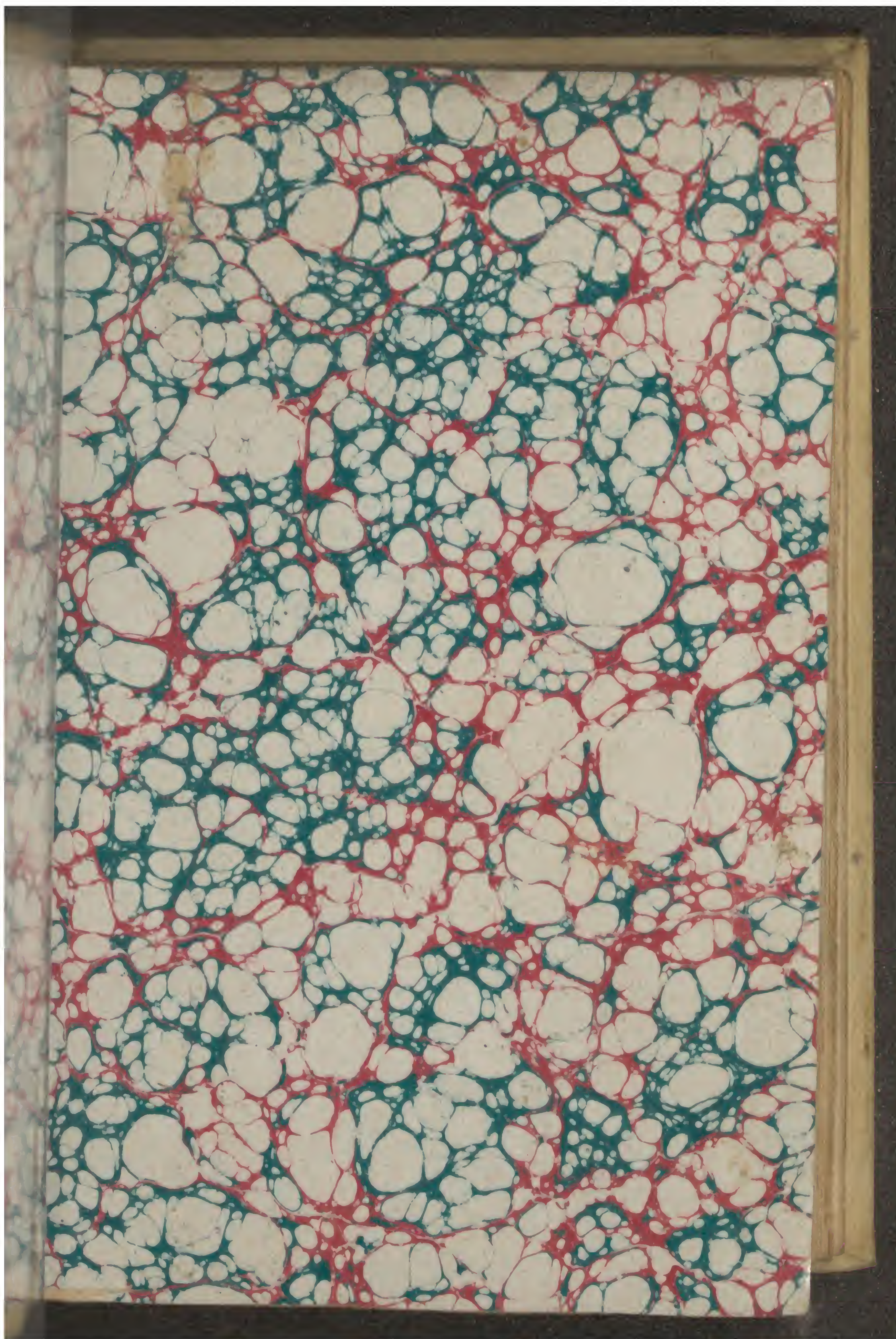



DE MORBO
GALLICO
1535









# LIBER DE MORBO GALLICO, IN QVO DIuersi celeberrimi in tali materia scribentes, medicine continẽtur auctores videlicet.

NICOLAVS LEONICEnus Vicentinus.
VLRICHVS DE HVTten Germanus.
PETRVS ANDREAS Mattheolo Senensis.
LAVRENTIVS Phrisius.
IOANNIS ALMEnar Hispanus.
ANGELVS BOlogninus.

LICET. NVN-

QVAM DEFICIAM.



CHREMER VSQVE

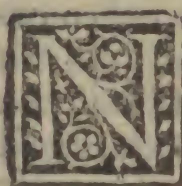
Venetijs. M D XXXV.

# NICOLAI LEONICENI VICENTINI IN LIBRVM de Epidemia, quam Itali morbum Gallicum vocãt, ad Illustrem virum Ioãnem Franciscum Mirandulensem Concordiæ comitem, præfatio.

HAbitam nuper Ferrariæ de morbo, quẽ Gallicum vocant, disputationem, atq; a me postmodum mandatã literis, cui magis q̃ tibi Ioãnes Francisce Mirandulensis dedicauerim qui cum superioribus diebus Ferrariæ adesses, atq; ante diẽ ad eandem disputationem constitutum, tibi ex causis vrgentibus esset discedendum, non parum dolere mihi visus es, q eidem disputationi non posses interesse, neq; dissimulanter tulisti gratissimam rẽ me tibi facturum, si quæ non potuisses præsens accipere, haberes absens ex meis literis vel potius volumine ad id dedicato legendi facultatem. Et quoniam non te latebat magnæ contentionis disputationes, a medicis atq; philosophis pertractatas, nõ veritatis inuentione, sed iurgiis atq; clamoribus plerũq; terminari, illud insuper a me expectare videbaris, vt non solum quænam inter disputantes opinio tandem esset pro vera recepta tibi significarem, sed mei quoq; iudicii calculum inter ambigentes sententias manifestarem. Quid plura? ego qui tibi propter tua eximia in me beneficia omnia debeo, pollicitus sum facturum me quod optabas, arduum quidem opus ac pene temerarium, nisi ipsum excusaret obsequium. Ecce igitur iam tibi fidẽ promissam exoluo, quãto tardius q̃ tu forte cupiebas, tãto maiore cũ fœnore, nõ solũ enim eã quę ꝑcipue defendebat̃ Ferrarię opinionẽ, sed q̃scũq; alibi plu-

rimũ vigere intellexi, conatus sum ꝓ mei ingenii im-becillitate cõfutare, meãq; postremo loco exẽplis, rõnibus, ac nobilissimorũ medicorũ auctoritatibus cõfirmare. Multa ꝑterea Aui. dicta, q̃ ad ꝓpositã cõtẽplationẽ ꝑtinebãt duximus in cõtrouersiã. Quare qui hæc lecturi sunt q̃so boni cõsulãt, neq; me ꝓpea impudẽtẽ aut insolẽtẽ iudicent, q ausim magni noĩs authores incessere. Facimus hoc multorũ veterũ ac ꝑcipue Arist. sũmi philosophi exẽplo, q tãti fecit veritatẽ vt ꝓ ea asserẽda scripserit ẽt cõtra ꝑceptorẽ, neq; vero hãc apud te ꝑcamur veniã, q hoc meũ circa antiquorũ scripta examinãda studiũ adeo nõ improbas, vt in ea quã nuꝑ Ferrariæ habuimus de lr̃is cõfabulatione, mirari te mihi dixeris, qđ in illo quẽ suꝑiorib⁹ annis edidi de medicorũ erroribus libro. Pliniũ tã leuiter ꝑstrinxissem, ĩ cuius authoris libris tu multo plures quã q a me fuerẽ notati errores aiaduertisses. Dicim⁹ ista malignis atq; ĩpudẽtib⁹ quoꝝ aliter ea ẽt q̃ tacite ꝓbãt, q̃a tñ ipsi nõ scripserũt aut inuenerũt, liuore ducti apte calũniãtur, aliter vero more pecudũ alienis semꝑ vestigiis ĩsistẽtium, nihil suo, oĩa aliorũ iudicio tribuũt, & si cui se semel authori addixere, ei⁹ authoritatẽ sine rõne, rõnẽ eẽ arbitrãt. Vtcũq; tñ hi de nr̃is scriptis iudicauerit, q̃to minorẽ apud ipsos gratiã sum⁹ habituri, tãto maiorẽ apud ꝓbos ac doctos sꝑamus cõseq, apud te ꝑsertiꝫ, q Ioãnis Pici ꝑfui ꝑ oĩuꝫ grad⁹ virtutũ vestigia imitaris, qq; eã, q̃ ĩ eius ĩtẽpestiua morte facta ẽ, lr̃arũ atq; oĩuꝫ bonarũ artiũ iacturã ita resarcis, vt ad te respiciẽtes Vergilianũ illud oẽs vno ore ꝓnũciẽt.
Vno auulso non deficit alter.
Aureus & simili frondescit virga metallo.
Tibi itaq; & paucis cecinim⁹, vobis placuisse ꝯtẽti reliquoꝝ ãt vel ĩuidorũ vel ĩꝑitorũ iudicia ꝯtẽnẽtes.

# DE EPIDEMIA
## QVAM ITALI MORBVM GALLICVM, GALLI VERO Neapolitanum vocant. Nicol. Leoniceni Vicentini Liber.


Quos Italiæ aduenisse morbos prioribus seculis ignoratos antiqua ætas credidit, siquidē Plinius vir eruditissimus non modo Italię, sed vniuersæ fere Europæ lichenas ante Claudii principatū incognitos fuisse testatur vigesimosesto de historia naturali libro. Ego vero de aliis Europæ partibus non plane habeo statutum quid sentiam. Illud pro certo affirmare ausim, multis antequam Claudius imperaret annis lichenas fuisse Græcis familiares, quādo Hippocrates author Græcus vetustissimus cum multis aliis in locis, tū præsertim in tertia particula Aphori. in morborum æstiuorum mentione lichenum cōmeminit, vt mihi magis fiat verisimile vexasse id malum etiam Italiam, quāuis forte longo temporum interuallo ante Claudiū, sed nondū Romano imperio ad exteras nationes propagato atq; ideo minus a græcis medicis Roma frequentata defuisse eidem morbo nomenclatores, idcirco donec sine nomine perstitit, fuisse interim obscuriorem, sicuti postea Claudio imperante iam græcis artibus ac præcipue medicina vigente in ciuitate, lichenas atq; mentagrā vocitantes fecere illustriorem. Simile quoddam hoc nostro æuo accidit, iam enim insolitæ naturę morbus Italiā & multas alias

regiones inuasit. Pustulæ sunt a partibus obscœnis incipientes, mox totū corpus, atq; ipsam præcipue faciem occupantes præter fœditatem magnū insu/per cruciatū plerūq; afferentes. Huic tamen morbo nondū nostri temporis medici verū nomen īposue/re, sed vulgato nomine malū Gallicum vocāt, quasi eius cōtagio a Gallis in Italiā importato, aut eodē tempore & morbo ipso & gallorū armis Italia infe stata. Nō defuere quidē, qui eundē cū illo putarint, quē prisci elephantiasin nominarūt, sicuti alii mor/bū gallicū esse antiqs lichenas alii asaphati, alii pru nā siue carbonē, alii ignē persicū siue sacrū existima runt. Quę quidem ambiguitas nominū & de re ipsa quoq; dissensio multos suspicari fecit nouā hāc esse luē nunq̄ a veteribus visam atq; ideo a nullo medi/co vel Græco vel Arabe inter alia morborū gene/ra tactā. Ego sicuti neq; illis assentior qvarias huic morbo indidere appellationes haud quaq̄ eius na/turæ congruentes, ita vbi desidero eadem natura præditos hoīes sub eodē cœlo natus, sub eisdem sy/deribus educatos, eisdem etiā semper fuisse morbis obnoxios cogor existimare, neq; mihi potest in ca/ptū mentis peruenire natā hanc repente labem no/stram, ita infecisse ætatem, vt nullam superiorem. Quod si quis aliter q̄ ego sentiat, quid tandem hoc esse dixerit, aut quam deorū vindictā? nam si causę naturales inspiciātur millies post mūdi initia æ edē extitere. Quare similē morbum ex causis similibus etiā superioribus ætatibus contigisse parati sumus ostendere, vbi prius illorum opiniones, qui morbū Gallicū fuisse a priscis elephantiasin nominatū siue quid aliud a nostra opinione diuersum credidere, cōfutauerimus. Sed anteq̄ disputationē ipsam ag/grediamur, illud in primis admonēdū est, aliud mor

bi genus significari verbo elephãtiasis in libris Arabum, aliud in libris Græcorũ. Rasis siquidem atq; Auicẽna elephantiasin pro morbo accipiũt in quo pedes & crura supra modũ intumescũt. Galenus ac Paulus omnesq; Græci authores ĩ eodẽ verbo morbum intelligũt, quem Aui. & medici iuniores leprã appellãt. De primo verbi elephãtiasis apud Arabes significato neminem ambigere arbitror, de secũdo apud græcos vsitato lõgius est a nobis disserendũ, nã si ostensum fuerit nihil aliud esse Græcis elephãtiasin, quã morbũ illũ quem vulgato nomine leprã vocamus, tunc id quoq; probatũ erit morbũ gallicũ nõ esse elephãtiasin, quãdo & qui cõtrariũ sentiũt, morbũ gallicũ plurimũ a lepra distare cõcedunt. Vt igitur ad rem ipsam propius accedamus, elephãtiasin apud Græcos esse apud Arabes & iuniores Medicos leprã ita demonstratur, elephãtiasis authore Paulo æginita est cãcer totũ occupãs corpus vnde idem Paulus inquit. Si cancer vnũ tãtum morbum infestãs, tamen secundũ sententiã Hippocratis insanabilis est, quãto maius elephas, qui cãcer quidem est vniuersalis, omnem curationem supabit? Eãdẽ sententiam scribit lib. iiii. Auic. his verbis. Et quum cãcer, qui est lepra mẽbri vnius, sit de illis qbus non est sanatio, quid dicemus de lepra q̃ est cãcer totius corporis? Idẽ dixerat Auic. circa initia eius capitis in quo agit de lepra ꝙ vз lepra est sicuti cãcer cõis toti corpori. Sed & eorũdẽ humorũ vitio generari elephãtiosin Pau. censet & Auic. leprã, & quẽadmodũ Paulus minus malã elephãtiasis speciem statuit quæ ex quadã veluti fece sanguinis sup assata ortũ habet, alterã quæ flaua bile æque retorrida fit, deteriorẽ, sic & de duabus lepræ speciebus, quarũ altera itidem ex fece sanguinis, altera ex flaua bile in

elephãtiasis lepra est ab Arabibus

atrā ꝓpter assationē ꝯuersa generaꝝ, Aui.decernit. Neq; vero aliā Paulus elephātiasi, aliā lepræ Aui. adhibet curationē. Neq; ēt Gal. scribēs de elephantiasi.ii.li. artis curatiuę ad Glauconē, minus q̄ Paulus cū Aui. scribēte de lepra cōcordat: imo vero oia illa Auic. verba, qđ lepra multiplicaꝝ in Alexādria propter caliditatē aeris & malitiā cibi & eius essentiā ex generē piscīū & carne salita & carne grossa & carnib⁹ asinorū & lētibus (liceat.n.mihi ipsius Aui. verba q̄uis barbare scripta, maioris tū fidei gratia referre) oia inquā hęc Aui. verba sunt ex Ga. de elephātiasi, eo quo nup dixim⁹ libro loquēte, trāslata. Quid qđ nisi Gal. p elephantiasin, morbū quē diximus ītellexerit illud sequeꝝ absurdū. Galenū medicorū facile principē, q tot de medicina volumia tā acurate tā copiose cōscripsit, nullā de eo morbo q reliquos oēs magnitudine supat, quē nos vulgo leprā appellamus, in suis libris fecisse mētionē, Galeni aūt libros ītelligo, quos idē author in ꝓpria lingua scriptos reliqt, nā in his quos vel ex Græca vel arabica lingua trāslatos habemus, plurima ē in hoc verbo lepra, ambiguitas, qm̄ aliqn̄ translator, vbi elephātiasin ī græco Galeni codice scriptū īuenit, leprā ē interpretatus, vbi vero leprā, nihil īmutauit sed eodē vsus ē verbo, quū tū apud græcos authores alius morbus sit lepra, alius elephātiasis. Lepra enim (vt inqt Gale. in libro de tumoribus cōtra naturā). Passio solius cutis est, qđ de elephātiasi dici nō pōt, quū ī eo morbo, q elephātiasis a Græcis nominaꝝ, nō mō cutis, sed carnes ēt atq; ossa, vt Celsus quoq; testaꝝ plerūq; vitienꝝ. Quod si qs ptinaciter tueri velit eūdē eē morbū, quē græci leprā atq; arabes itidē nominēt, videat qd ipsum cōcedere oporteat, hoc.s. esum viperarū quo nullū eē p̄stātius re

mediũ aduersus leprã medici oẽs vno ore ꝯsentiũt, quodq; iter nobilia medicamenta cõtra leprã Aui. numerat, nõ mõ nõ sanare id malũ, sed insup generare, Gale.n.li.xi. de simplici medicina, duorũ meminit elephãtiasi morbo laborãtiũ, q ex vsu carniũ viperinarũ in leprã inciderũt, q̃re necessariũ est dicere aliũ esse morbũ q a Gale.& cæteris græcis lepra vocet̃, aliũ q ab Aui. ac medicis iuniorib⁹ eodẽ noie nũcupetur. Quid lepra nomen significet apud Arabes & medicos iuniores q Arabũ doctrinã magna ex pte sequũtur nemo nisi hebes, atq; oino obtusus ignorat, quid vero apud græcos siue latinos veteres, græcos imitãtes, multi etiã nesciunt eruditi, vnde data est errori occasio, vt diuersarum linguarũ significata distinguere nescientes, vel elephãtiasin nõ esse leprã de quo scribit Auic. vel non simpliciter lepram, sed quandam lepræ speciem existimauerint. Nos vero elephantiasin idem esse quod lepra, de qua agit Auic. atq; ab altero morbo diuersam quem Gale. leprã nominat existimamus, idq; videmur multis ratiõibus ex ipsius morbi sumptis essentia demonstrasse. Age vero etiam ex vi nominum quibus idem morbus nuncupatur argumentemur, neq; enim tantum elephantiasis, sed prçterea satyriasis apud græcos nominatur, licet verbũ satyriasis pro priapismo quandoq; apud eosdẽ græcos accipiatur. Nomen autem elephantiasis tractum est a similitudine elephantis, quoniam (vt inquit Galenus sexto de causis accidentium) qui hoc morbo laborant carnem habent nigram & tuberibus plenam, qualis est cutis elephantum. Nonnulli elephantiasin ob morbi magnitudinem qui nulli fere remedio succumbit dictam existimant. Quidam ob id quod sicut Elephas præ cæteris

animalibus diutissime viuit, ita hic humor longissimus est, quæ quidem omnes proprietates nulli alii morbo magis cōueniunt q̄ illi quē nos vulgo leprā nominamus. Sed & satyriasis idē morbus a Græcis vocatur, quoniā eo affecti faciē similē satyris habēt nasum simiū crassa labra, aures leuigatas, vt scribit Galenus libro secūdo de causis morborū ac p̄terea alio libro qui de tumoribus cōtra naturā inscribit, quo etiā in loco, aspectu horribiles & male olētes, satyriasin patientes ostēdit, q̄ omnes notæ morbū illū quē lepram vulgo dicimus, minimo minus ante oculos ponūt. Quāquā vero efficacibus rationib⁹, tū ex morbi essentia atq; appellatione, tum etiā ex sensu sumptis p̄bauerimus, nihil aliud esse elephantiasin apud Græcos, q̄ morbū quē Arabes nomināt leprā, siue quid aliud q̄d ipsis leprā significet, idem tamen Arabes vt antea admonuimus, per elephantiasin nō eūdem quē græci morbū, sed crurū potius ac pedū tumorē imodicum intelligunt, quod facile est ipsis permittendū, quādoquidē vt sæpe Gal. p̄cipit, nō est de nominibus a medicis litigādū, nisi idē authores, nō solū nomina, sed res ipsas quoq; cōfunderēt, quū videatur Auic. libro. iii. vbi agit de Elephātiasi sumpta pro tumore pedū, nōnulla dicere, quę etiā Galenus de elephātiasi, in eo accepta quo Græci capiūt significatu, libro siquidē qui de nigra colera apud Latinos inscribitur, Galenus inq̄t ex eodē fieri humore elephātiasin atq; varices, qui quidē humor primū rudibus apparet, deinde nigrescit. Idē de sua elephātiasi refert Auicēna, & sicuti Galenus ac Paulus elephātiasin ad rubidū colorē declinantē minus malā arbitrātur, ita Auicēna subrubrā elephantiasin, nigra censet esse incolumiorem, & quia Dioscorides scribit cedreā, hoc est gūmi illud

ex cedro arbore fluens, quod Arabes vocant alchitram, licet Simon Genuensis id verbũ arabicũ picẽ liquidã latine interpretatur, quia inquã Dioscorides author est cedreã iuuare elephãtiacos, si ligañ aut inũgatur, postmodũ Auicẽna de eodẽ remedio contra elephãtiasin, hoc est tumorẽ (sic enim ipse id verbũ accipit) crurũ vel pedũ, ita scribit, dicitur qđ alchitran confert inuiscatũ & linitũ. Rasis quoq;, q elephantiasin, in eodẽ quo Auicẽna accipit significatu, nã & in Almãsore & in diuisionibus, seorsum de lepra, & separatim de elephãtiasi, tãquã de morbis differentibus tractat, idem tamen author libro duodecimo Cõtinentis, in quo agit de crurũ vitiis quibus annumerat Elephãtem, de vitio elephantis plurima scribit, quæ etiam Gale. variis in locis de elephãtiasi, imo vero Rasis ipse Galenũ allegat libro de colera nigra ita scribentem. Vitiũ eliphantis & varices fiunt ex humore nigro, quod nisi fuerit cũ eis caliditas, nõ erunt intensę malitiæ, ex vehementi quoq; declinatione ad coleram nigrã puram, fit vitiũ elephãtis. Similẽ fere sententiã, vt añ ex parte notauimus, scripsit Auic. lib. iii. capite illo, quo vna de elephãtiasi ac de varicibus agit qui quidẽ Auic. partim Galenũ partim Rasim in eodẽ capite videtur imitatus. Multa aũt remedia q̃ Grę ci tradunt contra elephantiasin pro lepra sumptã, scribit Rasis libro, quem diximus cõtra vitium elephantis, vbi de pedũ aut crurũ vitiis tantũ dixerit, veluti ex Galeni authoritate plãtaginem, quã etiã Celsus ad elephãtiasin præcipue cõmẽdat. Ex Dioscoridis itidem authoritate, ad vitium elephantis laudat Rasis fel hircinũ atq; mentastrum. Longum esset, si multa alia vellem enatrare, quæ græci atq; arabes, quãuis de morbi essentia differentes, de ele-

phantiasi tamen similiter tradiderunt. Quod si qs forte tam Aui. q̃ etiam Rasim ea ratione tueatur, quod crurum pedũue tumore, quē elephãtiasin nominarunt, nõ lepram sed tãtum lepræ principium iudicauerint, atq; ideo diuersis nominibus, alio.s. lepram, alio lepræ principium nũcupare voluerint, vt morbi tamen sua tempora diuisionem nõ improbamus, ita illos, duas eiusdem morbi partes, nõ debuisse diuersas facere species, vel etiam genera omnino contendimus, quod maxime videtur fecisse Auic. qui de elephãtiasi lib. iii. de lepra vero egit in quarto, tãto scilicet interuallo, vt videat̃ elephantiasin, distinctũ oĩno genus a lepra putauisse, quum presertim idē Auic. elephãtiasin, nõ vti Gale. inter figuræ morbos, sed quãtitatis potius, libro primo collocauerit. Et hæc quidē de prima opinione longius forte q̃ decuit, qa tñ ē in ipsa pcipue Ferrariæ disputatũ nos hoc in loco abũdãtius differuimus.

IAm ad alterã opinionem, quæ morbũ gallicũ esse lichenas asserit, confutandum veniamus. Hanc opinionem esse falsam ita colligitur. Lichen est morbus ille, qui Latine dicitur impetigo, vulgo autem volatica. Morbus Gallicus nõ est impetigo siue volatica, Igitur morbus Gallicus nõ est Lichen. Quod morbus gallicus non sit impetigo, siue volatica, quæ fuit nostri syllogismi minor propositio, tam imperiti q̃ etiam periti ipso sensu mõstrante nouerunt. Quare id solũ ostendere oportet quod malũ Græci Lichena vocãt, nos latino vocabulo impetiginē nominare, & quod docti impetiginem, vulgus volaticã nuncupare. Qui vero possumus melius ista pbare q̃ Cassii felicis auctoritate: cuius auctoris hæc sunt, q̃ a Simone Genuensi allegantur verba, Impetigo, Græci lichenas dicũt, La-

tini zemas, nascuntur ex melãcholico humore, ro/
tundo schemate, in superficie cutis, cũ ingenti pru/
ritu, quis non videat his verbis morbum, quẽ vulga
to nomine volaticam vocitamus designari? Plures
quoq; medici iuniores, in quorũ numero Nicolaus
est, atq; etiam Gentilis, siue quicũq; is est, cuius ex/
positiones in Fen. septimam libri quarti Auicẽnæ
habentur impresse, sentire videntur impetiginem
esse volaticam, & allegant alios idem sentientes,
quãuis videatur Rasis, vigesimoquinto Continen/
tis, putauisse impetiginem esse tineã siccam, de qua
opinione postea dicetur. Eundem vero morbũ esse
apud Latinos impetiginẽ, qui sit lichen apud Græ
cos, præter Cassii felicis authoritatẽ, etiã ratione
probatur. Quæ enim remedia Galenus, & Paulus,
omnesq; Græci auctores contra lichenas notaue/
re, eadem fere contra impetiginem a Quinto Sere
nio, Rasi, atq; Auicenna scribũtur, neq; hi Arabes
auctores aliter generari impetiginem, quam Græ/
ci lichenas, docuerũt. Sunt autem lichenes & lepra
(si lepram eo modo quo ante a Græcis capi docui/
mus intelligamus) solius cutis passiones. Peior ta/
men est lepra, quam lichenes, nã (vt Paulus & Ga/
lenus testantur) lichenes si diu perseuerauerint, tan
dem in lepram conuertuntur, maior enim est cutis
fœditas & desquamatio in lepra, q̃ in lichenibus.
Tantam tamen habent lichenes & lepra naturæ
cognationem, vt credere possim hos duos morbos
apud diuersos auctores, inuicem nomina mutuari,
nã quæ de impetigine scribit Celsus, ea potius le/
præ cõueniũt. Videtur enim idem Celsus, sicuti le
pram impetiginem, ita lichenas papulas latine no/
minasse, quod ex q̃plurimis, quę alii de lichenibus
ipse de papulis retulit, colligere possumus. Quem/

admodum enim a Cassio felice scribitur, lichenas nasci rotundo schemate, i. figura, in superficie cutis, cũ ingenti pruritu & asperitate, atq; vbi id malum serpere cœperit, serpiginem dici, ita & Celsus ait, alterũ papularũ genus, per minimas pustulas, cuti exasperare, rodere, & eandem serpere, atq; vti id vitium rotundum incipit, ita in orbem procedere, & quod Græci dicunt, ex lichenibus diuturnis fieri leprã, Celsus de quadã specie papularum idem pronunciat, quod nisi cito auferatur, in impetiginẽ vertitur & sicuti Græci, quosdã lichenas, agrios, id est feros nominãt, eodem modo Celsus, alterã papularũ speciem, agriã, id est ferã, ab eisdem Græcis appellari testatur. Deniq; quod leui papulę Celsus remediũ præcipit, vt scilicet ieiuna saliua quotidie defricetur, idem Græci adhibent lichenibus puerorum, qui quidem curationis modus argumento esse potest, lichenas esse morbũ, quem vulgo volaticam nominamus, aduersus quam nostro quoq; tempore mulierculæ circa puerorũ mala sananda præcipue sollicitæ nullã magis præsentaneã nouere medicinã, quã ieiunã saliuã. Sed & eodem Celso authore maior papula murali herba cõmodissime tollitur, quã quidem herbã Græci, vt Celsus quoq; lib. iii. testatur, partheniceu & perditiũ nominant, Latini vero quia in parietibus nascitur alio nomine parietariã appellant, vulgus ob eũ quem in vasis vitreis abstergendis exhibet vsum vitriolũ, vt minus mirãdum sit, hãc ipsam herbã lichenas suavi abstersoria sanare. Est tamen & altera herba, ipsa quoq; in muris, sed maxime saxis humectis prouenięs, a simili vi effectuq;, lichen a Græcis nominata, quã nostri temporis medici, nescio qua ducti ratione vel vsu, hepaticã vocitarunt, neq; enim vsquã apud cele-

brem authorem vel Græcũ vel Arabem legitur, lichenem herbã hepati vtilem esse, vnde prę cæteris hepatica dici meruerit. Quod vero Pandectarius scripsit ex Serapionis atq; Galeni (vt videtur) authoritate, valere hãc herbã cõtra splenis atq; hepatis obstructiones, & cõtra omnem hepatis ægritudinem, hi quidem lichenis effectus, neq; a Galeno, neq; a Serapione vsquã scripti leguntur, si vero Pãdectarius illos ex sua protulit opinione, minus illi hac in parte credendũ, quoniã hãc ipsaʒ herbã, quã Græci lichena vocãt, tãta nominũ cõfusione obscurauit, vt q̃ tãdem herba sit, neq; alii ex verbis eius scire liquido possint, neq; ipse sciuisse videat̃, cum enim de lichena siue lichene egisset in litera, a, vbi eã arabice ainec, Latine muscũ vel vsne vocari docet, postmodũ in sequenti fere capite, agens de eadem herba lichene, licet videat̃ nõ animaduertere, eã Arabice azemalsaret inqt appellari, Latine vero hepaticã. Eãdem vero esse hãc ipsam hepaticã, cũ ea quã Græci lichena nominãt, indicãt illæ, quę Azemalsaret siue (vt Pãdectarius interpretatur) hæpatice, a Serapione ex Galeni ac Dioscoridis auctoritate tribuunt̃, sunt enim quas iidẽ auctores in suis de simplici medicina libris licheni herbę subscripsere. Neq; vero cõtentus Pandectarius ex vna herba fecisse duas, postmodũ in litera, l, eãdem herbã ter geminauit. De lichene siqdem, sub pprio vocabulo egit, & limũ terræ latine vocauit. Iudicent ergo legentes, quãta sit homini fides habenda, qui herbã eãdem, modo muscũ, modo hepaticã, modo limũ terræ latine nominat, non solũ varia nomina, sed res quoq;, quæ tamen vna erat, diuersas opinatus. Quod si qs lichenem herbam, pdesse hepati ea ratione ꝯtendat, quoniã de ipsa scribit Serapio ex

Dioſcoridis auctoritate, qđ ictericis ꝓfert, morbus
aũt q ícterus noiať, plurimũ hepatisvitio oriať, is ēt
Dioſcoride docēte diſcat nõ intra ſumptã ad vitiũ
ipſum tollēdũ, ſed extra adhibitã potius, ad colorē
ſcilicet naturalē ictericis reſtituēdũ, herbã lichenē
a medicis pitioribus cõmēdari, qđ verba ipſa Dio-
ſcoridis apte demõſtrãt, neq; enī cũ melle cõfectã
atq; comeſtã, vt verba Serapionis male Dioſcori-
dē iterprætãtis videnť innuere, ſed cũ melle illinitã
poti⁹ lichenē iuuare ictericos idē Dioſcorides ſcri-
bit. Nõ eſt aũt a rõne alienũ hanc ipſam herbã q̃ (vt
inqt Gale.) plurimũ valet abſtergēdo, ſicuti liche-
nas, ita alterã cutis in ictericis fœditatē delere. Sed
poſtq̃ de vera hepatica hoc in loco diſputať, ſimi-
lis error Gētilis medici nr̃a quoq; ætate celeberri-
mi, haud quaq̃ ē diſſimulãdus, q hãc iuuandi hepat
ꝑrogatiuã cuidã herbæ i littorib⁹ maris naſcentis,
quã alii ſoldanã alii p diminutionē ſoldanellã no-
minat, in quodã cõſilio tribuit, in quo ēt herbam, a
plurib⁹ ſoldanã vocatã, ſcribit cachilem ab Arabis
noiari, de qua itidē cachile refert Serapio, ex Iſaac
Ebenarã auctoritate, qđ debilitati hepatis cõfert.
Sed qđ tãti viri pace dicere liceat, fallit ſua opinio
ne Gētilis, neq;.n. herba, vulgo ſoldana ſeu ſolda-
nella, vocata eſt apud Arabes cachile, ſiqdem her-
ba cachile folio naſturtii vel vſne deſcribiť a Sera-
pione. Neutra aũt ſimilitudo ſoldanæ cõuenit, quã
ſcimus hr̃e folia hederæ foliis fere ſimilia, q̃ quãtũ
a naſturtio atq; vſne diſcrepent, iudicent illi, q ha-
ſce herbas aliquãdo oculis ſunt cõtemplati. Naſtur
tium quidem, quũ ſit herba hortenſis, vulgo agriti
nominata, puto omnibus notam. Vſne aũt (vt inqt
Serapio) eſt herba cali. Simõ vero de cali ita ſcri-
bit, Cali eſt plãta in littorib⁹ maris naſcens, ſimilis
vermiculari

vermiculari pinguis & salsa. Ego hāc puto a grǽcis lephrion nominari licet Author Pandectarū, antiphyllon pro telephio corrupte scripserit, quo etiā ductus errore, vsne facit anthyllidis speciem, quū tamen anthyllis alia herba sit a telephio vel vsne. Si qua vero herba sit (vt ad propositum nostrum reuertamur) quǽ ob excellentē iuuandi hepar proprietatem nomine hepatica debeat insigniri, illa profecto est eupatoriū, quæ etiā inde apud grǽcos videtur nominata quod bona sit epati, quanq̄ Plinius ab Eupatore potius inuētore dictā existimat. De hac enim scribit Galenus libro. vi. de simplici medicina, q̄d hepatis obstructiones expurgat atq; insuper hepar ipsum corroborat. In libro enim qui de antidotis inscribitur idē Galenus ita de eadem herba ait. Affectum hepar sǽpius herba eupatoriū efficaciter iuuit, sicuti mirabolanus lienē. Saxifraga autem atq; Betoni carenes. Non tamen quod & alibi monuimus, ad hunc effectum sumēda est herba illa vulgaris, passim in fossatis nascens, quǽ magno nostræ ætatis errore, pro vera eupatorio recipitur, neq; enim illi hæ notæ conueniunt, quibus nobis veram eupatorium Dioscorides designauit. Quod si quis forte a me exigat vt quǽnam sit vera eupatorium, aperiam, quod in priore libro de Plinii ac medicorū erroribus in scripto distuli manifestare, dicam tantūdem quid sentiam, si prius illud, quod in eodem libello etiā antea ostendi declarauero, semper fuisse aliquos in veris medicinarum nominibus, etiā prioris sæculi errores, qui vsq; ad nostra tēpora sunt propagati, nā quia plures superiore quoq; ætate imperiti, colore decepti, metallum id q̄d peritiores cinabarim nominarūt, esse draconis sanguinē crediderūt atq; ideo nō cinabarū, sed

potius draconis sanguinē, idē metallū nūcuparunt, nos quoq; priscā seruātes cōsuetudinē ita vocamus idē in herba eupatorio cōtingit hāc enim multi veteres, quos Dioscorides notat, putarūt esse verā argemoniū, quū tamē hæc sit ab eupatorio diuersa, qui error ad nos etiā pmanauit, herba enim quę est vera eupatoriū, a pluribus creditur eē argemoniū, atq; iō corrupto vocabulo passim Agrimonia nominatur. Quā quidē rē miror a multis nō fuisse animaduersam, quū (vt alio scripsimus loco) herba eupatoriū passim nascatur, sic vero a Dioscoride, & Plinio Dioscoridē imitāte, describitur vt pene sub aspectū poni videaī. Hæc est Dioscoridis in eadē herba descriptio. Eupatoriū herba ē fructicosa, virgā vnā attollens rectā, lignosam, tenuē, nigrā, hirsutā, cubitalē, vel etiā maiorē, folia per interualla diuisa in quinq; maxime ptes vel plures, similia foliis pētaphilli vel cānabis potius, & ipsa quoq; sub nigra serratim icisa p ambitū. Semē vero medio cauli adnasciī subhirsutū, vergēs ad iferiora, ita vt exiccatū vestibus adherescat, in qua quidē descriptiōe ea herba pingiī, quā aliq ab illa adherescēdi natura quā fructui tribuit Dioscorides, lappulā nomiarūt, nos vulgo agrimoniā vocitamus. Sed & alia quę in Eupatorio describūtur, caulis. s. lignosus, nigricās, hirsutus, cubitalis aliquādo altitudinis, folia similia canabi vel pentaphyllo, ita herbæ vulgo vocatæ agrimōia quadrāt, vt hāc eē verā Eupatoriū nemo nisi ab ortu naturę cęcus nō agnoscat, vnde etiā duplex sęculi nostri error deprehēditur. Alter qđ herbā a veteribus eupatoriū nomiatā, p vera agrimonio recipimus. Alter qđ pro eupatorio, herbā vulgarem, de qua nulla fit a priscis authoribus mētio, nulla nisi vel ratione vel authoritate, ad vsum me-

dicinæ frequẽter adhibemus. Sed hęc quidẽ quãuis forte a nostro proposito, qui morbum gallicum potius q̃ herba intẽdimus explanare, longe aliena: iuuandæ tamẽ mortalitatis gratia, quæ hactenus in veris remediis dignoscẽdis hallucinãtur, obiter sint exarata. Iam ad propositum reuertamur, quo probare intẽdebamus, qđ malũ greci lichenas dicunt, a Celso papulas nominari, sicuti quod iidem græci lepra dicũt, a Celso etiã impetiginem nuncupari, hoc enim possit vel ex ipsorũ morborum definitionibus demõstrari, nã lichen, in libro qui ori iatrici idest definitiões medicinales inscribitur, definitur, siue liber ille Gale fuerit, vt titulus præ se fert, siue alterius nõ multum a Galeni placitis dissentientis. Lichen est asperitas cutis cũ magno pruritu. Lepra vero hoc pacto. Lepra est transmutatio cutis ad contrariũ naturæ habitum cum asperitate dolore atq; pruritu & squamarũ resolutione, & quandoq; vnam quãdoq; plures corporis partes depascitur. Celsus quoq; tam in papulis q̃ etiam in impetigine cutim exasperari innuit. Impetigini vero hoc proprium tribuit q; in ea squamulæ resoluũtur, & hoc qdẽ fieri in qualibet impetigine sicuti etiã omnem eius speciẽ oriri in pedibus & manibus, atq; vngues quoq; infestare idẽ Celsus testificatur, quod postremum dictũ vel ipsum probare queat, nihil aliud significare impetiginẽ apud Celsum, quã leprã, quũ nõ solũ gręci authores: sed Plini⁹ quoq; author Romanus vngues leprosos sępissime noiat Aui. & ipse ĩpetiginẽ ita diuidẽt, qđ alia si nõ excorticata, alia excorticata p impetiginẽ nõ excorticatã, papulas apud Celsuz, lichenas vero apud gręcos videt̃ significare sicuti p ĩpetiginẽ excorticatã, id qđ Celsus vocat simpli ĩpetiginẽ gręci vero leprã. Sũt aũt hęc

Auicēnæ de impetigine excorticata verba. Et de impetigine, est excorticata, propter vehementiam siccitatis, & multitudinē profunditatis & est sicuti albaras nigra, & sicuti cortices. Est autē hic dubitatione dignū cur Auic. hoc in loco impetiginē excorticatā dixerit esse sicuti albaras nigrā:' qui tamē in alio capite superiore, albaras nigrā ita definierat. Albaras nigra impetigo excorticatiua, & ē scabiositas accidēs aspera, vehemēs & facit squamas sicuti piscium cum pruritu, & est propter humorē melancholicum inhibentē de eo qd' est iuxta ea inhibitione fortiore quā in colore imprimat tantum hęc quidē Aui. Est aūt (vt dixi) dubitandū, si albaras nigra est impetigo excorticatiua vt hoc in loco inqt Auic. quo pacto erit sicuti albaras nigra quēadmodum scribit inferius, quod enim est sicuti alterum, non idem videtur esse. Nos vero hāc dubitationem ita soluimus Gręcos a quibus arabes omnia ista acceperunt, duo habere vocabula germanos morbos significantia, leprā scilicet & psoram atq; ideo hæ duæ passiones propter naturę proximitatē a Paulo eginita simul describuntur in hāc sententiā. Lepra & psora sunt in superficie cutis asperitates cū pruritu & resolutiōe, ex melācholico humore ortū habentes: sed lepra quidem cutem profundius depascitur in orbem procedens, atq; in ea quædam veluti squamulæ resoluuntur. Psora vero magis in summo cōsistit: variisq; modis figuratur & furfuracea corpora abiicit. Lepra igitur apud Paulum, est impetigo excorticatiua apud Auicēnā: sicuti impetigo non excorticata apud eundem Auic. est lichen apud gręcos, vt etiam supra monstrauimus. Albaras autem nigra est Paulo æginetæ psora: quā quidem albaras nigram Auicē. ab impetigine excorti-

catiue separauit, cum loco quasi differentiæ adiũ-xit est scabiositas accidens, & reliqua: quod verbũ adiunctum indicio est tantum importare. Auicen. albaras nigram, quãtum græcis authoribus psora, hoc enim verbũ arabes in sua lingua baras iterpretantur: quod patet ex verbis Rasis quæ libro.xxv. continentis capite illo quo agit de passionibus vnguium in hunc modũ scripta leguntur. Dixit Galenus, expertus sum cãtharides, & inueni quod sanãt vnguium baras, si de eis fiat illinatio cum ceroto. Huius vero remedii sufficientẽ se habuisse experiẽtiam ad vngues psorã patientes scribit Gal. lib.xi. de simplici medicina. Vt vero primum nostri instituti propositũ tandẽ absoluamus. Quum lepra ac psora solius sint cutis affectus, vt ex earum definitionibus constat, ac fere sine dolore, in quibus squamulæ tãtum & cortices furfuri similes emittuntur, non autem pustulæ eminentiores quoddam veluti virus stillãtes, quãtę ac quales in morbo gallico apparent, excitentur, morbum gallicum nõ esse lichenas (si etiã lichenes cum lepra vt apud Auicẽ. atq; ipsum forte Plin. confundãtur) tam ratione q̃ sensu ipso adstipulante demonstratur.

POstquã satis (vt apparet) probauimus, morbũ gallicum nõ esse lichenas siue impetiginẽ, magnam etiã eius opinionis partem, quę eundem morbũ esse asafati asserit, vna videmur destruxisse quãdo arabes asafati atq; lichenas pro eodẽ morbo nõnunq̃ accipiunt, est enim (vt inquit Auicen.) impetigo non longinqua, asafati nisi cum re occulta, & pertransit vt sit asafati sicca impetigo malignior. Rasis quoq;, quod & antea notauimus, scribit in vigesimoquinto continentis putare se impetiginem esse tineã siccã, quasi diceret safati siccam,

sa fati ē tinea
videtur enim hoc verbum ſafati apud Arabes duo
tineæ genera ſignificare, alterā ſiccā, alterā humi-
dā. Nō diſtinguūt aūt iidē Arabes tineā ſiccā ab im-
petigine, ea ratione fortaſſis, quod ſimiles ĩpetigini
diſpoſitiones ſicuti faciē ac collū ita ſummā capitis
partē frequēter infeſtāt. Idcirco Auicē. iiſdē reme-
diis vtitur etiā ad ſafati, quibus Paulus ad lichenas
ſiue impetiginē ſtercore ſcilicet lacerti, & ſtercore
turdorū ꝓprie comedentiū oryzam, quāuis Paulus
aues illas veſcētes oryza nō turdos ſed ſturnos po-
tius nominet, de quo arabū ac ꝑcipue Auic. errore
turdos pro ſturnis ſæpe ponētiū alibi diximus. Qđ
vero Auic. etiam ſaphati pro tinea nō modo ſicca,
veluti aliqñ Raſis, ſed ēt humida accipiat, illc oſtē-
dunt medicinæ qbus vtitur Auic. ad ſaphati humi-
dā. tucia. ſ. climia, & chimolea, & charta cōbuſta cū
aceto, & gūmi pini cū balauſtiis & aceto & oleo ro-
ſaceo, hæc enim oia fere Paulus eginita ad faui. i.
cuiuſdā ſpeciei tineæ humidæ ita nominatæ adhi-
bet curationē. Meſue quoq; Galenū allegat ſcribē-
tē multos ſe ſanaſſe, q ſaphati patiebātur, linimēto
chartarū cōbuſtarū tritarū & cū aceto tēperatarū.
Hoc autē medicamēto Galenus lib. i. decē tracta-
tuū qui memiri inſcribitur apud Arabes ad Acho-
ras. i. alterū humidæ tineæ speciē vſum ſe fuiſſe te-
ſtatur, quā etiā tineæ ſpeciē Raſis in libro diuiſio-
num ſafati nominat, ſcribēs enim de altera ſpecie,
quā græci cerion, nos fauū appellamus, ait qđ eius
foramē ē maius & latius foramine ſafati, quæ ſunt
Gal. ac Pauli verba, Achoras & fauū ex foraminū
magnitudine diſtinguētiū. Idē Raſis in libro de ęgri
tudinibus puerorū, alterā tineæ ſpeciē, quæ fauus
ſiue (vt ipſe inquit) fauoſitas mellis vocatur, etiam
ſafati nomine arabico nuncupauit, hæc enim ſunt

eius verba. Passio quæ dicitur fauositas, est species sasati. In almãsore etiã habetur capitulum de sasai vel sasati, quæ sunt, vt ibi exponitur, vlcera capitis habentia crustas. Vsq; adeo aũt rasis sasati capitis morbis addixit vt vigesimoquinto cõtinẽtis (quod & testatur Nicolaus) sasati capitis impetiginẽ nominauerit qui itidẽ Nicolaus de sasati & tinea vna agit, & sasati idest tineæ vt ipse etiã exponit, plures modos enumerat ex Galeni in primo memiti, & libro de apostematibus, authoritate. Apud Auicẽnã ẽt oẽs sasati species sũt cutis capitis passiões. Nã sasati incipiẽs q̃ est (vt Aui. inq̃t) bothor paruę fixę leues diuisę in numeratiõe locorũ, deinde exulcerãtes, nihil aliud sunt nisi exãtemata. i. pustulæ, quas scribit Paulus rubidi eẽ coloris, & aspas, sũmã capitis partẽ exulcerãtes. Sirẽgi vero q̃ est species sasati humidę apud Auic. ẽ cerio idest fauus apud gręcos ad quã (vt diximus antea) Auic. scribit eadẽ remedia, quæ Paulus, vt videat̃ verbũ græcũ cerion, in sirẽgi apud Auic. eẽ deprauatũ, sicuti forte psydracia in balciati, siue vt alii scribũt, raciati alterã sasati speciẽ. Sũt aũt pydratia, vt Paul. atq; Alexãder exponunt, pustulæ sup cutẽ capitis eminentis. Verbũ aũt Balciati, pustulas tales apud Auic. significare indicãt ipsius Auic. verba sequentia, quæ ita se habẽt. Et balciati qdẽ ẽ de genere sasati malæ, & quãdoq; est caussa eius, morsus sicuti scinifes maligni, est autẽ verbũ scinifes æque hoc in loco, a verbo græco conopes deformatũ, cuius quidem verbi quãtumliber vitiati significatũ Pãdectarius intellexit, nõ tamen scripturã emendauit, sed corruptũ vocabulũ, ita vt inuenit, exposuit hoc modo. Scinifes. i. quædã musca parua, quasi effugiens visionem habens aculeum acutum, & alio nomine vocatur

culex culicis, & idiomate nostro vocatur senzala vnde declinatur hoc scinises, genitiuo huius scinises indeclinabile. Hæc Pandectarius nõ magna cũ elegantia sed fide tamen. Nam quod nomẽ scinises sit indeclinabile, ostẽdit modus ipse loquẽdi Auic. quum inquit morsus sicuti scinises maligni, ẽ enim scinises casus genitiui. Quod vero conopis seu culicis morsus, in cute verticis vel faciei tales pustulas excitet, quales diximus a Paulo atq; Alex. medicis, psydracia nominari, loco habitãtes, in quibus plurimus est eius insecti prouẽtus, magno sui tedio plerũq; experiuntur. Tantã autem fieri græcorum nominum vel morbos vel animalia significantium in libris Auic. trãsformationem, quãtã hoc in loco insinuauimus, vnusquisq; mihi facile credet, qui in secundo eiusdẽ authoris volumine æqualem, vel ẽt aliquãdo maiorem, in nominibus medicinarũ factã animaduertit. Quum ibidem cochiũ pro phoca. i. vitulo marino. Cheichem pro camcamo. i. gummi quodã odorato. Astratisus ꝑ asteraticus idest herba inguinaria. bacche probetio idest tussilagine, bi loniũ mel pro aphore pro pelio pepelio, beblisi pro peplo, herbis earũdẽ viriũ, altera tñ portulacę hortẽsi, altera rutę silib⁹. Guegueris ꝑ cẽchro. i. milio, sucutũ pro symphito. i. cõsolida herba. Tephisie ꝑ thapsia, & & mille alię gręcorũ verborũ corruptiones iueniãtur, q̃s vix puto posse itelligi, sine authorũ gręcorũ, q medicinã posteris tradidere, cognitione, qñ & Auic. tãtus alioq medicinę magister in eis caligat aliqñ vt cum tesisie. i. gummi rutę agrestis, quod nusq̃ inuenitur, exponit sucutũ vero semper uiuã vel speciẽ seminis mãdragore secundum duas opiniones, vtrãq; tamẽ falsam interprętatur. Qua quidem nominũ obscuritate nescio quid possit esse

in medicinæ opere periculoſius quando ex ea non modo alterũ pro altero morbũ curari, ſed alia etiã pro aliis remedia exhiberi cõtingat. Quocirca nũquam ſatis laudari poſſet Al. Manucius Romanus Vir nõ minore ingenio quã doctrina qui ſua induſtria atq; labore omnem græcorum ſapientiã grãmaticã, poeticã oratoriã, philoſophiã, & medicinã etiã innumeroſis voluminibus curat imprimi mendam qui tot doctiſſimorum hominũ lucubrationes quæ nõ multis poſt annis erãt interituræ, ita reficit atq; reſtaurat, vt nulla vnquã poſſint temporũ vetuſtate aboleri, dignus profecto ĩmortalitate, q tã multis viris preſtãtibus dat æternitatẽ. Alluatim vero de quo poſt ſafati ſpecies, Auic. facit mentionem, quoniã crurum nõ capitis vlcera eſſe dicũtur, ideo neq; ſafati ab eodẽ Auic. cognominãtur, quare neq; ad præſentẽ diſputationẽ videtur pertinere, quia tãtum probare intendimus, morbũ gallicum non eſſe ſafati. Illud tamen a nobis obiter dicetur, alluatim verbum eſſe arabicũ, corrupte hoc loco pro albotim ſcriptum, ſic enim legitur & non alluatim in codice arabico Auicẽnę. Significat autem albotim in Arabum lingua arborẽ terebinthum, ex qua naſcitur reſina terebinthina, vnde & gluten albotim nomine partim latino, partim arabico, a medicis iunioribus eadẽ reſina notatur. Sed & iidem arabes albotim vocãt, quædã genera puſtularum, ſimiliũ fructui arboris terebinthi, a qua pariter ſimilitudine græci quoq; antequã arabes eaſdẽ puſtulas terinthus vocauere. Sunt autẽ veluti vlcera parua lentis magnitudine, vel non grandiora faba, colore inter nigrum ac viridem, quãlis & qualis eſt etiã fructus a quo nomẽ, tã apud græcos, q̃ etiam apud arabes habuerunt. De his autem

vt arbitror, vna cum speciebus safati egit Auicen. quoniã hæ quoq; sicuti safati in sũma corporis cu/te nascuntur, vt Paulus æginita qui de terminthis scripsit, ex Dioscoridis alexãdriensis authoritate, testatũ reliquit. Sed de eisdem, etiã lib. iii. capite de bothor, nomiatis botim, ipse Auicẽna plenius erat executus his verbis. Hæc bothor apparẽt in crure nigræ quasi ipsæ sint fructus tamaricis aut grana virida magna, & materia earũ est materia varicũ, & cura earũ ex parte mũdificationis ẽ cura varicũ vlcerũ melãcholicorũ quæ quidẽ verba Auic. nihil aliud ostẽdẽtia q̃ quod lib. iiii. capite de safati, circa finem de alluatim idẽ Auicenna specialiter scribit, quod videlicet alluatim sunt vlcera melãcholica q̃ apparent in crure ex eadẽ materia ex qua fiunt va/rices & appropinquat cura eius curationi earũ, il/lud etiã luce clarius manifestat verbũ alluatim lib. iiii. male pro albotim positũ, & has pustulas botim nominatas, easdẽ eẽ cũ illis quas græci terminthus appellãt, a similitudine, vt diximus, fructus arboris terebinthi, qui fructus apud Arabes granum viride nominatur, hoc enim est quod dicit Auicen. capite libri tertii nuper allegato, esse eas quasi fructus ta/maricis aut grana virida magna, ideo aũt Auic. ad/didit magna, quia sicuti duplex est arbor terebin/thus fructifera feminina vtraq;, nã mascula est sine fructu, ita fructus diuersificatur, alter enim est ma/gnitudine lẽtis, alter vero grãdior faba, vt dixim⁹, hic aũt ẽ quẽ Auicẽ. magnũ vocat ad alterũ æqualẽ lenti cõparatũ. Hæc igit̃ si vera sunt (vt certe vera esse existimamus) nõ parũ illi decipiũtur, qui allua/tim quarta faciunt safati speciẽ, quinq; safati non tã cutis caput integẽtis quãtũ faciei morbũ eẽ arbi/trãtur, quo etiã errore ducti vidẽtur, qui morbum

gallicū ſafati eſſe opinātur, quoniā hic morbus cæteris partibus ſub veſte latētibus vulnus hominum euidentius oſtēdit. Eiuſdē vero erroris authores aiūt ex.i. libro Galeni de decē tractatibus ſuos ſe ſermone ſumpſiſſe, neq; animaduertūt, ꝙ idē author de morbis faciei, nō primo libro, ſed q̄nto tatum illorum tractatuū ediſſerit. ſic enim rectus odor exigebat, vt primū a caluariæ morbis inchoaret, de q̄bus ſolis in.i. lib. pertractat, deinde ad ea quæ in auribus, in oculis, atq; in tota facie oriuntur mala, deſcendens ſingula in propriis tractatibus declararet, vt vel ex his quæ ipſi concedunt, illud probari poſſit, ſafati eſſe ſolius verticis paſſionem, quādo a Galeno in.i. libro decem tractatuū de ſafati agitur. Sed & achores, & faui, & pſydratia, & exāthemata & quicūq; eodē libro capitis morbi a Galeno cōnumerantur, vel tinea ſunt, vel tineæ ſimiles fœditates ſumpto tamē tineæ vocabulo, in eo quo medici iuniores capiunt ſignificatu. Quod niſi Auic. hæc omnia ſub ſafati nomine in ſuis libris cōpræhēderit, vane videbitur gloriatus, quicquid ſuo opi fuerit ſuperadditū, eſſe incōpræhēſibile, quū nuſq̄ aliter de tinea aut his tineæ affinibus affectibus egerit. Quāquā vero ſaphati propriū capitis morbum ſtatuerimus, nō tñ ignoramus, morbū ēt certę parti corpis peculiarē, poſſe aliis aliq̄n cōicari, qđ ēt innuit Auicē. inquiens ſaphati plurimū in capite fieri. Nos quoq;, vt medici, de his q̄ magna ex pte, nō aūt raro, aut ſemp eueniūt, hoc in loco diſſerimus. Poſſumus ergo ita colligere. Cū morbus gallicus nō ſit impetigo, vt ēt antea probauimus, neq; vero tinea quoniā hic, & ei cōpares morbi, vt in capite fiunt, ita a capite incipiūt: morbus aūt Gallicus primum ſui ortū habet ab obſcœnis, tā morbum Gallicum

differre a saphati, quantum caput ab inguine, quacunque alia corporis parte est existimandum.

Contra vero illos qui dicunt morbũ Gallicum esse prunã, vel ignem Persicũ siue sacrum, non eodẽ modo, vt contra cæteras opiniones possumus argumentari, cum tãta sit apud arabes & medicos iuniores, de pruna & igne Persico vel sacro ambiguitas, quãta fere de hoc ipso morbo de quo in præsentia disputamus. Alii enim prunã atque carbonem, non idem malum, sed diuersa potius opinãtur, quũ tamẽ ab Auicẽna pruna dicitur, a Galeno lib. xiiii. artis curatiuæ & multis aliis in locis, carbo latine, sicuti anthrax græce nominet. Alii quis anthrax idem grecis significet, quod carbo latinis, differre tamẽ anthracem a carbone ea ratione arbitrãtur, quoniã anthrax fiat ex materia maligniore & magis adusta, quã illa ex qua carbo generat, nec defuere qui ita desiperent vt verbo græco latinam darent deriuationem, anthracem ab antro dictum existimãtes, quoniã (vt inquiunt) intra cõcauitatem habet absconsam. Non absque omni tamen ratione quidã moti vidẽtur, vt inter anthracẽ atque carbonem siue prunã differentiã statuerent, quum viderent inde Auicẽnã de Altoim, quẽ ipsi anthracem interpretãtur, vno capite agentẽ, postmodum altero capite de pruna tractãtem, tãquã de morbo ab altoim siue anthrace diuerso, inde Rasim in libro diuisionum de igne persico primũ, mox de anthrace seorsum scripsisse. Ego tamẽ illos qui inter carbonem, siue prunã, atque anthracẽ, faciunt differentiã, libenter interrogarem, nũquid Gale. de anthrace, in eo quẽ ipsi sub hoc verbo intelligũt significatu, vsquã fecerit mentionẽ? Tãtum enim morbum ac magis q̃ ceteros exitialem latuisse Galenũ,

atq; ideo neq; in lib.xiiii. artis curatiuæ, neq; in se-
cundo ad Glauconē, neq; in libro de tumoribus cō-
tra naturā, nusquā deniq; ab ipso fuisse nominatū,
pene ridiculum suspicari. Quod si Gale. & de pru-
na, de qua agit Auicē. & de anthrace pestifero, sub
eodē nomine anthrace videlicet lib. xiiii. artis cura
tiuæ tractasse dicatur, quoniā anthracē fieri aliqn̄
in epidemia eodem loco Galenus testatur, nonne
hoc idem de pruna & igne persico refert Auic. his
verbis. Et quādoq; accidunt ista, causa pestilentię.
talis ergo pruna, atq; altoim, siue anthrax, minime
different. Atq; hoc pacto Auicē. de eodem tumore
pestifero, sub variis nominib⁹, pruna. s. atq; altoim
frustra in duobus egisse locis iudicabitur, nisi forte
dixerimus altoim quidem esse anthracem nō omni
tēpore, sed solum pestilente, neq; in omni parte cor
poris, sed tātum in glādulosa ac præcipue inguini-
bus ortum, quādo & ipse Auic. hoc idē videtur insi-
nuare ita scribēs. Antiquissimi antiquorū nomina-
uerūt nomine, quod trāslatū est in arabico altoim,
omne apostema eueniens in mēbris glādinosæ car-
nis aut alibi, hæc enim est verior lectio q̄ altera ali
bi, siquidem alibium significat apud Arabes inguē,
vnde & herba inguinaria, quā græci buboniū no-
mināt, apud Arabes alibium nuncupatur, licet Pā-
dectarius secutus Serapionis errorem, heringium
a bubonio siue herba inguinaria non distinguentis,
alibium heringium interpretatur. Voluisse autem
Auicen. lib. iii. vbi de altoim scribit, de hoc tumore
agere qui præcipue in inguinibus nascitur facile cō
iecturabitur vnusquisq;, qui inuicē verba Auicē. de
altoim & Pauli de bubone contulerit. Sūt enim q̄si
eædē medicinæ, quibus Auic. curat altoim, & Pau-
lus bubonem, nisi qđ Paulus multo rectius eandem

differre a saphati, quantum caput ab inguine, quacunq; alia corporis parte est existimandum.

Contra vero illos qui dicunt morbũ Gallicum esse prunã, vel ignem Persicũ siue sacrum, non eodẽ modo, vt contra cæteras opiniones possumus argumentari, cum tãta sit apud Arabes & medicos iuniores, de pruna & igne Persico vel sacro ambiguitas, quãta fere de hoc ipso morbo de quo in præsentia disputamus. Alii enim prunã atq; carbonem, non idem malum, sed diuersa potius opinãtur, quũ tamẽ ab Auicẽna pruna dicitur, a Galeno lib. xiiii. artis curatiuæ & multis aliis in locis, carbo latine, sicuti anthrax græce nominetur. Alii quis anthrax idem grecis significet, quod carbo latinis, differre tamẽ anthracem a carbone ea ratione arbitrãtur, quoniã anthrax fiat ex materia maligniore & magis adusta, quã illa ex qua carbo generatur, nec defuere qui ita desiperent vt verbo græco latinam darent deriuationem, anthracem ab antro dictum existimãtes, quoniã (vt inquiunt) intra cõcauitatem habet absconsam. Non absq; omni tamen ratione quidã moti videtur, vt inter anthracẽ atq; carbonem siue prunã differentiã statuerent, quum viderent inde Auicẽnã de Altoim, quẽ ipsi anthracem interpretãtur, vno capite agentẽ, postmodum altero capite de pruna tractãtem, tãquã de morbo ab altoim siue anthrace diuerso, inde Rasim in libro diuisionum de igne persico primũ, mox de anthrace seorsum scripsisse. Ego tamẽ illos qui inter carbonem, siue prunã, atq; anthracẽ, faciunt differentiã, libenter interrogarem, nũquid Gale. de anthrace, in eo quẽ ipsi sub hoc verbo intelligũt significatu, vsquã fecerit mentionẽ ? Tãtum enim morbum ac magis q̃ ceteros exitialem latuisse Galenũ,

atq; ideo neq; in lib.xiiii.artis curatiuæ,neq; in se/cundo ad Glauconē,neq; in libro de tumoribus cō/tra naturā, nusquā deniq; ab ipso fuisse nominatū, pene ridiculum suspicari. Quod si Gale.& de pru/na,de qua agit Auicē. & de anthrace pestifero,sub eodē nomine anthrace videlicet lib.xiiii.artis cura tiuæ tractasse dicatur,quoniā anthracē fieri aliqn̄ in epidemia eodem loco Galenus testatur, nonne hoc idem de pruna & igne persico refert Auic. his verbis.Et quādoq; accidunt ista, causa pestilentię. talis ergo pruna,atq; altoim,siue anthrax,minime different. Atq; hoc pacto Auicē.de eodem tumore pestifero,sub variis nominib⁹,pruna.s.atq; altoim frustra in duobus egisse locis iudicabitur, nisi forte dixerimus altoim quidem esse anthracem nō omni tēpore,sed solum pestilente,neq; in omni parte cor poris,sed tātum in glādulosa ac præcipue inguini/bus ortum,quādo & ipse Auic.hoc idē videtur insi/nuare ita scribēs. Antiquissimi antiquorū nomina/uerūt nomine, quod trāslatū est in arabico altoim, omne apostema eueniens in mēbris glādinosæ car/nis aut alibi,hæc enim est verior lectio q̄ altera ali bi,siquidem alibium significat apud Arabes inguē, vnde & herba inguinaria, quā græci bubonifi no/minānt,apud Arabes alibium nuncupatur,licet Pā/dectarius secutus Serapionis errorem, heringium a bubonio siue herba inguinaria non distinguentis, alibium heringium interprætatur. Voluisse autem Auicen.lib.iii.vbi de altoim scribit,de hoc tumore agere qui præcipue in inguinibus nascitur facile cō iecturabitur vnusquisq;,qui inuicē verba Auicē.de altoim & Pauli de bubone contulerit. Sūt enim q̄si eædē medicinæ,quibus Auic.curat altoim,& Pau/lus bubonem,nisi qd' Paulus multo rectius eandem

bubo, alter qui fit a causa primitiua (vt vtar verbo apud medicos iuniores vsitato) atq; ideo ex sanguine non necessario maligno, alter qui fit ex materia venenata tẽpore pſertim pestiẽtiæ, in primo quidẽ bubone inchoãte Paulus vtitur refrigerãtib⁹ atq; adstringẽtibus medicamẽtis, veluti spongia ex posca, & lana ex vino & oleo acerbo, vel rosaceo, vel melino, i. pomorũ, vel lentiscinio vel myrtino, nullum ex his in tali bubone piculũ iminet, vt quilibet medicæ artis peritus intelligit. Auic. vero nulla adhibita distinctiõe hæc eadẽ remedia q̃uis ex reprimẽtibus adhibet in principio altoim idest bubonis pestiferi, quibus nihil possit eẽ in hoc malo periculosius. Neq; vero illud satisfacit qd' nõnulli de hoc genere medicãdi dubitãtes dicunt in Auicennę excusationem, quod videlicet Auicẽna voluerit, non super ipsum altoim, sed potius partes ipsi vicinas, ne corruptio perãbulet, eas quas diximus imponi medicinas reprimẽtes. Ego enim in hoc genere morbi præstare semper opinor nõ solũ ad locũ affectũ, sed etiã proxime tabem pestiferã quãtum fieri possit euocare. Si enim a locis circũstãtibus repcutiat quãtum extrinsecis partibus hoc ẽ ignobilioribus mali depelletur, tãtũ ad intrinseca & plerũq; lethalia detrudetur, quũ illud quoq; in pestilẽtia sit obseruatũ, quãto plures cutis exterioris partes afficiũtur, tota vi noxia foras prodeunte, tãto minus [illegible] esse periculi, sicuti vbi vnũ solũ locum carbunculus occupauerit ægri salus pene est desperata, quãquã vero Auic. & si nõ in curãdi ratione saltẽ in eo cum Paulo cõueniat quod sicuti hic bubonũ ab anthrace, ita ipse altoim a pruna seiũxit, nõ tamẽ æque cõstat apud Auicẽnã ex qua materia pruna, vel ignis persicus oriatur, quũ videatur quãdoq; Auicenna

non ſolum a Paulo, atq; Galeno, ſed a ſeipſo pariter de hiſce morbis ſcribens diſſentire. Galenus.n. quē Paulus etiā ſequitur ait anthracem ex ſanguine melācholico feruēte generari atq; ideo a puſtula aliquādo incipere, aliqn̄ ſine hac, deinde quādā attolli puſtulā, qua diſrupta, ſimiliter vlcus cruſtoſum fit. Eadē vero de pruna, vel igne perſico, quodā in loco ſcribit Auic. lib. ſ. quarto iter initia fen. tertiæ capite de apoſtematibus & puſtulis, in hūc modū. At vero ex ſanguine groſſo, malo, fiūt ſpēs exiturarū malarū nā ſi eius malitia vehemēs fiat & ipſius ambuſtio ꝑueniet hereſipila, & eueniet cōbuſtio, & cruſta, & deterior ē ignis ꝑſicus. Hoc.n.i loco Aui. de igne qdē ꝑſico videt̄ cū Galeno cōſentire, ſiqdē ignis ꝑſicus idē genns, coit cū anthrace de quo Galenus agit lib. xiiii. artis curatiuæ, quēadmodum ex ipſo cōſtat Auic. qui libro quarto capite de vlceribus ait, vlcus corroſiū ignē perſicū a Galeno noiari vt etiā ex multis trāſlationibus cōſtat, quæ anthracem ignem ſacrū vel perſicū interꝑtātur. De heriſipila vero idē Auicēna aperte a Galeno diſcordat, qui vult heriſipilā non ex ſanguine craſſo, qualis ē melācholicus, ſed potius tenuiſſimo generari, vt cōſtat ex eius verbis. libro. ii. artis curatiuæ ad Glauconem de vero heriſipelate ſcriptis. Poſtmodū vero Auicenne in eo quarti libri capite quo de pruna atq; igne perſico tractat, licet eaſdem fere notas in pruna & igne perſico ſcribat, quas Galenus ac Paulus in anthrace ſiue carbone, puſtulas ſcilicet corroſiuas facientes accidere eſcaram, qualem facit accidere combuſtio & cauteriū, vult tamē tam prunam, quam ignem perſicum, ex cholera citrina generari, quæ ſi verba eius attendimus, ex ſanguine cholerico originem traxit. Si autem mihi qđ

etiã ab initio expostulaui, hoc in loco concessum ab iis, qui nihil nisi elegãter dictatum audire patiũtur, & verba potius q̃ sententias consectãtur, vbi de arabũ medicorũ opinionibus disputatur, seruare eundem aliquãdo modum loquendi quo medici passim iuniores vtũtur, pro flaua bile cholerã, pro atra melãcholiã, pro herisipilate herisipilã, & plura alia nomina barbara vsurpare, ne si aliis q̃ ipsi vocabulis vti voluero, nõ tã videar latinitatẽ affectasse quãtum verborum studeo bonos authores oppugnare tentasse. Materiã itaq; prunæ vel ignis persici, apud Auicẽnã esse cholerã citrinã ex cholerico sanguine genitã indicãt ipsius Auic. (vt nuper diximus) verba quæ ita se habent. Et vnusquisq; amborum tã scilicet pruna q̃ ignis persicus est de cholera citrina adurente permista melãcholiæ. Et paulopost in curatione eorũdem morborum Auic. pręcipit fieri phlebotomiã aliquãdo vsq; ad syncopen, vt sanguis cholericus euacuetur, qui quidem curationis modus nescio quãtũ rationi vel etiã ipsi Auic. conueniat, qui sanguinem esse frenũ choleræ vbiq; insinuat: & primo libro cauendum esse admonet, ne superflua sanguinis missione ægrũ ad humorum cholericorum ebulitionẽ perducamus. Quare si eius aliis in locis doctrinã sequimur, in morbo ex cholera superãte seu sanguine cholerico facto, phlebotomia non cõpetit vel non tãta vt ad syncopen vsq; perducat: nã & Galenus ipse qui tã audaci remedio adstipulatur, non nisi in tribus dispositionibus vsq; ad animi defectum sanguinẽ detrahit, vel scilicet in maximis phlegmonibus, vel febribus ardentissimis, vel doloribus vehementissimis. Quarũ nulla adest in eo de quo disserimus morbo: si enim sanguis cholericus sit superabundãs quod esse in

igne

igne Persico innuit Auic. nõ phlegmones faciet, sed potius herisipilas etiã exquisitas, vt inquit Galenus lib. ii. artis curatiuæ ad Glauconem, vbi inter phlegmonẽ atq; herispilas ponit differentiã. Veri autẽ herisipilatis calor imodicus, vt idem Galenus sentit li. ix. artis curatiuæ, nõ aliter q̃ aqua frigida epota curatur. Sic & quæcũq; aliæ febres, ex choleræ, vel per se vel sanguini mistæ feruore generãtur, nullum magis præsentaneũ habẽt remedium, q̃ frigidæ aquæ potionẽ. Vnde Auic. tã in curatiõe herisipilæ, q̃ etiã causonis visus est dubitare an in eis sanguinẽ mittere oporteat, nedũ iusserit ad syncopen vsq; profundi. Hoc enim remediũ in his solũ febribus cõuenit quæ ex multo sanguine, vel ebuliente, vel putrescente generãtur, quales illæ sunt quæ proprio nomine synochi nominãtur, sed neq; propter intolerabiles dolores (hi enim in hoc morbo nõ adsunt) tãta sanguinis detractio est faciẽda, quod si etiã adessent distinguendũ foret, vt inquit Galenus in expositione aphor. Quæ egeruntur nõ multitudinem cõsiderare oportet an phlebotomia vel potius purgatione sedari deberẽt, nihil aliud ex his verbis insinuãs, nisi quod vbi humor alius a sanguine, faceret sua vel qualitate vel quãtitate dolorem, purgationẽ esse præferẽdã, quod videmus eũdem Galenum in omniũ morborũ præcipue cholericorum curatione vbiq; obseruasse, adeo vt in cõmentariis lib. ii. de humoribus, etiã in pleuritide cũ fit ex humore cholerico dãnet phlebotomiã, quam tamen plus in hoc q̃ in vllo altero morbo, alioquin videtur probare. Apparet enim & ipsum quẽadmodum etiã Auic. nimiã humorũ cholericorũ inflãmationem vbiq; euitare, quãuis hãc in ignis persici curatione Auic. nõ cauerit, docẽs aliquãdo in ea vsq;

ad syncopen sanguinem euacuare. Quid quod etiã Auic. in pruna vel igne persico prohibet scalpellationẽ profundã quãdo materia est decliuis ad cholerã. His enim & ipse vtitur verbis, & tamẽ capite supiori vbi agit de formica, suaserat ex Galeni cõsilio extirpare formicã cũ aliquo qđ sit sicuti embula & extremitas pẽnæ aut alterius rei, cuius extremitas sit acuta, q̃ posse sit deglutirĩ formicã. Atq̃ hæc extirpatio formicæ si diligẽter ĩspicimus multo ẽ violẽtior quã scalpellatio, vt si hãc timet Aui. quãdo materia est decliuis ad cholerã multomagis tale qđ facere debuerit formidare in morbo ex materia nõ decliui ad cholerã, sed mera cholera vt ipse opinatur pcreato. Ego quidẽ puto Aui. modo salua tãti viri reuerẽtia dicere liceat, morbos & natura distãtes atq; eorũdẽ curationes plerũq; cõfundere, vel vt eisdẽ vtar verbis, quæ ipse solet aliqñ in aliorũ reprẹhẽsione vsurpare, capitulũ in cap. ponere, quã quidẽ cõfusionẽ videtur in tribus capitibus de herisipila, de formica, & de igne persico se cõsequẽtibus præcipue fecisse (nã vt nos etiã eundẽ seruemus ordinẽ) capite quo agit de herisipila iter cæteras huius morbi notas hãc etiã ponit qđ cõburit & sua virilẽtia vesicat. Hẹc aũt (vt ita dixerim) vesicatio maius propria est alteri morbo de quo agit in sequẽti capite, quẽ ipse formicã miliarẽ, Galenus vero ac Paulus herpetẽ cenchriã idest miliarem, ea potissimũ nominãt ratiõe, quod serpit atq; in cute vesicas siue pustulas milio similes excitat sed etiã medicinæ ipsæ quas adhibet Aui. ad herisipilã super cutẽ existentẽ sunt quæ a Paulo scribũtur ad formicã miliarẽ, siue (vt eius vtar verbis) ad herpetẽ vessicosum vel pustulosum. Hæc enim sunt Pauli verba. Ad herpeten vissicosum scoria plũbi

ex vino austro cōtrita mox illinita cataplasma ex foliis betæ in vino decoctis superpone. Auicē. autē ad Pauli, vt videtur, imitationem ita scripsit. Et si fuerit herisipila super cutē curetur ex scoria plūbi cum vino pontico cum foliis siclæ bullitæ cū vino. Modus autem loquendi Auic. non paruā potest diligenter inspicientibus facere dubitationem, qnum enim inquit. Si fuerit herisipila super cutē videtur ex his verbis innuere posse etiā aliter q̄ super cutē fieri herisipilā. Atqui Auicēna superius inter phlegmonem atq; herisipilam faciens differentiam, ita scripserat. Et apostema herisipilæ non fit nisi in eo quod apparet de cute. Quare nisi hęc dubitatio soluatur, nō parua suspitio relinquetur, quod medicinæ, quas hoc in loco ad herisipilā scribit Auic. alteri potius morbo, hoc ē formicæ miliari cōueniunt. Sed & verba sequentia Auicē. hoc ipsum apertissime monstrant, nam statim subinfert. Et curetur cū eo in quo est resolutio & exiccatio fortis cum infrigidatione. Nemo autem nescit, nisi qui tritum illud in medicina principium etiam ignorat, cōtraria.s. contrariis curari, herisipile morbo calido & sicco fortiter exiccantia non competere. Quod ipsum Gentilis animaduertens inquit Auicennam hic dupliciter intendere. Primo q̄ ponit absolute medicinas, quæ competunt in statu. Secundo q̄ hic ponit medicinas, quæ competunt in herisipila vlcerata, quæ sunt nimis fortis exiccationis. Nos vero ex hac ipsa responsione illud confessum habemus, quod contra Auic. probare nitebamur, eas.s. quæ hic ponuntur ab ipso medicinas, non herisipile, de qua agit in hoc capite: sed alteri potius morbo, de quo tractat i sequēti formicę.s. vt miliari, vel corrosiuæ cōuenire: nā herisipila vlcerata nihil aliud est

nisi herpes excedēs apud Gale. vt idē Gale. li. xiiii. artis curatiuæ testatur: herpes autē comedēs ē formica corrosiua siue vlcerata apud Aui. Quod vero nō differat herpes comedēs de quo agit Gale. a formica corrosiua, de qua scribit Auic. videre licet ex his quæ Aui. quidē de formicæ corrosiuæ. Gal. vero de herpetis comedētis curatiōe eadem ambo præcipiunt, hæc enim sunt Aui. verba. Via autem secundū quā curatur formica est, vt ea quæ ex ipsa est corrosiua alienetur ab humectatione quā iā administrasti in herisipila: humectatio enim nō est cōueniens ivlceribus. Gale. quoq; a quo sumpsit Aui. in eādem fere sententiā scribit lib. ii. artis curatiuæ ad Glauconē. Herpetes quidē quātū ad totius corporis curationē simili modo quo herisipelata curare oportet: quātum vero ad locū ipsum affectum, non etiā similiter: omnes enim qui exesi sunt refrigerari quidem desiderāt, sicuti & alii atq; herisipelata, nō tamen ea medicamēta quæ prçter id quod refrigerāt etiā humectāt patiuntur, sed ex ea sola ex refrigerātibus quç simul exiccare possunt admittūt. Hic Gal. sicuti Aui. in cura formicæ corrosiuç, ita in curatiōe herpetis comedētis prohibet humectationem, quā tamen in herisipelatis probat, atq; ideo idē Gal. subiūgit. Non igitur neq; lactucā neq; polygonium, neq; ex stagnis lenticulā, vel palustrē lotū, vel anthylium, vel psylium, vel portulacā, vel intybum, vel semperuiuā vel tale aliquid quod possit humectare, q̄ herisipilatis erunt oportuna oportet adhibere. Sed hic non paruus manet scrupulus, quia has ipsas herbas vel magnā earum partem in principio formicæ corrosiuç probat Auic. ita scribens. Et administra in principiis eius. s. formicç corrosiuæ (de ea enim statim supra locutus erat) sicuti

lactucā & nenufrarē & semperuiuā & volubilem & portulacā vt videatur Aui. sibiipsi manifeste repugnare, si enim vt ipse paululū supradixerat ea quæ debetur herisipilæ humectatio fugienda est in curāda formica corrosiua, cur postmodū lactucā semperuiuā & portulacā, quas Gal. lib. xiiii. artis curatiuæ ad herisipilæ quidā laudat curationem libro vero secundo ad Glauconem propter earū humiditatem in herpete exedente censet euitādas, statim Auicē. in formicæ corrosiuæ principio cōmendat, vel iubet administrari. Non solas inquit Gentilis, qui hāc in verbis Aui. repugnātiā visus est animaduertere, sed cum aliis exiccātibus mixtas vtputa lēticulā quæ est frigida & humida cum semperuiua quæ est frigida & sicca, quāquā idem Gentilis non de formica corrosiua, sed ambulatiua, in qua sicuti in qualibet alia formicæ specie secūdum ipsam aliqua est vlceratio atq; ideo humiditas quæ debet exiccari moueat dubitationē. Sed cur obsecro ad formicā siue corrosiuā siue vlceratā talis mixtio sit necessaria, quasi non inueniātur herbæ simplices q̄ simul habeāt tum exiccādi tum etiā refrigerādi potestatē, aut quasi ea sola quæ humectāt possint refrigerare. Ipse quoq; Auic. postmodū sicuti ēt Gal. eas quæ vtrūq; præstāt effectū quę. s. æque exiccāt atq; refrigerāt memorat sicuti arnoglossam, rubū, & lentem quibus mille alię possint similes reperiri. Quod si etiā eædem, formicæ corrosiuæ siue vlceratæ competunt medicinæ, quæ etiā herisipile frigide. s. modo non possint humectare sicuti neq; calefacere, cur Auicē. volubilem herbā ad caliditatē, vt ipse scribit secundo sui operis libro, aliis refrigerātibus adnumerauit? vt tamen hæc competat, qm̄ a quibusdā cēsetur frigida, non vdeo nisi (vt inquit

Gentilis) hæ quas ſcribit Auic. medicinæ non per ſe ſolæ ſed miſtæ cum aliis recipiantur, quomodo ex mixtura humectãtiũ ac refrigerãtiũ, fiat medici na quæ tãtũ frigefaciat & exiccet, qualẽ exigit for/ mica corroſiua vel vlcerata quę vt morbus calidus frigida ſolũ ſine calidis quærit, vt vero vlceratus ſolũ ſicca ſine humidis, in quo quidẽ morbo Gal. ẽt ſtrychnũ. i. ſolanũ reſpuit q̃a nõ habeat ſufficiẽtem ſiccitatẽ, Auic. vero eãdẽ herbã nõ probat niſi ſiccã quaſi viridis poſſit humectare. Si ergo hnmida ca/ uebat, cur lactucã & nenufar & lẽticulã aquæ, ſimi/ leſq; herbas humidas ẽt aliis ſiccis admixtas appro bauit? Neq; tamẽ puto, qđ Gentilis credit, eũ fuiſſe Aui. intellectũ, vt ſemperuiuã pro herba ſicca, quæ aliis humectãtibus debeat adiũgi, hoc in loco nomi nauerit, quoniã eãdẽ herbã Gal. lib. ii. artis curati/ uæ ad Glauconẽ aliis adnumerat quæ herpetẽ co/ medẽtẽ nõ ſolũ poſſunt refrigerare, ſed etiã hume/ ctare, q̃uis enim idẽ Gal. vi. de ſimplici medicina li. ſemperuiuã frigidã ac ſiccã ſtatuerit, plurimũ tamẽ illi tribuit frigiditatis, minimũ vero ſiccitatis imo in ea vigere aquoſam, ſubſtãtiã plane aſſeuerat, cu/ ius ratione vt arbitror in ſecundo lib. quẽ diximus artis curatiuæ ad Glauconẽ, quando herpes fuerit vlceratus, ſemperuiuã vnam cũ aliis humectãtibus improbat, ſicuti ipſam heriſipilatis cõuenire fateł: nã licet facta ad corpus tẽperatũ (ſicuti fit in cęte/ ris medicinis collatione, libro quẽ diximus de ſim/ plici medicina ſexto, ſempuiua frigida & ſicca her/ ba dicatur, eadẽ tamẽ ad heriſipilas morbũ calidũ ac ſiccũ cõparata, ſecũdo lib. ad Glauconẽ) frigida atq; humida reputatur, ſicuti oleũ roſaceũ & refri/ geratos calefacere, & calefactos refrigerare ab eo/ dem Gal. ſcribitur lib. iii. de ſimplici medicina, quę

quidem effectuũ diuersitas vt etiã ibi scribitur his præcipue datur medicinis quæ parũ a temperamẽto recesserũt, qualem esse diximus semperuiuã herbam in siccitate, authore Gale, sexto libri de simplici medicina volumine. Hãc vero ad diuersa corpora comparationẽ nõ animaduertẽs Rabi Moyses, ausus est notare Galenũ quasi lib. ii. artis curatiuæ ad Glauconẽ contraria de semperuiua scribentem, quę libro (quẽ diximus) sexto de simplici medicina super eadem herba asseuerat. Nos vero de hac repugnantia sententiarum falso obiecta Galeno plenius alibi diximus, vbi eundem Galenum defendimus contra Rabi Moysen, principi medicorum ẽt in plærisq; aliis infestum. Aliud vero Gentilis suffugium dicentis, quod in principio principiante formicæ frigida & humida competunt, quia licet ibi sit aliqua vlceratio, nõ tamen corrosio adest, eisdẽ quas supra posuimus rationibus improbatur, atq; eo magis, qm̃ a Galeno in. ii. artis curatiuę libro ad Glauconem, quælibet vlcera etiam in summa cute existentia egere exiccãtibus Hippocratis auctoritate monstratur. Sed vt etiam antea innuimus cũ Auicenna his verbis vtatur, & administra in principiis eius, hoc verbum eius nihil aliud potest referre, nisi formicam corrosiuam de qua statim supra fit sermo. Neq; vero illa ratio conuincit, quam quidam adduxerunt probare volentes Auicen. intelligere de principiis formicæ ambulatiuæ, non autem corrosiuæ, quoniam postea subiungit, & cũ timetur super eam corrosio, cũ in formica corrosiua (vt inquiunt) nõ timeatur corrosio, quę iam adsit: sed potius in ambulatiua, quasi non potuerit Auicenna prius scribere curationem formicæ corrosiuæ, deinde docere, antequã formicæ corrosio

ſuperueniat, quibus remediis ſit occurrendũ. Mihi vero maiorem faciunt dubitationem remedia quę/dã, quibus vtitur Aui. ad prohibendã corroſionem ſicuti aqua quæ currit ex ligno vitis humido cum aduritur, & ſtercus ouium cũ aceto, & ſtercus vac/cinum cum aceto, quæ Dinus ipſe extranea eſſe cõ/fitetur, neq; multum ad prohibendã corroſionem proficere. Ego vero multomagis extranea exiſti/mo, quæ ſtatim poſt ab Auicẽna, ſuper corroſionẽ iã apparentem imponuntur, ſicuti ſuccum cucume/ris aſinini, & ſal, & fel hirci, & rutã cum nitro & pi/pere, & nitrum cum vrina pueri, quę omnia tã prio/ra, q̃ etiã ſequentia, non formicæ vel ambulatiuæ, vel iã corroſiuæ, ſed tollendis potius verrucis con/ueniunt, vt patet ex Paulo eiſdem vtente ad tollen/da quædã genera verrucarum, quæ Græci myrme/cias acrochordonas appellãt, vt etiã ex Auicenna conſtat qui de nõnullis eorum in curatione verru/carum meminit, & variis in locis vbi de earundem medicinarum proprietatibus agitur valere eas ad verrucas, non autem formicã ambulatiuã, vel cor/roſiuã inſinuat. Sed hoc quidem capitulum de ver/rucis in capitulo de formica male fuiſſe ab Aui. po/ſitum, & cauſam etiã huius erroris in ſequentibus plenius aperiemus. Illud nũc probaſſe ſufficiat Aui. heriſipilã pro formica, & formicã pro heriſipila, nõ ſine magna confuſione accepiſſe, quãdoquidẽ quæ erãt heriſipilæ remedia refrigerãtia. ſ. atq; hume/ctãtia, eadẽ formicæ corroſiuæ accõmodauit, quæ vero formicæ competebãt vel corroſiuæ, vel mi/liari, multum. ſ. exiccãtia, hæc retulit ad heriſipilã. Sed quoniã ſupra monſtrauimus medicamenta for/titer exiccãtia ſcripta ab Auicenna ad heriſipilã ſu/pra cutem exiſtentem a Paulo fuiſſe trãſumpta, an

etiam fideliter trãslata fuerint: videamus, sic enim nõ simplex, sed multiplex potius error indicabitur. Vnum ex his remediis fortiter exiccãtibus, de quibus supra facta est mentio, ita habetur apud Paulum. Lanæ antiquæ illotæ circa tædã combustæ drachmas duodecim, cerę drach. vigintiquinque scoriæ plumbi acetabulum medium sępi caprini purgati & loti in aqua. ʒ. xxv. olei myrtini. ℥. v. Altera huic correspondens, apud Auicẽ. scribitur in hunc modum. Lanæ veteris adustæ non lotæ pondus. ʒ. xii. ʒ. carbonis de cortice arboris pini tãtundẽ cerę ʒ. xx. scoriæ plumbi. ʒ. v. sępi caprini veteris abluti cum aqua. ʒ. xv. olei myrtini. ℥. v. si pondera quidẽ medicinarum notata in Auic. compositionibus nõ omnino quadrãt cum alteris quę in similibus apud Paulum compositionibus inueniuntur non est, vt arbitror, magnipendendum. Illud multomagis est considerãdum ab his præsertim, qui quãdã veluti diuinitatem tribuunt Auic. in cuius libris de medicina præsertim nullum posse inueniri errorem arbitrãtur, quo pacto Auic. in nuper dicta compositione misceat carbonem de cortice pini, quem tamen Paulus in sua compari omnino prætermisit. Est inquã, vt existimo, dili[illegible]us examinãdum, an Auic. vel alius deliqu[illegible] noua atque inaudita medicamẽta veterum [illegible]positionibus adiungendo: veluti carbonem de cortice pini, de quo quidem carbone nusquã scriptum inuenitur, quod vllã habeat in medicinis ad herisipilã, vel formicã efficaciam. Hunc autem non esse nostræ translationis errorem testẽ facio miro ingenio, ac singulari doctrina præditũ iuuenem Paridem Cesareum Mantuanum, qui vt semper fuit omnium bonarum artiũ studiosissimus, ita nunc medicinæ totus insistit, ad quam fideliter

percipiendā nō modo Latinos & Græcos, sed etiā Hebræos, atq; Arabes adhibet præceptores qui a me eodē Paride præsente sæpius requisiti in his locis præsertim in quibus Aui. a Gale. ac Pau. nō parum dissentire videbatur: vt verba Aui. sicuti in eorum iacēt lingua mihi interpretarentur eundē fere sensum retulerunt, quē etiā nos in nostro habemus Aui. Vnde in eā veni sentētiā, vt multos qui nō solū in nostris, sed etiā Hebræorū atq; Arabū libris, nō inueniūtur errores Aui. ex prima Græcorū authorum (quorū sentētias idē Auic. vndequaq; collegit) facta in Arabicā linguā cōuersione sumpsisse occasionē: nam & hunc ipsum de quo Paulo ante loquebamur errorem nō aliunde q̄ ex verbis Pauli male intellectis traxisse originē facile potest vnusquisq; perpēdere. Cum enim Paulus ita scribat: Lanæ veteris circa tędā cōbustæ. ȝ. xii. credidit Aui. vel potius ille qui male Paulū in Arabicū sermonē trāsferendo dedit Auic. errādi occasionē, tędā quoq; siue carbones ex tæda exusta derelictos in eādē venire cōpositionē, atq; ideo ita notauit. Sumatur lanæ veteris adustæ non lotę pondus drachmarum. xii. & semis, carbonis de cortice pini tātūdē errore sane satis ridiculo atq; aliquādo futuro periculoso, si medicinæ etiā quæ deuorātur, vel bibuntur, postq̄ fuerint super ignē quādoq; paratę, carbones qui ex eodē igne remāserint, in suā quoq; societatē receperint, tale enim quoddā fiet in cōpositione relata ab Auicē. si vt ipse docet ad lanā exustā æqua portio carbonū ex tæda circa quā fuerit exusta adiiciatᷣ. Nemo autem admiretur eā præcipue lanam quæ circa tædam fuerit exusta a Paulo in ea quā diximus compositiōe probari, fuit enim quoddā apud veteres in comburenda lana, quæ non nisi combu-

ſta ad vſum medicinæ veniebat, artificium: cuius etiam Galenus, ſed multo plenius Dioſcorides meminit, qui inter cæteros lanam comburẽdi modos, hunc quoq; tradit. Alii diſponentes obeliſcos ſuper vas fictile latum os habens inuicem diſtantes & ſuperimponentes ſcandulas & lanas alternatim leuiter ex tædis paruis ſuccedunt, vbi vero lanæ fuerint combuſtæ tollunt, & ſi quid pingue vel pix ex tædis paruis defluxerit, ſimul tollunt atq; reponunt, & hoc eſt ꝙ Paulus vult, lanam, ſcilicet ita vt docet Dioſcorides vſtam, non autem carbones de cortice pini in ea quam ſcribit ad herpetem veſicoſum compoſitione commiſceri. Nunc ad reliqua explananda trãſeamus in quibus videtur Aui. aliquando maiorem vel etiam periculoſiorem feciſſe confuſionem mox ad ignem perſicum, de quo præcipue diſputabamus, in quo morbo pluſquam in cæteris fuit Auicẽ. perplexus, reuertemur. Scio tamen me nõ credẽda ſcripturũ his præſertim poſt habitis rõnibus ſola noia ac ſcribẽtiũ authoritatẽ ſequũtur, q ſe alicui ita addicũt authori vt ꝓprios ſenſus deſtruẽtes malint alteri q̃ ſuis oculis credeṙ. Nos ſupra quũ ex ſenſu ipſo tũ ẽt Dioſcoridis authoritate, cui ẽt ex pte cõſentit Aui. ꝓbauimus eupatoriũ habere folia cãnabis vel pẽtaphyllo ſimilia, fructũ paruũ, q exiccatus veſtib⁹ adhereſcit, eẽ deniq; eupatoriũ herbã illã q̃ nos vulgo agrimoniã noiamus Auic. vero idẽ eupatorium aliud quã agrimoniam eſſe ſignificat, quum ait eupatoriũ eſſe herbã aromaticã habentẽ folia cãnabis & florẽ ſicuti nenufar. Cõſtat enim herbã vulgo agrimoniã nuncupatam neq; eſſe odoratã neq; habere florem ſicuti nenufar, immo ita exiguũ vt vel nenufari vel eius flori colatus nullam ipſius habeat ſimilitudinem.

Cui igitur plus hac in parte credemus, Dioſcoridi ne, An Auicēnæ?inquies cui noſtra ætas dedit medicinæ principatū. Atqui Gal. vnaq; ipſe Auic. in hâc parte medicinæ, quæ de medicamentis ſimplicibus agit, primum locum Dioſcoridi tribuūt. Sed fac authoritatem eſſe parem. Vbi tu mihi Auicēnę patrone herbā inuenies, aromaticam foliis canabis flore nenufaris quæ ſit verum eupatorium? ſicuti ego tibi alterā aſſignaui, ita Dioſcorides, Plinius, Serap. ſuper herba eupatorio deſcriptionibus cōgruentē, vt niſi malis videri cecus, q̄ fateri Auic. in veris eupatorii notis deſignandis aberraſſe, nullo modo negare poſſis herbam, quā nos vulgato nomine Agrimoniam vocamus, eſſe veteribus eupatorium. Quod ſi forte mihi cōceſſeris, id quod multi etiam ex medicis iunioribus nō diffitentur, Aui. non multam habuiſſe ſimplicium medicamentorū notitiam, non aduertes fortaſſis te eadem conceſſione, dimidiam ſcientiæ partem Auic. detrahere, quæ tota vt inquit Gale. lib. ii. de Criſi ex duabus conſtat noticiis altera ſubiecti circa quod medicus operatur, altera illorum quibus veluti inſtrumentis in ſuo opere vtitur. Cur vero ſi in his in quibus veritas ipſa ſeipſam cōtemplantibus offert, vbi vigent ſenſuum iudicia, Auic. erraſſe concedis non æque in rebus magnis abſtruſis atq; recōditis labi illū potuiſſe fatearis? Tu tamen crede quod lubet, nos paucis iſta ſcribimus & ſolis amatoribus veritatis. Si non apud malignos atq; imperitos, ſaltem apud probos ac doctos gratiam vt ſperamus conſecuturi, forte etiam apud ægrotos quos fortuitæ medicinæ periculo liberauimus, cum herba in foſſatis naſcentem, quæ quid ſit a medicis ignoratur, hactenus tamen a pluribus credita eſt eſſe eupato-

rium, ne ſyrupo ex eupatorio atq; aliis compoſitio
nibus adiungatur, modo ſint qui nobis fidem velint
pręſtare, prohibemus. Sed & altero multo ſane ma
iore periculo, vel etiã tormento miſeros mortales
liberemus, quod audio malo ſuo fato ſenſiſſe nõnul
los, qui hac tempeſtate morbo gallico laborarunt.
Neq; enim defuere medici, qui puſtulas quæ in eo-
dem morbo totum aliquãdo occupãt corpus qui-
buſdã ferreis inſtrumentis extirpare tentarint, nixi
(vt arbitror) Auic. authoritate, formicæ ambula-
tiue & corroſiue puſtulas, embula & pennæ extre-
mitate, vt ſupra quoq; notauimus, euellentis, quod
etiã miniſterium, ſi diis placet, neq; Dinus in tali
curatione improbauit, & Frãciſc. de Pedemontiũ,
pluresq; alii Auic. ſequentes, ſuis ſcriptis inſeruere,
aiuntq; ipſi vna cum Auic. id eſſe cõueniens. ſ. Gal.
opinionẽ. Sed vbi obſecro vnq̃ Gal. puſtulas ex hu-
more acuto cholerico factas talibus ĩſtrumẽtis iuſ-
ſit extirpari? Gal. inquã qui vbiq; medicos crudeli-
ter atq; imperite medicãtes, vocat humanæ natu-
ræ perniciẽ. Quod vero ſænius aut rudius medẽdi
genus poſſit excogitari, q̃ morbũ nõ alio magis no-
mine q̃ quia exulcerat infeſtãtem, etiã vehemẽtius
exulcerare? Falſo igitur inquit aliquis, Aui. Gal. al-
legauit, neq; vere neq; falſo, ſi tamẽ locum conſide
remus vbi allegauit, dicere auſim falſo allegaſſe,
Gal. enim id artificium ait eſſe conueniens, non ad
tollendã formicam vel miliarem vel corroſiuã, ſed
quoddã potius genus verrucarũ, quas græci myr-
mecias. i. formicas appellant. Natus eſt ergo error
Auic. ex nominis ambiguitate, qa enim gręci puſtu
las quaſdã ex humore cholerico genitas, ſolã cutẽ
occupãtes, atq; etiã ſerpentes ab hac ſerpendi na-
tura Erpeta vocãt, Arabes quoq; a ſimili proprie-

tate easdē pustulas formicā nominarūt. Sunt vero etiā quædā genera verrucarū, quæ græci myrmecias noīe sumpto à formicis appellāt, quia sensum quasi sint morsus formicarum patientibus inferunt has quoq; verrucas arabes ad græcorum imitationem formicas nuncuparunt, quo fit vt verbum formica apud Arabes duorum morborum generibus, quāuis natura differētibus accōmodetur, Auicen. vtrāq; formicā tā pro pustulis cholericis q̃ etiā pro verrucis acceptā, atq; vtriusq; morbi curationem in vno capite copulauit, sed alter ex humore tenui ac cholerico fiat, alter ex crasso ac melancholico, atq; ideo vt genere distinguuntur, ita diuersum genus curationis exposcant, pustulæ siquidē cholericæ vel sola totius corporis purgatione vel etiam emplastris sup locū affectū impositis, nunq̃ autem manu curantur, verrucę vero vt docet Gal. li. xiiii. artis cura. cum aliis instrumētis tum etiā penna, ita adaptata vt totā verrucā sua cauitate compręhendat atq; adeo firmiter hæreat, q̃ ea desuper acta verruca radicitus euellatur, quē etiā modū docet Aui. lib. iiii. ca. de verrucis, quem pariter modū vero loco illo potuit ad Gal. authorē referre, sed vbi oportuit Gal. citare testē ibi eius testimonium prętermisit, vbi vero reticere, qm̄ non de verrucis sed formica potius corrosiua curāda agebatur pperam allegauit. Huc vero tā multa q̃ diximus de Aumultos in vnum morbos confundēte, omnia tendebāt, vt ostenderemus ipsum simili atq; aliquanto maiore in pruna atq; igne persico vsum fuisse confusione ne quis forte suspicetur nos in tam longis digressionibus ea quę nihil ad propositum nostrum pertinēt conquisiuisse, quum enim probare intenderemus, morbum gallicum non esse ignem persicum omnis

vero de quacunq; re sumitur disputatio debeat a definitione vt ait Ci. proficisci, necessarium habuimus antea ostēdere q non cōstaret apud Aui. qd esset ignis persicus, aliqñ enim ipsum ex sanguine crasso & melācholico inqt generari, vt ēt antea admonuimus, aliqñ vero ex cholera permixta melācholię, & nūc ignē persicum idem genus facit cum pruna, vt cū inquit: hęc duo nomina fortasse absoluta sunt super omnē pustulā corrosiuā vesicātem, adurentē, facientem accidere escaram, qualē facit accidere cōbustio & cauteriū: nunc vero diuersificat, vt cum inquit: prunam esse magis melancholicam, ignem vero persicum magis cholericum, quādoq; trahit ipsum ad formicam comestiuam, vt cū ista scribit, & quandoq; absoluitur nomē ignis persici de illis super quo est illic pustula de genere formicę comestiuę adurens, vesicans: quandoq; ad formicam transfert miliarē, vt cum scribit in hunc modum. Et quandoq; sunt cū formicę speciebus & miliaris malę, febres vehementis caliditatis perniciosę. Quasi apud ipsum Aui. ignis persicus & formica miliaris non differant, neq; multum referat, vtrum ignis persici vel formicę miliaris signa manifestet: & sane diligētius intuenti formica miliaris & ignis persicus nihil aut parum admodum differunt apud Auicen. sunt enim in vtroq; vesicę milio similes veluti Rasis, Paulus atq; Gale. libro. xiiii. artis curatiuę consentiunt. Quod si Auicennam sequimur, non modo forma, sed etiam materia eadem in ambobus morbis reperitur, quoniam tam ignis persicus q̃ etiam formica miliaris secundum Auicen. fiunt ex cholera permixta melancholię nisi forte quis dixerit ad faciendam formicam miliarem non solam sufficere melāncholiam cholerę adiunctam:

ſed inſuper etiam phlegma requiri:hoc enim veſter innuere Auic. capite de formicis miliari ex verbis illis. Neceſſe eſt illic eſſe ex melãcholia & phlegmate quæ admiſcentur choleræ. Sed cum idem Auic. ſicuti Gale. ex ſolo phlegmate mixto cum cholera eandem formicam miliarẽ generari aliquando fateatur, cur non itidem melancholiam abſq; phlegmatis ſocietate iunctam cũ cholera poſſe eundem facere morbum conceſſerit? multi quoq; medici iuniores opinantur æque ex vna ſicuti ex altera mixtione formicam miliarẽ procreari. Quare & ignis perſicus & formica miliaris, in eadẽ non modo forma, ſed & materia, ſecundum Auic. ſententiam cõuenient, quãq̃ forte quiſpiam illam aſſignabit diuerſitatem, quod in igne perſico materia cholerica ſit magis aduſta, q̃ in formica miliari. Cur vero hoc cũ ipſa etiam ſua caliditate veſicas excitet, & vt inqt Auic. febres faciat vehemẽtis caliditatis, atq; ideo pernicioſas. Febris autem, & alia accidentia, quæ in formica miliari Aui. nominat, ſunt ignis ſacri ſeu perſici propria, quẽ etiam prunam appellat Auic. ad imitationẽ Galeni, qui eundẽ morbum & .xiiii. artis curatiuæ volumine, & multis aliis in locis anthracem vocat, quo in loco idẽ Gal. omnia hęc de anthrace refert. Quæ etiam hic ſcribit Aui. de formica miliari, ꝙ videlicet febres habet vehementis caliditatis, & ꝙ fit aliquando ex eiſdẽ cauſis ex quibus fit peſtilentia, & ꝙ aſſimilatur in colore phlegmoni, magis tamẽ ad atrum declinante: quare non temere hoc in loco Dinus dubitauit, cur cũ Auic. in hoc capite intenderet de pruna & igne perſico agere, ſigna tamẽ formicæ miliaris & nõ ignis perſici, vt cuiq̃ non abſq; ratione videretur, expreſſerit? Soluit autẽ verba Auicẽnæ in hunc modũ exponẽdo. Et

do. Et quãdoq; sunt cum speciebus formicæ miliaris. i. cũ pruna & igne persico, quæ possunt absolui super species formicæ miliaris malæ. Hęc vero solutio mihi non placet, neq; videtur ipsi Dino esse consentiens: nam cum quatuor ponat Aui. modos, super quos absoluitur nomen prunæ & ignis persici, ex quibus quartus est magis propitius secundum Dini expositionem, cur hunc tacuit Auic. & alium minus proprium memorauit, volens tamen ea quę tam ignem persicum proprie sumptũ q̃ etiã prunã comitantur ostendere? quare cum Aui. sub nomine formicæ miliaris, scribat propria accidentia ignis persici & prunæ, vel non differre prunã & ignem persicum a formica miliari existimauit, vel magis cum hoc q̃ cum alio aliquo morbo conuenire. Idẽ tamẽ Aui. superius cap. de apostematibus & pustulis, ignem persicum non formicę miliari, sed potius herisipile, in nature vicinitate cõsociat, vbi ita scribit. At vero ex sanguine grosso malo fiunt species exiturarũ malarum: nam si eius malitia vehemens fiat & ipsius adustio, pueniet herisipila, & eueniet cõbustio, & crusta, & deterior ea est ignis persicus. Hic Aui. facit ignem persicũ non modo in materia, sed etiam in forma cũ herisipila cõmunicare, licet ignem persicum dicat esse deteriorem. Torquent autem hæc verba Dinum atq; Gentilem expositores Aui. cogũtq; ipsos multa imaginari, forte a veritate aliena. Dinus siquidem tale apostema factũ ex sanguine grosso, non veram esse herisipilã arbitratur, sed potius phlegmonem qui assimilatur herisipilæ in accidentibus: q etiã videtur sentire Gentilis, qui nomen herisipilæ, hic sumi improprie fatetur. Sed cur tale apostema factum ex sanguine grosso malo adusto (vt inquit Aui.) herisipilæ qu-

fit ex cholera pura secundum eundē Aui. simile iu-
dicatur, & non magis anthraci qui (vt inquit Gal.
primo de differētiis febriū, & pluribus aliis in locis)
fit e sanguine melāncholico supassato? Idcirco neq;
cū Dino neq; cū Gentile cōsentio, quorū alter vult
herisipilā & ignē persicum esse apostemata chole-
rica, alter sanguinea quidē, sed ad naturā choleræ
declinātia: cur enim non magis ad melancholiā cū
sanguis ex quo generātur sit melāncholicus, qui tan-
dē procedēte adustione cōuertitur in melancholiā.
Mihi quidē herisipila atq; ignis persicus, hoc in lo-
co ab Auic. nominati, nō aliter differētes, nisi quia
alter est altero deterior, nihil aliud esse videntur, q̄
antrax, de quo Gal. multis, vt dixi, in locis facit mē-
tionem. Atq; ideo nō herisipilæ vel igni persico si-
miles dispositiones, sed vera pruna vel ignis persi-
cus potius, quæ enim hic Auic. in herisipila & igne
persico scribit, cōbustionē. s. & crustā, eadē tribuit
Galenus anthraci, vultq; ipsum e sanguine grosso
adusto, sicut etiā Aui. hoc in loco herisipilā, & ignē
persicum procreari, sed & herisipilā eūdē esse mor-
bum aliquādo apud Arabes, qui sit apud Galenum
anthrax, euidentius ostendamus. Libro. xiii. conti-
nentis apud Rasim ista verba legūtur. Dixit. s. Ga-
lenus secūdo li. artis curatiuæ ad Glauconē, quem
etiā Rasis Paulo ante citauerat. Quotiens sanguis
superueniēs ad membrū, fuerit superabūdans, gros-
sus & calidus, generabit cicatricē ad modū cocturę
ignis, etiā secus vlcus erit apostema calidū buliens
& vehemētis doloris, & morbus ille appellatur he-
risipila. Quod si ipse sanguis fuerit in dispositione
sui in superabundantia grossi, buliente, & calidita-
te, & tamē in se habuerit eruginem subtilem, infert
ampullas ad modum illarum quæ accidūt ad com-

bustionem ignis & emanantibus ipsis ampullis sub eis apparebit illud vlcus habens cicatricē, & appellatur herisipila similiter. Hæc quidē omnia de herisipila verba sumpta sunt e secundo lib. artis curatiue ad Glauconē, vbi Gal. duplicē modum quo antrax generatur exponit. Sed & idē Rasis libro diuisionum herisipilā & ignem persicū quasi pro eodē morbo videtur accipere, ita inquiens. Quādoq; in corpore egrediuntur bothor, & incipiūt velociter peruenire ad hoc vt fiāt crustæ nigræ aut virides, & fiat illud qđ est in circuitu earū rubrum & coloris pauonis, tunc illud nominatur herisipila & ignis persicus. Pluribus tamē in locis Rasis lib. xiii. continentis, facit ignē sacrum vel persicū non solū essentia, sed etiā ab accidētibus ab herisipila differre, nā lib. xiii. continentis scribit in hunc modū de igne sacro. Hic morbus accidit e sanguine grosso ebuliente, sed in maiore parte incipit cum pustulis præcedentibus eum & quandoque accidit sine pustulis, verumtamen omnino erit cum eo aliqua exiccatio in loco in quo fieri incipit, & ex pruritu egredientur pustulæ, & post emanationem ipsarum efficiunt vlcus cum cicatrice imminenti ad similitudinem combustionis ignis, & quandoque accidit vna pustula, quandoq; plures paruulæ admodum pannici, & cum eis accidit febris vehementior febre phlegmonis & herisipilæ. Alio autem eiusdem libri loco scribit ignem sacrum non solum febre acutiore, sed etiam colore ab herisipila differre. Hæc omnia fere etiam scribuntur a Gale. & libro decimoquarto artis curati. & pluribus aliis in locis de anthrace, sepissime enim vbi Gale. scribit anthracem Rasis ignē sacrum vel persicum interpretatur, q̄q̄ vt etiam antea admonuimus Arabes & passim me,

dici iuniores qui Arabum doctrinã sequũtur, aliud per anthracem, aliud per ignem sacrum vel persicũ intelligant, atq; ideo etiam prunã ab anthrace di- stinguant, cũ tamẽ anthrax verbũ græcum, signifi- cet latine carbonẽ vel prunã, vt Auic. interpres di- cere maluit. Cur vero Aui. atq; Rasis anthracẽ, de quo Gal. loquitur, nõ modo prunã vel ignem persi- cum, sed etiã herisipilã aliquãdo nominarint: nesci- rẽ aliã reddere rationem, nisi quã etiã superius mul torũ, qui in Aui. libris inueniũtur errorũ assignaui, malas. s. græcorũ authorũ in linguã arabicã transla tiones, in quibus non modo herbarũ, sed etiã mor- borũ nomina plerũq; diuersa notantur, vnde sicuti eadem herba sæpius apud Aui. sub variis nomini- bus scripta, ita idẽ morbus diuersimode nũcupatus reperitur. Possem multarũ herbarum in quibus hic error accidit apud Aui. exẽpla proferre, sed vnum tantũ vitandæ prolixitatis gratia, hoc in loco cõ- memorasse sufficiet. In volubili herba, de qua etiã est facta mentio superius, inter medicamẽta quę in curatione formicæ scribit Aui. Hæc siquidem ver- ba aliquãdo in litera, C, cussos pro cissos. i. hedera nominatur, aliquãdo in litera, u, volubilis maior & tunc quoq; pro hedera sumitur, oẽs enim quæ vo- lubili magnæ ab Auic. tribuuntur proprietates, vt quod lac eius abradit pilos, & interficit pediculos, & ꝙ folia eius recẽtia conuenientia sunt vlceribus magnis, & ꝙ consolidant decocta in vino, & ex eis emplastrũ factum superpositum adustioni ignis & proprie cũ ceroto, & ꝙ distillatur succus eius in au- rem dolorosam, & cõfert vlceribus antiquis in ea, & ꝙ iuuet spleneticos cum aceto, hęc inquã omnia hederæ a Gal. assignãtur. Quod si quis mihi hoc in loco obiiciat nullo modo posse volubilem pro he-

dera apud Aui.intelligi,qm̃ idem Aui.inquit,volu-
bilem magnam ſuo lacte abradere pilos & pedicu-
los interficere,& aquã eius ſolutiuã,cum tamen he-
dera non habeat lac, neq; ſoluendi,ſed aſtringendi
potius,vt de ea ſcribit Gal.poteſtatem. Facilis eſt
ad iſta reſponſio.Nam ſicut Aui.in capite de cuſſos
hederæ vires cũ alterius herbæ quæ ladanum fert
viribus miſcuit:vt alibi oſtendimus,ita etiã hic he-
dere proprietates cum alterius herbæ proprietati
bus quæ volubilis maior a Meſue & pluribus aliis
nominatur,manifeſtæ confundit quæ quidẽ volu-
bilis maior a græcis ciſſampelos.i.hedra vitealis a
Plinio cõuoluolũ,vulgo cãpanella, quod etiã alias
manifeſtauimus, nuncupatur. Hæc autem hedera
vitealis, ſiue volubilis maior, ſiue conuoluolũ,vel
quocũq; alio nomine libeat appellare, lacte pluri-
mo manat & aluũ ciet.Idcirco Aui.qui viſus eſt ne-
ſcire verã hederã ab hedera viteali diſtinguere,ſi-
cuti pro hedera volubilẽ,ita lac pro lachryma po-
ſuit,eſt enim vere hedere lachryma,non autẽ hede-
ræ vitealis lac,cui tam a Galeno q̃ etiã a Dioſcori
de is datur effectus,quod pilos abradat,& pedicu-
los interficiat.Quare Aui.mixtis ambarũ herbarũ
etiã natura diſtantium poteſtatibus, magnã pepe-
rit cõfuſionẽ & ſicuti in morborũ ita etiã in herba-
rum tractatione capitulũ in capitulo poſuit.Quos
maxime errores inde arbitror habuiſſe occaſionẽ,
quia varii interprætes arabes eaſdẽ non modo her
bas ſed etiã morbos variis nominibus nuncuparũt.
Quia enim Dioſcoridẽ e grçca lingua in arabicam
tranſtulit,hederã grçco vocabulo, corrupto tamẽ,
cuſſos nominauit,qui autẽ Gal.cõuertit,pro hede-
ra,leleb.i.volubilẽ poſuit,qm̃ hedera vitealis eodẽ
nomine apud arabes appellatur, Idem arbitror in

verbo anthrax cōtigisse qđ in quibusdā Gal.libris, sicuti. xiiii. artis curatiuæ ignis sacer seu persicus apud arabes interp̄tatur, in quibusdam vero, sicuti forte in secūdo artis curatiuæ ad Glauconē, herisi-pila, vnde est vt tā Auic. q̄ etiā Rasis eundē morbū aliquādo ignē sacrū seu persicū aliquādo herisipilā nominarint, atq; ita sibiipsis quādoq; contradixe-rint, sicuti Rasis qui modo inter ignē sacrū atq; he-risipilā statuit differētiā, modo quæ sunt ignis psici proprietates easdē tribuit heresipilæ scribit e san-guine grosso generari nōnūquā, herisipilā quidē ex cholera pura, ignē aūt sacrum ex cholera permixta melācholiæ, maiore tamē choleræ portione. Quæ quidē cōtradictiōes, expositores latinos coegerūt, noua morborū genera, præter illa quæ nimis mul-ta natura mortalis hominibus dedit, falsa ibi ima-ginatione confingere phlegmonem scilicet herisipi læ similē, quasi nō sufficeret phlegmon herisipela-todes, hic enim alius est ab eo quē Gentilis imagi-natur, & phlegmonē igni persico similē quasi ignis persicus nō multas habeat apud Auic. aliorū mor-borū (de quibus antea diximus) similitudines. Huic tamē morbo adeo multiplici, Auic. pene simplicem adhibet curationē, illā scilicet quā Gale. ac Paulus scribunt ad anthracē, vt mihi nō paruā faciat admi rationem Aui. nō modo a græcis, sed etiā a seipso in hoc morbo discordē, in vno tamē curādi genere esse concordē. Sed neq; Romani authores inter se de eodē morbo consentiunt. Pli. enim (quēadmodū & Seruius in expositione carminis Vergiliani, Tē-pore cōtractos artus sacer ignis edebat) per ignē, sacrū morbū intelligit, quē græci vocāt erisipelata. Celsus diuersum putauit, & quū ignem sacrū descri bit per minimas pustulas aliquādo serpētē, aliquā-

do summã cutem exulcerantē, videtur herpetē tam comedētē q̃ etiã miliarē (de quibus antea diximus) significare, licet idem Celsus, capite antecedente, vlcus quod serpēdo penetrandoq; vsq; ad ossa corpus vorat, erpeta hestiomenon a græcis nominari asseruerit. Sed hoc genus vlceris græci medici peritiores, Hip. s. Gal. ac Pau. ab eodem vorãdi corpus effectu phagedena nominãt, sicuti alterũ qđ tamē nõ tãgit sed cutim tãtum exulcerat, erpeta hestiomenõ siue comedētē appellant. Viderint ergo qui solũ cultum atq; nitorē sermonis attēdētes, Cel. faciunt medicinæ deũ, malint ne Cel. homini romano an Hipp. & reliquis celebris nõis græcis authoribus in græca morborũ credere appellatione? Tãtam vero de pruna, igne sacro, vel persico opinionum diuersitatē, non modo longum opus foret improbare, sed etiã superuacuũ, quãdo & sine alia cõfutatione ipse sua se contrarietate sternunt. Quod si ex omnibus illã, quæ verior esse videtur, velimus capere, tũ a Gal. ac Pau. tũ etiã a Rasi. xiii. cõtinentis approbatã, quæ ignē sacrũ aut persicũ, siue carbonē, vel prunã, ita describit, vna etiã ipsius causaʒ explicãdo. Quũ sanguis melãcholicus feruēs i aliqđ mēbrũ incubuerit cõtingit fieri eos quos carbones nominamus, qui sunt vlcera crustosa, magna quidē ex parte a pustula incipiētia, qualis in igne adustis apparet, quãdoq; vero sine ea, sed scalpitur quidē mēbrũ omnino ab initio, deinde nõnunq̃ vna pustula aliquãdo plures excitãtur tenues, veluti milium, quibus descriptis similiter vlcus crustosum fit, simile his quæ a cauteriis fiunt crusta, nõnunq̃ colorem cinericium præ se ferente, aliquando nigrum, cum eo quod basi sua firmiter adhæret, ac veluti clauo fixa videtur, alia carne circũstãte veluti inflãmata

& nigricante, vel etiã splendente, sicuti asphaltũ & pix. Talis enim est quæ vere atra bilis nominatur. Si inquã ita ignẽ sacrũ aut persicũ siue carbonẽ vel prunã (hæc enim oĩa eũdẽ morbum apud diuersos authores significãt) designemus, veluti etiãvidetur voluisse Auicẽna prunã & ignẽ persicũ lib. iiii. designare licet vt multis aliis in locis, ita & hic barbare & obscure loquat. Talẽ morbũ differre ab eo quẽ gallicũ nominamus, tũ ex multis aliis notis, q̃ alteri insunt, alteri desunt, demõstratur. Tũ etiã ex pustulis, quę sunt in morbo gallico lõge milio grãdiores. Ac prętrerea ex febre acutissima atq; aliquãdo mortifera, quę (vt scribit Gal. xiiii. artis curatiuę libro, & lib. etiã de tumoribus cõtra naturã, & Rasis pariter. xiii. Cõtinẽtis) Carbonẽ siue ignẽ sacrũ necessario comitatur, quod etiã ex parte sentit Aui. qui sub nomine formicæ miliaris ignem persicũ afferre aliquãdo febres pernitiosas insinuat. Altero autem libri quarti capite, vbi agit de vlceribus corrosiuis & putrefactiuis, qualia innuit esse secundum Gale. sententiã, ignẽ, persicũ & formicã ambulatiuam, in huiuscemodi vlceribus, febrẽ multiplicari, aut inseparabiliter adherere asseuerat, licet Dinus in eius loci expositionẽ nolit secũdũ Galeni opinionẽ, ignẽ persicũ esse vlcus putrefactionũ, sed tãtũ corrosiuũ atq; ideo plurimũ febre vacare, nesciens forte Gal. nunq̃ in sua lingua de igne persico, nisi sub hoc noĩe anthrax, fuisse locutum. In cuius vlceris curatione idẽ Gale. lib. xiiii. artis curatiuæ dãnat cataplasmata, quæ vim habẽt cõcoquẽdi & pus mouẽdi, ne maior putredo superueniat. Vlceri quoq; ignis sacri seu persici adiunctã esse febrẽ atq; putredinẽ, testatur Rasis lib. xiii. Cõtinentis ita scribẽs. Ignis sacer est vlcus in cuius loco accidit ampulla, similis ampullę

factæ ex igne, cũ cicatrice maligna: sed in loco atti-
nente ei, erit apostema inflãmatũ, prouocans febrẽ
violẽtã valde. Item Rasis in alio eiusdem libri loco
ita scribit: Apostema calidũ accidẽs e sanguine ca-
lido & grosso, qđ appellatur ignis sacer, cũ vlcere
eius erit putrefactio. Dinus ergo vel ista nõ vidit,
aut differre ignẽ sacrum a persico apud Rasim, seu
ignem persicum ab anthrace apud Gale. existima-
uit. Quare vt diximus morbus gallicus, vel hac po-
tissimum nota ab igne persico separatur, quoniam
qui calligo morbo tẽtantur, febrem magnã ex pte
non habent, vel ita exiguã vt vix sentiant. Si quæ
vero pustulæ in hoc morbo apparuere sub nigrę &
crustis similes, quales in igne adustis visuntur, eas
puto potius ex eo fuisse genere pustularũ, quas scri
bit Gale. libro qui de cholera nigra inscribitur, ex
atra bile citra febrẽ oriri, quæ hoc ipso ab anthra-
ce siue a carbone distinguũtur, quoniã hic cũ febre,
illa sine febre fiunt. Non tamẽ morbũ gallicũ simpli
cem morbũ, qui cũ eiusdẽ naturæ pustulis omnibus
eo laborãtibus morbo accidat, atq; ideo vel pustu-
læ melãcholiæ, vel herisipelas, vel herpes, siue for-
mica, vel aliquo vno nomine speciali in cũctis pos-
sit appellari iudicamus. Cum pro variis hominum
quos morbus iste male habet cõposituris, aliæ aliis
pustulæ eueniant, in quibusdã atram bilem, in qui-
busdã flauam, in nõnullis pituitã, salsam pręsertim,
& varias præterea superfluitatũ mixturas suo co-
lore repræsentãtes, quare vt tota huius morbi na-
tura, non autẽ vna sola particula, facilius veniat in
noticiã, caussas a qbus habuit originẽ Paulo altius
repetemus. Sic itaq; dicimus, malũ hoc quod mor-
bum gallicũ vulgo vocant, inter epidemias hoc est
morbos populatim vagantes deberi cõnumerari.

Hæc vero aut diuina ira vt Theologi sentiũt, aut vi astrorum vt Astrologi opinãtur, vel ex certa aeris intẽperie queadmodũ Medici arbitrantur eueniunt. Nos medicos hac in parte sequentes caussas naturæ proximiores assignabis illud satis cõstat eo anno quo morbus gallicus cœpit pullulare magnã aquarum per vniuersam Italiã fuisse exuberãtiam. Testis est Roma, quæ prima id malũ sentit, in qua tybris ita itumuit, vt tota sit facta nauigabilis, quã rẽ Põponius nostri tẽporis Poeta celeberimus elegãti tetrasticho publica colũna impsso designauit.

Tempore Alexandri sexti nonisq; decembris
Intumuit Tybris bis senas circiter vlnas,
Insula quæq; domus facta est, mediisq; repente
Circunducta viis æquabat cymba fenestras,
Deucalionæo vix tantum tempore tellus
Diluuium passa est, latuit cum tota sub vndis.

Nos vero duobus postremis versibus additis hexastichon ex tetrasticho fecimus, sed vt non modo eã quæ Romanã vrbẽ, sed quæ præterea magnã Europæ partẽ circa eadẽ tẽpora oppressit aquarum multitudinẽ comprehẽderemus: nõ aliter enim q̃ in Romano Tybris, in agro etiã Bononiẽsi Rhenus, in Ferrariẽsi & Mãtuano Padus, i Venetia Athesis extra solitos limites exũdarũt. Tãtis deniq; imbribus annus ille vbiq; maduit, vt terris exinde humẽtibus atq; stagnãtibus minus mirandum sit, æstiuũ aerẽ ad illã venisse intẽperiẽ, calidã.s. & humidam, quã medici atq; philosophi omniũ putredinũ matrem esse cõfitẽtur. Similẽ vel etiã peiorẽ aliquãdo fuisse ea.s. tẽpestate qua Gothi Italiam bellis infestabant, ex qua ingens orta est pestilentia Blundus Forliuiensis historiarũ scriptor diligentissimus primæ decadis volumine octauo memoriæ prodit his

verbis: Imbribus nãq; multos dies continuantibus diluuium fore apparuit. Tybris tũc mẽse Octobri prope exacto adeo aquis intumuit, vt Romę mœnia alicubi superauerit, vnde regiones vrbis fluuio proximæ maxima acceperũt incõmoda. Per Italiã vero vbiq; latuerunt cãpi, & ex mõtibus collibusue omnis mota aratro glæba i cœtũ liquefacta simul cũ aquis in intima est delapsa, vt fluminibus postmodũ intra ripas coactis, cãpi aqua destituti limo nihilominus mãserint obtecti, & sata qua tunc primas iecerãt radices, putrefacta sint, nec eo autũno, obtinẽte oĩa luto, aliud semẽ terræ potuerit mãdari, vnde fames maxima breui est secuta. Sed nõ solũ famẽ ea attulit aquarũ inũdatio, verũ ẽt aerea sicuti & terrã corrũpẽs, pestilẽtiã oriri fecit, adeo ingẽtẽ vt maximã populorũ partẽ vbiq; per Italiã absumpserit. Qua tactus labe Pelagi⁹ põtifex Romę obiit. Hæc Blũdus. Sed nõ longo post tẽporũ interuallo, Bonifacio.iiii. Romæ põtificatũ gerente (vt scri. Platina) in lib. de vitis pontificũ, fame, peste, & inũdatione quoq; ẽ laboratũ. Adeo fere semper inũdationis comes ẽ fames ac pestilẽtia, vt nõ temere prisci crediderint, ĩmodicas fluuiorũ excrescentias, nõ solũ ad præsens inferre dãna, sed alia insup mala futura portẽdere. Nã & his adhuc vigẽtibus malis, Bonifacius est sublatus e vita, & quædã eorum reliquiæ vsq; ad deus dedit qui successit in põtificatu tẽpora, pertigerũt terremotus. s. quos (vt Arist. docet in lib. qui Metheora inscribitur) multitudĩes imbriũ nõ minus q̃ siccitates solẽt generare. Quædam præterea scabies, quæ (vt scribit idẽ Platina) ita tẽdebat ad elephantiam, vt deformitate cognosci homines non possent. Nonne magnam horum malorum partem, immo vero omnia in variis Ita-

liç locis nostra hac tempestate persensimus? a qua-
rum diluuia (vt diximus) annonç vbiq; caritatem,
in quibusdã ciuitatibus pestilentiã, ac præterea ter
remotus? Quorũ nullã aliã causam nisi nimiã aqua-
rum exuberãtiã possumus assignare, cũ hi maxime
illis contigerint ciuitatibus quæ sub cœlo sunt hu-
midiore, veluti Ferrariæ & quibusdã oppidis circũ
stantibus quæ nunq̃ adeo tremuerunt, sicuti eo an-
no quo aquarũ inundationes inceperunt. Scabies
vero, si scabies est appellãda, per vniuersam appa-
ruit Italiã, & adhuc perstat adeo fœda, vt pleriq;
medici quodã decepti similitudine elephãtiasin eẽ
putauerint. Sunt enim pustulæ, partes primum ob-
scœnas, deinde reliquũ corpus, atq; ipsaз prçcipue
faciẽ (vt ab initio operis diximus) occupãtes, qua-
rum primi ortus causam si sufficienter exposueri-
mus, magnã morbi gallici naturæ partẽ explanasse
videbimur. Sed vt hoc cõmodius & maiore etiam
cũ fide faciamus, duos medicorum principes Hipp.
atq; Gal. in mediũ adducamus. Hippo. tertia parti
cula Aphoris. illo aphp. quo morbos æstiuos cõnu-
merat ita pronunciauit: æstate vero quædã horũ
& febres cõtinuæ & ardentes, & tertianæ plurimç,
& vomitus, & alui profluuia, & oculorũ atq; auriũ
dolores, & oris exulcerationes, & pudẽdorũ putre-
dines, atq; sudamina. Gal. vero partẽ illã aphoris-
mi quæ ad nostrũ propositũ attinet in hunc modũ
exponit. Liquet aũt q̃ oris vlcera fiunt ex humore
bilioso. Pudẽdorũ vero putredines non simpliciter
accidũt, sed quãdo magis humida æstas, vel sine fla
tibus, vel austro flãte cõtigerit. Vbi enim plurimũ a
naturæ modo ad humiditatẽ & flauũ carentiã re-
cesserit, non modo pudendorũ, sed cuiuslibet partis
al erius putredines facit, qualis fuit ille tẽporis sta-

tus, qui & in.iii.epide.lib.& in.ii. circa initia descri bitur. Exiguæ vero aeris euersiones ideo attingũt pudẽda, qm̃ hæc propter caliditatẽ atq; humiditatem, suapte natura ex qualibet occasiõe sunt apta putrescere, adeo vt quãdo etiã suã ęstas seruauerit tẽperaturã, quæ multis infestantur sup̃fluitatibus, cũ hæ aliquã ob causam ad pudẽda defluxerint, ipsorum putredinẽ patiãtur. Sudamina vero sunt ex genere pustularũ quæ veniunt in superficie, & cutẽ vlcerũ instar exasperant. Fiunt autẽ (vt etiã ipsum indicat nomẽ) ex multis sudoribus, quãdo hi vel biliosiores, vel omnino mordaciores extiterint: mordẽt enim cutim, & pruriginosam reddũt, atq; in modum vlcerũ asperãt. Iã ex istis Galeni verbis, Hippocratis sensum interpretãtis, vnicuiq; patere arbitror, caussam eius effectus, de quo homines plurimũ sunt admirati. Si enim pustulæ, quas morbũ gallicũ nominamus nihil aliud sunt, nisi quędã sup̃fluitatũ sua multitudine corpora humana infestantiũ, germina. Eas partes quæ sunt magis putredini obnoxiæ (sunt autẽ hæ præcipue obscœnæ ꝑpter earũ vt inquit Gale. caliditatẽ atq; humiditatem) priores sentire putredinẽ, deinde illas quæ nõ ęque sunt suapte natura ad patiendũ aptæ, nõ modo fit verisimile, sed propemodum necessariũ. Causa ẽt in prõptu est, cur eædẽ pustulæ nõ pudenda tm̃, sed etiã reliquũ corpus infecerint, nimia.s.æstiui aeris in humiditate intẽperies, q̃ (vt inquit Gal. in expositione apho. nuper allegati) nõ modo in pudendis, sed in qualibet alia corporis parte putredines facit qualẽ etiã aeris ad nimiã caliditatẽ atq; humiditatẽ euersionẽ &.ii.&.iii. pariter lib. epidemiaꝝ fuisse ab Hippo. tactã, Gal. etiã in nup̃ dicta expositione testatur. Cũ vero hãc, quæ nostro tẽpore cõtingit,

intemperiẽ, illi de qua ſcripſit Hippocrates, fere ſimilẽ fuiſſe arbitremur, an etiã mala ſimilia genuerit videamus. Hoc autẽ liquido videri non põt, niſi quæ de ſuæ ætatis intẽperie græce ſcripſit Hippo. latine proferãtur, cũ vt multis aliis Hippocratis libris, ita præcipue eiuſdẽ authoris epidemus fideliter trãſlatis careamus. Hæc ſunt ſecũdo lib. Epidemiarum Hippocratis verba: Carbones in cranone æſtiui, pluebat in æſtibus aqua exuberãte continue fiebãt aũt magis auſtro flãte, & ſuberãt quidẽ in cute humores quidã liquidiores, qui intercepti incaleſcebãt, & pruritũ faciebant deinde veſicæ veluti in igne aduſtis excitabãtur, ac ſub cuti exurĩ videbãtur. Sed hæc quidẽ aeris intẽperies, vno tãtũ tẽpore, æſtate. ſ. cõtigit, quæ vero in. iii. lib. epidemiarũ ab eodẽ Hippocrate ſcribitur totũ annũ ſicuti hæc noſtra fere ſuperflua humiditate maculauit. Audiamus igitur Hippocratẽ ita de hac anni totius infectione loquẽtẽ. Annus, inqt, erat auſtralis abundãs pluuiis. Deinde nõ multo poſt. Cũ aũt totus annus auſtralis & humidus & mollis factus eſſet, mox quæ ex eadẽ totius anni intẽperatura, ob ſuperfluitatũ putredinẽ hominib⁹ mala euenire cõnumerat, atq; inter cætera, heriſipelata, oris vlcera, gutturis paſſiones, pudẽdorũ puſtulas, carbũculos, oculorũ iflãmationes, vẽtris perturbationes. Deinde q̃les eẽnt fluxiones enarrãs ita ſcribit. Erat autẽ fluxio cõſiſtens, nõ puri ſimilis, ſed quidã alius putredinis modus, poſtremo inferius volẽs oſtẽdere oĩmode putredinis mala, ita inquit. Pluribus erãt ora affecta vlceribus, quæ aphthæ vocãtur. Fluxiones exulcerãtes. Plurimæ exulcerationes circa pudẽda tubercula intrinſecus & extrinſecus quæ multorũ ituitus corrũpebãt, quales ſunt quæ ficus appellãtur. Crie-

bantur & in aliis vlceribus plurima, & in pudendis carbũculi multi æstiuo tẽpore, & alia quę putredo vocãtur, magna enthymata herpetes plurimis magni. Quis nõ similẽ nostri tẽporis epidemiã ex verbis Hip. recognoscat, quot enim fuerint qui & oris vlcera, & herpetes labra aliquando exedentes, & nigras pustulas carbunculis similes, pruritum non nunquã intollerabilem ingerentes, & multa alia tubercula, quandoq; etiam oculos infestantia pertulere, non expedit cõmemorare, quãdo hęc insigniora fuerunt quam vt egeant enarratione. Vt igitur tandem morbi gallici naturam summatim comprę hendamus. Hic non vnus specie sed tantum genere existit, possumusque ipsum hoc pacto describere. Morbus gallicus est pustulæ, ex varia humorum corruptione generatæ, propter nimiam aeris in calore atq; humiditate præsertim intemperiem, pudenda primum, deinde reliquum corpus, magno plerunque dolore occupantes. Cur pudenda primum, deinde reliquum corpus obsederint? caussa, antea ex Gale. expositione assignauimus. Sed neq; difficile est cur idem morbos seuum quibusdam dolorem intulerit? reddere rationem, quum præsertim id prius fuerit obseruatum illos maiorem sensisse cruciatum, quibus vel nullæ, vel paucæ admodum pustulæ in cute exteriore apparuerunt. Humor enim noxius quem natura imbecillior tentauit quidem non tamen potuit ad exteriora propellere, tandem in articulorum neruos incubuit, ibiq; ingentem dolorem excitauit, duobus etiã inter cæteros modis, vt inquit Gale. in expositione aphorismi tertiæ particulæ qui ita incipit. Vere. n. atræ bilis ægritudines, atq; furores, & morbi comitiales, solet se natura oppressa releuare, vel. s. ma

teriam inutilem a membris intimis ac principali-bus ad extimã cutim emittendo, vel ad partes igno biliores, quales sunt glandulosæ, & articulorũ com pagines detrudẽdo, sunt enim hæ præ cæteris ad suscipiẽdas aperte superfluitates, vt cõstat ex Gal. expositione in aphorismorũ quartæ particulæ ita dicentẽ. Quicũq; in febribus lassitudinem habẽt, iis ad articulos atq; maxillas abscessus fiunt. Primum innuit Hip. modũ, quũ i altero aphorismo lichenas lepras & pustulas vlcerosas inter morbos vernales, quorũ nõnulli iuxta eũdem Hip. æstati cõmunican-tur, enumerat. Secundum vero cum phymata quæ sunt tubercula proprie in partibus glandulosis (vt Pau. atq; Gal. sentiunt) orientia, ac præterea arti-culorum dolores adiũgit. Quare in morbo gallico, vnaq; eadẽ materia & pustulas facere, & dolorem in articulis creditur excitare, ac quãtũ ad hoc atti-net non duo morbi, sed vnus tãtum, cuius dolor est symptoma, reputatur. Illi enim ipsi, qui nullas ha-bent pustulas in superficie exteriore, similes tamen abscessus habere intrinsecus possunt, cum maiore aliquãdo (vt diximus) cruciatu. Immo nõnulli me-dici in quibusdã mortuis, quos morbus gallicus vi-uentes infestarat, eius morbi explorãdi gratia dis-sectis, ita esse deprehenderunt, cui quidẽ rei præ-ter sensum etiam ratio adstipulatur, quoniã (vt in-quit Galenus) in libro qui de cholera nigra inscri-bitur, haud quaquã credendum est partes interio-res esse adamãtinas, vt non eisdẽ, quibus videmus exteriores affici, noxis subiiciãtur. Hæc habui quę de morbi gallici natura, caussisue, quũ morbi ipsius tum casuũ idẽ morbo assidentium scriberẽ. Quod si forte a me expectabat, vt morbũ gallicum vno ali-quo nomine apud antiquos vsitato, tanq̃ simplicẽ

speciẽ designarẽ, nõ potuisse me aliter q̃ ipsius mor
bi natura multiplex exigebat explanare tãdẽ intel/
liget, si animaduerterit Hip. tãtũ in doctrina virũ
similẽ epidemiã ex simili caussa suo tẽpore factam
per varia vlcerũ atq; tumorum genera descripsisse.
Quod si qs plus se Hip. sapere arbitratur, is morbũ
gallicũ tẽtet melius definire. Nos quæ de eodẽ mor
bo sentiebamus pro nostri ingenii imbecillitate p̃/
senti opere in mediũ contulimus. Si quis vero illud
a me postremo exigebat, vt quibusnã eidem morbo
remediis succurratur edocere qui vt multiplex est,
ita multiplicẽ curationem desiderat id me non sine
multa opis plixitate facere potuisse qsquis peritus
iudicabit, cũ in singula pustularũ genera, singula me
dicamẽta scribẽda fuerint, qbus tñ plena sunt oium
fere medicorũ volumia. Quare eadẽ hoc in loco re/
petere nõ modo lõgus, sed ẽt supuacuus forte labor
fuisse. Illud tamẽ in vniuersum volo admonere ca/
uẽdũ esse a medicis, ne more mali sutoris eodẽ cal/
ceo pedes oẽs induere laborantis, ipsi quoq; morbũ
gallicũ, eadẽ in oĩbus medicina sanare studeant, ne
ve enim (quod plurimi faciũt deceptores) parũ pu/
ro corpori vnctiões ex reprimẽtibus supinducant.
Hæc enim vt cutẽ aliquãdo librãt atq; in p̃sentia le/
uãt, ita morbũ vertũt ad interiora, & faciũt priore
periculosiorẽ. Quare vt etiã aliqua ex parte curan
di viã ac rationẽ attingã, nihil adeo expedire ĩ hoc
morbo puto, q̃ plenis venis multũ sãguinis mittere,
sicuti vbi flaua bilis in corpore redundauerit, hunc
præcipue humorẽ cõuenieti pharmaco euacuare.
Vbi atra inualuerit, hãc quoq; idonea educere me/
dicina ita & salsam pituitã & quascũq; alias totius
corporis supfluitates, propriis medicamẽtis expur/
gare, Et quoniã vt sentit Gal, atq; etiã Auic, Raro

humores simplices pustulas faciunt ad morbos cō-positos cōposita etiā medicamēta sunt adhibenda. Quæ curationis ratio nō modo in his quę intra su-muntur, sed & in illis quæ extrinsecus imponuntur est (vt arbitror) obseruātia. Quoniā sicuti nō eædē omnibus purgationes, ita neq; vnctiones prosunt, quātum vero ad victus attinet modū, in eo seruādo duorum præcipue aphorismorū qui secūda parti-cula scribūtur ab Hippocrate debemus meminisse, quorū alter corrupta corpora quāto maius nutriū-tur, tāto plus lædi pnūciat, alter vero & hoc ipsum insinuat & præterea corrupta ab integris dignosce-re docet, vbi enim fauces ęgrotāt, aut tubercula na-scuntur in corpore cōsiderāda esse excremēta pro-ponit, si enim biliosa fuerint, idicio sunt corpus ma-le se habere, si sanis similia posse corpus sine piculo ali. Qualia etiā debeāt esse quæcūq; offeruntur ali-mēta ex iis quę supra diximus cōstare arbitramur, talia. s. q̄ humores minime malos aut ad putrescen-dū paratos sint apta generare, q̄ deniq; caussis mor-bū faciētibus cōtrariā oīno habeāt naturam. Hæc sunt qua de morbi gallici curatione summatim bre-uiterq; pertrāseo, forte altero volumine latius exe-cuturus, si hāc primā nostrā cōtēplationē gratā fuis-se legētibus intellexero. Tātū tamē abest vt quę vel ad aliorū opinionū cōfutationē vel ad propriæ opi-nionis scripsi corroborationē, loco sentētiarū habe-ri velim, vt vltro omnis medicæ artis professores horter ac rogem me in meis scriptis diligenter exa-minent, corrigant, atq; redarguant, paratum quæ me male fuisse opinatum demonstrauerint, vt phi-losophum decet, retractare.

Explicit liber morbi gallici Nic. Leoniceni.

# AD REVEREN
## DISS. IN CHRISTO PATREM

Illustrissimum Principē ac dominū D. ALBERTVM. S. Romanę ecclesię Tituli sancti Chrysogoni presbyterū Cardinalē, Moguntiñ. & Magdeburgeñ. Archiepiscopum, principē electorem, Primatem per Germaniā, Sacri Romani imperii Archicancellarium, Halberstadiensis ecclesiæ administratorem, Marchionem Brandenburgensem, Stetineñ. Pomeraniæ ducem, Sclauorum, Cassuborumq; Rhugiæ, principem, D. suum colendissimū, in librū suum de Guaiaci medicina & morbo Gallico, VLRICHI de Hutten Eq. Præfatio.



Oc nouo ineunte anno, nequid a more intantum passim antiquato, vt legis iā loco sit, discessisse videar, ecce Saturnalitiū tibi munus, ALBERTE Cardinalis, ac Princeps omnium optime, non tale quidem isti, qualia mittunt circa diuitiarū ostentationem ambitiosi homines, sed quale ipsum me dare posse & intelligis & gratum habes, Libellum de magnifica Guaiaci vi ac virtute, quem composui, non tam vt eius medicinæ, cuius ope ex morbo omnium pessimo conualui, testatum meis literis præconium esset, quam vt tibi, sic de me, sic de optimo quoq; merito, gratificarer. Iā tu soles enim vt cum bono Poeta dicam.

Meas esse aliquid putare nugas.

Atq; ita me habes, vt non solum tua dignum aula, quod præter vulgarem principum sentētiam, satis superq; fuerat existimes, sed meum etiā qualecūq;

idest obsequium, veluti rem tibi honorificam, verbis gloriose iactes. Tantũq; abest, meam tibi praesentiam grauem videri, vt tibi pulchri etiã aliquid accessisse, quod domesticum Huttenum habeas, arbitreris. Noui quos apud viros, qua me praedicatione extuleris, summo per Christũ bonitatis tuae argumento, ex qua vel vna re intelligere licet, quãta fortunam hanc humanitate temperes, & tuum consilium quam non sit vanum, quo decreuisti, vt istos armatos iuxta te stipatores habere, ita hominibus literatura praeditis, cinctus & instructus, hinc auream Moguntiam, inuictos istinc Saxones gubernare, nec te adhuc perdidisse quod in me contuleris aliquid existimas. Verum iam adhuc exporrectam aduersum me vtrãq; manum habes, cum ego sentiã maiora tua esse beneficia, quã vt vllum meũ possit haec demerere obsequiũ. Ob idq; petere abs te aliquid vix ausim, quum tu ea prius dederis quae rogare verecundia erat, adeo in me liberabiliter benefice adeo effundi soles, nõ Cardinalis primũ aut Archiepiscopus, sed olim etiã, his haud dum potestatibus praeditus. Hinc ego non exultem? hinc me non fortunatum iudicem? Aut cum ille dixerit,

Principibus placuisse viris non vltima laus est,

Ego non eximiam meam foelicitatem agnoscã, qd tibi non Principi modo, sed summo etiam, non Episcopo tantum, sed & Archiepiscopo, idest episcoporum Principi, & Cardinali, idest e paucis in quibus tanquã necessariis quibusdam cardinibus Romana vertitur ecclesia, vni, sic placeam, vt me placere intelligant multi? Quod faxit deus OPT. MAX. vt nobis perpetuum sit, quo videant homines nec ineptum fuisse hoc tuum iudicium, nec me indignum quem tu sic complecteteris, ac istis

ilia rumpantur indocte doctis, qui nos, qui literas, non tam publico ſtudiorum incommodo, quam fœdo Principum Germanorum dedecore, tot iam annos impune perſequuntur, quando tibi aures, tibi oculos eſſe videbunt, ſuam extremum periclitari barbareim, ſe, vt ignauum pecus, prædatores fucos, ideſt non inutiliter tantum ſtudioſos, ſed ſtudiorum adhuc perniciem a melliferarum apium aluearibus, ideſt a fructuoſiſſimarum diſciplinarum cultu, & fortiter arceri, & longum exulare cognoſcent. Poſſumus enim non optime proſpectum nobis dicere, cum tu tantus patronus, tam benigne nobis arrideas? cuius rei primum Germaniæ documentum ex me prodiit, quem tu in familiaritatem & in ſinum adeo tuum cum acciperes primum, obſcure ſentiebas, quæ doctorum hominum expectatio, quæ opinio, quod iudicium eſſet? & non tacite muſſitabas tecum ipſe Vergilianum illud?

Feret hæc aliquam tibi fama ſalutem,

Sic eſt profecto, fuitque non minus iucundum tibi, quod videres haud indigno loco poſitum tuum beneficium, quam mihi plauſibile quod ex illa communi ſtudiorum iactatione, tuum & ſalutarem inueniſſem otio meo portum. Atque inter cætera, quæ familiari ſæpe vultu confers mecum, bene ſperare nos iubes, hoc promittens quantum in te ſit, munitam hãc nobis ad id quo tendimus viam eſſe, qua tua gratia fretus, auſum iam vt inſultare barbaris, ita ad res pulcherrimas excitare æquales, & quoties aliqua incumbit perſequutio, ad te veluti, ad commune quoddam bonorum aſylum, voco ex bonis aliquem, hoc magni iterum poetę ingeminans,

Huc tandem concede, hæc ara tuebitur omnes,

Tanto, quod videmus, fructu, vt iam multos hinc erexerim quosdam illinc impatientissimo suo fremitu abiecerim ac depresserim. En te vnum igitur omnino, aut certe ex paucissimis vnum cui ego oculos, cui intellectum esse dicam. Quod de te scribere, quã neq; pro tempore est, atq; is ē tuus candor, vt quãlibet etiam laudem immodicam existimes facile ad præsens supersedeo, quod caput est inculcans tibi, hoc munusculum gratanter vt accipias, quod etsi exiguum est, tanti a me sit tamen, vt magnum quid perdidisse me, si de vuulgo amicorũ dedicem id alicui, arbitrer. Nam cũ rem ibi tractem meo iudicio permagnam, non nisi magni illã viri auspiciis egredi volebam. An non præclarum existimare licet, quicquid idest, quod non mihi tantum, sed aliquot præterea millibus, ex summa desperatione manifestam peperit salutem? Nisi ita colendus est animus, vt corporis adminiculum pro neglecto penitus habeatur. At ille Appollinis oraculo sapiens iudicatus Socrates, inter pauca bonam corporis habitudinem in voto habuit. Pyrrhus clarissimus Epirotarum rex, idem a diis præcatus legitur, & cõmuni omniũ consensu sapienter orare credũtur qui orãt,

Vt sit mens sana in corpore sano.

Proinde hunc maxime campum mihi delegi hoc tempore in quo hęc qualis, qualis est vena procurrat, si non vt debet, saltem vt potest, cum illius te præmoneam. vulgo triti,

Vt desinit vires, tamen est laudanda voluntas,

Si quo impetu quæras, hac dico ratione, vt cum atrocis iam pridem inimici, crudelis Tyranni, immane facinus, detestabilem iniuriam, iniquissimum factũ, stilo illustrauerim, idq; miserrimo meo tempore, nefas esse putem, hoc committere, vt diuinũ

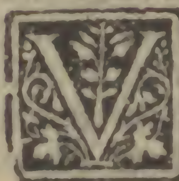
hoc beneficium, hoc cœlo delapsum auxilium, iam restitutus mihi, iamque valens ac vegetus, quacunque possim ingenii ope, ab obliuionis iniuria non vendicem. Vbi quid refert sæpe declamatũ a me prius dicere, quantam ego pecuniam curando hoc morbo elocauerim? Quas torturas, quæ supplicia sub Chirurgicis exhauserim? quas cruces tulerim? Quã tum mihi virium ex medicorũ inscitia deperierit, cum tuo hæc gemitu testatus, iã sæpe & apud multos sis. Non immensum hoc mihi existimandum igitur est, potuisse restitui ex morbo, in quo nõ solum dolores passus sum acerbiores, quam vt in his viuẽdum fuerit, sed fœditate etiam tanta fui, vt omniũ prope rerum ipsum me ægerrime tulerim? Age autem, quod fuit vitę ibi periculum? Quam putabant homines actum de Hutteno? Tu vero quam non frustra dicebas te, si commodius valerem, vti mea posse opera? quod effectum cum sit, & depulsa omni inualetudine, vires ita receperim vt de nouo factus ac renatus homo videar, non applaudam ipse mihi, in eius rei commemoratione, quæ hanc salutem præstitit? Non iucundum hoc mihi opuscu-lum erit, qui facio, & non charissimus cui illud dono? Vbi quidem vnum hoc hæsitabam, vt acciperent homines hanc descriptionem. Verebar enim ne essent quibus monstra nuntiare viderer, & cum ea sit hæc medicina, vt multorum eam fides respuat, medicorum placita non agnoscant, metuebam posse fieri vt non fabulam putarent aliqui effingi hanc a me, aut dum rem incognitam tracto, hoc credant, in restitutæ mihi valetudinis iactatione effusius pgredi. Neque ita curiose quẽquã hæc tractaturũ puto, vt neget in Guaiaci descriptione

librum a me fieri oportuisse, cum Brassicæ volu-
men dicauerit Chrysippus, eamq; immenso plus,
vt inquit Plinius, laudauerit M. Cato, & de Ra-
phano librum scripserit Marchiō Græcus, de Scyl-
la Pythagoras. Quod si pro diis olim coluerunt
Allium & Cepas Aegiptii, ego non adorem Gua-
iacum? Profecto indignum nihil facio, immode-
ratum nihil. Vbi fere apud te iudicem possum illum
mirabiliter probum, & quo alius syncerior fieri nō
potest, Henrichum Stromerum, tibi a medicinis,
ita, vt eum patiar libelli huius Aristarchum abs te
constitui, non tam quia mihi consentientibus per
omnia sensibus virum esse scio, quam tui charita-
te, quia mirifice flagrat, & quia hoc in viro vt in-
tegritas est eximia, ita iudicium eminet supra vul-
garem Medicorum sortem. Quibus etiam virtuti-
bus in intimis esse tibi meruit, nouo iterum huma-
nitatis tuæ documento, magna virtutis opinione.
Quid restat igitur, nisi vt ob hæc officia, hanc pie-
tatem sanctissimorum virorum Calendario, im-
mortalium Heroum albo inseramus te? Sed iam
ad meum munusculum reuertar, hunc librum quo
perscribendo, ita scias me tractare studium Me-
dicinæ, non vt discipulum Medicorum agnoscas,
sed vt exploratorem in his literis versatum suspi-
cari possis. Quod cuiusmodi sit vt intelligas, ama-
bo te Optime Princeps ab istis paulisper magnis
diuersus curis, huc animum aduerte.

# VLRICHI DE HVTTEN EQ. GER. DE ADMIRANDA GVAIACI MEDICINA.

## & morbi Galeni curatione ad Principem Albertum Cardinalem & Archiepiscopum, Liber vnus.

### De morbo Gallici ortu & nomine. Caput. I.



Isum Deo est, & nostra ætate morbos oriri maioribus, vt existimare licet, incognitos, Annus fuit a Christo nato post millesimum & quadringentesimũ nonagesimustertius aut circa, cum irrepsit pestiferum malum, nõ in Gallia quidem, sed apud Neapolim primum, nomen vero inde sortitum est, quod in Gallorum exercitu, qui illic Caroli Regis sui auspiciis belligerabat, apparuit prius quam vsquam alibi, Qua occasione Galli ominosam ab se appellationem amolientes non Gallicũ hunc, sed morbum Neapolitanum vocant, & contumeliam agnoscũt cognominem sibi pestem fieri. Peruicit tamen gentium consensus, & nos hoc opusculo Gallicum dicemus, non inuidia quidem gentis clarissimæ, & qua vix alia sit hoc tempore ciuilior aut hospitalior, sed veriti ne non satis intelligant omnes, si quolibet alio nomine rem signemus. Mira eum statim superstitio excepit, quibusdã diui nescio cuius a nomine Meuium vocantibus, Aliis ab Iobbi scabie origenem eius repetentibus, quem credo in Diuos retulit hęc lues. Haud alio creditus

tunc est, languisse morbo Euagrius olim Monachus enim per deserta frigus immoderate ferens, & cruda manducās, papulis afficeretur. Itaq; petitus & ipse maximis itineribus, magno ad sacellum eius quod in Vesterichis est, facto hominum concursu, offerentiū munera affatim. Idq; ignoto eius adhuc in vulgo per Germaniam nomine, Fiacriū dicebāt enim pro Euagrio. Neq; vt vixissent quærebant, posse tātum iuuare credebant. Tales fuerunt hoc in terrore, sic ortæ hominū opiniones. Suspensa & ad Rochum signa, ac omnium ab antiquo refricata vlcera. Si studio pietatis, non improbo, sin vt aliquid expiscarentur, quiqui fuerunt, cōmentores, miror tanta in publica consternatione, in tam miserabili humani generis calamitate, cōmuni dolore, fraudi locū fuisse. Ibi tum dei irā interprætati sunt Theologi, quem hanc malorum a nobis motum pœnam exigere, hoc supplicium sumere, ac si in supernum illud concilium admissi aliquando didicissent, publice docuerunt, quasi nunquam peius vixerint homines, aut non aureo illo Augusti & Tyberii sæculo, quod Christum quoq; versari in terris contigit, pessimi etiam morbi cœperint. Vel hanc vim natura non habeat, vt nouos subinde morbos inuehat, maximam interdum in rebus, etiam aliis mutationem adferat. Aut vero nostra statim tempestate, atq; hoc biennio demum, quia morati optime homines sint, ægritudini remedium inueniatur Guaiacū. Adeo inter se pugnant, quæ illi mentes vt sibi videtur deorum exponentes, nobis concionantur, factum deinde Medicis negotium, non quid tolleret morbum, sed quid faciat inquirentibus. Fugiebant eius porro aspectum, nedum contractu abstinebāt, vt morbi prçterea nullius, Quippe tāta fuit,

cum primum oriretur, fœditate, vt qui nunc grassa tur vix illius generis esse putetur. Vlcera in quernę glandis speciem & magnitudinem, aspera, exporre cta, spurcus ab his profluēs humor, fœtor vero tā tus exhalans vt cuius nares contigisset odor ille, in fici mox crederetur. Color postulis ex nigro vire scens, ipsæ adspectu magis ægros quam dolore cru ciabant. Quamquā cruciabant etiam si qua inflā mati contigisset. Inuasit non multo post ortum, in Germaniam, vbi latissime quantum alibi nusquam diuagatus est. Quod ego in temperantiæ nostræ tribuo. Qui tunc astra consulebant, septem nō am plius annos grassaturum hoc malum prædicebant, si de morbo & eius in vniuersum appēdicibus, falsi, Sin, de fœdissimo illo, & qui sponte non tantum ex contagio, sed aut cœli vitio, aut ordine fati proue niebat, veri. Neq; enim septimū multo annū supra eius grassatura fuit. Qui secutus est, & nunc passim vagatur, vt fœditate tollerabilior, quippe vlcu sculis interdum, haud multum eminentibus, & prę duris, interdum lata quædam ac serpens scabies, arenti squama carnem obducens perniciosior, vt qui altius penetrante veneno complures secū mor bos trahat. Hunc nulli hoc tempore adnasci, nisi cō tagio qui se polluerit, credibile est, quod in concu bitu maxime solet euenire. Vnde pueros rarius & senes, aut alioqui coitus exptes occupat. Facilius quāto quis salacior, & in venerem promptior. Iam quos corripuit, vt quisq; viuit, ita eum aut cito de serit, aut diu tenet, aut in totum consumit. Omni bus in Italia & Hispania, ac sicubi præterea sobrii sunt homines, mitior, nobis propter crapulam & victus intemperantiam, vt diutius inhæret, ita cō pręhēsos infestissime torquet, acerbissime adfligit,

tunc est, languisse morbo Euagrius olim Monachus enim per deserta frigus immoderate ferens, & cruda manducās, papulis afficeretur. Itaq; petitus & ipse maximis itineribus, magno ad sacellum eius quod in Vesterichis est, facto hominum concursu, offerentiū munera affatim. Idq; ignoto eius adhuc in vulgo per Germaniam nomine, Fiacriū dicebāt enim pro Euagrio. Neq; vt vixissent quærebant, posse tā tum iuuare credebant. Tales fuerunt hoc in terrore, sic ortæ hominū opiniones. Suspensa & ad Rochum signa, ac omnium ab antiquo refricata vlcera. Si studio pietatis, non improbo, sin vt aliquid expiscarentur, quiqui fuerunt, cōmentores, miror tanta in publica consternatione, in tam miserabili humani generis calamitate, cōmuni dolore, fraudi locū fuisse. Ibi tum dei irā interprætati sunt Theologi, quem hanc malorum a nobis morum pœnam exigere, hoc supplicium sumere, ac si in supernum illud concilium admissi aliquando didicissent, publice docuerunt, quasi nunquam peius vixerint homines, aut non aureo illo Augusti & Tyberii sæculo, quod Christum quoq; versari in terris contigit, pessimi etiam morbi cœperint. Vel hanc vim natura non habeat, vt nouos subinde morbos inuehat, maximam interdum in rebus, etiam aliis mutationem adferat. Aut vero nostra statim tempestate, atq; hoc biennio demum, quia morati optime homines sint, ægritudini remedium inueniatur Guaiacū. Adeo inter se pugnant, quæ illi mentes vt sibi videtur deorum exponentes, nobis concionantur, factum deinde Medicis negotium, non quid tolleret morbum, sed quid faciat inquirentibus. Fugiebant eius porro aspectum, nedum contractu abstinebāt, vt morbi prçterea nullius. Quippe tāta fuit,

cum primum oriretur, fœditate, vt qui nunc grassa tur vix illius generis esse putetur. Vlcera in quernę glandis speciem & magnitudinem, aspera, exporre cta, spurcus ab his profluēs humor, fœtor vero tā tus exhalans vt cuius nares contigisset odor ille, in fici mox crederetur. Color postulis ex nigro vire scens, ipsæ adspectu magis ægros quam dolore cru ciabant. Quamquā cruciabant etiam si qua inflā mari contigisset. Inuasit non multo post ortum, in Germaniam, vbi latissime quantum alibi nusquam diuagatus est. Quod ego in temperantiæ nostræ tribuo. Qui tunc astra consulebant, septem nō am plius annos grassaturum hoc malum prædicebant, si de morbo & eius in vniuersum appēdicibus, falsi, Sin, de fœdissimo illo, & qui sponte non tantum ex contagio, sed aut cœli vitio, aut ordine fati proue niebat, veri. Neq; enim septimū multo annū supra eius grassatura fuit. Qui secutus est, & nunc passim vagatur, vt fœditate tollerabilior, quippe vlcu sculis interdum, haud multum eminentibus, & prę duris, interdum lata quædam ac serpens scabies, arenti squama carnem obducens perniciosior, vt qui altius penetrante veneno complures secū mor bos trahat. Hunc nulli hoc tempore adnasci, nisi cō tagio qui se polluerit, credibile est, quod in concu bitu maxime solet euenire. Vnde pueros rarius & senes, aut alio qui coitus exptes occupat. Facilius quāto quis salacior, & in venerem promptior. Iam quos corripuit, vt quisq; viuit, ita eum aut cito de serit, aut diu tenet, aut in totum consumit. Omni bus in Italia & Hispania, ac sicubi præterea sobrii sunt homines, mitior, nobis propter crapulam & victus intemperantiam, vt diutius inhæret, ita cō pręhēsos infestissime torquet, acerbissime adfligit,

De causis Morbi huius. Caput. II.

LAtentium eius causarũ nondũ definita a Medicis quæstio est, at misere diu iã agitata, & summa discordia conuersata. In hoc cõuenere oẽs, quod intelligere promptũ ẽ quodã insalubri aeris, qui eo tẽpore fuerit, adflatu, corruptos lacus, fontes, fluuios, ac ipsa etiã maria, Inde terrã cõtraxisse venenũ, infecta pascua, venenatũ demissum ab aere vaporẽ, inde hausisse spiritũ animalia. Repertus est enim in quibusdã aliis etiã animãtibus hic morbus. Huc Astrologi ex syderũ motu ratiocinati in cõiũctionẽ, quæ fuit pauloãte Saturni & Martis, ac binas solis echlipses causaz eius reiecerũt, oportuisse dictitãtes præsagire hæc, morbos pituitosos & biliosos, longos, tenaces, lentos. Quales sunt Elephãtia, lepra, impetigo & quælibet pessima scabies, ac pustulæ, & si qua sunt corpus deformãtes, & Podagra ac Chiragra, Paralysis, Ischia & articulorũ dolores, ac similia incõmoda. Magis aũt Septẽtrioni id destinatũ, ppter Aquarii signũ, quo prior echlipsis inciderit, & Occidenti propter pisces, qđ posterior attigerit, dicebantq; Medici ægritudinẽ esse a malo intus succo & vitiosis humoribus, melãcholicis, adustis, aut flaua bile, vel pituita, siue salsa, siue adusta, & ipsa aut aliquot horũ vel omnibus etiam simul permixtis, quorũ acorę extra ad corporis supficiẽ eunte, aduri cutẽ & exulcerari, aut vero a crudis, lentis & crassis in artus propelli, eisq; dolorẽ cõcitari, tumores surgere, tubera innasci, nodos colligi & sinuari cutẽ, supra ẽt caput ĩfestari. Vniuersim pristinã corporis cõstitutionẽ alterari. Quidã breuiter ex infecto sanguine, corruptoq; & adusto, luẽ hãc oriri dictitabãt. Atq; hęc incõpræhẽsibili eius adhuc natura disputabãtur ambigue, nunc cõperta

ratione approbātur etiā. Iuuatq; morbū hūc puta/re aliud nihil esse, quā deprauati sanguinis quādam suppuratione, quæ post in tumores & nodos cōsic/cata induretur, & cuius scaturigo quasi quædam a male affecto pullulet iocinere. Amplius quę sit eius natura, q status ac qualitas, quātę iā diu, quā odio/sæ quęstionis est? Quæ cōcertatiōes? Quot opinio nes? quā anxie disputatæ? Atq; hoc præcipuæ in morbo, quātū nostra ætate laboret Medicina, com pertū est. Silebāt ab eius ortu, totū in Germaniam bieniū Medici. Inde in prima me tū pueritia cōstitu to, curā cæperūt, qua fruge, docuit euētus. Ausi tñ sunt exotica miscere nobis, & multa quæ minime oportuit inculcare. Memini tūc a Pisorū esu inter/dictum quibusdā locis, quod in his vermiculi nasce/bantur alati. Vnde infici crederetur, & carnis por/cinæ, quod illud potissimū animal, aut hoc aut quo dam huic non absimili vlceris genere laborabat.

In quos morbos deriuetur Gallicus. Caput. III.

Leuem hanc luē faciūt quæ cōsequūtur eā atro/ciora. Ita in multa deriuatur enim hoc malum, vt in vno inesse morbos omnes videri possit. E quibus ē acris articulorū dolor, primū quidē sim/plex, deinde quæ dolēt extumescētibus mēbris, nō/nullis quæ intumuerunt collectiones & tubera, vbi poulopost obcaluerūt, dici nō pōt, quos ītra se cru/ciatus alāt, pessima hæc.n.morbi huius pars est. Nā hāc sibi veluti arcē deligit vbi diutissime persistat, ac vnde in vniuersum corpus, oīa dolorū genera di spergat, & iaculetur, tāto maiore cū affectione, quā to suppuratione tardius accipiūt huiusmodi tumo res. Omniūq; miserrime torquet ac lacerat hic cru/ciatus. Mihi tale quoddā tuber supra talum sinistri pedis introrsum, postq̄ semel callū induxerat, octo

totos annos, nulla perunctionũ vti, nullis fomentis emolliri, aut vt suppuraret cogi potuit, Videbaturq; os id esse, donec Guaiaci nuper medela dissipatũ euanuit. Manent & mulieribus intra pudẽdas partes vlcuscula, miri diu veneni fomenta, atq; ea tãto perniciosa magis, quãto minus oculis eorũ, qui caute mulieribus cõgredi volunt, subiici patiuntur. Et vel iccirco pestilẽtissima est hæc morbi pars, quod in ea vitare morbũ nõ licet, cũ huiuscemodi mulierum leuissima nõnunquã & imũdissima sint corpa, cõtrahuntur & nerui ac indurãtur. Nõnunquã distẽduntur & laxi fiũt ac rigẽt. Interdũ morbus in merã Podagrã exit, Quibusdam in paralysim soluitur & Apoplexiã quæ dicitur, multis Leprã induxit, creditũq; est finitimos inter se morbos esse, tũ quibusdam ex causis, quæ vtriq; malo cõmunes sunt, tum vero ex euẽtu, quod in hãc ille frequẽter trãsmittat ægrũ. Sæpe etiã quasi febricitaturi ita inhorrẽt homines ex doloris acerbitate. Nascuntur & Vomicæ quæ in Cancrũ aliquãdo & Fistulã abeunt, aut manantia diu vlcera, quæ in tãtũ frequẽter putrescũt, vt ossa etiã denudẽt primũ, quæ deinde cariem cõtrahunt, & magno cũ periculo vitiantur. Quinetiã lentissimæ cũ sint morbi huius reliquię, ita emacrescunt assiduitate mali homines, vt itima ossa omni cõsumpta carne, laxa cutis tegat. Hinc Ptisici fiunt interraneis tabo iã tũ defluẽtibus. Generatur & cacesia plurimis, & aquã inter cutẽ ægri contrahunt, nõnullis exulceratur vesica, & vt plurimũ iecur ac stomachũ in totũ perdit hæc ægritudo. Verum ibi falsum hoc est, quod videtur quibusdã tubera, collectiones, sinus & nodos nõ esse huius morbi ꝑpria, aut necessario eum cõsequi, sed prouenire, his qui peruncti sint, ex argenti viui malitia. Quãquam in

hac opinione magna per germaniam medicorum pars, in hunc vsq; diem pertinacissime hæret. Sed hi quotquot sunt, vt in aliis de hoc morbo multis turpiter fallũtur, ita hoc temere persuadere conati sunt. Nã contigisse hæc quos nulla vnquã tetigerit perunctio, ipse vidi multis & in his Vlricho de Hutten patri meo.

## Qua primum Medicina restitum hunc morbo sit. Caput. IIII.

IN hac Medicorum cõsternatione his erroribus ingesserunt se Chirugici manũ admolientes, ac primũ causticis exurere scabiẽ conati sunt, deinde q̃a imẽsum erat singula cõtingere, toties admoto medicamine, vlcera, excogitauerunt vnguento restinguere eum. Hoc aliter faciebãt, verum nullo quisquã effectu, argẽtũ viuũ qui nõ addidisset. Cœdebãt in hũc vsum pulueres Myrrhę, masticis, Cærussæ, baccarũ lauri, Aluminis, boli Armeniæ, Cinabaris, Minii, Corallii, Salis vsti, Viridis ęris, Scoriæ plũbi, plũbi vsti, Rubiginis ferri Resinæ vulgaris, & Terebinthinæ Oleorũ optime omniũ laurinũ, deinde simplex Rosaceũ, Terebinthinũ, & magno effectu Iuniperinũ, ac Nardinũ. Adipes, Suillus Anserinus, Vrsinus, humanus, melinus. Item pingue ex vngula bouilla, Butyrum præsertim quod mẽse Maio coactũ esset, medulla cerui, sepũ hircinũ: ceruinũq;: mel Rosaceũ: & quod virgineũ vocãt. Vermes terreni in puluerẽ pisti: aut oleo macerati: ac contusi: Camphora: Euphorbium & Castoreum. Atq; harũ rerũ trib⁹: aut quattuor: aut pluribus nõ nũquam mistis vngebant brachiorum & crurũ iuncturas: aliqui & spinam ac ceruicem: nonnulli tempora etiam: item & vmbilicum atq; iterũ alii vniuersum corpus: Quibusdam semel die: quibusdam

bis, nõnullis tertio iterũ die, aut quarto Claudeba/
tur æger in æstuario quod calebat assidue atq; in/
tẽsissime, alii viginti, triginta alii totos dies, nõnul/
li plures perunctũ lecto, qui intra æstuariũ sterne/
batur, apponebãt, ac multa superiniecta veste suda
re cogebãt. Ille vix iterum accepto vnguẽto cœpit
lãguescere, mirũ in modũ, tãta vnguẽti vis erat effe
ctus, vt intra stomachũ qđ in summo corpore mor
bi fuisset cõpelleret, inde sursum ad cerebrum, vnde
per gulã & os defluebat morbus, tãta, tã violẽta in/
iuria vt dẽtes deciderẽt, qui nõ accurate ori inten/
dissent. Omnibus certe exulcerabant fauces, lingua
& palatũ, intumebãt gingiuæ, dẽtes vacillabãt, spu
tum per ora sine intermissione profluebat, omni p/
tinus fœtore olẽtius, tãto contagio, vt quicquid al/
luisset statim inquinaret ac pollueret. Vnde & labia
sic contacta vlcus trahebant, & intus buccæ vulne
rabãtur. Fœtebat omnis circa habitatio, atq; adeo
durum erat hoc curationis genus, vt perire morbo
cõplures, quã sic leuari mallent. Quãquã vix cente/
simus quisq; leuabatur recidiuo vt plurimũ ægro, cũ
vix paucos ad dies duraret eius iuuamẽtum. Quo
argumẽto intelligere licet hac in ægritudine, quid
ego tulerim vndecies curationẽ eã expertus. Tãto
periculo, tã acerbo discrimine, cũ hoc malo nonum
iã annum luctor, nõ segnius interim & alia quibus
obsisti morbo putabaĩ aggressus. Nã & balneis cu/
rabamur, & herbarũ fotu ac potionibus, & erosiõe
vlcerũ. Ad quẽ vsum adsumebatur Arsenicũ, Atra/
mentum, calcantũ viride æris, aut aqua quæ fortis
vocatur, tanta cũ doloris acerbitate, vt credi pos/
sint nimis viuendi cupidi, qui non mori maluerint,
quã sic vitam proferre. Sed acerbissima omniũ fuit,
quæ per vnctiõe fiebat curatio, & in ea miserrimũ
hoc, quod

hoc, quod qui sic medebantur medicinā ipsi nō cal-
lebant. Neq; enim chirurgici hac tantū vtebantur,
sed vt audacissimus quisq; aut aliis viderat, aut ipse
tulerat, ita circuibat, medicū agēs. Vno quopiā ad
omnes vnguēto vtebātur. Et vt ille ait, Vno calceo
omnes calceabāt. Vno collyrio omnes sanabant. Si
quid accideret interim ægro, consilii inopia, quid
suaderēt nō habebant. Ferebāturq; latrones, vt in
publico errore, cū obmutescētibus medicis experi-
ri omnibus, quid vellent, liberū esset. Itaq; nolo or-
dine aut prescripto, nisi quod æstu ac vapore cru-
ciabāt, similiter omnes, nullius neq; temporis, neq;
corporū qualitatis habita ratione curabātur ægri.
Neq; inscii perunctores, materiā quæ morbi causa
esset, ducta aluo subtrahebāt, aut circa esum ac po
tum tēperantiā, aut vllum victus discrimen indice-
bant. Tandē eo incōmodi res veniebat, vt dētium
vsus adimeretur, ipsis vacillātibus. Os alioqui totū
vno occupāte vlcere, cibi appetētiā, frigefacto sto-
macho, & turbante fœtore, amitterent ægri. Cūq;
sitis esset intollerabilis, tamē quod ad stomachum
faceret potionis genus nullū inueniebatur. Multis
ad vertiginē, quibusdā ad insaniā vsq; infestabatur
cerebrū. Tremebāt inde nō manus tantū, sed pedes
etiā & vniuersum corpus ac lingua balbutiē trahe-
bat, nōnullis īmedicabilē. Multos in media acura-
tione interire vidi, & quendā noui sic medentē, qui
tres vna die viros agricolas, cū intra hypocaustum
plus æquo æstuans cōclusisset, ac illi salutis quā sic
adepturos se sperabant, studio, patientius quā par
erat cōsisterent, donec defectis per caloris vehemē
tiam cordibus, mori nō sentirent, misere iuiulauit.
Alios vidi intumescēte ad fauces gutture, quū exitū
non haberet, sanies primum, quam in sputo deiici

oportuit, deinde ipse etiã spiritus suffocari, quosdã cũ meiere nõ possent, mori. Omnino pauci cõualuerũt, atq; illi hoc piculo, hac amaritudine, his malis.

Quibus ego psidiis fret⁹ hoc ĩ morbo sim. Cap. V.

VSus ipse sum, quoties quidẽ perungerer, propulsandis quæ ori accidere possent, solo Alumine, quod in bucca cõtinebã, hincinde volutando dũ colliquæsceret. Vbi vero obligandis vlceribus: & fouẽdis artubus, dãda opa, fomenta vsurpabã herbis, Absinthio, Camomilla, hyssopo, pulegio, Arthemisia Saluia, & huiusmodi ex vino & aq̃ decoctis. Ad vlcera vero olim quidẽ Eyteluolfo suadente vnguẽto, qđ alumine, viridi ęris, melle purissimo & aceto ptibus per omnia æqualibus cõponebã. Nuper quod a gregario in Italia milite didicerã aqua calcis quã sic parabã, Aquã puteanã aut fluuialem purã in vase nondũ alio liquore imbuto coquebã, eã cũ feruentissime buliret calci viuæ (ea est quã aqua nõdũ cõtigit) super fundebã, in labro aut cupa lignea mũda, necdum inquinata. Sic dissoluta primũ calce, deinde quiescere pmissa vbi ea in fundo cõsiderat, quę in summo natabat, spumã exemi, Calcẽ nõ moui, in medio relictã aquã lympidissimã defudi & ad vsum reposui. Cum vti vellẽ sphongia aut linteolo intincto nõnũquam vt potui & plerũq; calida fouebã vlcera, eluendo, ac saniẽ detergendo. Deinde linteoli partẽ sic cõmadefactã apposui, ac vlcera colligaui, vi huius aquæ cessabant dolores & tumor residebat. Vulnera emundabantur & calores, ac inflãmationes arcebantur, quodam cũ miraculo, cum incendat alioqui caloris sui vehementia calix viua. Quod apponi his in casibus posset efficatius inuentum nihil habui. Visumq; est vno hoc præsidio fultum me, sæuissime grassante iam tum

morbo, imminentem perniciem declinasse, Vtebar & Cassia aluum subducere si quando liberet, & sudabam nõ raro, ac sanguinem mittebam, de tracto eo per cucurbitulas sæpe. Monitus etiam in Italia miræ hoc esse efficaciæ, solitus sum resinam Therebinthinam edere mane nucis Iuglandis magnitudine. Hoc emẽdari sanguinis vitia clamabãt, quod nescio quale sit & ventrem emoliri ac stomachum iuuari, quod vtrunque experiebar. Aiebant & neruis mederi eam non modico effectu, & artus confirmare. Atque his modis, simul cibi & potus abstinentia, & vitæ parsimonia, multa effugi quæ me tanto tempore, tam iniquo Peregrinantem, vt plurimum, & rerum penuria aduersa multa, adire coactũ, nunquam mihi constantem, inquietum semper, ac turbatum, conficere poterant. Idq; effeci, ne quis mihi adhuc neruus cum tot profundis ac malignis vlceribus adderentur tibiæ læsus sit, ne quod os vitiatum, ne quando faciem corripuerit morbus, in ore & lingua ne quid vitii contigerit, interanea seruata vt sint. Nam & a stomacho iniurias propuli, & iecur alia rarissime ope defendi. Sed his auxiliis sustinere morbum, potui extinguere non potui. Et lenire dolores, non causam doloris, ex cindere hoc erat, differre perniciem, non auferre. Præsentius e Guaiaco, cui nunc describendo animum adieci remedium, immo ex vno salus.

Guaiaci descriptio & eius inuentio ac nomen.

Caput. VI.

QVod si bonorum pariter malorumq; sursum imputanda, ratio est, quantũ superis de Guaiaci beneficio debemus? Aut quanto hęc benignitas latior, quam illa tristis pœna? Translatus eius e Spagnola insula ad nos vsus est, Ea in occidẽ

te, iuxta Amaricã, atq; adeo ea parte sita est, qua America longitudine in Septẽtrionẽ desinit, simul cũ illa superioribus annis, inter nouas terras, & antiquis incognitas reperta. Ipsius Insulę omnes morbo Gallico aliquãdo laborãt accolæ, quẽadmodũ variolis nos. Neq; alio cõtra remedio vtũtur. Nobilis quidã Hispanus cũ Quæstor in prouincia esset, ac morbo ipso grauiter affligeretur mõstrata ab Indigenis medicina, vsum eius in Hispanias attulit, primũ anxius, ne nõ trans mare, qualis in insula, eẽt eius effectus. Nolebãt cõmẽdare ipsum Medici, tãtum videntes questui suo decedere, donec se intrusserunt vltro & ipsi hãc in curã, tanta statim arrogãtia, vt negẽt restitui, qui trãsitis eorum præscriptis Guaiacũ insũat. Quod miror quomodo alicui persuadeant, cũ sit cognitum nullos fuisse vnquã illa in insula medicos, Guaiaci vsum semper fuisse. Sed qd negotii medicis hac in curatiõe esse cõueniat, post paulo dicã. Nunc de re proposita. Nomen ei fecerũt Guaiacũ. Sic enim litteris illud latinis, quod cũ hiatu H V I A C V M pronunciant Insulares, ab ipsorum ideomate exceperũt Hispani. Nam mihi narrauit Augustæ Paulus Ricius auditum sibi ab Hispano, qui in insula fuisset, primã nominis syllabã non Gua proferri a Spagnolensibus, sed exigere hoc gẽtis linguã, vt quæ latini sic scribant, ipsi nõ g litera sed u cũ flatili pronuntient vt sit Huaiacum, apud eos trissyllaba itẽ dictio, nõ Guaiacũ. Possumus & magnificã aliquã indigere illi appellationẽ quẽadmodum Philon Medicus, Alexipharmaca sua deorum manus appellauit, & hodie medici, magna cõpositiones suas iactatione, vocant manus Christi, Apostolicon, gratia dei, Antidotũ paulinũ, & id genus superstitiose inditis vocabulis, Aiunt crescere,

qua apud nos Fraxinus, proceritate, arborẽ teretẽ, ac nuces gignere castanearum forma. Materia eius vnguinosa est. Color qui buxo, sed nigrescens, Atq; id optimũ putãt, in quo quãplurimũ nigri est. Verũ ita quod buxeũ est, ab eo quod nigrũ differt, vt hoc intus, illud extra sit. Aut planius dicendo, vt medulla nigrũ sit. Põderosissimũ est ipsum lignũ. Itaq; nulla eius quãquã minutissima pars in aqua fluitat, sed cõtinuo mergitur & subsidit. Duritiæ robur omne superat. Tũ Prædurũ est, vt quã minime hiet. Neq; enim adhuc vidimus, quod rimas traxisset, & q vẽdunt, satiscere negant. Vritur ac inflãmatur, odore non insuaui. Ab accenso gũmi profluit, quod nõdũ scimus, quẽ in vsum cedat. Sub nigrum est, & statim postquã deciderit per durũ. Cortex haud ita dẽsus, sed imodice durus. Quibus indiciis animaduersis, fieri posse haud credo, vt qui id adulterent, lateant emptorẽ. Nã vt coloris discerniculo fallatur quis, in quo vno omnia hæc cõuenire possunt: Piguetudo resinaceũ quiddã spirãs: põdus quale nulli præterea ligno: deinde hoc quod defluit ab inflãmato: Et vix secabilis eius durities: Et quod in aqua minutissime etiã incisum non supernatat: Et sapor q semel cognitus nunquã errare sinet: Nequã ingratus est ille omnibus, mihi etiã iucundus. Non durare aiunt, & decoctũ eius in æstate, post tertiũ statim diẽ mucessit, in hyeme paulo serius. Itaq; eligendũ, quod quã maxime piguescit, & pondere valet. Eius est enim senecta leuitas & macretudo. Efficaciç ab hac descriptione causas, longa disputatione, si videtur, medici trahãt. Ego potius quod sic gaudeo, quam quale sit inquiro. Quãquã multũ fateor illos mereri, qui primum cognitam eius per omnia natura, nobis tradent. Nunc vero sunt nonnulli, qui

quasi omnia reinindagarint vestigia, ita ab his notis, virium statim eius ratione expendunt. Id quod immature fieri ab illis reor, sic existimas, vt in omni vniuersim medicina, sic in hac etiam post inuetam eam cognitumq; eius vsum deinde quærendam rationem. Sed iam de vsu, & quomodo præparari ad medicinam ipsum conueniat.

De pręparatione Guaiaci in Medicina. Cap. VII.

PRæparatur hunc in modum. Lignum oportet primum in frustra, quantum licet pusilla comminui, quidam ad tornum hoc faciunt, deinde ramentum ipsum statim commadefaciunt. Alii qđ derasum est prius terunt, aut pistillo tundunt vt in scobem plane & puluerem redigatur, quo penetratu facilius sit, vt eius excoquatur vis. Quod nescio an aliqui referat. Vidi qui serra conscinderēt prius, deinde partes dissecatas lima attererēt, ipsam tandem limaturam aqua miscerent. Verum, quicquid idest, aut desculpta frusta, aut elimatam scobē, aut contusum puluerem, pondere vnius libræ, in aquæ fontanæ, aut fluuiali, aut vt ego puteanæ, libris octo, diem & noctem macerant deinde percoquūt, lento vapore, in olla vitreata noua, & diligenter elota, ad prunam horis amplius sex, dum ad dimidiam partem se imminuat, magna cura & attenta custodia, ne nimio calore ebulliat. Nam quod exundauerit, multum de vi perdere aiunt, & minus esse efficax. Ob idq; ad flāmam coqui nō sustinet, & prunam quoq; modicā petit, ac ollā quæ nō repleatur sed cuius tertia prope pars vacet. Spuma quæ iter coquendū innatat detrahitur, vlcerū quibus obūgit medicamēto. Nā vim ei inesse desiccatoriā efficacissimā cōperimus. Sic decoctū vbi percolauerint, in ampullā vitreā defundūt, deinde ex relicta denuo

scobe, cũ libris octo, quãdã quasi lorã aut tortiuum percoquunt, Hoc tenue ad cibũ potui dãt, prius il-lud medicinæ loco sorbetur. Atq; adeo totũ hoc, quod nos tanto tã graui morbo liberat, decoctum illud ẽ. Hoc rei caput, hic cardo in quo salus nostra vertitur. Neq; tantũ nõ indiget alterius permixtiõe vllius, sed misceri etiãnũ vt paulopost ostẽdã, nõ su-stinet. Cæterũ aquã ad hoc quæri, leuẽ & lympidã volũt quidã. Alii dulcẽ omnẽ admittũt indifferẽter, quod in coquendo qualis, qualis sit depuretur. Cu-stodiã eã circa cocturã, ne exestuet, aut efferueat, adhuc necessariã omnes putant, iubentq; bene ob-turari, esse ollã, ne quid etiã despiret. Ea, vbi sentit, prouenire spumã, leniter aperitur, illa exempta re-cluditur. Quod in vitro reponendũ curant, tantum est, in perspicuo vt sit, & melius, quia emundantur vitrea. color decocto est, qui aquæ ex limo modicũ turbatę. Intinctũ linũ viridescit, mira specie. Sapor primũ gustantibus subacidus paulatim assuescenti iucũdus. Ausi sunt mellis indere in librã vncias. iiii. medici. Quod vt nõ improbo, ita necessarium esse nego. Velimq; vbi nõ oporteat, nihil addi rei per se tantæ. Quid enim nauare operã vbi non opus est, iuuat? Neq; ita grauis Guaiaci sapor est, vt melle tẽperai postulet. Immo si per medicos liceat, nulli non gratus. Quãquã quid oportet medicos dicere, vbi de nugatoribus sermo est. Nã qui docti sunt, qui quæ periti, qualis o Princeps tuus ille & amicitiæ causa meus etiã Stromer, atq; itẽ Coppus, & ipse a medicinis tibi qualis, hi intelligũt, quã nõ cõueniat, aut icognita tractare mutãdo, aut his addere qbus nõdũ deesse aliquid cõpertũ est. Id quod Stromer, sermonẽ habẽtibus nobis de Guaiaco Augustæ, cũ multi ante suasissent, vt me curatiõi huic cõmitterẽ

neq; ulli ego cederem propter rei nouitatē, multis grauiter, vt solet verbis desuper habitis, vereri se dixit salutarē Guaiaci virtutē, ne qua superuacua indoctorū Medicorū additio infamaret, quod si nō fuerit, tamē exploratū habere se, nihil posse aduersus hunc morbū salutarius inueniri, effecitq; vt me incūctāter & nulla interposita mora in Guaiaci experimentū præcipitem statim abiicerē. Quare hoc semel iā prædictum in vniuersum satis esse volo, de Medicis hoc in opusculo, quoties conquerar, hos me putare qui nulla eruditione, nulla peritia solo se titulo, & empto Doctoris nomine vulgo vendicāt. Qui græcas pariter ac latinas ignorāt literas, cū in nulla magis professione, opus sit literis ac eruditione, qui cū indoctissimi sint, facile Germanorū simplicitate abutuntur, quādo ne nullius passi doctrina in dubiū venit, qui quidē Doctoris sit nomine insignitus. Quorsu; hęc tā multis? Vt me tuerer apud te princeps optime, contra eos, qui hac animaduersa occasione possent, vt æquo plus mordacem apud te deferre. Quod cū nuper facerent, de iurecōsultis & Theologis, quorū in studia aiebāt immodestius iuectū me, cū ego idoctos ibi tātū, & eos adhuc malos etiā hac literarum studiis infensos & acerbissime inimicos, momordissem, id effecerant vt me boni multi, iniquū sibi putarēt, cū id a moribus primū meis, deinde ab istituto ēt eo in quo versabar, lōgissime abesset. Quod cum te nō ignorare sciā, missos facio circūforaneos punctores, latrones Medicos atq; illos etiā indoctos doctores, ad Guaiacum redeo, cuius in medicina vsus sic habet.

Quis sit curationis huius Modus. Cap. VIII.

IN conclaui res idest æger aeri minime, nedum ventis obnoxio, vbi ignis continuo sit aut vt in

Germania, intra æstiuariũ, non quod semper quidẽ caleat, sed ab aere tantũ quod monitũ & occlusum sit, nequis eũ omnino adspiret aer, toto curationis huius tẽpore, cauẽdũq; etiam frigus. Itaq; in hieme si experiatur quis, vel autũno, curare eum oportet, ante lucano præsertim tẽpore ignis vt sit, qđ tunc intensius est frigus, fenestrarum si quæ sunt rimæ, gipso aut calce explendæ, ostio cænaculi, velũ aut tapetes obtenduntur, intus & foris, ne ingrediatur aut exeat, aerẽ intromittat. Sic istructo, paulatim cibus subtrahitur, primo quarta pars eius, quẽ sumere cõsueuerat, deinde tertia, post paulo dimidium, vt esurire discat, & vinũ detur aqua valde dilutum, ibi tum aluus ducitur, medicina indita purgatoria, siue cũ delectu ea sumatur, quæ satis puteť ad præscindendã causam, aut eximendã materiã, quę morbum fouet, siue simpliciter talis, vt inanem reddat ventrẽ. Nã hoc tãtũ quęri video, quo curato statim opus hoc auspicari licet, hunc in modũ. Prius illud & valentius decoctũ, bis die propinatur, tepidum, cyatho vno, mane quidẽ ad quintã vel iuxta horã, noctu octaua. Porro cyathũ vocamus, dimidii libræ vnius capax poculũ. Qua ratione colligere datur, vt cũ ad decoctionẽ vnius ligni libræ, infundãtur aquæ octo, & inter coquendũ eius dimidiũ cõsumptũ oporteat, ac libræ quattuor supersint, bisq; de vna potetur, vt vnius libræ Guaiaci decoctio in quattuor dies sufficiat. Inoleuit hoc enim apud Medicos, liquores etiam ad pondus vt metiantur, ob literatis in totũ mensurarũ nominibus. Bibitur raptim, sine interspiratione, post bibitũ interquiescendũ horis amplius quattuor, & duabus quidem primis cõtectũ esse oportet, vt caloris ope digesto, in artus medicamẽto, noxiũ quid exudet æger, qđ

quanti momēti ſit, dicā ſuo loco. Quin etiam hora antequā bibat tota, iubetur cōtegi vt caleſcat. Sūt qui negent ante quintā poſt acceptū poculū horā, electo ſurgendū, cibus ſumitur medio nō prius die quātum fieri poteſt exiguus. Nā inanē cōprimis vētrem quærit hoc medicamētū. Itaq; ſumēdus cibus, nō qui vacuū hoc vel ex parte impleat, ſed deficere qui nō ſinat, ac vtinā ſuſtētet, non vires qui augeat, neq; ibi periculū, metui debet, quādoquidē vis ineſt Guaiaco reficere, & cōfirmare, ſed nō niſi inanes. & omnino aiūt neminē deficere, quātūcūq; parū edat, modo decoctū id fideliter bibat. Interim niſi vlcera ſint aut vulnera, nihil foris illinitur, his vero vnguētū albū, quod crudū vocāt ex Ceruſſa & oleo roſaceo cū camphora, imponitur linteolo adlitū. Quidā ſola ſpuma obungūt, aut deſiccatā eā in puluiſculū adſpergūt. Sane præter ſpumā nihil decocti huius forinſecus adponitur. Atq; aliqui breuiore tēpore ſaneſcūt, quidā ſerius. Tricenis magna pars diebus. Quindecimo die aluū duci iterū iubent. Iccirco arbitror quod vt Alexāder Aphrodiſiæus putat, fameſcentes ſolito cibi vſu prætermiſſo, vileſcunt, & materiā aggregāt acriorē. Itaq; de purgatione, qđ ſic collectū eſt extrahitur, vt vacuum maneat ægri corpus. Et tunc quidē mane nō bibitur, ad noctem ſtatim reditur ad potionē, ac poſt eū diē largius adſumitur cibus. Iterūq; vigeſimo liberalius. Quāquā debet & hoc liberalius, & illud largius, parum quiddam eſſe, vt ſequenti capite oſtendam. Quod cauētes quidam, ne quod medicinæ operationi impedimentum inde accederet, totos æqualiter triginta dies vnam edendi legem tenuerunt, omnino tanto melius celeriuſq; prouenit iuuamentum hoc, quāto quis fortius eſuritionē ferre potuit. Vrget aūt ma-

gis ac magis indies edendi auiditas, sed cõtinere se quisq;, certus salutis, si id faciat, meminerit. Sic decoctũ enim & exinanitum corpus, non fame tantũ, sed sudoribus etiam ad inter mortuũ diu, morbi infestatione cibi ac potus appetentiam redit. Vbi iã ad finem curationis peruentum est, vt prope egredi velit æger, sumendũ iterũ quod purget medicamentũ, sed ita vt post purgationẽ quatuor aut sex rursum diebus vt prius bibatur. Quẽ curationi huic Colophonẽ quasi imponere iubẽt, Sunt qui præcipiant conclaue vbi æger cubat, nõn excedendum, prius quã omnis in totum morbus sit ab actus, & restituta valetudo. Alii triginta dies satis esse putãt, quibus concludatur quis, post exire posse, sed caute, & longius ac lõgius, nec in apertũ statim, sed primum intra parietes, & de vno cœnaculo in aliud in ambulãdũ deinde ad vicinã aliquam non longius domũ, donec ferre aerẽ adsuescat. Nihil enim repẽte mutari debet ibi, omnibus paulatim adsuescẽdũ. Quod superest morbi post egressum celerrime sanescere aiunt, idq; ita esse, in me ipse cõperi. Nã triginta dies cũ abiissent, necdũ vlcera, quæ in tibia erãt, cicatricẽ obduxissent omnia, continui me alios adhuc decem dies, quibus & ipsis peractis, nõdũ tamẽ conualueram. Quãobrem metu frigoris, quod incipiebat hyems, adiicere alios rursum dies decreui, verũ medici adactus persuasiõe, vt egrederer, periculũ feci, nec male incessit, quãquã essent tunc vlcera non alta quidẽ, aut quæ tumerent, sed in summa cute & quibus illud tãtũ deesset quod nõ cõtegeret caro, quod in tantũ ægre assecutus sum vt vix quadragesimo post egressum die, ex toto, obducta sit, cũ ego iterim acri iã tũ hyeme, e Vindelicis ĩ Frãcos iter facerẽ, Morę eius causas ipse coniiciebã, qđ me

dici permiſſu,plenius quã oportuiſſe poſt cognoui, cibũ aſſumpſiſſem, & quod is mihi tenuius quã de/ buit:decoxiſſet potionẽ. Vſus ſum enim ligni pon/ dere quinq; nõ plene librarum:cũ alii octo: nõnulli decẽ inſumerẽt decepto in hoc medico:quod cũ gra cile mihi natura corpus eſſe:deinde morbi diuturni tate etiã extenuatũ videret:parũ quid ſatis eſſe:cui vis morbi cederet putauit: ob idq; etiã largius pa/ uerat:cũ vereretur nimiũ viribus ne deſtitueret:du plici errore. Quod & nõ quale iã tũ corpus eſſet:ve rum quale eſſe ſoleret:videdũ erat: & ea medicinæ huius natura eſt:nemine deſtitui vt ſinat. Quare ẽt infirmiſſimis nõ minus: ſed aliquãto plus etiã dãdũ eſt:quia nihil cũ impetu facit:cũ eius iuuamentũ ſit paulatim ſanare. Atq; igitur illud decoctum magis probo:quod ad ignẽ diutius fuit:& quod a multo li gno paucũ prouenit:ita vt ſuadeam:quo efficacius fiat:ad tertiã ſæpe partẽ decoquere. Porro aluum quæ aſtringi ſolet:vbi: ſoluere ſi volet quis: puluiſculã e ſcobe Guaiaci decoctũ ex aqua:bibere ſemẽ cia ſuadẽt i aurora. Idq; ſi ſemel nõ moueat:repetẽ/ dum eſſe volũt Mihi ne repetitũ quidẽ ceſſit hoc.

## De ratione victus in curatione hac. Cap. IX.

CIrca victus rationẽ adhuc pugna eſt. Quidam ſolo pane quod ſimpliciſſimũ nutrimẽtũ vocat Galenus:cũ paſſularũ modico:viuendũ cẽſent: eiq; dant quattuor vnciarũ ſine ſale aut cõdimẽto: omniq; in vniuerſum obſonio arbitrãtur abſtinen/ dũ:niſi quod a pullo gallinaceo ius aliquod ſorberi patiuntur : aut cũ pane inibi madefacto edi ſemel die. Nã veſperi præter paſſulas & panis vnciã:nihil dant. Alii dimidiũ pulli gallinacei:adhuc molliuſcu li:aut ſi is adoluerit: quartã partẽ:in aqua pura eli/ xi:eiq; nõ ſalẽ: nõ condimentũ aliquod apponunt:

nisi quod saccarũ induunt aliqui, Panis vero tertiũ dant. Vesperi vt prius passuas: cũ panis vncia. Obseruãdũ autẽ toto curationis huius tẽpore: ne quis salẽ omnino degustet: panẽ probant triticeũ: albũ e bene cribrata farina: quẽ ad hoc parãtes saccaro cõdiunt: quod non abhorret. Sunt qui huic mensæ adiiciãt: nõ tam cibi vice: quã medicinæ loco: partũ Boraginis aut foliorũ tantũ: aut si sint: florũ etiam: quod in aqua decoctũ: aut cum pullo: estur vt olus: atq; hanc circa victũ obseruationẽ perpetuo tenẽt aliqui. Nõnullis videntur quindecim dies satis esse: deinde leuius famẽ sustineri volũt: & vigesimo qdẽ die bis cibũ dant: quod viderint qui sequentur. Certe enim hoc fert medicina hæc: vt iedia: quãta possit maxima: extenuetur æger. Quãquã nõnullis cõtigit: intra quindecim dies in totũ restitui: qui tamẽ postea adiecerunt aliquos vltro dies. Bibitur ad cibum de secũdario decocto: non tepidũ sed frigefactum: atq; hæc mensæ summa est. Nam supra hanc mensurã progredi adhuc nemo ausus est. Quãquã nõ cõtẽnam disputantes ibi medicos: incorporibus siccæ & calidæ tẽperaturæ periculũ fore: si ad hoc victus adigantur genus: & Galenũ cũ Hippocrate adducentes: qui locis multis contra exquisitũ hunc victũ sentire videntur. Sed ego ex his qui adhuc vsi Guaiaco sunt: periclitari neminẽ vidi: & ab expientia monitionẽ colligo: nõ ex libris doctrinã: Quinetiã calidæ & siccæ temperaturæ ipse sum: nec in phthisin aut: hecticã adegit hæc fames: quod metuere illi videntur. Quia autẽ nõ imprudenter oĩa prouideri putãtur: iubeo: si quis ibi sollicitus sit: custodes medicos adhibere sibi: quod dictũ satis sit: vt reliqua prosequar. Omnia interim negotia ablegare oportet ægrum: omnes circũcidere grauiores

cogitationes, ab omni cura conquiescere. Quare & a consultationibus, & a studiis etiam vacationem indicunt, iubeturq; animus ab omni penitus operatione securus esse, & in profundũ otium vindicari, ac a turbis & sollicitudinibus laxari, cum omnium, tum vel maxime eorum melancholico habitu qui sunt, Cauendũ & ab iracũdia, quod ea, vt Galenus inquit, biliosas imprimis materias accendit, Quinetiam curandum, ne quid hoc tẽpore, quod ad mæstitudinẽ mouere possit, accidat, Audiat æger cantores & citharœdos, ac musicis operam det, aut iucundis se interdũ confabulationibus oblectet, Porro venerea quantum vitanda, post ostendã, Ipse legendis iucundis rebus, & elucubrandis etiam oblectamenta quæsiui, cum reclamarẽt medici, nec temere monebant, nisi haud credidissent me, dũ hæc agerem, citra negotiũ agere. Et oblectationis causa, non studii, in literis versari, quãquam in exẽplũ venire hoc nolim, Interea fames ingruit, aliis post sextum statim diem ego ad decimum vsq; nihil graue tuli. Vnicũ ibi solatiũ est, nõ videre edentes, non videre cibos, & nidorẽ non sentire, Tamen vbi deficere sibi quispiam videbitur per inediam, subtractis corpori alimentis, qui corroboret, aut vires reducat, cibo quidem vsurum haud statim velim, nec condimento exotico, sed forinsecus admotis iucundum, spirantibus odoramentis, languentẽ excitare spiritum, Nimirum odore putat Galenus, spiritum vitalem & animalem nutriri, atq; foueri, Vbi tamẽ vt cuiusq; fert habitudo, incẽda ratio est, ne siccis, & calidis similia, & humidis ac frigidis, aut vtrisq; constitutis, consonæ qualitatis res adhibeantur. Ipse vt in omnibus vernacula magis, vt nobis cognata probo, ita Democriti exemplo, qui vapore

calidi panis fugientem iam totos tres dies morastus est spiritum, aut illo, aut cepe asso (nam & illi quandam inesse istiusmodi vim comperi) admoto ori, languentibus adminiculum viribus quærendũ putem, Quod idem vini quoque odore effici in compertto est. Nam hoc, vt apud Q. Curtium videre est, torpentem Alexandrum excitauit Philippus medicus, eius quæ in hoc genere vim ex veterum medicorum traditionibus nulli non videmus preferri. Porro modis omnibus, odoris suauitate alẽdus est spiritus, quod ex hoc vita ẽ, probatur in ea re, ante omnia vini suauis, antiqui odor. Deinde mellis ẽt, rosacei maxime. Item malorum, de quibus nunquã monere me Stromer desinit, compertum sibi dicẽs, quanta vi, quam præsentaneo ibi iuuamento sint. Quidam ex his persica præferunt. Alii cotonea. cõmendatur & acetum, rosis conditum magis, & sinapi. Nam & hæc sensus efficere, ac vires sustentare aiunt. At vero cinamomum, nucem odoratam quę Muscata vulgo, styracem, cytri fructum, crocum, gariophyllon, muscum, camphoram, & id genus impendii maioris res, delicatoribus relnquo. Cyminum, anisum, coriandrum, nardos, amaracũ, rosas, mentam, rutam, rorem, marinum, violas, saluiam, castoreum, nostra omnia, vim habere maximam, ex medicis qui iudicium habẽt, nemo improbat. Vtorque præsidiis ego huiusmodi magna salubritatis opinione frequenter. Potest & frictionibus toto in cubatus huius tempore vti æger, sed lenibus quas vt vbique, ita ibi quoque conferre plurimum credo, & calidis pannis exercẽdum caput præbeat, ac eburneo pectine peruertendum.

Quod ad mixtionem non ferat Medicina hæc. Caput. X.

PRęterea Nullam fert ad mixtionem medicina hæc:attonitis ob id istis vulgo Medicis:qui nihil admirari nos volunt: nisi quod a tribus orbis partibus:cōquisita in se venena recipiat: & qui authoritatē sibi omnē desperant: nisi in pharmacorū synthetis Indiā nobis: Aethiopiā, Arabiam & illos extreme Garamātas cōiungant, Quod ꝓbant enim:vbi sumptu nō est? Et faxit deus Opt. Max. ne vnquā audiatur eorū circa Guaiaci vsum consiliū: vtq; accipiatur vates in hoc negotio Stromer: iudicio meo verus:prudētissime: ne aliquādo manus apponāt illi:metuēs. Proinde experto mihi credāt homines: satis esse hoc remediū: quod istum tollat morbū:& solū satis esse:neq; pręterea quærendum aliquid,nisi quod dixi: & a principio expurgādam aluū:& quintodecimo iterū die leuiter:rursumq; in fine curationis. Idq; simplici aliquo: aut nō e multis admodū cōposito medicamēto. Valde existimo enim:lucro ibi cōsulere suo medicos: nō hominum saluti:quādo dicunt:quærendū:quod causam morbi auferat:quasi hoc nō faciat Guaiacū. Atq; euidēti rursus argumēto est:ob aliud nihil vtendū purgatione:quā vt inanis sit venter:quod corpus ꝓterea omne:inedia & fame exhauriēdum curatur. Quid? qđ in illa barbarie:vbi Guaiacū nascitur:nulli sunt Medici:nulla exotica:nulli canones: nulli aphorismi. At forte aliqua ibi herba:aut radice aluū purgāte vtuntur homines:atq; vna re similiter oēs vtuntur. Non vt morbū tollant:sed vt inani vētre locus sit faciliori Guaiaci iuuamento. Quare consiliū ibi meū est:nullis magnopere apparatis ventrē diuexari medicinis, Illasq; in primis fugere: ex cōpluribus cōcinnatas cōpositiones. Qua obstinatia:ꝓter vnā simpliciter Cassiā: nihil inculcari mihi passus

sum,

ſum, cum illi multa cupide offerrent, & ego ſolitus
eſſem, non illud tantum Rabarbarum, ſed & ſi quid
Rabarbaro adhuc barbarius eſt, ingurgitare. Sed
euētus conſiliū meum ſequutus eſt optimus. Quod
qui imitari volet, exemplū habet, præceptū nō ha-
bet. Neq; enim edocti docemus hęc, ſed experti mo-
nemus. Id quod meminiſſe omnes velint, nihil me
hic temere, ſed quod proprio periculo didicerim,
aliis per manus quaſi tradere. Quod ſi aliud didi-
ciſſem etiam latere nō paterer. Nunc igitur cum di-
ligenti inueſtigatione, ſtudioſa indagine compere-
rim Guaiaci vim (quam ſiquidem non bene intelle-
xi, error eſt, ſin vt oportuit rē accepi, neq; prȩmiū,
neq; laudē magnopere affecto) fideliter omnia tra-
dam Idq; medicamenti huius merito, ne tantis be-
neficiis ingratus videar. Itaq; ſic ſentio, cū alioquin
varietate medicamentorum corrumpātur, optime
habiti homines multi, nonnulli intereant etiā, nul-
lam ad hoc remedium aliunde acceſſendam opem,
ipſum extirpando huic morbo vnū ſatis eſſe, ſiquid
addatur, maxime eorum, quæ intra accipiuntur ab
hoc iuuari nihil ipſum, poſſe autem fieri, vt impe-
diatur ac vitietur. Huc illud addendū, quod a Gua-
iaco qui bibunt, vtcunq; affecti ſint, hoc in morbo,
his in tātū balneis opus nō eſſe interim, vt ēt vetent
naturę eius periti, curatiōis huius tēpore caput ab-
lui, raro etiā, neq; vnquā frigida manus permittāt.

## Quomodo adhibēdi ſint in curatione hac Medici. Caput. XI.

SEd iam ſuſpicari aliquos ſcio, id me ſentire, ne
quis omnino medicus adhibeatur hac in cura-
tione quod multū abeſt. Exiſtimo enim, quęrē-
dum doctum aliquē & prudentē, quiq; infertiendis
medicinis audax nō ſit, ne liberalis quidē, eius vtē-

dum custodia, etiam si administrãdi Guaiaci vsum didicerit præscripto. Illos vero perdite moratos, qui cupidissime illa nobis propinant exotica, aut si quod a Nili fontibus aduectũ medicamentũ ẽ, quod tãto maioris ab his fieri solet, quãto in ipsum impẽdii plus erogatur, procul arcẽdos moneo, & ne per cancellos quidẽ conspici ab his ægrum patiar. Iam hoc ipsum cõperi enim ita esse vt Asclepiades sensit, qui medicamentorũ potus stomacho inimicos censuit, & Celsus ait medicamẽta stomachũ fere lędere, Quinetiã contigit mihi, quod idẽ author fore prædixerat, vt infusæ medicinæ, cũ aluo cõtinerẽtur, in caput regestæ, immensos dolores facerent. Quod meminerint omnes curationẽ hanc auspicaturi, ne se istius generis carnificibus temere cõmittant, non tantũ ob id, quod rei natura haud dũ innotuit, verũetiam quia mos est illis, nunquã fateri ignorantiã semper aliquid iubere, aliquid propinare, quibus nemo quocũq; tẽpore lotiũ ostẽdit, quãtũcũq; etiã suæ spontis, & sanus, quin pharmacopolis scribant Recipe, aut aliquid cõtractũ iam morbi suspicari se, aut præueniendũ iminentem, dictitantes, Nisi hoc deglutias inquiũt, aut illud bibas, febrẽ habes. Perditi homines, & imprimis odio digni. At quales, quales sunt, multa sibi, nuper circa Guaiaci administrationem tribuere ausi sunt, in opus illud vltro intrudentes sese, etiã qui vendũt ipsum suffragantibus, quodã credo inter se pacto, & mutua cõuentione. Nam illi cũ viderent rudem hanc & contẽptibilẽ medicinam efficere, ne post hac tot suis disceptationibus opus sit, nec auderẽt tamẽ (voluisse autẽ aliquos scio) tã fauorabili sese rei opponere, vicissimq; metuerent mercatores, ne si nõ probarent medici, quia nemo facile aditurus tã aliunde petitã

medicinã esset, & cuius tã præter vulgarẽ medendí vsum esset administratio, partũ ipsi venderent, conuenisse inter vtrosq; credo, vt in vulgus ederetur, necessariã ibi esse medicorũ operã, quo & illi quæstum vt prius facerent, probatũ a medicis remediũ diuẽdentes, & de suis interim stipendiis nihil decederet medicis, ascitis in curationẽ hanc & ipsis. At quosdã noui probiores medicos, qui nomine Cæsaris, & cuiusdã hic Episcopi percõtandi causa Hispanias adierunt, hique cũ ab ipsis, qui in Spagnola rẽ cognouissent, edocti essent, nihil fere secus, quã nostra tenet experientia, retulerunt, nisi quod addiderunt de suo, quæ medicamenta, quibus diebus, qua cũ obseruatione accipienda sint, & ex Ephemeride mathematica quomodo viuendum, nõ mala credo voluntate, sed suo quodam more, & cõsueta bonis etiã quibusdã medicis superstitione, qui tãta iuuãdi cupiditate feruntur, vt plus etiam quã oporteat nõnũquam ingerant. Quorũ voluntatẽ probo, periculosum tamẽ puto, in omnia omnibus consentire. Sed ad illos iterũ male volos. Cõuenisse ipsis puto, cũ mercatoribus, in lucri partẽ vt admittan'. Itaq; vidi ipse medicũ quẽdã, si in doctũ & imperitũ asinũ hoc nomine dignamur, qui reclamauit Guaiaco magna cõtentione, vt rei vanæ & nullius momẽti, & quã emẽtirẽtur negotiatores, hęc posse. At paulopost idẽ ille vociferator ascitus in curationẽ diuitis cuiusdã, atq; iterũ alterius, cũ suboluisset homini aurũ, rẽ q; videret ingẽtis lucri, propter multitudinẽ ęgrotãtiũ, cœpit primo mitior esse, & minus minusq; sæuire, deinde ẽt laudare, ac magnis pconiis extollere rẽ, quia inquiẽs, nũc tãdẽ expertus eius virtutẽ ipse sum. Immo quia & tuũ ibi lucrum inuenisti asine. Atq; iis fere moribus, quemadmodum aliæ

omnes medicinæ, sic ista quoq; concedere in cano-
nes videtur. Quod si sanis illis & doctis medicis
authoribus, fiat, non improbo, quãquã vt meũ fert
iudiciũ, & nondũ ab illis fieri posse credo, & valde
necessariũ esse non arbitror. Aut enim in Spagnola
vbi medici nõ sunt, deest aliquid medicamento isti,
aut hic quoq; citra superstitionẽ administrari ipsũ
oportuit. Potest autem esse ita credulus quispiã vt
concedat medicis, peritus eos, quã qui experti in se
callent, negotiũ hoc tractare, cũ videamus, breuius
durasse apud nos Guaiacũ, quã vt tẽpus esset illis
perscrutandi ac discẽdi naturã eius. Nam vt paucis
dicã, intra admirationẽ res versatur adhuc, ad sciẽ-
tiam nõdum peruenit. Tantũ abest, istorũ canoni-
bus vt subiici possit hoc statim tempore, aut aliquę
eius causę prodi. Insideat hoc igit omnibus, vt sim-
plici hac, quam experti nos tradimus, dieta curari
satis ducant. Sanis interim medicis aspiciendos se
præbeant sæpe species istorũ & aromata mittant,
immo longũ valere dicant is, qui nos disputationi-
bus restituere a morbis gestiũt. Hi sunt, qui vt dixi
vile nihil probant, quiq; fabulã me narrare putant,
cum dico octies amplius repulisse febres, statim ab
initio, proprio ebibito lotio, haud alio medicamẽ-
to. Et in Saxonia vidisse homines, qui omnis gene-
ris interaneorũ morbos, cereuisia cũ butiro suffer-
uefacta & ebibita, restinguerent. Rursumq; fidem
nõ habent referenti, quẽdã nobis esse paternũ villi-
cum, qui tribus quibusdã herbis e vino decoctis, cõ-
tusum hominis craneũ cõsanauerit. Et cõtẽptibile
medicamentũ existimant, pessima vt plurimũ vulne
ra, percoctis in vino aut aqua, paucis iterũ nostris
herbis, intra decimũ aut duodecimũ diẽ, citra febris
metũ coaluisse, Nõ fieri secundũ canones ista dicti-

tantes. Et de Guaiaco nunc idē sentiunt, cuius vim
quā acute intelligant,& quos de eo sermones habe-
re soleant, ex nobili cuiusdā, nō iuuenis iam dum, vt
experiri incipiat, sed pœne decrepiti, vt Auicenā,
Mesuen & reliquos medicinæ authores, vt vngues
suos callere ipsum probabile fuerit, respōso, cogno-
scere datur, is enim cum maxime hæc annotarē, &
Francofurdio vbi Recipe, scribit ille, iter facerem,
Interrogatus ab amico quodā meo de Guaiaco qd
sentiat, non vidi inquit, sed qualecunq; est, oportet
eius considerare pondus, calorē, odorē in qualitate
& quātitate. Ibi tamē ego, At pondus ei est pergra-
ue, & in aqua mergitur quātūcūq; minutim incisum
color qui buxo fere, oletq; obscure resinaceū quid-
dam. Iam tu scis igitur Gaiaci natura quæ, & quæ
vis? Ille verbis me obtūdere adortus, nescio quid ex
prędicamētis Aristotelis garriebat. Tum ego, fieri
potest senex, vt cū nouus sit morbus, nouaq; hęc me-
dicina, incognitū totū adhuc nobis negotiū sit? Er-
ras inquit, nō nouus est morbus, cum de illo scribat
Plinius. Cupide id mihi accidebat, audire volenti
apud Pliniū quid intelligeret ipse, quod me lateret,
Quæsitoq; Plinius quo nomine morbū hunc appel-
let, Mentagrā inquit, quia vexat mentē. Tum alii
morbi dicebā, nō vexant aut perturbant mentē igi-
tur? Aut nō magis faciūt hoc, phrenesis, mania, co-
mitialis, & reliquæ mentis capturæ, quam morbus
Gallicus? Illo nescio quid interpretāte, subdidi, Di-
sce o senex cautius respondere, in his præsertim in
quibus humanæ incolumitatis periculū vertitur.
Quod si Pliniū legisses, nō a mēte sed a mento vnde
incipiebat morbus ille, mentagrā fuisse dictum, vel
hoc argumēto aliū, a Gallico, Atq; huic tā pernitio-
se insanienti beluæ, tam patiens esse quis cōuicium

qui non faciat, posset? Sed mittamus istiusmodi medicorũ vulgus, e quibus magnã partẽ videmus abũdare quidẽ verbis, rerũ autẽ scientia misere interdũ egere, ac ad institutũ redeamus, cuius summa ẽ, hac in curatione, vt custodes adsumẽdos medicos, non vt curatores. Eosq; vt sæpe iã dixi delegẽdos sanos & perdoctos, quiq; experti plurima sint, & sic animati vt soli sapere malint quã cõmuniter errare. Et qui fabarũ esu curare ægrum si possint, nõ quærant sumptuosissimũ aliquid & in primis exoticum.

## An vlla circa Medicinam hanc habenda sit ætatis, vel sexus, aut corporũ qualitatis ratio. Cap. XII.

Qvos aiebam percontandi causa Hispanias adiisse, cum quærerent, pueris etiãne posset & confecta iam ætate hominibus hoc subueniri remedio, quod dubitabatur, vtriusq; sexus imbecillitas, an ferret dietã hanc, responsum acceperunt, ab iis qui in insula fuerant, pueros quidem hac medicina liberari a morbo nõ vidisse se vt reliquos sed retulisse insulares, solere & ipsos sic curari, ac citra discretionẽ mulieres etiã, senes autem vtplurimum, quod reputãti mihi venit in mentẽ, notę Hippocratis sententiæ, Senes facillime ieiuniũ sustinere, mox in robusta & firma cõstitutos ætate, minus adolescẽtes, qui sunt, pueros minime, animo pręsertim qui sunt propensiores, magisq; vegeti, Quãquã ibi non vltime senes intelligi velit Galenus. Iam & sanguinea corporis qualitate qui censentur, magis ac diutius inediã ferre cõstat quã chelericos. Quoniam in illis corpus qui alunt, humores vberius adsunt, calor tẽperatur, minusq; adurens, quippe humido cõmixtus vt sit remissior. In his vero tenuia & sicca omnia, ac humoris indiga. Deinde pituitosas, quãdo hi plusquã oportet humecto abundant,

tollerare optime famē q̄s dubitet? Quibus animad-
uersis consiliū non deerit, quacūq; in ætate vtcūq;
constituto cuilibet negotiū hoc qui volet experiri,
scietq; vnusquisq; vt attenuanda victus ratio, vtq;
sit dilatāda & vt arctius inducendū ieiuniū, vtq; la-
xius indulgendus ægro cibus. Neq; id tantū, sed &
Guaiacū vt plus minusue isumi oporteat, Quāquā
ibi parū habēdū differentiæ censeo, quod nō est hu-
iusmodi decoctū illud, vt in præcedētibus dixi. Itē,
quod impetu curet, aut perrūpēdo salutē acceleret,
sed quod lente ac paulatim pœne sine sensu det effe-
ctum, ita vt metuēdū nō putē, siue seni administre-
tur, siue puero, aut puellæ, ne plus ingeratur, dū ne
quis nimio quē præscripsimus modū excedat. Tā-
tum abest vt pinguibus quā macilētis plus dandum
moneā. Quinetiā ait Celsus, inter valens corpus &
obesum interesse, rursumq; inter tenue & infirmū.
Tenuiores enim magis sanguinem, pleniores carne
abundare. Id quod sæpe vt in me dixi euenisse, fal-
lit medicos, dum gracile corpus, infirmum cōtinuo
existimant, ac obesum ac procerū, robustum. Iam
illud obiter ammonendū iudico, meū patrem sexa-
genarium prope conualuisse Guaiaci remedio, ni-
hil grauiter ferentem, & dietam hanc rigide obser-
uantem, cum nullo interim consulto medico, ne vi-
so quidem, meis tantum vteretur præscriptis.

An vbilibet idem sit eius vsus. Caput. XIII.

AD hoc quæri iam scio, credēdum ne sit vbiq;
eundem esse Guaiaci vsum, atq; idem iuua-
mentum. Et cū maxime externa res sit, an pu-
tetur sic Germanis conuenire vt Hispanis, & illis
sobrie viuentibus populis, deinde quomodo cæte-
ris? Neq; enim dubitabile videri debet, sicut in aliis,
ita circa huius quoq; mediciuę administrationem,

aliquam haberi naturę locorũ rotionem oportere, Nam vt anni tẽpus, quod sit, animaduertẽdũ ibi ẽ, ita cœli cõsiderandũ esse tractũ videtur, cũ ob alias rationes cõplures, tũ vero aliter quia famẽ in dẽso, aliter in tenui cœlo ferimus, Quo loco reliqua qdẽ huc quæ pertinent physicis æstimanda diligentius relinquo, ipse quæ didici & quantũ ad Germanos videtur attinere, nõ sinã ignorare quẽpiã. Primum igitur putãt exploratores Hispaniẽses vnã esse hãc in his morbis, vbiq; medicinã, tã quia nihil habeat, quo nõ indifferẽter vti vbiq; omnes possint, quã in quinq; diuersissimarũ nationum hominibus, facto periculo, quia cognitũ hoc sit. Quarũ in Hispaniã quidẽ primũ venit, ex Spagnola, arrectis in euẽtus expectationẽ aliis circa nationibus, vbi cũ feliciter ea vsos esse multos contigisset, acceperunt eã Siculi, Deinde in Italiam transiit statimq; Germani, & ipsi experimẽto vim eius didicimus. Nuper & apud Gallos audiuimus eius ope consanescere plurimos. Quod cũ ita esse cognouerimus, & sub eo nos degamus cœlo, quod haud, ita queadmodũ Italię, Hispaniæ, & id genus subtilieris cœli regiones obnoxium morbis est, quo minus in metũ veniant ea, quæ aliũde accidere mala possunt, vt febres, laterũ dolor, & huiusmodi, deinde fortia sint nobis, & laborũ patiẽtia corpora, sitis deniq; ac esuriei, quãta præterea nusquã, ac hilariter vtplurimũ affecti sint Germanorũ animi, quid aliud putare debemus, quã aptissimũ huic medicamini hoc cœlũ, aptissimosq; esse nostros homines, id quod Paulus Ricius, sani iudicii medicus, ac eruditionis probæ & singularis, autumat, hoc adhuc asserens, experimẽto cognitum sibi, nullã esse ferẽdæ isti dietæ aptiorẽ quã hãc nationẽ. Quod si nõ contigisset, etiã plurimos videre

nic restitui per Guaiacũ, & iam adhuc faciũdũ no/bis periculũ esset tamẽ haudita esse auersis hãc pa/triam numinibus, vt salutare hoc medicamentũ nõ accipiat, credendũ erat: Aut cũ e Spagnola in Hi/spanias trãsportatũ, vim suam retinuerit: & tã ex/ternæ sibi genti: ac moribus etiã disiunctæ patriã cõmunicauerit opẽ:nos ea tãdẽ vt sui nõ compares fraudare velit:atq; huc maxime:nisi mutato genio aduehi dedignetur: & ad solos Germanos potentẽ illã medendi vim ac virtutẽ: vbi demigrarit: ab se auelli patiatur. Scilicet cõpertũ est: præsentissimũ esse eius hic iuuamẽtũ:fortasse etiã præsentius quã vsquã: Nostros vero homines: vt alioqui crapulæ sint imprimis dediti: ita si necesse sit: famẽ ac sitim strenue & quã longissime dubio procul laturos:qui etiam vt calore abundant corpora nostra: ob idq; robustiora sunt: nã vt Aristoteli videtur: qui loca colunt frigida:insito abundãt calore: & quibus ca/loris est multũ:ii robore vt plurimũ pollent:Quare consultus nuper Ricius: an sibi videatur:quia con/sueti sint Germani largius epulando se implere:ali/quid eis deuictus in curatione hac tenuitate remit/tendum putet:ne tãtũ quidẽ inquit. Atq; illud adie/cit:nõ solũ indulgẽtius quã Italici generis aliquem habiturũ se ex ventricosis illis & in crapula consue/tis Germanũ hominẽ:sed arctius etiã: & exigue ma/gis multo. Dixitq; mihi ipse:quod e crassis illis quẽ/dam: decẽ amplius quã oportuisset dies: fame cru/ciasset nuper:quo nequid superesset:Guaiaci opera/tiones:quod morari posset & talia huiusmodi qui/dem:vel ob id de Ricio promptius cõmemoro: ac de Stromero sæpius moneo: ne quis vt intelligant qui legẽt:quos ego viros:recte medicos dici: & quã istos vulgo tortores infra appellatiõis huius digni/

aliquam haberi naturę locorũ rotionem oportere, Nam vt anni tẽpus, quod ſit, animaduertẽdũ ibi ẽ, ita cœli cõſiderandũ eſſe tractũ videtur, cũ ob alias rationes cõplures, tũ vero aliter quia famẽ in dẽſo, aliter in tenui cœlo ferimus, Quo loco reliqua qdẽ huc quæ pertinent phyſicis æſtimanda diligentius relinquo, ipſe quæ didici & quantũ ad Germanos videtur attinere, nõ ſinã ignorare quẽpiã. Primum igitur putãt exploratores Hiſpanieſes vnã eſſe hãc in his morbis, vbiq; medicinã, tã quia nihil habeat, quo nõ indifferẽter vti vbiq; omnes poſſint, quã in quinq; diuerſiſſimarũ nationum hominibus, facto periculo, quia cognitũ hoc ſit. Quarũ in Hiſpaniã quidẽ primũ venit, ex Spagnola, arrectis in euẽtus expectationẽ aliis circa nationibus, vbi cũ feliciter ea vſos eſſe multos contigiſſet, acceperunt eã Siculi, Deinde in Italiam tranſiit ſtatimq; Germani, & ipſi experimẽto vim eius didicimus. Nuper & apud Gallos audiuimus eius ope conſaneſcere plurimos. Quod cũ ita eſſe cognouerimus, & ſub eo nos degamus cœlo, quod haud, ita quẽadmodũ Italię, Hiſpaniæ, & id genus ſubtilieris cœli regiones obnoxium morbis eſt, quo minus in metũ veniant ea, quæ aliũde accidere mala poſſunt, vt febres, laterũ dolor, & huiuſmodi, deinde fortia ſint nobis, & laborũ patiẽtia corpora, ſitis deniq; ac eſuriei, quãta præterea nuſquã, ac hilariter vtplurimũ affecti ſint Germanorũ animi, quid aliud putare debemus, quã aptiſſimũ huic medicamini hoc cœlũ, aptiſſimoſq; eſſe noſtros homines, id quod Paulus Ricius, ſani iudicii medicus, ac eruditionis probæ & ſingularis, autumat, hoc adhuc aſſerens, experimẽto cognitum ſibi, nullã eſſe ferẽdæ iſti dietæ aptiorẽ quã hãc nationẽ. Quod ſi nõ contigiſſet, etiã plurimos videre

hic restitui per Guaiacũ, & iam adhuc faciũdũ no-
bis periculũ esset tamẽ haudita esse auersis hãc pa-
triam numinibus, vt salutare hoc medicamentũ nõ
accipiat, credendũ erat: Aut cũ e Spagnola in Hi-
spanias trãsportatũ, vim suam retinuerit: & tã ex-
ternæ sibi genti: ac moribus etiã disiunctæ patriã
cõmunicauerit opẽ:nos ea tãdẽ vt sui nõ compares
fraudare velit:atq; huc maxime:nisi mutato genio
aduehi dedignetur: & ad solos Germanos potentẽ
illã medendi vim ac virtutẽ: vbi demigrarit: ab se
auelli patiatur. Scilicet cõpertũ est: præsentissimũ
esse eius hic iuuamẽtũ:fortasse etiã præsentius quã
vsquã: Nostros vero homines: vt alioqui crapulæ
sint imprimis dediti: ita si necesse sit: famẽ ac sitim
strenue & quã longissime dubio procul laturos:qui
etiam vt calore abundant corpora nostra: ob idq;
robustiora sunt: nã vt Aristoteli videtur: qui loca
colunt frigida:insito abundãt calore: & quibus ca-
loris est multũ:ii robore vt plurimũ pollent:Quare
consultus nuper Ricius: an sibi videatur:quia con-
sueti sint Germani largius epulando se implere:ali-
quid eis deuictus in curatione hac tenuitate remit-
tendum putet:ne tãtũ quidẽ inquit. Atq; illud adie-
cit:nõ solũ indulgẽtius quã Italici generis aliquem
habiturũ se ex ventricosis illis & in crapula consue-
tis Germanũ hominẽ:sed arctius etiã: & exigue ma-
gis multo. Dixitq; mihi ipse:quod e crassis illis quẽ-
dam: decẽ amplius quã oportuisset dies: fame cru-
ciasset nuper:quo nequid superesset:Guaiaci opera-
tiones:quod morari posset & talia huiusmodi qui-
dem:vel ob id de Ricio promptius cõmemoro: ac
de Stromero sæpius moneo: ne quis vt intelligant
qui legẽt:quos ego viros:recte medicos dici: & quã
istos vulgo tortores infra appellatiõis huius digni-

tatem locādos existimē, vtq; videāt exteri, Germa-
niā habere sanos & ipsa3 medicos, cognoscātq; oēs
tam me teneri bonorū, & imprimis doctorū studio
& amicitia, quā istos odisse vulgo indoctos pariter
ac improbe audaces homines, q postquā doctoris
emerunt titulū iā statim mortuos excitare se posse
profitētur, & sepultis vitā reddere, verū ad duos il-
los longe super hanc cōstitutos sortē redeo. Quorū
hic poscēti mihi anno superiori medicinā quo aluū
expurgarē, noli inquit hac ætate, in qua naturā effi-
cere melius oia in procliui ē, venenis dilacerare sto
machū, ille vt infundēdis medicamētis parcissimus
est, ita sub rigidissimā dietæ regulam cogit, quibus
medetur ægros. Quāobrē quēdā Augustæ curandū
hac via cū acciperet, atq; ille prædiceret, vereri, ne
haud posset a venereis cōtinere se, quādo igitur mo
ri decreuisti ait, nō me indiges ibi adiutore, dimis-
sumq; hominē vt intēperatiorē, quā qui intra suæ
præscriptioni modū tenere se posset. Huc duos ad-
do, excellētis & ipsos notæ, alterū a medicinis tibi
princeps Opt. ALBERTE Gregoriū Coppū,
qui me cōscribētē haud parū iuuit, alterū in Archie
piscopi Colonieñ. degētē aula, Iacobū Ebelliū qua-
tuor ante annos tātæ authoritatis, vt ei publicum
valetudinariū decerneret, cedētibus ei peritissimis
ibi medicis. Illum a doctissimis Papiæ, vbi maxime
floret studiū hoc, sūma in admiratiōe habitū olim,
cū quia in medicina constat esse egregiū, tū vero q
cū professione illa optimas mirifice coiūctas habet
literas, verū haud est hic locus doctissimorū homi-
nū catalogū cōtexere, sed meā de Guaiaco experiē
tiā mādare literis institutū, proinde hoc loco Epi-
logi vice repeto, valde opinari me, nullis nō hoibus
vbivbi nati, aut versati sint, pari pdesse salubritate.

Quod eo tempus deligendum. Caput. XIIII.

ESse autē melius æstate curationē hanc experiri, quā hyeme, his fere modis colligitur. Primū quod vt Galeno videtur, ſucci eo tēpore, toto ſe extēdunt ac diffundūt corpore, euntqꝫ ac redeūt, itaqꝫ facile ſecerni a bonis humoribus peſtilentes poſſunt, atqꝫ ita hi expelli & ablegari, ſalubres vero & boni vendicari, Deinde quia fieri hac ratione putaī, vt morbi hyeme omnes altius radices agāt, ac tenacius hæreāt, æſtate cōtra humores in motu ſint, & corpus cōmutationi obnoxium plurimū, ſed hæc in omnibus vniuerſim curationibus, cōſiderationē habēt, quæ vero ad Guaiaci remediū ſigillatim pertinēt, quia inibi magnū a fame & victus tenuitate adiumētū petitur. In partē quidē vnā ęſtate magis q̄ hyeme prouenire eā, argumento eſt, quod tūc magis fameſcere cōuenit, corpus alioqui feruēs & æſtuans, ſi cibo inſuper oneretur, in morbos facile diſſoluatur. Vel igitur quia vt Hippocrates ſcribit, natiuus intus calor hyeme abūdat, foris deficit, quod tūc ob inſtātē extrinſecus frigoris acorē refugit, & ad interiora ſe, tāquā in arcē recipit & abſtrudit, ęſtate cōtra, calor in humanis corporibus, affinē, vt Ariſto. videtur, ſecutus aerē, ad exteriora ſe diffundit ac euolat. At medicinæ huius eſt, reducere deperditos in corpus calores, ob idqꝫ videī incōgrue expimētū hoc adiri quod tūc periculū eē putāt ne ſi ad intranea cōuocetur extremorū calor, artuū extra vis nimis deſoletur & exhauſta ſit, his pręſertim, qui natura frigēt, quibus alioqui hyeme calor pro extincto ē, & corpus vi frigoris enectum, ac de mortuo perſimile. Sed hic prętereundū minime eſt quod Coppus monet, cū ſudores moueat Guaiacū ſic malos excutiens ſuccos, & a nocuo corpus hu-

more leuans. Imprimis aptā ad hęc æstatē: qui sub/tiliores sint humores: cutis rarior: contra obstructi hyeme sudoris meatus: & succi in corpore cōcreti: In aliā rursus & cōtrariā sententiā: quia in curatiōe: quæ per Guaiacum fit: maius nihil patiuntur ægri quā sitim: atq; ea per æstatē acrius infestat ieiunā/tes: difficillime tūc a potu abstinere ægrū arbitran/tur: Quare in Hispaniis: & vbi vehemētior æstate calor: non adhuc fere ausi sunt hoc tēporis experiri eam: Adde quod per hyemē nascitur pituita: auge/turq; propter largius assumptū tunc cibū: vt Alexā dro Aphrodisiæo videtur: at curatione hac in qua famescere cōuenit si tunc adeatur: caueri hoc pote/rit. Quæ quidē de duobus istis anni tēporibus dici possunt: intensius calorē & frigus adferentibus: quę media inter illa sunt, eorū videri potest ineptissimū esse autūnale: quod tunc maximus ægritudinū om/nium prouētus est: & ad peius mouentur humores, Qua puto inæquale est hoc tempus inordinatū, & nūquā sibi constans, atq; igitur multiformes indu/cens morbos, Quinetiā plurimos opprimit Celsus inquit autūnus, propterea, quia Gallicus morbus neruos in primis afficit, atq; idē author docet, om/ni neruorū resolutioni ad medicinā, minus idonea esse tēpora, hyemē & autūnū, sed hæc disputatione vniuersim cōtendentiū sunt, nō de Guaiaci tantum in medicina vsu differentiū, quare sic puto, in Ger/mania saltē, melius æstatē deligi, sed ea incipiente statim ac desinēte iam tum vere, quod mense puta Maio fuerit, quia neq; tātus hic calor vt sitim non possint sustinere ægri, & frigus in hyeme intensissi/mū, ideq; vere etiam & autūno vehementius quā in curatione hac ferre æger, debeat cū inter pręcipua sit, qui per Guaiacū restitutus est, fugere omne ma/

gna cura frigus. Quod vero ad ea ptinet, quæ æsta
te etiã accidere incõmoda possunt, quominus me/
tuenda sint, dixi iã ante, & suo quodã loco repetã,
potionẽ hanc mirũ in modũ excitare virtutẽ nati/
uam, & ne quis præsumat informationẽ maiorem,
quã cui post mederi liceat, vim esse ei inopia calo/
ris, debile corpus & exhaustũ vegetãdi & ad vigo/
rem perducẽdi. Quę nisi vt dixi ita haberẽt, & Hip
pocrates quodã, si recte memini, loco, diceret, ver
& autũnũ aptissima esse ad venarum incisiones, &
pharmacorũ exhibitionẽ tẽpora, tunc optimũ vide
batur Celsi consiliũ, ad medicinã adeundã saluber/
rimũ esse ver, proximã ab hoc hyemẽ, periculosio/
rem æstatem, autũnũ longe periculosissimum.

A vino & venere quod in totum abstinendum, hac in curatione ægro sit. Cap. XVI.

ET non ausim dicere diuinitus hanc nobis con/
tingere medicinã, quę nõ aliter morbũ adimit,
quã vt vitæ quis sanctimoniã: auspiceẽ ? Cũq;
vt Christiana ferũt instituta: per duas maxime vir/
tutes deo conciliemur: corporis scilicet castimoniã
& cibi & potus abstinentiam, qui se non arctissimo
his cõstrinxerit vinculis: curationẽ hanc nõ frustra
tantũ aditurũ se sciat: sed citra periculũ etiam haud
prosequuturũ. Adeo: vt cõpertũ sit: qui ante quadra
gesimũ diẽ: ab initia ea: cõcũbat: mori eũ necessario:
siue nõ ferente iniuriã coitus: exinanito iã corpore:
siue hoc volente deo: ne quis nõ sancte vtatur tãto
suo beneficio. Itaq; omniũ qui i Germania Guaia/
cum experti sunt: vnũ adhuc quendã mori contigit
iureiurando affirmãtibus qui aderant: hãc ob cul/
pam. Proxime vini vsum pestilentẽ ibi esse notũ ha/
betur: naturaliter alioqui fugiendũ in hac ægritu/
dine: quod corporis cõpagines soluat: neruos adfi/

ciat, cũq; eius vehemens sit penetrãdi artus, & cor/
pus quatiẽdi vis, putãt fieri nõ posse, vt vino q vta/
tur, eius in corpore aliqd efficiat Guaiaci decoctũ.
Neq; id tãtũ, sed cũ res ibi cõuenerint diuersissimæ,
discrimẽ esse: & mortis metũ in prõptu dicunt. Qua
re etiã sunt qui toto mẽse: post exactum curationis
ipsius tẽpus: a vino abstinẽdũ moneãt: quoniã medi
cina hæc in multos: post bibitã ipsam dies: effectus
sui cursum prosequitur: cui nequid se obiiciat: neu
quod impedimẽtũ occurrat: vini vsum adimũt. Por
ro venerẽ qui fugit: is cogitet: gulæ ne qd tribuat:
illi fomẽtũ vt sit. Sic habet vetus prouerbiũ. Nunq̃
fames adulteria genuit. Et aliud: Sine Cerer̃ & Bac
cho friget Venus. Aelianus scribit Zaleucũ Locrẽ/
sem legislatorẽ vinũ ægris prohibuisse iniussu me/
dici: pœna capitis idita. Quod si nõ foret: ẽt a Gua/
iaci natura venerẽ nõ pati: & a vino abhorrere: tñ
infensissimã esse eã: huiusmodi ægritudinibus cor/
repto corpori: pleni sunt medicorũ libri: propter ar
ticulos in primis: male ibi semper adfectos. Quare
etiã refert Celsus in artuũ doloribus, quosdã cũ vno
anno a vino: mulso & venere: sibi tẽperassent: secu/
ritatẽ totius vitæ cõsequutos. Atq; idẽ colligit: ra/
ro vel castratos: vel pueros ante fœminę cõcubitũ:
& mulieres: nisi qbus mẽstrua suppressa sint: tẽtare
eũ morbũ. Illud nõ prætereũdũ: quod est in proble/
matis Alexãdri: Aquã qui bibãt: sensibus esse quam
alios omnibus acutiores. Nã vinũ spiritales maxie
vias obstruere: & sensus obtundere. Et Cicero ait:
Vinũ ægrotis qa prodest raro: nocet sæpissime: me
lius est nõ adhibere: quã spe dubiæ salutis in aptum
periculum incurrere. At venus vtcũq; habito homi
ne vẽtrẽ refrigerat: & exiccat: teste Aristotele: quo
niam in concubendo excernitur calor: & ex euapo/

ratione quæ fit ibi ſiccitas redit. En ſobrietatem &
aſtimoniam: duo ſanctiſſima vitæ inſtituta: prin-
cipem hac in re obſeruationē: ſummum præceptū:
rei caput: extra quod periculum non eſt. Nā de aliis
ibi fugiendis haud perinde metuendum: quod me-
dicinam morantur quidem: aut omnino etiā impe-
diunt: vitæ tamen ad diſcrimen non inducunt.

De ſale non adhibendo. Caput. XVII.

INter quæ de ſale quoſdā ſollicitos agit: cur eo per tempus dietæ huius vti vetitum ſit: cū ſalubrius alioqui nihil humano corpori perhibeatur: nec intelligere ſe dicunt: quomodo nocumentū ex eo ſit hac in ægritudine: quæ ex ſanguinis corruptione eiuſq; putrefactione tota proficiſcitur: cum ab vtroq; horum vnus omnium maxime ſal præſeruet ac vindicet? Quinetiam aſtringit ſal: exiccat: alligat: & depurgat: q̄ omnia eradicando hoc morbo: ſumme quærenda putabantur: ac neceſſario adhibēda. Primum quidem: corpus ibi: quia diſſolutū & cōceſſum eſt: deinde quia influctiones corriuati humores: ad extremū: quod rei caput eſt: quia vitiatus ac ſorde infectus ſanguis: ex toto impuratus ibi habetur: quoniāq; nihil aliud eſt morbus hic: quam quædā propter turbatū ſanguinem: immutata corporis conſtitutio. Haud aliter: atq; vbi inuaſit rem pub. aliquam Seditio: ſæuitq; animis ignobile vulgus: dirimuntur cōnexa omnia: ac loco mouentur: nec ſibi cohærent: nihil ſtat: nihil ſibi conſiſtit: nulla tranquillitas: ſedatum nihil: turbata omnia. Quam corporis immutationē: membrorum concitationem: ac cōpaginis huius quaſſationē: omneſq; has turbas: quēdā quaſi ſuperuenientem pietate grauē ac meritis virū: ſenem: ac prudentē & primariæ in republica authoritatis. Qui vtile

ait: Regat dictis animos & pectora mulceat: sic in/
tercedentē cōmotis omnibus salē: qui concitata se/
det: dirēpta vniat: ac cōnectat: distracta reuinciat:
turbata tranquillet: omnibus quietē: securitatē om/
nibus inducat: astringendo vt dixi: desiccādo: alligā
do: & depurgando. Iā Plinius quantā & quā necessa
riā salis vim arbitratus est: Sine sale inquit vita hu
manior degere nequit. Ergo igitur aiunt illi: quod
alibi omnia cōseruat: quomodo hoc in morbo cor/
rūpere aliquid potest? Et cū hac in curatione dāda
præcipue opera sit: corrupti humoris ne quid abun
det: sal vero sordentes omnes humectationes resol/
uat ac emendet: & fluxionē corporis cōpescat: cre/
dibile erat, copiosius quā alibi: indulgēdū sali. Verū
alia circa tractationem hanc habenda ratio est. Et
primū quidē in totū quod ad morbū hunc pertinet:
quomodo a salsis nō omnibus: sed ab his quę copio
sius acuta sunt: tēperandū ægro sit: a medicis peta/
tur: rem eā ad plenū multo iā ante prosequutis: ad
præsens: quod & Guaiaci medicamentū quæritur:
possumus dicere: quāquā in omnibus alioqui neruo
rum passionibus: & in his qui ex sanguinis deprauа
tione pullulant: morbis: quæq; ex flaua vel atra bi/
le: aut salsa pituita sunt ęgritudinibus: aduersum sa
lis vsum: nisi exiguū admodū: sciūt oēs: quod is acu/
mine suo: bilē acuit: sanguinēq; adurit: & natiua sic
citate humores illos corporis fomentū arescere fa/
cit: & idcirco omnia valetudinis subsidia auertit &
interimit: tamē circa Guaiaci administrationē: to/
tum vniuersum salis vsum interdicunt ea ratione:
qua acuta prætereā: & facile penetrātia omnia: &
in his aromatica: & vinum: quod omnia huiusmodi
acredine sua & vi penetratiua: meatus omnes pate
faciūt: altiusq; pertingūt: quo grassante per corpus
impetu:

impetu, Guaiaci interim operi locus esse minime potest. Quod si cui hæ minus satisfaciant rationes, ei ego dixerim quod de Magnete ferunt physici, si allio perungatur, nõ attrahere ferrum, sic quãdam subesse occultam & haud dũ satis cognitã Guaiaco vim, & hoc maxime proprium salis vsum vt abhorreat, pessumq; eat, inducto eo. Atq; hæc de salis fugiendo hic viu. Nunc de eo vnde omnis dietę huius ratio dependet, victus scilicet tenuitate, & inedia quẽadmodum emacerandum sit corpus.

De victus tenuitate & fame ibi necessaria. Caput. XVIII.

ET de victus quidem exiguitate, ac subtrahendis ægro cibis, & inducenda fame, quãquã dictum erat prius, tamẽ peculiariter hoc iterum loco admonẽdũ duximus. Non quidẽ alia eius quia causa sit, quam quod corpus quærit medicina hæc exinanitũ, & ab omni repletione liberũ, sed vt ostendam, aliquẽ fuisse etiã apud veteres huiusmodi curandi ægros modũ, atq; apud Diodorũ quidem legere est, Aegyptios vel ieiunio, vel vomitu, ægros suos curare. Asserunt enim vt inquit ille, ex ciborũ superfluitate imprimis creari morbos, eam ergo ad valetudinẽ curã esse optimã, quæ morborum principia auferat. Proinde desinant quidã impatiẽtius hanc ferre dietã. Illi inquã ebrii, illi crapulæ dediti intẽperantes homines, quibus vt Persius ait, Sũma boni est, vncta vixisse patella, quibus vel vnũ sine cibo semidiẽ viuere grauissimũ est, quorũ vt ille ait, deus vẽter est, quibus & ars & vita sagina, quando quidẽ tantillo labore, tãto depulso malo, tam ingẽs conciliatur bonũ. Ac periculũ ibi iactare desinant, quod ex imbecillitate, quã inducat fames, pueniat, quasi q sic cœnet, possit vnquã deficere, cũ Plinius

dicat, intra septimũ diẽ inedia neminem mori, ple-
rosq́ꝫ vltra vndecimũ quoqꝫ durasse. Et Albertus
scribat, suo tẽpore in Germania fuisse fœminã, quę
sine cibo dies quandoqꝫ viginti totos egerit, sæpe
etiã triginta. Et virũ se vidisse, qui sine cibo septem
perseuerauerit hebdomadas, alternis tãtũ diebus
aquã exorbẽtem. Iterũqꝫ Plinius dicat, cõpertum
sibi Scythas in duodenas nõnũquã dies, fame & siti
durare, quasdã solũ herbas in ore habẽtes. Amoniũ
philosophũ Christianũ nũquã edisse nisi panẽ assũ
serunt. Quod si reputet quis, & illud etiã memine-
rit, ab historicis traditũ, ex Magis olim quosdam,
præter farinã & olera in cibũ nihil adsumpsisse. Et
Diodorum scribere, priscis Aegyptiis, herbas radi
cesqꝫ victũ fuisse, ac Hesiodum monere, malua &
asphodelo victitãdũ, quo itẽ victus genere cõtentũ
interdiu Epimenidẽ, Plato in legibus meminit. Si
quis hæc sibi proponat inquã, & cõsideret, tũ vero
inueniet, laute nos ex hac dieta viuere, & pœne
plus q̃ opus sit adsumere. Quod si magnũ esset etiã
tãtillũ abstinere a cibo, quis est ita tamẽ inimicus
sibi, qui nõ hac molestia salutẽ sibi comparãdã du-
cat? qui nõ malit triginta dies famẽ, quam in omni
vita morbũ ferre? aut potius tot dieculas esurire,
vt in reliquũ vitę tẽpus incolumis & sanus existat,
quã perpetuo magnis vt doloribus crucietur, ac sa
nie & tabo diffluat, exiguã fugere molestiã? Duxi
autẽ nõ nouũ esse hoc curationis genus, semp enim
optimi medici, abstinẽtiam indixerũt ægris, inter
quos Asclepiades, vt Celsus prodit, febre ipsa p̃ci-
pue ad remediũ vti se professus est, cõuellẽdas pu-
tans ægri vires, luce, vigilia, siti ingẽti, sic vt ne os
quidẽ abluere primis diebus sineret. Cõtinẽtia inq̃t
Eusebius, corporis valetudinẽ conseruat, & animi

pudicitiam. Quo argumēto carni simul, & animæ vtilē esse, modicū & tēperatū cibū cognoscitur, te-stante Timotheo, qui cū apud Platonem cœnasset aliquando, atq; is suo more cibum apposuisset, ad suos post cōuersus, dixisse fertur. Quos cœna exce-perit Plato, in posterū etiam bene habent. Hoc in-nuens scilicet, nimiā repletionem, aut ferculorū va-rietatem, & copiam, ac op'pere cōditos illos cibos crudam consequi percoctionis molestiā. Vnde post obuium forte Platoni. Vos o Plato dixit, in sequen tem magis diem bene cœnatis, quam in præsentē. Porro apud Lucianū Pythagoricus ille Gallus: vt magnū deorum beneficium Mycillo imputat: quod omnem semper febrem inedia repellere sciat. Cb idq; huiuscemodi morbo vocat. Iam quale putandū hoc, quod diuus Hieronymus scribit: morbo articulari & podagra laborantes quosdam, proscriptione bonorum ad simplicē mē-sam, & pauperes cibos redactos conualuisse: carue rant enim sollicitudine inquit dispēsandæ domus, & epularum largitate: quæ & corpus frangunt & animam. Et paulopost. Nihil ita obruit animum vt plenus venter, & æstuans, & huc & illuc se vertens, ac in ructus & crepitus ventorum efflatione respi-rans. Illa autē, quam multis documento erit histo-ria, quæ legitur, de vētricoso quodā & obeso Ab-bate: Is cū veheretur ad quasdā thermas: obuiū ha buit nobilē quendā: qui percōtatus: quo proficisce retur: respōdit Abbas: in balneas ire sese. Tum ille, quā ob causam q̄siuit, & an aliquo laboraret mor-bo: Abbas morbi quidē esse sibi nihil: nisi quod edē di appetētiā quæreret: eā nuper deperditam vt re-cipiat: adire calidas aquas: ī hoc remediū salubres. Cui tum ille, At in hāc rē melior ipse ego medicus

ſum inquit, abductumq; Abbatē in profundum, ac tenebricoſum quendā demiſſum carcerem, aliquot dies, inedia macerauit, poſt interrogans, num iā appetat cibū? Ille adnuente. Dignū eſt igitur ait, mercedem mihi pro medicina vt ſoluas, & ducentis aureis nūmis multatū dimiſit, ſanū iam, & in tantū cibū appetentē, vt fabis etiā & oleribus veſci poſſet, cum prius delicatiſſima quæq; reſpueret, bellū facinus in eū qui nō eſuriendo cibū, ſed ſatur eſuriem quærebat. Sed hæc longius forte quā oportebat. Igitur ad alia, ſi hoc claudendo prius dixero medicamentū Guaiaci, ventrē requirere, in quo nulla ciborū varietas, inteſtina tumultu fluctuet, nō impletum temere, ab omni vaporū cruditate mundum.

## Fames quo etiam pacto ferri facile poſſit. Caput. XIX.

ATq; hæc ciborū parcitas, nō ferri tantū pōt, ſed facile etiā pōt, ob vim quæ adeſt Guaiaco, attenuato corporis robore, vitā conſeruādi & efficiēdi, ne omnino cōmēdat æger. Recte igitur monui, quātū fieri poſſit, abſtinēdū a cibo ęgrū, eiq; ſi deficiat, nō cibo quidē, ſed illis ſuccurrendum eſſe, quæ dixi, quātū poſſint odoramētis ori admotis, & illo imprimis calenti pane. Quod ſi defluere & collabi ſentiat aliqs ſe omnino, quod neſcio quomodo fieri poſſit in quopiā, cum mihi in tantū nihil tale cōtigerit, ſubuentū vt oporteat, tunc ad illa recurrendū ſuaſerim, quæ Plinius putat, exiguo etiā guſtu famē ſedare, ac ſitim reſtinguere, butyrum & glycirrhizam, aut ſequendū ibi Celſum. qui ſic ait, vnum illud eſt, ſemper quod vbiq; ſeruandū, vt ęgri vires ſubinde aſſidens medicus inſpiciat, & quādiu vires ſupererunt, abſtinētia pugnet. Si imbecillitatem vereri cœperit, cibo ſubueniat. Niſi hoc ſequi

aliquis malit, quod Gelius tradit, scripsisse Erasi-stratum, Scythas, vbi ex quauis causa sit vsus quem diutius tolerare, latioribus fasciis ventrem strictis-sime cohibere, & circũligare. Ea ventris cõpressio-ne, esuriẽ posse depelli, aut patiẽtius ferri credẽtes, nam cũ vt idem tradit, ex inanitate sit fames, eãq; patentes intestinorũ fibræ, & caua intus hiansq; vẽ-tris vacuitas efficiant, constricto autẽ vẽtre explea-tur ea, vt vacuum coëat, famẽ esse nõ posse, vbi ista nõ sint, & inediã facile ferri. Quãquã inediã quid di-co, quæ in hac curatione nõ est? famẽ dicere potui, quãtulãcunq; est hoc, quod ferre quidã grauantur. Tollerabilis est enim, etiã si aliũde opẽ quis accer-set penitus nullam. At illis molliculis ægrotis, quid potest esse leue, cũ non tantũ fames impatiẽtes sint, sed etiã nõ appetere cibũ intollerabile sibi ducant. Qui, a diis imortalibus petendũ est, si quãdo ægro-tant nunquã vt cõualescãt, quãdo quidẽ tãtillo im-pendio, valetudinẽ emere grauissimũ quiddam opi-nantur, de quibus meo more fecero, si latius admo-neam, præsertim vt plurimum in Germania nostra errari sic cum videam.

Contra luxum, parsimoniæ laus. Cap. XX.

QVod faxit deus Opt. Max. aliquãdo se vt no-scat hæc natio, nõ tã quia indignũ est, orbis imperatore populo sic viuere, quã vel potis-simum, quod magnorũ nobis sæpe malorũ, summi passim cõtemptus causa est hæc crapula. Atq; alii quidẽ, si quãtum possunt edãt ac bibãt, trãsire se le-gem naturæ putãt. Nos quãtum haud ferimus dum ingurgitamus laudem etiã quærimus. Quid ista sibi volunt enim potatorum certamina? istæ pugnæ? quãdo, qui plurimũ bibit, maxime apud cõuiuas ap plausu excipitur, Quãdo vicisse bibendo gloria est,

inebriari ac euomere nonnunquã haud turpitudo?
O patriã, O iperiũ. Nihil illos moror Polonos, aut
si qui alii sunt: magis etiã q̃ nos ebriosi, hãc dico na-
tionẽ, dignitatis suæ rationem habere oportuisse,
nisi credibile est ludibrio nostri, nõ virtutis maio-
rũ nostrorũ reuerẽtia & opinione: cõcessisse sub im-
perium hoc reliquas nationes. Certe profecto alii
fuerũt illi: quibus hic habitus honor est, q̃ hi qui sic
cõtẽnimur: necesse est. An puer in Italia ẽ: qui alio
nos, quã ebrietatis cognomẽto discernat? Nos igĩt
illi cũ simus: quorũ prius flagitiũ in ore exteris est:
quã in mẽte humanitatis suspicio: aut nõ hãc muta
mus viuẽdi cõsuetudinẽ: aut illud nullo pudore, tã-
quã indigne refugimus honestamentũ? Vel nõ ali-
quãdo futurũ metuimus: vt turpius imperii titulũ
pariter & fructũ amittamus: quã gloriose imperãdĩ
munus oblatũ nobis vltro accepimus? Tũc scilicet
cum sobrios illos: & ratione vincẽtes homines: sub
ebriosa & humanitatis experte barbarie: pati do-
minũ? Quod si in nostrorũ hominũ sensuꝫ nõ cadit
suũ intelligere dedecus, at perniciẽ agnoscamus tã-
dem. Et si tãti gloriæ iacturã: animorũ dedecus nõ
facimus: quo minus perdite vitã degere libeat: sal-
tem ibi sapiamus: vt corporum sit integra nobis sa
lus: quæ in his conuiuiis: hac crapula: his compota-
tionibus: quas vt Satyricus inquit,

Circumsilit agmine facto.
Morborum omne genus,

esse nõ potest nisi adflicta & misera: sed mẽtẽ exuit
Germania: ac sui obliuiscit, nõ tota illa quidẽ: sed ĩ
Germania plurimi. Hi sunt q in cœnã pducũt prã-
diũ: cœnã in plurimã adeo noctẽ. Hi sunt: quorum
flagitio factũ est: vt magna huius patriæ infamia
cecinerit externus poeta, non malus ille quidem,

vel ob id, quia odisse malos videtur.

Arce sedet Bacchus, languet neglectus Apollo
Hic nihil est aliud viuere, quã bibere.

Quãquã ebriosi illi: per insaniã errãtes cõtẽni poterãt: illi vero: qui laute cœnãdo: ac molliter vestiẽdo: in mediũ se delitiarũ pelagus: præcipites cõiecerũt, cõmuni omniũ odio digni censent. Hi sunt: qui in coaceruatis puluinaribus supini cubãtes: quicquid terra mariq; cõquirere licet: nõ vt vitã sustẽtẽt: sed vt gulã oblectẽt insumũt: qui nõ nisi mollissimo vestiũtur lino: quos purpura tegit: qui tenellulis muriũ pellibus: nõ cõtra frigus muniũtur: sed p delitias fulcire gaudẽt. Hi sunt: qui advulgaris pãni attactũ offendũtur: sericũ aliũde petũt: quorũ cutis nõ fert: nisi Milesiũ aliquod vellus: aut si qua sunt Milesiis adhuc teneriora: qui in cõpotationibus cõsultant: in cõsultationibus potãt: qui seriũ nihil tractãt, oẽ in cõuiuiis æuũ agũt. Nõ in tota hæc iterum dico Germania fiũt: sed tamen quod extreme pudendũ sit: apud illa fere Germaniæ capita: illos nobiles: qui cotidianis saginati epulis: ad illas sese accõmodãt: põtificales cœnas: in illis delitiant ganeatis popinationibus: vnde prius omnia tulerint: quã auersos se trahi patiãtur. Quibus vitæ scopus est, vẽtris indulgẽtia: in quos solos: si vnquã tales in Germania bæluas futuras suspicatus esset dicere potuit. Salustius hoc suũ. Multi mortales dediti vẽtri atq; somno: indocti incultiq; vitã: sicuti peregrinantes trãsiere. At secũ aliqs reputet: quæ fuit illa tẽpestate de Germaniæ populis Romanorũ opinio: & sibi ante oculos ponat: quale mõstrũ: quã inuisum haberi tũc potuerit: ista nostra: q̃ hodie ẽ gulæ demulcẽtia. In qua vbi bonã vitæ ptẽ egimus, & ea ide retulimus, q necessario hoc vitæ genus sequunt, inume-

ras scilicet morborū species. Ibi tum non culpā no-stram agnoscimus, sed deū quoq; crudelitatis accu-samus, & cū morborū semina tāto nobis impendio, tā magnis sumptibus cōparauerimus ipsi, & clades vltro nostras alamus, ac patrimoniorū nostrorum dispēdio foueamus morbos, tamē in aggeribus cer-uicalium prostrati, vbi manibus ac pedibus capti tenemur, incusamus naturā, & dolores nostros deo imputamus. Neq; enim aliud faciunt tunc gulones hi, quam illi apud Iuuenalem, qui,

Missum ad sua corpora morbum
In festo credunt a numine, saxa deorum,
Hæc & tela putant,

Atq; vtinam aliquādo ad illos redeamus, ex auena pultes, & istis vt prius amiciamur laneis indumētis, vt vestibus singulos prope artus exprimētibus, vt huius pigeat serici, has odio persequamur infinite sinuosas togas. Quid aliud sunt enim ista oīa, quā patrimoniorū prius nostrorū dilapidationes, dein-de morborū quoq; propagines? Sane maiores no-stri, cū parcissime obseruarēt, maximas res, magna cū gloria gesserunt. Nos, qui vt iucūditatis affecta-tionem impleamus, venena quoq; cibi vice vsurpa mus, quāto iā tempore, quā nihil facimus Germa-nia dignū? Præstabat barbaros & dici & haberi, in illis vt tunc sordibus, quā in hac luxuria, hoc dede-core ingeniorū palmā aucupari. Quid dicat igitur Magnus Carolus, si ad nos redeat, & illos videat bissina vti summa veste principes nostros, cum ipse lorica vestiretur interula? Aut ex Ctonibus illis, q in puluere & luto virtutē extendebāt, cū nostrates vnguēta sibi illinant, exquisitissime apparata. Insi-gne est Chrysippi maledictū in eos, qui vnguentis vterētur ad libidinē, & alienā voluptatem. Male sit

istis inquit delicatis qui rem tã bellẽ infamauerũt, atq; hoc molles olim populi factitabãt de Germanis nemo suspicatus est, fore vnguẽta vt oleant. At iã thyomata & myromata & xeromata & odorũ genus omne, tãquã vitæ necessariã rẽ adsciscimus, & olemus exotica illa ambitiosissime. Neq; mulieres tãtum sic errãt, sed & viri, principes maxime & sacerdotes. At in Græcula ciuitate Solon diuendi vnguẽta vetuit, & vnguẽtarios ciuitate pellebant Lacedęmonii, oleũ corrũpere eos dictitãtes. Apud eosdẽ cõuiuiorũ apparatũ & lautiores mẽsas sustulit Lycurgus. Grauiter etiã istiusmodi luxus genus increpuit apud Xenophõtem Socrotes. Profecto alienũ fuit ab antiquis Germanis, omne voluptatis studiũ, rẽq; putabant maxime externã, vtcunq; molliter se habere. Quosdã ego audiui senes qui dicebant iuuenibus sibi togam fuisse suspectã, cũ nos purpurã adoremus hodie. Atq; igitur o deprauata secula. Tegebãtur illi inexcultis ferarũ pellibus, & sub diu ac in castris pernoctabãt, & laboribus confirmabantur, cũ nos molliter vestitos, & sub peregre elaboratis illis gausapinis delitiãtes, omne luxus genus eneruet, ac interimat. Et possit sperare quis finẽ habiturã facile hãc viuendi in Germania consuetudinẽ, cũ exẽplũ eius ab his, qui sacerdotes vocãtur, emanet præcipue. Hi nõ in celebritatibus tãtum & epulis sacrorũ, sed vnusquisq; domi suæ, in patinarũ paludibus innatãt, ac vitã vocãt edere & bibere, aut si nõ vocãt, certe existimãt, atq; inde alii nihil nõ licere sibi putãt, cũ hæc illi faciãt. Quo fit vt suus a Germanis patrius & genuin⁹ mos exulet, in tãtũ inclinatis hic moribus vt perditissimas quasq; luxu gentes prouocare possimus. Quin potius foras propellere ista conueniebat, & quemad-

modum placentæ Diogenes, ita externo isti luxui dicere, o hospes, hinc cito proficiscere. Aliquando nos enim vel externa erudire exẽpla debebant. Et cum hodie regiũ imprimis putẽtur profusissime crapulari, audire Menedemũ philosophũ Antigono, an luxuriosum conuiuiũ adeat percontanti, respõdentẽ. Memẽto regis te esse filiũ, aut vero Antisthenem, qui delitias laudãte quodã. Inimici inquit delicate viuant. Inscriptũ cordibus nostris debet esse Pauli oraculum. Escę ventri ait & vẽter escis, deus autẽ & hunc & illas abolebit. Idẽ cum opera carnis dãnasset, inter quæ ebrietatem & comessationem posuerat, subdit, de quibus prædico vobis quemadmodum & prædixi, quod qui talia agunt, regni dei hæredes nõ erũt. At illi hæc agunt nunc, qui in regnũ dei duces nobis esse debent, sacerdotes, canonici, episcopi & pontifices, in tantũ vt per Germaniam prouerbii vice sit sacris initiari debere eum, qui velit suauiter viuere, quasi hæc illos imprimis vita deceat. Aui mei Laurẽtii Hutteni in literas referenda frugalitas, magno nobis ad gloriæ ambitũ incitamento esse debet. Is cũ locuplete esset censu, ac in magnis etiã principũ nostrorum negotiis, domi pariter ac militiæ versaretur, in suam domũ, piper, crocum, zinziber, & id genus peregrina condimenta, nunquã admisit, nec alio ipse, quã ex nostra lana vestimento vti solitus est, cũ ob bene gestam rem, pretiose illi quandoq; vestes donarẽtur. Idq; non tantũ faciebat ipse, sed magno etiã apud æquales suos, conuicio mores hominum insectabatur. Quasi non apud nos inquiens nascatur, quo si gulæ oblectamẽtis opus sit, cõdiri nostra possint, aut vestimentorũ corporis prætium, animi qualitatẽ arguat, Sed de hoc viro, ne meã ibi gloriã captare vi

ſcear loqui deſinam, ſi hoc prius dixero, ita ſentire me non perinde pulchrum eſſe ex hac familia, vbi quædam alioqui iactationis materia inuenitur, quam illius nepotem qui ſic vixerit, naſci. Et maiores quidem noſtri, ac illi quos adhuc vidimus pueri, ſenes, cum ſic cœnarent, ſic veſtirentur, bene conſtitutis corporibus fuerunt, & contra famē ac ſitim, frigus & æſtum, per laboris patientiam induratis, cum nos ad primas ſtatim pruinas, manus ac pedes contrahamus, ac incipiente ſtatim hyeme, triplicibus muniamur pellibus aut intra illa nos recondamus tepidaria, vnde non eximus niſi ad mediā iam æſtatē torrente & caloribus oīa adurēte ſole. Cum inquā vix decimus quiſq̧ nūc reperiatur in Germania nobilium, qui non aut podagra laboret, aut articulari morbo crucietur, aut hydropiſi infeſtetur, iſchia, lepra, aut illa maxima ſecum mala inuehēte morbo Gallico diuexetur. Aliquando igitur ad nos redimus, & illam hac natione, hoc imperio dignam ingredimur vitam? Quā etiam qui, vt hi quos dixi, molliter nimis viuunt, tamen laudari apud ſe patiuntur. Neq̧ enim quemquā fere iſtorum eſſe puto, qui etiam ſi ſtudio omni mollitiē colat, & indulgētiſſime circa luxum viuat, non in aliis tamen oderit eam vitam. Niſi eſt adeo per incontinentiam excæcatus quis, vt iſtos amet perdite moratos Sardanapalos & Heliogabalos, aut multorum diuerſi inſtituti parſimoniā oderit. Profecto amabilis eſt virtus, etiam apud eos a quibus poſtergatur. Vetus Catonis condimentum eſt, pultē miſcere caſeo & ouo. Illis autē vere Germanis olim, vt adhuc hodie multis, pultē ex auena cibū fuiſſe Plini⁹ refert. At nos trāſmarina cœnam⁹ tāta neceſſitatis opiniōe, vt decretū oībus paſſim patri

bussfamilias sit, quæ hic proueniũt vendere, vt illa emantur. Quæ res vna locupletauit Fucheros, qui donec nos sic curamus corpora, soli pecunias hñt in Germania, soli magnificas ædes ac speciosa ædificia. Quippe in tãtum creuerũt, illi voluptatis nostræ ministri, vt eorum opes, ante cuiuslibet ex his principibus censum habeãtur. Adeo extra nos peregrinamur, adeo nõ intelligimus quæ modo decoquat Germania. Quare sic puto prudẽtissimũ fuisse, si quis omnino, qui superiori ætate hũc metuit nationi nostræ luxũ, has vitæ illecebras, vnde tot pestes, tot pullulãt morbi, omnibus palã vidẽtibus, ab his securos agere, qui illis æquo animo carent. Et qui nostris herbis, sunt adhuc aliqui enim Germani, cõdunt, bene habitis, vt plurimũ corporibus viuere. Illos cõtra, qui digitos habẽt croco ĩfectos, & cinamomũ ructãt, ac gariophyllũ spirãt, & in vestium luxu delitiantur, omnibus passim obnoxios ægritudinibus. Quã proprie igitur locupletẽ podagrã appellat Satyricus, quod egẽtes fugiat, & abstemios, apud diuites vt plurimũ hæreat, crapulones, ebrios, & delitiarios, qui vt idẽ poëta inquit.

Interea gustus elementa per omnia quærunt.

Itaq; cum affatim producat hæc terra vitæ necessaria, tamẽ quasi a natura derelictis, ad externa cõfugiunt, vestes, cibos, medicinã, ab Herculis columnis, a Taprobana insula, a Gange fluuio, aut quæ loca istis adhuc lõginqua magis sunt, & a Nili prope ortu petẽtes. Dii mortuis irascantur, qui hoc in Germaniã malũ admiserũt primi. Rẽ fecerũt enim indignam Germana grauitate. Nam tales haud fuerũt illi veteres, id quod mecum increpare decet optimum quẽq;, Et qui potiores

Herculis ærumnas credat, sæuosq; labores,

Et venere, & cœnis, & plumis Sardanapali.
At o Christe quã delicata, quã salubria alimenta sunt, ex siligine aut tritico panis, ex milio, oriza, ptisana & auena pultes. Adde olerum tot species, adde hortẽsia cõdimẽta anisum, coriãdrum, cyminum, fœniculũ, adde sinapi, erucã, cepe, porrũ, alliũ, & quod si Plinio crederemus, peculiarẽ incõdimentis gratiã habere debuit apiũ, & potus vice cereuisiam. Adde etiã pro diuitibus vinũ, simplicẽ & syncerũ vt Apollonius sentit, terræ potionẽ. Idq; parce bibatur, siue in Frãcis natũ, siue ad Rheni ripas. Adde ex nostris animalibus carnes, hinc cicurum, inde ferinas, iniucũdo nequaquã sapore. Nec arborũ cõtẽnẽdi fructus, quã diues est Germania, quam abũdat vitæ alimentis, quã affatim suggerit necessaria? Meũ igitur summũ votũ est, ne vnquã podagra, vnquã morbo Gallico careãt, qui pipere carere nõ possunt. Et vt aliquãdo misere famẽ ferre cogantur, qui nũc vndiq; nõ cibũ quo viuãt, sed qbus gulã irritent, ac appetitũ inuitẽt illecebras quęrũt. Atq; his quam sancte inuidit Galenus, quando ab ebriosorũ & gulæ deditorũ hominũ, si quãdo ægrotarent, curatione interdixit medicis. Redacceruant enim cito, inquit, per vitæ intẽperãtiã, crudas humores, vt frustra euacuẽtur isti. Cito expletur, Hieronymus ait, naturæ necessitas, frigus simplici vestitu & fames cibo expelli potest. Anaxerxes Persarũ rex, ad eã aliquãdo necessitatẽ redactus, vt ficis aridis & pane ordeaceo vesceretur, rerũ varietatem simul & suã fortunã cõtẽplatus, cuiusmodi inquit voluptatis expertẽ me regalis fecerat affluẽtia? Quo exẽplo intelligere datur, quod hi qui parce viuũt & sobrie, soli in luce versatur, & viuere se intelligũt, qui cõtra indulgẽt corpori, ac omnia sibi

ingurgitãt, in quibusdã quasi tenebris errantes, nõ sentiunt suã ipsi vitã. Tantum abest iucunde vt viuant, quãquã sentiunt paulopost, in morbos vbi inciderunt, & tunc quidem cognoscere incipiunt, quã vitam, quo pręmio delegerint. Nam vt Persius ait,

Cum lapidosa chiragra
Fregerit articulos veteris ramalia fagi,
Tum crassos trãsisse dies, lucemq; palustrem,
Et sibi iam seri vitam ingemuere relictam.

Ergo dubitamus, quæ tot morborũ causa Germanis sit, cũ meminerimus adhuc, cũ illo luxu, has inuasisse corporũ clades. Iam enim, ita ganeæ ita delitiis studemus hic, vt videamur q̃si proposito pręmio, cũ aliis extra populis, de turpiter viuẽdi principatu cõtendere. Habemusq; hanc ad rem, nõ imperitos quosdã ministros. Hi ex vltimis terris, conquisita ad nos gulæ irritamenta cõuehũt. Hi quod edamus atq; bibamus & quo vestiamur, miro studio peregre importãt. Quod cũ diu iã magno suo, vt prius dixi, cõmodo fecerint, adeo quosdam delicatos reddiderunt, vt hic viuẽtes, Corsicũ bibãt, & ab Italis petita cibaria insumant, cõtra Romæ quãdo sunt, eo quod apud Rhenũ nascitur, aut qđ Neccarus gignit vino vtuntur. O peruersam viuẽdi consuetudinẽ. O rem odio dignã, vel idcirco magis quod episcopi sunt qui faciunt ista. Quales ego homines a diis imortalibus cum Philoxeno illo, vt est apud Aristotelẽ, optare credo, collũ gruis dari sibi. Aristophanes Syracusanorũ mẽsas, & Sybaritarũ luxus notat, suggerebãt hoc sua illi tempora. At nunc idẽ ille si viuat, quo ore, quo ingenio satis ista culpare possit nostra prandia, nostrã ingluuiẽ, nostras cõpotatiões? Audiãt igitur omnes, qui virtutibus excellere volũt, & ingenio qui volunt. Py-

thagorã dicentem, hominem ex homine, nihil altũ cogitare. Ideſt incontinentem & luxu diſſolutum, donec quidem in ea vita ſit, nihil poſſe ingenio, nihil aio vti. Homini cibus vtiliſſimus ẽ inqt Plinius, ſimplex, aceruatio ſaporũ peſtifera, & condimenta pernitioſiora. Hæc Perſius itellexit, cũ ſic frẽderet

Poſcis opem neruis, corpuſq; fidele ſenectæ,
Eſto age, ſed grãdes patinæ, tuccetaq; craſſa
Adnuere his ſupos vetuere, Iouẽq; morãtur.

Apud Ciceronẽ Cato inquit, libidinoſa & intẽperata adoleſcẽtia, effœtum corpus ſenectuti reddit. Atq; idẽ ſuadet, tãtũ cibi & potionis adhibendum vt reficiãtur vires, nõ vt opprimantur ac hominis mẽti, quod diuinũ munus ac donũ vocat, nihil tã eẽ inimicũ quã voluptatẽ putat. Nec enim libidine dominãte, tẽperãtiæ locũ eſſe, nec omnino in voluptatis regno virtutẽ poſſe cõſiſtere. Magnãq; habẽdã ſenectuti gratiã cẽſet, quæ effecerit vt non liberet, qđ nõ oporteret. Impedit enim inquit cõſiliũ voluptas, rõni inimica, ac mẽtis perſtringit oculos, nec habet vllũ cũ virtute cõmertiũ. Igiturq; bñ cũ ſenibus agi putat, qđ cũ careãt epulis, extructiſq; menſis, & frequẽtibus poculis: interim vinolẽtia quoq; careãt: cruditate & iſomniis: q̃ iſtã cõſequũtur mollitiei idulgẽtiã: morbi ex ſacietate nimia cõcitãtur inqt Hieronymus. Scitũ ẽ hoc cuiuſdã noſtratis medici: q cũ ægro cuidã: qui veteres in tibiis fluctiões patiebaẽ: mederer: atq; is crapulæ eſſet deditus: & fortiter biberet: nec minus tamẽ quererẽ nihil pfice medicamia: qn multo etiã: quã a principio magis fluere vlcera. Iſta quidẽ inquit fluere deſinent: ſi tu ifundere deſinas. Galenus athletas: quorũ vita & ars ſagina ẽ: nec viuere poſſe diu: nec ſanos eẽ dicit: animaſq; eorũ: ita nimio ſanguine & adipibus

quasi luto inuolutas, nihil cæleste, sed semper de carnibus & ructu, ac vētris ingluuie cogitare. Antiqui Romani mēsam necessariā vocabāt, quæ tenuis esset & frugi. Et apud Græcos literis clarorū virorū decātata est ολιγοσιτια. Essei quoddā apud veteres Iudæos philosophorum genus, ab Iosepho laudātur, quod ieiuniū cotidianū vertissent in consuetudinē & alterā naturā. Pharisæorū idem continentiā effert. Qui nos perditos voluit olim, hāc credo viuēdi cōsuetudinē imprecatus est. Itaq; tā sollicite M. Cato, vt est apud Pliniū, cum timuerit, ne quādo, cū sua mollitie, suoq; luxu, in Italiā inuaderent Græci, quis ex nostris maioribus cauit, ne qd vnquā istorū venderetur in Germania cōdimētorum. Pereat piper, pereat, crocū, ac sericum pereat. Aut si quis apud alias gētes, istorū vsus est, saltē ea nesciat hæc natio, aut nūquam videat. Nostratibus vero hāc mentē indat Christus Opt. Max. vt antiquorū ad se reuocent frugalitatē, & maiorū se parsimoniæ cōformēt. Quāta animi magnitudine barbarus Anacharsis iactat vitæ institutū. Mihi pulpamentū inquit fames, cubile solū, vestis scythicum tegmen. Ebriū Aeschinē, abstemius Demosthenes, ciuitate expulit. Socrates aliquādo exosus ganeæ deditos, & quibus in solo viuēdi est caussa palato, multi idcirco vt edāt ait & bibāt, viuūt, ego vt viuā edo & bibo. O vere sapiētē & dignū Apollinis cōmēdatiōe virū Memorabile & hoc ē Græci poetæ,

Ventris habenas oportet tute regas.

Quid ille? qualis fuit, quē omnes vt voluptariū incessunt, Epicurus? qui in voluptate posuit summū bonū? Certe hoc quicquid est, quod tanti faciebat: simplici panis & aquæ vsu cōstare putauit, & victū laudauit tenuem ac parabilē, Scribensq; ad amicū,

Et mitte

Et mitte inquit mihi casei Cithridi paululũ, vt cũ epulari pretiosius voluero possim. Anaxagoras dicebat, qui suauiter edit, minimũ eget obsonii. Porphyrius animum ieiunio expurgari debere pcipit. Apud Philostratum Porus Indorum rex corporis firmitate & mẽbrorũ fortitudine suspicitur, aqua & pane vitam degens. Masinissa ad nonagesimum vsq; annũ sine pulmento victitauit. Mithridates Ponti rex, qui annis. XL. cum Po. Romano bellum gessit, stans vesci solebat, tantũ abfuit, nostro more in plumis vt adcũberet. Titus Liuius de Annibale scribens. Cibi inquit potionisq; desiderio naturali, non voluptate modus finitus. Vigiliarũ somniq;, nec die nec nocte discriminata tẽpora. Id quod gerendis rebus superesset quieti datum, ea neq; molli strato, neq; silentio accersita. Inter laudes Augusti Cæsaris præcipuum est, cibi ac potus fuisse parcũ. Hæc tam præclara, tã salubria vitæ exẽpla, vt mẽte & corpore valeamus, proponere nobis nõ malimus, quã vtrinq; vt ægrotemus, ad istorũ cõtra naturam viuentiũ gulonũ molliculorũq; hominũ mores, vitã instituere. Agite autẽ Turcę & reliqui extra religionẽ hanc populi, volent vnquã effici Christiani cũ nos sic viuere videant? Seũ futurũ credo, vt suis edocta malis, resipiscat gens nostra. Nũc ad institutũ redeo, & quia de victus tenuitate sermo erat, dicã an q circa victũ sic habet, cũ vel sine Guaiaci, quod putãt aliqui potione restitutũ iri putem.

iam sola hac dieta possit restitui quis? Caput. XXI.

DE probis nulla debet esse mala opinio, ne suspicio quidem. Hi certe vulgo medici disrumpuntur, tantũ posse medicamentũ hoc, & solum posse, ac præter suam operã posse. Ita fremũt,

multos passim repente sanari, a quibus perpetuum sibi stipendiū cōceperant, iuge lucrū destinauerāt. Quare etiā ptinacissime pugnāt, ne vnquā suis pla/citis, quod futurū timēt, fidem abroget. Nuper qdē nugalia quædā prædicauerunt, si ex animo, errori imputāda, sin vero inuidia, flagitio, sola hac dieta, & quæ in curatione per Guaiacū præscribitur vi/ctus ratione, quāuis neq; a Guaiaci decocto bibat quis, neq; vllā omnino medicinā adsumat, posse re/stitui ęgrum. Vidiq; ipse qui promitterent iuniperi scobē, & quercus aut fraxini, vel pini, aut omniū si/mul limaturā, decocturos se, neq; si id faciant dubi/tare, quin eosdē contra morbos, eodē effectu mede/ri velint. Quod ad opus quāquā valde suspicor, ma/leuole conari eos, tamē optimā, & e suo voto for/tunā precor. Quid posset enim felicius euenire na/tioni huic, quā in nostris hoc syluis nasci, qđ tā pe/regre alioqui petitur, tanto nobis remedio sit? Sed valde metuo, temere ꝑmissum hoc ab ipsis, eos fru/stra conari, cū quia grauiorē esse morbū hūc existi/mo, q̄ fame qui nō etiā adhibito medicamēto, præ/sertim altissime, vt plerūq;, radices vbi fixerit, re/pelli possit, tū vero, quia si hæ quas dixi arbores, ta/le quid ipsæ possent, tā diu incognitā vim, vtpote vernacularū nobis, futurā haud fuisse. Experiantur illi tamen. Quod est aliud enim medicorū officiū, q̄ cotidie indagare aliqd, & experimento cognosce/re, ac vnicuiq; morbo quid medeat̄ inquirere? Ve/rum ego omnis interim admonitos velim, quod in præcedentibus dixi, id credant, magnū esse qdē si/cut in aliis morbis, ita vel præcipue cōtra Gallicū, frugalitatis præsidiū, verū haud tale, vt possit infe/ctum iam sanguinem, & morbi veneno corruptum, emendare, nisi quorū hæc vis est, medicamēta ac/

cesserint. Vt si bellū gerant duo aliqui, & hoc apud me alter obtineat, inimicū suū ne adiutē, iputare illi qdē possim qď nō nocuerim, qď adiuuerim ēt haud debeā. Ita cibi ac potus abstinentia non tollit ipsa quidē morbū, sed non alit. Quasi dicat quis se neq; vincire captū cū possit, neq; soluere cū non possit. Dixi de podagra & de articulari morbo dixi, restitutos sibi, qui ad frugaliorē se victū transtulissent, aut a vino & venere qui temperassent, de hac scabie, & quæ illam consequuntur mala, in mentē idē nunquā venit. Altius insedit enim, quā vt cito auellatur, ac latius vires spargit, quā paruo negotio vt colligi possit, atq; ita totū occupat, quē inuasit, vt a nulla seorsum parte amoueri sustineat, nisi simulatq; vno quasi impetu a toto expellat. Mihi sane magno meo incōmodo multa experto ibi, fides sit, sobrie & parce viuendo, si cui euadere malū istud liceret iam ante effugisse me, qui totos tres annos, ad summā maciē extenuaui corpus, cum interim nō tenerem quidem morbum, sed non etiam eiicerem. Agite tamen o magnifici promissores, coquite fraxinum, apparate iuniperum & pinū nobis, ac si videtur buxum adhibete etiam, & cornum aut platanum, magni apud omnes beneficii gratiam inhibitis, si per vos hic adsequamur, quod aliqui tā longe petendum erat. Maiusq; multo erit hoc vestrū meritum, quā si efficiant. Fucheri piper vt gignat hæc terra, aut cinnamomū vt hic nascatur. Ipse vt cupidissime hoc a vobis, si vnquā dederitis accipiā, ita priusquā dederitis, nihil credam in vobis tale esse, ne sperabo quidem, sæpe iam frustra hiare iussus, illos expectare aureos montes.

Quomodo ventris in curatione hac, rationē habere conueniat. Cap. XXII.

TOto curationis tempore parũ reddit venter, idq; & ægre & durum, nõ tam quia parũ editur: quã propter medicamenti vim, quæ inest illi exiccatoria, & astrictiua. Quãquam audierim, nõ æqualiter omnibus accidisse hoc. Quosdã enim dicunt statim a principio, liquida fuisse aluo, quosdã perpetuo etiam. Quod mirabar certe, cum mihi quadraginta dies ipsos, ne semel quidem, nisi coacta transmiserit cibum. Potest autem contineri excrementũ, vt in hac dieta, in quintũ aut sextum diem, sine periculo. Deinde limitatura Guaiaci, in aqua decocta bibit semiũcia i aurora. Quod si prio nihil mouerit, datur sequẽti iterum d'e, aut tertio, sine sic quidẽ respõderit, tũ infundẽda subtus clysteria, aut balani, eũ in vsum apparati, imponũtur, nã ducere omnino ventrẽ oportet. Quem si quis cassiæ potu, aut etiam victu soluat, nihil errasse crediderim valde, dũ ne plusquã semel hoc contingat, & eo mane non bibatur a Guaiaco. Vomitu leuandum nõ censeo, frigidiora enim facere corpora vomitiones, & inimicas oculis esse, dicit Plinius, maxime q; dentibus. Porro quæ aluum sistant, multa in hoc negotio conueniunt. Primũ quod exinanitum iam ante de purgatiõe corpus est, deinde quia cibi parũ adsumitur. Sed vt hic clausus eiectionibus locus est, ita nõ nihil interim excernitur, aut per sudores propellente nocumenta & superflua Guaiaco, aut in vrina, qđ liquidius est a cibo. Magnoq; aliud hoc solatio est, quod interim nec iflatio accidit, nec tormina infestãt, neq; gustus amaritudo ẽ, vel nausea surgit, aut in caput facile exhalãt vt alibi ascendentes a stomacho vapores. Et vt mictu quidẽ purgetur æger, intelligere facile ẽ, neq; vt hoc fiat inuitamẽtũ aliũde quærendũ. De sudore dicã pauca.

DE sudore ibi mouendo. Caput. XXIII.

SVdorem, Si non vltro exeatur, quærendum ali qui putant, Igitur copiosiori super imposita ve ste, in tertiam, aut quartam, interdum horã con tecto ægro eliciũt. Quod & si inter difficillima eo rum que patimur omniũ sit, sensi tamẽ ad lassitudi nem vsq;, nõ ita defectionẽ cõtingere, qui mecũ cu rabantur ægerrime ferebant omnes, atq; vnũ hoc in curatione hac durũ esse dicebant. Quod si liceat mihi dicere quid existimẽ etiã, nõ tantũ quid didice rim, pœne ausim docere, neminẽ cogendũ vt sudet, nisi hoc quod res ipsa habet, patiatur quis, vt tres aut quatuor horas contineat se quidem in lecto, neq; excedat, & cõtegatur, sed neq; multo obrutus vestitu, neq; imobilis penitus iaceat, in summa ni hil magnopere angatur. Multaq; hic vt alibi teme re & solita nostratiũ medicorum superstitione fieri credo, quę nõ oporteat. Nã vt per se mouet sudorẽ medicina hæc, ita cogi non sustinet. Cuius rei vel hoc fuerit argumentum, quod nihil maturius suda tionem mihi, ternis aut quaternis contectus pelli bus prouenire sensi, quam sub vna quoties decubui stragula. Verũ hæc intelligi volo, exudandũ omni no velim, & si id nulla sponte fiat citu opus videri, sed leuiter. Quippe violentũ nihil probo. Fugien dosq;, ad ignes qui torrere corpora solent, aut co piosius æstuaria calefacere, moneo. Frangũt enim corpora & humores, virium fomenta, exhauriunt. Quod vero leuiter dixi, hoc sic capiẽdũ ẽ, quod qui vna se sub stragula aliquãtisper cõtineat, etiã si ad molestiã vsq; non oneretur, aut indignationẽ, satis eum, Guaiaco intus operante, sudaturum putem.

Quomodo iuuet medicina hæc, & paulatim an repẽte sanescãt hoies. Cap. XXIIII.

SEd iam tēpus esse reor medicinę huius effectus, quomodo sentiatur, & quando tandē incipiant consanescere ægri, citumq́ꝫ eius iuuamentū sit & velox, an tardū & lentū, dicere. Vbi vt in aliis, ea dicam quæ vidi ipse & cognoui, hoc iā præmonēs, istā in me culpā ne coniiciat aliquis, si cui alter atq́ꝫ ego scripserim eueniat. Didici autē iuuamentū eius paulatim intelligi, nō repente, sensim procedere, nō impetu ferri. Tantū abest enim statim iuuare eam, aut cū liberat cito lenire dolores, vt etiā a principio, in quindecimū plerūq́ꝫ diem, acerrime intendat morbū & cruciatus augeat, ac vlcera dilatet, intantum vt peius quis per eos dies, quā vnquā prius habere sibi videatur, siue tūc ab intimis eruitur morbus, & eruendo dolor est, siue ea quæ tunc fit in corporis habitu alteratio, cū quodā fragore & cōcussione perrūpens torquet. Certe enim radices mali huius extrahit medicamētū hoc, idq́ꝫ nōnullis haud longe ab ingressu facere incipit, quibusdā interposita mora. Nemini aute septimū diē, multis vt mihi, post vigesimū, sed longioris moræ vitiū est ab ipsis aliquādo ægris, quādo circa victū sibi plusculū indulgent. Apud me quod prius dixi, peccatum est in coquēdo Guaiaco, qa enim tenuius illud apparauerant medici, quā oportebat, serius vim eius sum expertus. Audiui medicos dicere, quia sit alia aliorū corporū ratio, maturę aut sero prouenire. Certum est hoc enim qđ idētidē mihi crebro inculcat Stromerus, nobis qui subtiliori agimur spiritu, & in studiis literarū attentius versamur, morbos, plerūq́ꝫ, si accidant, vehementiores esse & longiores. Referri præterea hic vt alibi multū putant, quibus in corpore locis morbus sit, & dextera quidē pars sanabilior est quā læua. Quoniā Alexāder iquit, per exer

citationem ampliorē materiæ cōpescuntur, redduntur sanitati opportuniores. Aiunt & extrema difficilius sanari, quod remota a corpore, alimētū accipere, nō nisi tandē possent. Ibiq; animaduertēdū, ascendat an descendat malū. Celsus ait, quisquis dolor deorsum tendit, sanabilior est, atq; iterū. Dolor oīs medicinæ minus patet, qui sursum ꝑcedit. Porro in pudendis quæ innascūtur, vt doloris sunt propter inflāmationē (cui obnoxia imprimis sunt hæ partes) intensissimi acerrimiq;, ita statim & cū primis sanescūt. Qui vt in aliis moueri medicinis omnibus possunt, ita ꝑpter recēs inductū Guaiaci vsum, haud scio an sic habeāt semper. Hoc omnibus curæ fuerit, vbi vbi doleāt, & quacūq; ægritudinis huius specie infestētur, bene Guaiacū vt apparent. Cuius decoctū vbi tāto iā tpe potū est, quātū vt in venas se diffundat, satis creditū, paulatim decrescit dolor aliqñ etiā acrior subinde reuertit, ac decedit. Nam vbi semel minui cœperit, si recrudescat ēt, nō durat multū. Vlcera vero quibus sunt, his quā latissime caro circūadedit. Atq; hoc est incipientis tū sanitatis argumētū. Mihi quidē vt nūquā antea, nudari in tibia os cōtigit, latitudine vnguis humani, idq; vigesimoquinto tādē die, meo magno terrore, sed nulla reparādæ carnis difficultate. Adcreuit eni3 paucos intra dies. Itaq; video naturā ei eē, subtus depurare vlcera, & sub carne vim prius suā experiri. Adhuc paucos vidi, itē qbus cōsanuissent in totū vlcera, inclusi donec tenerētur. Atq; igit audiui quosdā multa ibi exptos, dicere, tū demū finē effectui suo īponere Guaiacū, vbi iā ad cibū redierit æger, & per oīa pristinā resumpserit viuēdi cōsuetudinē. Dixi prius ad quadragesimū iuxta diē ab exitu negotii fuisse mihi. Quæ oīa, vtcūq; æstimanda veniūt, itelligo,

vt plurimũ differri in longum eius opus. Neq; enim abrũpere est huius medicinæ, sed paulatim corrigere sanguinẽ, in quo vitiato, vniuersa morbi vis iest, & humores noxios, mali ipsius alimẽta, arceř a corpore, & deriuare, aliis quidẽ in vrinã & sudores, in sedis excremẽta aliis. Omnino autẽ, ad sanitatẽ inclinãte iam morbo, opus eius primũ est, sudores extrudere, proximũ per vrinæ meatus depurgare, vñ miras eluit sordes. Et tũc quidẽ incipiunt manus ac pedes frigescere, in mirũ modũ, atq; adeo, vt deserta a calore penitus videãtur. Quod medici aiũt icirco fieri, quod tũc ab extremis trahat calorẽ hoc medicamẽtũ ad intera nea, quibus calfactis & ipsis, tum se dispergat extra. Certe enim qui a Guaiaco conualuerunt, calidissimis esse mẽbris in comperto est. Ac mihi cũ hyemes proximas sex aut septem, in tantũ frigerent crura ac pedes, vt satis nũquã, multis etiã inductis vestibus calefieri possent, adeo calent nunc: vt simplici vt primum indumento frigus arceã. Quibus sic cognitis, ad illud tãdẽ eũdẽ ẽ, qđ sit Guaiaci opus, & cõtra quos morbos iuuamẽtũ.

## Quæ eius vis, & quos contra morbos qui effectus. Caput. XXV.

OPus eius præcipuũ est & peculiare, tollere in vniuersum, & a radice morbũ Gallicum, sed magis vetustũ iam & antiquatum. Vidimus enim qui ex inueterato languerent, citius his, qui recẽti adhuc scabie tenebãtur, & melius restitutos. Non quod etiã in his quippiã insanabile relinquere tur, sed quia difficilius procedit curatio, & diutius inhæret morbus, ac ægrius auellitur. Itaq; tumores, & collectiões ac durities, & sinus, & tubera, quę multos iã annos steterũt, soluit ac dissipat, cũ miraculo. Fluxiones siue cõsumat, siue auertat, penitus

aufert. Vlcera ad ſupputationē deducit, gratiſſimo per oīa ſenſu. Et ſiquid in intimis latet, eruit. Itaq; aliis vt mihi oſſa denudat, aliis neruos oſtendit & venas perrūpit, aut altiſſime exedit, infectas morbo partes tāto cū fœtore ac fœditate, vt ferri odor ille nō poſſit. Porro vim ei eſſe colligūt phyſici excalefactoriā deſiccatoriā, & vitia ſanguinis emendare ac iocineris dicūt, ſed hæc omnia tanto tēperamento, vt indifferenter ex calida & frigida languentes cauſa leuet. Quare & fluxus moratur ſiccitate ſua nocentes humores, qui profluūt perimens, aut ortum eorū eradicans, & intermiſſum bonum corporis habitū reſtituit. Pituitā extenuat, obſtrictos vrinæ meatus, quod cū ex perunctionibus frequenter accidit, tū vel alias etiā hoc in morbo aperit, eamq; ſtimulat & impellit. Quo argumento, iuuare calculoſos credunt, & e veſica lapides eiicere. Exquiſitum habeo, bilem quæ atra dicitur, vehementiſſime detrahere eā. Itaq; & hilariorē reddit, & iracundiā cōpeſcit. Omnino enim magna ei vis eſt cōtra melancholiā. Neq; nō interim diſtillatiōes abripit, & a fluctionibus caput liberatur, eiuſq; grauitatē recalfacto vt putare licet, cerebro leuigat. Fertur & emēdare male curata prius vulnera, quoquo ea inflicta ſint, reſciſſa eorū cicatrice. Diuturniorē in corpore maciē corrigit. Itaq; a curatione hac in reliquū tēpus, valde pigueſcūt homines. Mirabili virtute adſeritur, contra oris grauεolentiā, & emendare, quæ & ipſa, ex perunctionū vitio venit, animæ grauitatē. Iuuat interranea, imprimis ſtomachū, quē renouat ex toto, aliūq; facit, vt vnq̃ prius bonā. Egregius eſt eius ad mēbra extenuata & iminuta effectus, auget eā & explet, contractos neruos extēdit, laxos ſolidat & cōfirmat, Cōpertū

est & stupida hoc ex morbo quę sint, excitari, & ad sensum vigorē quæ priscū reuocari, ac motū recipere. Dixi prius, circa aluū esse varia, aliis enim astringere eā, aliis ex laxitudinē vsq; soluere. Rursus quibusdā primo statim cohibere deīde laxare & emollire, & dari ad ciendū eā tamētū ipsum minutissime confractū, semuncia potu. Dixi itē nō dari, pro virium portione eius modū, neq; enim infirmat datū. Iam hoc autē quarta nōdum decoctione exhauriri eius virtutē, haud aliis credo, sed ipse cōperi. Quāquā priorē quālibet valētiorē esse non negem. Sunt qui magna fidutia credāt, ad fistulas ipsam & cācrū & cancrenas proficere. Medetur suspiriosis & anhelantibus, si hoc a morbo, aut ex punctione sit vitium. Sed quia prius exposui, quæ mala secū inuehat morbus, superuacaneū est hic ea repetere. Tollit omnia & perimit ac extinguit, vt prius dixi, si vetustissima sint facillime, iā & podagricis datur pari iuuamēto. Duos vidi ipse cōualuisse, cū acerbissime affecti pedibus essent. Sed medici differēter hoc fieri putāt, & solū prodesse his, ex frigida caussa qbus sit ægritudo, quod cū illis expostulādum relinquo. Salutare est hoc etiā remedium contra paralysim. Restinguit recētē eā ac discutit, quod ex relatione grauiū virorū qui hoc cognouerunt, scribo, nā ipse nōdū vidi, qui sic liberatus eēt. Accedebat & leprosum quendā Ricius mihiq; dixit postea, nō ex toto leuatū quidē, sed actū tamen multo meliorē, ac non parū esse mundiorem iā, & talē ferri qui possit. Ita vt sibi videatur tegere omnino ac remorari leprā hoc medicamentum posse, auferre fortasse non ita. Quod si iteretur aut sæpe etiā adeatur curatio, tū se credere, diutissime differri sūmū morbi nocumētū, quāquā spes sibi permagna sit, recenti iam malo

si hac via occursum fuerit, posse illud abstergi penitús, & restitui ægrũ. Conanť iam etiã, quia vis sit ei siccifica, ad aquã iter cutẽ dare ipsam, cuius rei euẽtum expectamus. Cognitũ est ad comitialẽ morbũ vtiliter sumi, vt medici dicunt, frigida morbo species si fuerit. Vidi ex aliorũ etiã morborũ nocumentis, qui intus laborarent, & stomachis essent corruptis, ac deprauatis, præterea male qui perficerent cibũ, & qui ex lõga ægritudine recolligere se velleñt ac vires reparare. Huic curationi accingere se, non dehortãtibus medicis, Ricio etiã probante in aliqbus, quod cognoscere se diceret a sanis etiã aut non magnopere adfectis adiri, citra nocumẽtũ eã, pertinaciter credere se enim bonã corporis cõstitutionem si sit, seruare eã, tueri & confirmare. Atq; hæc de iuuamẽtis Guaiaci dixisse sufficiat, quorũ si caussas a me pcõtetur aliquis, tũc ad medicos eũ remitto expertos. Nã ipse nihil tale pfiteor, neq; ita ingressus sum, vt eorũ quæ scriberẽ, continuo rationẽ quoq; redderẽ, sed hoc pmisi, quicqd de Guaiaco cõpetissem, aut in me, aut in aliis, & quæ vel ipse vidissem, vel ex aliis auditu accepissem, optima in literas fide referrẽ, relicturus ansam post me multis, qui rẽ pro sua dignitate explicabũt. Et iã, ne cui incognitũ sit, in me quid effecerit Guaiacũ, dicã, qbus corporis partibus, & quomodo affectus fuerim.

## Quos mihi morbos ademerit hoc remedium. Caput. XXVI.

VEl vno hoc euentu cognitum est, in nullo nos corporis malo, quantũcũq; conclamato desperare oportere. Quot eramus enim a medicis deplorati iam, qui subita & quasi cælitus interueniente Guaiaci ope restitimus. Quendam noui vere amicum mihi qui acerbissime diuexante

me tũ morbo, cũ per dolores nec quiescere noctu liceret, nec interdiu cibũ capere, suasit mortẽ mihi quãdo quidẽ remedium nõ inueniretur, & defluere corpus tabo, ingẽti cũ dolore & nulla inclinationis spe videretur, cõsciscerẽ. Iã te inuito huic malo eripi decet inquiẽs. Atq; is quidẽ Christianos nos esse oblitus erat, amicos esse plus etiã q̃ oportuit meminerat. Omnia in illis olim martyribus, qui strenue cruciatus pro Christo pertulerunt suspicienda sunt, si quis tamẽ deficere possit, ac animo labi, certe hoc torquente morbo poterit. Nego tale aliquid passum etiã Licinii Cecinnæ partẽ, cũ se papaueris succo, interimeret. Nec ita in patibili fuisse valetudine alios qui hoc idem factitarunt. Certe enim hæc lues vel sola fœditate, nedum cruciatibus, qui super oẽs immẽsi sunt, vitæ odiũ gignere potis est. Speusippo philosopho paralysi ad desperationem vsq; cõuulso olim, cũ veheretur obuiã Diogeni, atq; illi salue diceret, respõdisse Diogenẽ ferũt tu quoq; nequaquã salue qui eiusmodi cũ sis, viuere sustines. Idẽ ille sic rigide philosophari solitus, quid dixisset me cõspicatus, cũ & pariter illis, qui paralysi tenẽtur cruciarer, & ita essem aspectu ac odore fœdus, vt omnibus essem grauis, quibusdã odio etiã, viuebam tamẽ, nõnulla adhuc spe, quãquã toties frustratus, magnificis medicorũ promissis. Et ne quis vna aliqua parte ægrotasse me putet, aut leuiter, dicã vt affectus fuerim. Primũ sinistro pede eram inutilis iã, hęrẽte ibi octo plus annis morbo, & in media quidẽ tibia, qua parte tenuissima cruri obducitur caro, vlcera erant cũ inflatione carnis inflãmata, putrescẽtia, ingenti cũ dolore, & huiusmodi vt vno sanescente, erũperet statim aliud. Erãt enim cõplura sparsim nec ope medicorũ fieri poterat, in vnũ

omnia vt redigerent. Supra ea tuber erat, vt os crederetur ita induratũ, & in eo suppũgens citra intermissionẽ dolor imensus, imodicus, fuit & supra dextrũ proxime talũ collectio, & ipsa in ossis modum dura, ex recẽtis olim morbi reliquiis vetustissima. Hanc mihi ferro, hãc igni & causticis omnibus adaperire cũ molirent medici, nihil profecerũt, Illa aũt modo vehemẽter intumescebat, ac summo cũ dolore, modo residebat mitior Dolebatq; minus igni admoto pede, nec sustinuit tamen multiplici veste cõtegi. Eo fluxus erat vehemẽs, & qui irrestinguibilis plane videretur. Ac quoties pedi insisterẽ, dolore afficiebat ĩpatibiliter. Deĩde supius coxa & genu penitus cõfriguerãt, attenuato ibi ad summã vsq; macretudinẽ femore, atq; ita ĩminuta carne vt prę ter cutẽ, vix eẽ videret, quo se os cõtegeret. Praeterea i tm̃ luxata vtraq; iũctura fuit, vt diu ægerrime liceret ĩsistere, tãdẽ nõ amplius ẽt euanida oĩno ex clunib⁹ altera. Dolebat itẽ leuus humerus, vt leuari iã brachiũ nõ posset, debilitata extrema scapula occalluerat, & in medio musculo tuber oui magnitudine ĩminuto aliis partib⁹ ad mirã tenuitatẽ brachio, ad ipsam vsq; manũ, & in dextero latere, sub infima statim costa, vlcus erat sine dolore quidem, sed fœdũ quoddam pus efferuens & spurca manans sanie, fistulæ in morẽ augusto exterius ore, ac ampla intus cauitate. Supraq; ipsum aliud iterũ tuber quasi supernato costæ quodã ibi osse. Deniq; a sũmo retro vertice fluxus ibat, ad omnia ista, manifesto sensu. Qua incipiebat is ad lenissimũ etiã tactũ, quasi pertuso craneo dolebat caput, nec verti ĩ tergum, nisi cũ ipso vna corpore facies potuit. Adde illud quod solũ si mihi ademisset Guaiaci medicina tamen permaximã eius vim prædicare debueram.

Somnum meridianũ, quẽ perdite appetebam & cui ita deditus erã, vt nullo intermitterẽ die, totos pœne sex annos, cũ mihi acclamarent medici fere vnã hanc esse omniũ mihi morborũ caussam, ego tamẽ refragare desyderio nõ possem. At nũc in tantũ illud abiit, vt credo si me inuitẽ etiã dormire interdiu nõ possum. His tot tantisq; infestatus malis, cũ desperassent omnes, me tamen bonus credo meus Genius, quiddã adhuc expectare iuberet. Ecce ad Guaiaci succursum respirare ausus sum. Quã deus mentẽ bonis omnibus indat, nunquã vt sperare desinant. Me quidẽ nihil pœnitet mei, & si hoc alio q̃ concessum sit diu, incolumẽ etiã & validũ victurũ, magna spe teneor. Ac de morbo quidẽ, & ex Guaiaco qđ est remedio, quæ occurrebant scripsi, optima certe fide, & vt mea tulit facultas, facturus hic finẽ, nisi & post curationem hanc, vt se habere in victus ratione ægrũ cõueniat, admonẽdos putarem, qui hæc legẽt. Id quod breuiter & ipsum prestabo.

## Quæ circa victum post curationem hanc obseruare cõueniat. Cap. XXVII.

IN precedentibus monui totos tres mẽses at saltem duos post curationẽ hanc, & vbi egressus iã est medicinæ huius claustrũ æger, quadã consequenter circa victũ obseruatione vtendũ esse. Iam ipsum illud, quia peculiariter & suo loco tractandũ venit, intantũ esse necessariũ dico, vt negẽ sicui reparata sanitas est, duraturã: & nisi curiose obseruet post receptã valetudinẽ multa: & quasi adhuc clausus teneatur: ita quoddã intra præscriptũ aliquandiu viuat. Et tres quidẽ statuunt his: qui aut valde attenuati fuerũt i morbo: & multis obnoxii fluctionibus ac penitus affectis neruis: aut artubus: aut nõ ita firmo potãtur corpore: vt breue recolligendis

viribus tẽpus sufficiat: qui cõtra validiores: nec ita deperditi: aut cõfracti: his duos ab egressu mẽses satis esse credunt. Ego vt tutissime prospiciã his: qui me sequẽtur quã lõgissime tenendũ hoc præscriptũ suaserim: ac primũ omniũ a venere abstinẽdũ diutissime. Quod per Guaiacũ, qui conualuerunt: teneris & per omnia imbecillis iã adhuc sunt: & quasi renatis corporibus: in quæ impetũ faciẽs coitus: vbi debilẽ illã: & haud dũ maturã virium recollectionem oppresserit: dissoluit statim mẽbrorũ robur omniũ: ac disperdit. Et quia veneris nõ vnũ aliquod mẽbrorũ: sed vniuersum vno lapsu corpus in discrimẽ abstrahit: quid aliud facere putãdus est: qui sic exhaustus coit: quã vltro mortẽ qui accersit sibi: aut præproperam virium internicionem cõsciscit: vel omnem in manifestum exitium valetudinem abiicit. Quod si non omnibus: qui bono etiam sunt corporis habitu: & nullo tenentur morbo: concũbere permittitur: quãto illis hoc fugiendum est opere: quos sic amissis viribus reparandæ conualescentiæ studium intendere oportet. Et si ante decimumquartum ætatis annum: nemo puer coeundi potens est: vtpote nõ plenis dum: ad rẽ periculosam experiũdã viribus: quã danda opera est: ne qui sic renascitur: antequã recipiat vires: temere conuellendũ se præbeat. Proximum huic quia iugi fame extenuatis: acerrima incumbit edendi appetentia: minime indulgere ei & quantũ fieri possit: cõtinẽtissime circa victus rationẽ versari. Itaq; p exiguo prius cibo vtẽdũ: deinde paulatim plenius: nec nisi lõgo admodũ interuallo: ad pristinã edẽdi cõsuetudinẽ reuertẽdũ: sensimq; adsuescẽdũ: nihil pcipitãter innouãdũ. Bibẽdũ aũt vini oĩno nihil: nisi qđ multa prius aq̃ dilutũ sit: & qđ ipsum subtile alioquin odoratũ: & cla

rum sit, idq; moderatissime. Muniat se vero contra aëris occursũ, tẽporibus maxime quæ frigore, vento ac pluuiis infestãt, aut vero rarissime in ꝑpatulũ exeat. Cibũ bis die sumat, vesperi tenuius, ibiq; nũquã toto eo tẽpore, appetitui indulgeat, & satietatẽ vt summe malũ fugiat. Esumq; pisciũ vitet, magis quã omnia, & carnibus vescat̃ ex animaliũ pullis, quæ facilioris sunt cõcoctionis, ac optimi succi, quæ ex medicorũ super hoc placitis dignoscere est. Atq; hæc ad duos illos aut tres mẽses referẽda, nã quæ præterea obseruãda, ex his quæ sequũtur planius discant̃. Breuiter enim admonebo quædã, nõ tã his qui ope Guaiaci, quã qui vtcũq; quolibet ex morbo cõualuerũt, aut qbus alioqui interior valetudinis cura est, sequẽda veniũt. Quo loco iter præcipua animaduertendũ est, qu quã hoc omnes iam norũt, vel vnũ hoc esse, morbũ hũc molestissimum quod faciat, quod sũma est in dieta difficultas, cum post debellatum eũ, nõ vna aliqua & simplex circa victũ obseruãda ratio sit, sed multiplex & omnifariã ineunda. Ita vt quæ omnibus his morbis, quos cõsequi eũ diximus secũda, aut aduersa sunt, appetenda aut fugienda vno in totũ studio sibi proponere debeat, is qui conualuit. Quare curioso ꝑ oĩa victu cauere oportet, vt ordinate omnia agantur. Quãquã si quos seruauit hæc medicina, his magnũ quoddã est solatiũ, qd' putãt eius periti, post receptã sic valetudinẽ, & exactũ obseruationis quæ eã consequit̃ tẽpus, in nullo quẽquã periclitaturũ, qd' nõ cõtra pristinã viuendi consuetudinẽ, siquidẽ nõ omnino inordinata ea fuerit admittat. Perinde eni consulendũ esse ei qui sic restitutus est, atq; his qui morbo nũquã tenti fuerũt. Quãobrẽ nõ ita curãdũ esse arbitrant̃ qd edat aliqs quã illud quãtum edat,

nullumq;

nullumq; cibi genus fugiendum, nullum habendum circa victus qualitatem delectum, nihil accurandū, quod non ad cōmunem valetudinis conseruationē, ac vniuersalem morborum omnium euitationem pertinere sciatur. Vbi pręcipuum fortasse fuerit qđ Celsus docet, vt caueat quisq; ne in secunda valetudine aduersæ præsidia consumantur. Seruatur autem valetudo vt idem inquit dieta, pharmaco, vnctione, frictione, balneis, exercitatione, vectatione, & clara lectione. Quæ vt consideranda aut plenissime, aut omnia sint, ab illo petendum relinquo. Hic breuiter pauca attingam. Et ad dietā qđ pertinet grate arbitror & modice vescendum. Ac cibos adsumi conuenire & potiones, quæ facillimę concoquantur. Nam vt Paulus ait, Caput educationis est, vt sit cibus coctu facilis, boni alimenti, haudquaquam lentus aut glutinosus, neq; superfluitatibus redundans, potio autem vinum aquosum, albū purum, aquæ paulum sustinens. Et Celsus; Cibus sit inquit, sine pinguibus, sine glutinosis & inflantibus. Abstinendūq; eiusdem cōsilio huiuscemodi in morbis ab omnibus salsis, acribus, & acidis, ea puto ratione, qua in præcedentibus monui. Maximū Paulus ait, in cibatione sacietatis peccatum est. Nā etsi ventriculus probe concoquit, venæ tamen nimis repletæ, laborant, dilatantur, rumpuntur, obthurantur, & flatu implentur, atq; in totum pessimos ex sacietate morbos constare in confesso est. Tantopere nequis se impleat fugiendum cēset ille. Ego non hoc tantum, sed adhuc etiam nihil intente coquendum, nihil condiendum anxie existimo. Dandamq; operam, ne complura apponātur, & diuersi generis fercula, nec quemadmodum isti solent diuites, sex, septem, aut interdū decem vna cœna missus

importandos. Mirum est enim quam hæc obsint, non stomacho tantum, sed digestioni etiam vniuersæ. Itaq; illud iterum eodem ab authore repetendũ quod ait, Summopere vitandam alimentorum varietatem, præsertim contrariæ vbi fuerint in eis facultates. Nam quæ sic ingeruntur concoctioni resistunt. Atq; hoc sentiunt Galenus & Auicẽnas, omnesq; emũctioris in medicina iudicii. Catonis apud Ciceronem præceptum est, tantum cibi, ac potionis adhibendum esse, vt reficiantur vires, nom etiã opprimantur. Quare vt plurimum leniter prandendũ Xenophontis consilio, vt sit videlicet locus cœnæ. Plane ex illis est hic morbus, quos ex plenitudine prouenire Galenus autumat. Quod sic intelligẽdum est, non vt omnes qui in crapula degunt, morbo statim Gallico obnoxios fieri existimẽ, quãquã morbi hos manent, quiqui sint, grauissimi, sed eo si quis ante laborauerit, si intemperanter edat ac bibat, recidere illuc necessario. Itaq; cibus adsumatũ neq; varius, neq; multus, quo ne onereẽ stomachus, & impediatur digestio. Deinde is, qui vt monui, cõcoctu facilis sit difficulter perficiuntur, Plinius inquit, omnia in cibis acria nimia & auide hausta, & in æstate quam hyeme difficilius, ac in senecta quã in iuuenta. Apud Ciceronem est, qui caret epulis extructisq; mensis, & frequẽtibus poculis, caret itẽ vinolẽtia, cruditate, & insomniis. Quia autem post hanc curationem videndum corpus inanitum hactenus & extenuatum, ad se reduci quomodo possit. Cibis fortasse danda opera his, qui augent, ac corpus implent, non noxiis illud quidem humoribus, sed qualia Celsus cõmemorat primi libri capite tertio. Plinius quoq; dicit, Augescunt corpora dulcibus atq; pinguibus & potu, minuuntur siccis

& aridis, frigidisq; ac siti. Sed hoc caute tractandũ venit, propter ea quæ sępe prius monui. Quoniam vero obseruandum per omnia ventrem Galenus monet. Quicquid enim inquiens, in hoc corrumpitur, id toti morborum putredinis caussa fit corpori, potiones ac cibos adsumendos credo, vt Celsus docet, qui simul & alant, & ventrẽ emolliãt. Quod si quis malo instigante Genio, impleat se etiam, & supra q̃ ferri possit cibis oneret stomachum. Siquidem a somno præsidiũ petat, audiendus ei Plinius est sic dicens. Somno cõcoquere corpulentiæ, quã firmitati vtilius, ideo athletas malunt cibos ambulatione perficere. Sin vero vt multi suadent, & Paulus in primis docet, vomitione leuari voluerit, quandoquidem per vomitum magnis sæpe malis obstitum est, leget illius doctrinam quã facile quis vomat ostendentem. Quod si vtrunque istorum aut neglectum fuerit, aut tardius quam oportuit tentatum, tunc ad medicinam fortasse recurrendum. Qua de, si eo compulsus æger sit, non habeo quod præcipiam, nisi hoc sæpe a me dictum iam prius sano & docto medico, aut bene experto potius quam exquisite docto, & qui coacte infundat pharmaca, simplicia ea, nobisq; si fieri potest vernacula, se committat. Qui si ducendam subtus aluũ suaserit, tunc meminisse oportet eius quod Paulus docet, non sæpe faciendum hoc, ne ob crebram irritationem spontaneæ excretionis opus, obliuioni natura tradat. In cibis sane qui salubres, quiq; noxii sint & quomodo eorum quisq; adficiat, si quis non omnia dixerit, nihil dixerit. Itaque legendos censeo authores, Celsum quidem breuiter genera exequentem, Paulum vero ciborum facultates capitibus iuxta quatuor & viginti ad lon-

gum pertractantem. Aut vero vnum omnibus satisfacientem Galenum, qui in libris alimentorum nihil prætermittit. Atq; ita iam deuictu finẽ facturus eram, nisi occurreret obiter quædam consignanda esse. Et de ouis primum hæc admonebo, Nullus est alius inquit Plinius cibus, qui in ægritudine alat, neq; oneret, simulq; vini vsum & cibi habeat. Et Auicennas, vitellum ouorum gallinæ, perdicis vel phasianæ supra omnia esse alimenta, his quibus diminutus sanguis, aut dissoluti spiritus cardiaci. Alexander Aphrodisiæus, putat omnium cõplecti in se qualitates elemẽtorum omnium, deniq; mundi quendam inesse ouo speciem, cum quod ex quatuor constet elementis, tum quod in sphericam conglobetur faciem, ac vitalem obtineat potentiã. Oua frixa complures dãnant, & in his Paulus & Galenus. Idemq; ex oleribus quod est alimentum non probat. Dãnant & alii multi, etsi M. Cato ad cœlũ tulerit, brassicam. Eius qui ptisana cotidie vescatur ad satietatem, cibis aliis nullis impediri nutrimentum Galenus putat. Et de faba inquit, idem dicerẽ nisi inflaret. De lactis & in cibo & in medicina vsu pulcherrime Paulus. Alexander. Lac inquit concoctu facile est & probe nutrit, quia facile in sanguinẽ transire potest, quod e sanguine factum est, & fere sanguis e albefactus. Hæc ex multis pauca. Qui sanitati studet, quanta sit vini potẽtia Paulus ait, nescire non debet. Idem si quẽpiam mordeat vinum, frigidam aquam bibere debet. Postero die absynthii cremorem sumere, ambulare, fricari, lauacrum ingredi, atq; subinde exiguo cibo refici. Fugienda vina & quæ musta nuper Galenus ait, & quæ vetera nimis. Hæc enim superflue calefaciunt, illa omnino non calefaciunt. Victus extenuans ait Paulus,

ad bonam valetudinem tuendam, multo tutior est eo, qui crassitudinem inducit. At quia exiguum alimentum præbet, nihil vel firmitudinis vel roboris corpori præstat. Quare post subdit, mediæ materiæ alimenta omnium præstantissima sunt, vtpote mediocris substantiæ sanguinem quæ producũt. Atq; vt huiuscemodi edulia corporibus nostris cõmodissima sunt, ita vitiosum succum generantia, maxime noxia, semperq; fugiẽda. Hęc Paulus. Atq; idem docet omni alio magis alere panem siligineũ, triticeum difficilis esse concoctionis, & inflare, hordeaceum imbecillis alimenti. In totum de victu cognoscere qui volet, hunc quod dixi legat cum Galeno. Vnctionum, apud nos quidẽ haud fuit vnquã vsus, apud Italos vero vt fuit, ita fere in totum exoleuit. Frictionem vt nihil præterea cõmendat Galenus, multa & crebro, de hac iterando inculcans, præsertim in libris de tuenda sanitate qui inscribũtur. Eandem summe extulit Asclepiades, multum Hippocrates, huius est illud, a multis postea repetitum, frictione vehemens si sit, durari corpus, si lenis, molliri, si multa minui, si modica, impleri. Hac cotidie vtens hoc tempore mane præsertim, quãdo a lecto surgit. Vir doctissimus Erasmus Roterodamus tueri se incolumitatẽ, valde imbecillis alioqui corporis, putat. Meq; vt nihil præterea obnixe monet, vt faciam, ac studiosos præterea omnes. Sequor amici suasionem, & iuuamentum sentio. Quidam interdicunt lauationes ac in vniuersum balneas, easq; insalubres dicunt omnibus, qui ex hoc morbo conualuerint, puto quia neruos emolliunt ac resoluunt, vetantq; aqua perfundi. Alioqui sudationes non improbando. Aqua neruis officit Alexander inquit, etiam calida, verum non quia calida

ſed quia humida. Calidum lauacrum commendans Paulus ſic inquit. Soluit fatigationem, diſcutit plenitudinem, calfacit, mitigat, mollit, flatus diffundit ſomnum allicit, corpulentum reddit. Eſt vero commodiſſimum cuiq; viro & mulieri, puero & ſeni & priuatis. Sic Paulus. Verum hoc tempore non niſi rariſſime, lauant Itali, quod miror, cum cotidie ſoliti olim ſint, vt literæ teſtantur, & thermarum Romæ veſtigia vrbium in morem exædificatarum. In exercitiis modum eſſe adſeruãdum Galenus docet. Immoderationem inquiens ego vbiq; vitupero. Idem ait. Sicut maxime commodum eſt ad ſanitatem ante cibum exercitium, ita nocẽtiſſimus omnis poſt adſumptum cum motus. Diſtribuitur enim ex ventre cibus, antequã digeratur, & exinde multitudo crudorum aggregatur humorum ſecundum venas, vnde ægritudines generari omnimodæ con ſueuerunt. Tãdiu exercitationi indulgendum Paulus ſuadet, quoad in tumorem corpus attollatur, & rubeſcat, & motus firmi æquabiles & faciles ſint, atq; ſudor vapori videatur commiſceri. Quieſcendum autem tunc primum, cum ex prædictis mutetur aliquid. Dandam & quietem ei membro quod ſanitati nuper reſtitutum ſit monent. Itaq; pedis remedium quies eſt inquit Hippocrates. Vnde Alexander colligit, quod curatum iterum eſt, quieſcere oportere. Motus enim ait confluuium agit materiæ ſuperuacuæ, quæ excitare poteſt inflammationem. Equitare ei cui genua dolent inimiciſſimũ Celſus ait. Idem equitare podagricis quoq; alienũ exiſtimat. Voce exercebant ſe veteres etiam, ſiue caneretur aliquid, ſiue claris legeretur. Dixi obiter tractaturum hæc me, & nulla magna cura, ſed vt quodq; imprimis monitu dignum incideret, nullo

etiam ordine. Nemo requirat hic aliquid igitur. Si cognoſcere velit, docui quos apud authores, quæ inueniri poſſint. Atq; aliud ecce ſubit iterum, oportet enim qui tueri corporis ſanitatē velit, duo maxime curare Galenus dicit, vnum cibus conueniens vt ſit, alterum mundificatio illi vt ſuperueniat eorum, quę ſuperflua ex cibo relinquuntur. Paulus inquit, Veteres ſatis putabant ad bonam valetudinē tuendam, ſi cotidie & alui onera & vrina commode ac ſine reprehenſione pro alimentorum potuſq; portione deiicerentur. De venere nihil monendo prætermiſſit Galenus, omnibus eam qui ſicco temperamento ſunt inimicam ſcribens, potiſſimum his qui adhuc frigido etiam. Nam innoxia inquit venus his tantum eſt, qui calidi ſunt ac humidi, & qui genitura abundant. Et iterum, Quibus inculpata inquit corporis conſtitutio eſt, non debent hi a venere omnino abſtinere, quemadmodum frigidi & ſicci. Item Paulus, Concubitus ſicciores omnes lædit, maxime, ſi ariditate frigus quoq; iungatur, Calidis vero & humidis dūtaxat tutus eſt, Vt labores Paulus inquit, ſic & concubitus ſi modus ſeruetur, vtilis eſt. Hoc debent meminiſſe omnes. Coitum propter neruos fugiendū, magna cura, his qui Gallico morbo laborauerunt. Pueros putat Paulus exercēdos, vt inquiens & corpore & animo laborantes a libidinis impetu cohibeātur, coitum morbo comiciali comparat Hippocrates. Alexander Magnus ſolebat dicere coitum & ſomnum, duo maxima eſſe mortalitatis ſigna. Deſpicienda & aëris ſalubritas, magnum valetudinis firmamentum. Aër Paulus inquit, ex malis vaporibus peſtilentem auram eructantibus, aut aliquam iuxta cloaca infectus, aut nebuloſus, aut qui in valle, vndiq; montibus

cincta continetur, ætatem omnem, omnẽq; tempe-
ratura͂ similiter lædit, optimus vero omnibus pro-
dest. Quippe temperato corpori, tẽperatus, inquit,
distemperatus qui contrariam habuerit tempera-
turam vtilis est. Morbus non est alius Galenus in-
quit, nisi motus extra naturam. Idem ait. Sanũ in-
telligunt medici, cuius omnia membra secundũ na-
turæ cursum existunt, contra infirmum, si quod sua͂
naturam egrediatur. Nequis a concitatione confe-
stim bibat, medicorum doctrina cautũ est. Illi etia͂
omnem repentinam mutationem periculosam di-
cunt. Receptum est & hoc perpetuum otium bonę
valetudini maxime aduersari, cõtra mediocre exer
citium summo esse præsidio. Golenus inquit, ma-
ximum est malum ad sanitatis custodiam profun-
da corporis quies, sicut & maximum bonum mode
rata motio. De somno, qñ is capessendus, & qua͂tus
abũde Paulus docet, & quæ recte aditũ eum seque͂-
tur cõmoda ostendit. Meridianum omnes da͂nant.
His qui tristioris sunt naturę, aut curis lacerantur,
accersendam aliunde lætitiam medici magnopere
putant, & exhilarandam mentem, ac leuanda͂ ani-
mi grauitatem, Sonorum suauitate cogitatio abi-
genda est Paulus inquit. Qui sanus est, & suæ spon-
tis, Celsus ait, neq; medico debet, neq; alipta egere.
Quod vt probo, & eos qui optime valent nulli se
magnopere viuendi normæ deuincire volo. Ita his
qui aliquando laborauerunt, aut corpora habent
morborum iniuriis obnoxia, aut istiusmodi sequun
tur vitæ genus, in quo non facile tueri sanitatem
possint, opus esse quadam vitæ regula multũ cen-
seo. Galenus monuit, nequaquam superfluam esse
viuẽdi legem. Dieta enim inquit medicina est. Atq;
hæc habui optime pater, optime princeps, quæ in

rem propositam, aut me experto, aut aliis erudien-
tibus, mutis præsertim magistris, & his qui pericu-
lum fecerunt & ipsi, conducere putaui. Quæ ita cel
situdini tuæ conscripsi, vt non vellem his quidem
vti te, faxit hoc enim seruator Christus, ne vnquã
debeas, sed vt in tua hæc aula essent, omnium ne-
cessitati exposita, quorum iudicium a Stromero
exiges tu, quod præfatus sum. Iam hæc vidit qui
me viuit in nonnullis, alter tuus medicus Grego
rius Coppus, sed obiter cum ab illo properarem.
Moguntiam, vbi negotium erat mihi. Quod si con-
tigisset, tũc in aula esse me (tu in Saxonibus aberas
enim) cautius omnia tractassemus, & accuratius cõ
fectam rem exhibuissemus. Nunc vtcunque excidit,
boni consule. Ipse quidem offerens, quia Saturna-
litium hoc nouo ineũte anno munus esse volui, an-
num tibi præcor faustum fortunatumque, sed cuius
fortuna, ita tibi exanimo cedat, vt citra inuidiam
fuisse comperiatur. Vale optime, dignissime, pien-
tissime, maxime præsul, ac diu nobis ĩcolumis esto.
Mogontiæ suprema imposita manu.

VLRICHI DE HVTTEN EQVI.
Libri de Guaiaco & Morbo Gallico
finis, quod felix faustumque sit.

# PAVLVS RI-
## CIVS MEDICVS VLRICHO
de Hutten Equ. Salutem.

QVantum iucundo hesternæ noctis epulo, apud ſympoſiarchen noſtrum Chunradum Peutinger, vnicum literarum pariter ac lite/ratorum alumnum, oblectamenti acceperim facile mi Huttene perpendes, ſi eorum, quæ longa tunc diſceptationis ſerie commentati ſumus epilogum tecum feceris. De celſo ſiquidem, & ſummo empi/rei globi cacumine, ad abyſſum pœne, & Stygias vſq; vndas ſermonem noſtrum deuoluimus. Cunq; de arcano, & ineffabili Pauli ad cœlum raptu, ſer/mocinandi exordium ſumpſiſſemus, in illud tandē admirādum, & prope diuinum Guaiacani ligni do/num, noſtra finiebat oratio, cum interim de Eraſ/mo Roterodamo fido Mercurii comite & Capnio ne terreſtri Saturni oraculo dulcia & eorum laudis plena miſceremus colloquia. Cæterum cū per mul/ta, & quæ longe exactiora requirunt examina, tūc inextricata ſententiaq; ancipiti, relinqueremus, quorum perſcrutationem, ne de Tantali fonte bi/bere, & nunquam ſatis, vt aiunt, inuētum Oſyrim quærere, hortari te videar, omnia ea ſilentio nunc inuoluo, nihil iſtiuſmodi retexens. Vnum dūtaxat, quo longam ſympoſito noſtro funem abſcidimus, cum Guaiacanum lignum tuo nō minus graui, quā dulci lacteoq; decorari eloquio velim, nunc repe/to. Nec tu humile id, aut laude tua inferius dixeris, quod miro ſane modo, & vltra pœne medicinæ fa/cultatem innumeris vt noſti mortalibus ſqualida,

horrendaq; Gallicarũ ( vt quidam vocãt) pustula-
rum lue affectis, & prope cõsumptis, facile tutumq;
præstitit refugium. Quodq; non solũ corporis emẽ
dat, ac temperat vires, verum & mentis tergit aciẽ:
eamq; in summa contemplationis specula, vti nu-
mine arreptam reponit. Verum age vir strenue, age
quæso, & quia non piguit, summe illustrem & ma-
xime venerandum principem, herumq; meum car-
dinalem Gurcensem, primum & omni quidem so-
lertia, vt est omnium solertissimus, ac pia ac mul-
torum salutem indagine, de abstrusis pœne, ac in
viis Spagnolæ latebris, Germanorum & totius fe-
re Europæ gentibus, notum ac expositum facere,
te quoq; non pudeat, illum ipsum tantæ rei autho-
rem, facundo stili tui prosequi munere. Vt quod te
tam facile, tam suauiter diuturna vitæ incolumita-
te donauit, quandoquidem fas id est, perpetuo fru-
giferum aliquid Panegyricæ oratiuncule ac lau-
dandæ laudis tuę præmium tibi extorqueat, Opti-
me vale Augustæ IIII. Idus Nouembris.

# VLRICHVS DE HVTTEN EQVES GERmanus Paulo Ricio Cæsaria Medicina Salutem.

Epistolam tuam legi doctissime Rici, in qua recte mones de Guaiaco illustrando, In quo dubitare nemo debet, quin hoc mereatř res ipsa. Verum ego an possum: hoc in ambiguo est. Experior tamen: & tuo iussu: & mea gratulatione: seruatus ac mihi redditur Guaiaci ope. Quod annectis vero de Cardinale Gurcensi: fieri non potest: vt illi dedicem labores meos. Non quia nolim vel cucurbitam laudare si tu postules: aut ille non mereatur: sed quia ingratum illi futurum scio: a me quicquid acceperit. Nescio qua aut illius opinione: aut mea fortuna. Scio non facile credis: quod scribam, soles tu enim dicere literas amare illum & ingenia complecti: scribã tamen: & nisi omnia fallant persuadebo etiam. Anno ab hinc sexto: cum Bononiæ scholasticus agerem: atq; ille legatus ad Iulium secundũ Cæsaris Maximiliani esset: & in eo itinere Boniam accessisset: rogatus sum a Germanis ibi: quãdoquidem carminibus & orationibus occurrerent Cæsaris legato Itali multi: ne videretur ex Germanis item potuisse hoc neminem: aliquid & ipse conscriberẽ: quod illi offerretur. Parui obsecutus sum: Panegyricum lusi. In membranis conscriptus libellus est: & purpura indutus: at deaurata frons Titulus minio: reliqua vt potuerunt exculta. Tum ille, quid? Non possum dicere aliud: contempsit munus meum, Flagitaui haud multo post: quia in maximis

summorum principum negociis versari scirem: ma/ gnis vsus amicorum intercessionibus: adscribi in il/ lius comitatum. Sed neq; impetraui hoc: neq; me ille: cum militiæ agerem: summa cũ inopia: ac ante ipsius oculos sæpe obambularem: aut salutatione: aut respectu dignatus est. Tantum absuit: hono/ rem vt inuicẽ haberet: sic de se merito. Huic tu vis libros meos adscribi? aut hunc me voles ornare? præsertim cum hoc ille non postulet: vt qui domi suæ habeat: qui hoc faciũt: illum in primis Bartho/ linum: conuentum Augustensem qui descripsit vbi tantum illum effert: vt non modicum aliis detra/ hat. Me quidem suum appellat inibi: ratus sic fore non vt sentiam occultum quendam morsum. Quã/ quam non ignorare debes tu: ita mihi placere si me suum dicet Bartholinus: vt interim non displiceat: sinistre in me quod fit: aut Italice quod fit: Sed de/ sinam plura. Tu quod facis: inter medendum Gua/ iaci naturam omnibus: vt ita dicam: vestigiis inqui re. Ego quidem vt voluisti quæ iam explorata ha/ bebamus: ea in literas retuli. Tu adde quę experiẽ/ tia cognosces: ac Huttenum ama: amantem te mi/ rifice: Augustæ Idibus Nouembris.

AN. M. D. XIX.

VVLP. ANGVSTVS LECTORI S.

ANtigonus sæua quondã tempestate iactatus, in eadẽ naue secum quũ suos omnes habuisset præcepisse liberis dicitur, vt & ipsi meminissent & ita posteris proderent, ne quis cũ tota gente simul in rebus dubiis periclitari auderet. Huius etiã memor præcepti Philippus Aemũ montẽ ascensurus alterũ ex filiis nõ sine dissimulatione casus aleæ difficillimi in Macedoniã ablegauit. Eodẽ apophthegmate iãdudũ Huttenũ in militiã proficiscentẽ admonui, vt fœtũ recentẽ a se editũ librum hunc, de Guaiaci medicina, officinæ, nostræ in mille partus effusuræ cõmitteret, non tã persuasi quã pœne extorsi. Quẽ alioqui, ipse sagatior Emendaturus si licuisset erat. Tamẽ quãtũ penuria tẽporis patiebaẽ vnũ vel alterũ cũ epistola, qua principi nostro dicatus est liber, caput vna legẽdo perstrinximus, quod admodũ mihi q̃ sal necessariũ fuisse videtur. Amanuensis quippe eius parũ literatus, qui trãscribẽdo auxilio esse debebat, omnes ꝓpe versus (orthographiã taceo, qua ille nunquã ratione aliqua peccare potest) corrupit, & me nõ in morã solũ, sed in maximã etiã difficultatẽ cõiecit, æmulatus tamẽ vtcũq; sum, Huttenicã editionẽ primariã, ne interim studiosis memoria authoris, ac veteri & grauissimo morbo remedium salutare, hoc nouo, qualiscunq; est, libro deesset. At, Omnia tum melius cum venerit ipse canemus. Vale.

CAPITVM SERIES HVIVS LIBRI.



Venetiis per Ioannem Patauinum, & Venturinum de Ruffinellis. Anno domini
M D XXXV.



# MORBI GALLICI NOVVM AC VTILISsimum Opusculum quo vera & omnimoda eius cura percipi potest Petro Andrea Mattheolo Senē. Doct. ac Medico præstantissimo auctore.



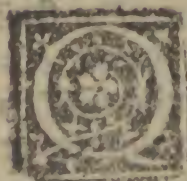
L

## AVCTORIS CARMEN AD LECTOREM.

Nunc Phœbum testor cum nato scilicet anguis
Qui factus, Romam multicolor petiit,
Et diuos, diuasq; simul, quis cura medendi
Sancta fuit, Lumen testor, & Astra poli,
Herbiferos Montes testor, Valles quoq; p quas
Vecta colubrorum pectore Colchis erat.
Infernas testor pariter styga, tartara, & vndas,
Testor Plutonem, teq; Triceps Hecate,
Quod scripta hęc alta veniunt a mēte, sereno
Quę (precor) & vigili non sine corde legas,
Nec sola, totum, lustrata parte tenere
Ordine, ni cernas singula, posse puta,
Singula amice vide, referantur prima secūdis,
Constans si fueris, deniq; doctus eris,
Deniq; doctus eris, morbū detrudere mēbris,
Quem Phębo, & nato testibus explicui.

FINIS.

# REVERRRNDISSIMO IN CHRI-
## ſto Patri. S. R. E. Tituli Sancti Stephani in Cœlio Monte Præſbytero Cardinali Illu-ſtriſſimoq; Tridentino Principi Domi-no. D. Bernardo Cleſio ſupremo Regis Ferdinandi Cancellario.
Petrus Andreas Matthæolus Senenſis humilis ſeruulus Medicorum minimus.
S. P. D.



Vamquam inter tot ac tantos bellorũ tumultus, qui ſunt ab imaniſſimo Turcarum tyranno, nequiſſimiſq; Chriſti cultoribus, credi par eſt, nihil ocii penè dignationi tuę ſupereſſe cognoſcendis iis noſtris, vtpoteq; rebus omnibus agendis, diſtribuendis, aut inchoandis deſideretur. Tamen & virtus eius, & ingenium quibus nihil addi poteſt, cohortati ſunt, ne officio nunc etiam (quamuis exilis admodum) deeſſem, nam profecto, quod mallẽ, nihil eſſet, quam tantum mihi a diis immortalibus nunc gratiæ impartiri, qui maioribus induſtria, memoria, ingenio, doctrina præditus poſſem nõnulla expectatione aures tam elegãtes morari, a quibus eximiis donis cœleſtibus cum fato interdictũ mihi quodãmodo fuerit nequeo tamen temperare, quominus quicquid, quo mea erga te Mæcenas prçclare ſeruitus (iam diu obnoxia indicetur) id totũ conferã, memor ſolere mortales, quo propius Diis aſpirent, eo magis animum munus aliquod deferentis ſatis antea perſpectum amplecti, nõ autem res oblatas perpendere. Quippe quoniã Deus Opt. Max. præ auro fulgentiori pia tura non ſpernit, nec de-

ſpectius habet, q̄ pauperrima Baucis obtulerit, q̄ q̄ Cræſus donauerit. Talia cogitanti mihi, veteraq; cum recentioribus animo coniungenti ſubibat etiam recordatio nihil a quopiam expectari maius debere, q̄ vires eius poſſint præſtare. Præterea Dinocratem memoria tenebam apud Alexandrū Macedonem, qui rebus egregie geſtis magni cognomē inuenit, mediocri Architectura, quę cum noſtra diſciplina ne quidem cōferri debet, gratioſum fuiſſe, nec minus eadem. C. Vitruuium Veronenſem gratiam Cæſaris Auguſti cōmeruiſſe. Quibus exēplis ſperabam ei quoq; non ingratum laborem noſtrū fore. Qui nullum munuſculum a virtute procedens vnquam fuerit aſpernatus. Cuius & in bellicis, & in ciuilibus negociis tanta ſemper effulſerit virtus, vt eundem merito non ſolum altrix bonorum ſtudiorum Italia, ſed exteræ gentes etiam ſuſpiciant, Infimi adorent. Reges foueant. Sed laudes tanti viri ſigillatim cōnumerare, nec mei ingenii eſt onus, nec tempus id poſtulat, qua propter ad Medicinā quā profitemur hoc libello deflectat oratio. Falſo quæritur Cicero Quæſt. Tuſculanarum libro tantas enim eſſe Medicinę Laudes, vt eius Auctores inter Deos immortaleis cōnumerare Priſci non dubitarint. Philoſophiam vero caput, fonteq; virtutum, tantum abeſſe, vt digne laudetur, vt obtrectatores etiam nacta fuerit. Nam quāuis Philoſophiam non vituperauerim, tantum tamen mea ſentētia ars excellit Medendi, vt ſine ea nihil admodum quod ſenſu feratur, & ratione moueatur integrū diutius eſſe poſſe videatur, nam quomodo, qui ſe Philoſophos, & eſſe, & dici, nec minus videri volunt. Tempus terere ſyderibus contemplandis, veritate indaganda immorari, quæ conceperint animo poterunt præ-

esse, copiosæq; dicere sine integro auriũ oculorũq; sensu lingua præterea titubante? quibus omnibus conseruandis ars nostra non solum præsidium pro-mittit, sed affecta etiam sanat. Equidem quamuis animas pari virtute præditas corporibus nostris infundi facile dederim, quosdam tamen morbo cõ-tortos, auribus, oculisq; captos, hebetesq; tantisa-cio, vitam vt eorum mortemq; iuxta extimem, qui bus siqui fuerint inuenti qui valetudinem pristinã medicamentis, fomentisq; restituerint nonne Diis immortalibus pene sunt cõferendi? Quinetiã quos-dam Philosophiæ nimio studio comperi redactos eo, vt atrabile perciti penitus obmutuerint, & se-cordes habiti ludibrio cunctis fuerint, quos tamen Medicorum solertia breui valentes fecerit. Longũ esset exempla huiusmodi multa recensere, nec mi-nus in præsentia quã late pateat hæc scientia dice-re. Nam quis citra Musicen perfectus esse Medicus. Quis sine Dialecticæ nostrorum potest excellere? quis Astrorum penitus ignarus aut historiarum (prætereo Geometriam, consulto Philosophiæq; partem, quam Physicen dicũt ne scilicet nimis mul-ta nobis arrogare videar) iure sibi medicinam ven-dicet? Quo fit vt tam copiosa sit hæc scientia, tã varia, multiplexq; medicorum professio, tam mul-ta istius artis præcepta memoriæ prodita sint, vt nihil iis addi possit, nihil hodie præstãtius reperia-mus, quo circa huius statui minus cognita mortali-bus, necessariaq; quãplurimis (nam omnia quis pos-set?) in medium producere, Quæ res possit mihi di-gnationem vestram, cuius nomine fræta non dubi-tat in publicum prodire, per gratam facere, Quid affers dicet aliquis hac tua lucubratione? Morbo Gallico medicinã profiteor, quo capitalius nobis

euenire potuit nihil, in quem quamuis multi multa conscripserint, tantum tamen abest, vt iis remediis curati conualuerint, vt præclare actum secum existiment, si præter dolores, quibus subinde conflictātur, aliqui dentium supersint, quis possint cibum cōficere. Nec tamen aliis derogo, mihi quo plus arrogem, sed vt intelligat dignatio tua munus clientuli sui non vulgare futurum, Quod per otium legat, & me (vt facit) perpetuo foueat.

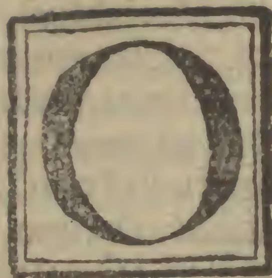
PRAEFATIO.



Vm valle quadam secreta, locisq; desertis ab omni sequestratū penitus medicorum conuictu fato me cōtinerem, censuissemq;, sicut olim Philoctetes, diutius in solitudine mihi permanendum, per hyemē nostræ disciplinæ memoriam literis propagare non alienū putaui, vt & nobis solatium, & lecturis pro virili vtilitatem pararemus, ne quando non solum vitæ in obscuro transactæ, sed etiam temporis amissi reddēda ratio foret, Nam dum tempus ferebat, & Herbæ, Arbores, Virgulta, cęteraq; id genus in collibus, pratis, & cōuallibus germinabant, quæ aliquid medicinæ conferre videbātur, ea consectabar, solatiiq; loco mihi tunc erat, hæc vacuum partim sub vmbra, vt flacescerent, collocare, partim æneis, & vitreis organis igne subdito in purissimas aquas redigere, Sicut ardente iā Syrio domi subtilissimæ naturæ liquorem summoq; precio cōparatos medicamentorū potus conficiebā. Longū esset Antidota, Collyria, Cataplasmata, quibus tunc insudabā, sigillatim cōnumerare. Nec ab industria vacuus Autūnus erat, per altissimos nāq; Mōtes sedulo gradu radices vtriusq;

Veratri, quod Helleborũ Græci dicunt, Dictamiq́ Bezoardici perscrutabar, Herbarũq́ ferme omniũ, quarũ apud Medicos nomẽ est celebre, passim gramina radicitus extirpabã, Nec minus prout occasio se se ingerebat & abietis oleũ summo odore ꝑditũ, vulneribusq́ conglutinãdis aptissimũ, & ex Larice cũ Agaricũ, tum gũmi liquidum, ex quibus summa male habẽtibus Medicina salutẽ promittit colligebã. Nunc vero cũ Hyems in Autũni locũ successerit, per brumã, qd aliud agẽdũ supest, quã, quæ a diuersis actoribus de medicina tradita fuerint, memorię cõmẽdare, siue aliquid scribere? Sed cogitãti mihi aliũde mortuorũ memoriã minime pendere, nisi ex monimẽtis literarũ, dubius distrahebatur animus, Cõmẽtaria ne cõscribere in eminẽtissimos medicinæ ꝑfessores, an aliqd meo Marte cudere deberẽ, nec sane qd potius eẽt ꝑstãdũ suppetebat, nã primũ satis vulgare videbatur, ab altero deterrebat negocii magnitudo, Quæ dũ egomet mecũ disquiro, forte fortuna in manus icíderũt quædã de morbo, quẽ Gallicũ dicũt, a Neotericis conscripta, qbus cũ multa mihi cõperta adiíci, & pleraq́ meliora fieri posse viderent, accepissemq́ iã calamũ exaratur⁹ opusculũ, qđ meo iudicio posset non nihil laborãtibus opis afferre Franciscus Aliger ꝑsto fuit, in quo ꝑter fidẽ, mirificãq́ in me animi iductionẽ, sũma inerat comitas, Mutua igiť data acceptaq́ salute, ꝯfectisq́ trib⁹, aut q̃tuor spatiis in tepidario sedimus, vbi post familiarẽ sermonẽ friget, Frãciscus huc euasit. FRAN. Et otiũ tuũ, & hyemis solitudo hortanť, vt te ꝑ sũma iter nos bñuolẽtia, qđ iã dudũ cõcupierã, sed pudore pene sub rustico deterrit⁹ nõ audebã te tot alioq negotiis districtũ diutius iterpellare, nũc obtestor, de morbo Gallico diligenter vt disseras,

Nam hæc opuſcula, quæ circumferuntur potius ali quando infirmitatem, quam ſanitatem patiẽtibus exhibent, quæ quidem tanquam deterrima deteſtor, Nec me hercule iniuria, Quid etenim præter ſuffitus illinitioneſq; viui Argẽti (extinctum, quod viuum eſt, dicunt) quibus mea ſentẽtia nihil eſt deterius, in ſe habent? A te vero cum primis originẽ, cauſam cognationem principium, qualitatem prędicti mali, deinde victum abſtinentiam, quam ſuſtinere debeat affectus, tum potiones, medicamenta, pharmaca, fomenta, quibus huiuſmodi noxa fere plerũq; ſolet expugnari deſidero, nulla alia de cauſa niſi, vt vbi primum talia fuero diligenter expiſcatus, tanquam planus improbiſſimus ſecundarũ partium ſtatim primarũ fiam, Proinde vide quid agas, Hæc te prius ſcire volui, ne poſtea dicas non prædictum. ANDREAS. Bene profecto & ex vſu noſtro id ſermonis nunc incidit, quippe de iis me percunctaris, quæ iam dudum ſcribere conceperã animo, calcaria igitur equo ſponte currenti (vt aiunt) addidiſti, nam quod tu perplexe minitaris poſtea videro, quãuis (vere dicam) nimium oneris nobis imponis, quaſi vero cæteros in hac cura medicos excellamus. Tu quidem mi Franciſce, qui tãtum mihi tribuis, quantum ego nec agnoſco, nec poſtulo, facis amice, Tametſi vellem aliquando cõfore, quod credis eſſe, aut futurum breui ſperas, Sed certe (ingenue dicam quod ſentio) nihil in me video ſigni, quo poſſim quandoq; id futurum mihi promittere. Sed de his hactenus. Verum antea quam ii ſermones ſe altius efferant, vt viua tantũ Veritas cœleſtis ſpiritus gratia ore noſtro proferatur in lucẽ imprimis Deo Optimo Maximo inuocato colloqui incipiamus.


MNIPOTENS PATER (vt Hesiodus) antiquorũ peruicatiam perspiciẽs Pandoram cũ dolio malis referto terris imisit, Denuo memoria patrũ, vt incffrenatam mortaliũ luxuriam debitis afficeret pœnis, aut propositis cõtineret suppliciis, morbo quem Gallicũ vocamus, Italiam bellorum procellis concussam cõfecit, qui postea contagione vulgatus est. Quidam Deo, cũ sit summa bonitas, mala tribui non debere contendunt, proinde gentium colluuione aerem infectum producunt, Habes originem, nunc causam cognosce, de qua Medicorum præstantissimo cuiq; diuersa sententia est, vt nõ possis, quis vero propius accesserit, facile coniicere, Quippe quoniam Philosophantes pleriq; in Saturni, Martisq; aspectum cũ retrograda Venere causam coniiciunt, Cuius coniunctionis tanta fuerit malitia, vt non immerito morbus inde processisse sit visus, Fuere, qui corruptum cœli tractum sanguinem in atrambilem conuertentem causati fuerint. Nonnulli Morbum Gallos, cum per montem Saluium iter facerent, a fœminis leprosis per coitum primitus contraxisse, eorũ postea intemperantia atrambilem pituitamq; procurante memoriæ prodiderunt. Inde putarunt medicinam pleriq; profitentes malum Elephantię nõ absimile. Qui Corneli Celsi, Galeni Pauliq; Aeginete sententiis videbantur inniti, Nonnulli melancholicos Varos, quos etiam morbillos dicunt, aut malum mortuum dixerũt. Nos enim multis, eisdẽq; potentioribus argumentis conuincemus hunc morbum ab Elephantia plurimum distare. Cæterum morbillos melancholicos, siue malum mortuum,

quis sanæ mentis dixerit, qui nouerit Morbũ Gal-
licum sæuas neruorum distentiones, iuncturarum
dolores, ossium putrescentium corruptiones, & vl-
cera sequi malignitatis supremę? Quibus omnibus
sane conuincitur, nobis accessisse ęgritudinẽ nouã.
FRAN. Agis perplexe mecum, tardiusculus sum,
quamobrem cum hæc abs te differi verbosius ve-
lim, tum illud imprimis, quod minus ẽ triuiale, qui-
bus. s. signis Medicus ille, qui laborantem sit susce-
pturus, hunc morbũ a sanguine, aut a bili, aut a pi-
tuita, aut ab atrabili cognoscet procedere, quoniã
mihi satis compertũ est a quatuor humoribus hunc
foueri posse. ANDRE. Recte tu quidem Frãcisce,
& vere, neq; enim ab isto morbo, ni ita eẽt, vt dixti,
tanta contagio, tãta nobis impenderẽt mala, Quo-
quo te verteris, hæc noxa præsto est, nullo pacto
excluditur, semper intẽpestiua, semper molesta est,
Verum tibi mos geratur. Nõnullos plerũq; vidimus
pustulis, & tuberculis exilibus subrubeis totũ cor-
pus asperſum gerentes, quibus sub Alis, & in ingui-
nibus, abscessus corporis turbinati quadã maligni-
tate subito emerserunt. Quod Galenus cum a san-
guine, tum a bile fieri credidit his verbis. vi. Apho.
libro, Sublimiores pustulæ, atq; tubercula ab hu-
more calidiore generãtur, Hæc ille. Sed is Morb⁹,
cũ a sanguine fouetur, humoris benignitate leuiori-
bus curatur remediis, Sũt, qui maculas tãtũ rubeas
in luteũ tendẽtes colorẽ mõstrauerint, qbus & i fau-
cibus, & circa pubẽ, nũc Erisipela, nũc Persic⁹ Ignis,
& Phthyriasis noua quadã specie se efferant, Ii fere
biliosi circa frõtẽ dolore cõflictãtur. Pituitæ vero,
& atræbilis signa sunt, dolor in occipite, distentio
neruorũ, crurũ vexatio, liuẽtes, & verrucosę suppu-
rationes, e Gypso præterea concretis nodis affe-

cti nocte magis, q̃ die torquentur, vnde non abnue rim morbum Gallicum a quocunq; foueri humore, præsertim cum viderimus omnes species Apostematum, cutisq; exulcerationis, & malorũ vlcerum ab expertis Chirurgicis, eisdemq; doctissimis viris, eorũdem monumentis annotatæ, huic complicari, quibus rarius, aut nunq̃ fortasse remedia monumẽtis lr̃arũ pdita gallica malignitate ꝯtulerunt. Oĩa itaq; (vt vno verbo dicã) morborũ genera, q̃ a Medicis describũtur, pñt cũ Gallico cõcurrere, tm̃ etenim inest virus, vt vbi primũ iecur occupauerit, mortales illico in morbos paratos fieri detrudat. Si qđ etiã corpus occupauerit, infeceritue aliqua ægritudine prius imbutũ, in suã malitiã breui ꝯuertit eã, vt scelerũ multitudine nobis tã virulentã pestẽ diris imissam nõ imerito videar dixisse. Sed nũc qđ pollicitus sum. Nõnulli medicinæ interpraetes, nõ cõtẽnẽdi tẽpestate nostra, pluribus priscorũ monumentis innixi morbũ Gallicum esse Elephãtiam omnino voluerũt. Quorũ sẽntẽtiæ nõ accedẽtes dicimus testimonio eorum, qui de Elephantia cõscripserint semper ex ea pedes ægrotantium intumescere, Celsus etenim iis verbis vtitur, sũma eius cutis inęquabiliter crassa, tenuis, dura, mollisq; quasi squamis quibusdã exasperatur, corpus emacrescit, & pedes intumescunt, Galenus etiã de medicis diffinitionibus sic autumat, Elephas est affectus, qui cutem crassam, & inæqualem reddit, tum colorẽ liuidũ in albo oculorũ facit, ex edũtur pedũ, manuũq; summæ partes, sanies defluit liuida, & male olens. Plinius etiã libro. xxvi. cap. primo naturalis historiæ sic. Diximus Elephantiasim ante Põpei Magni ętatẽ nõ accidisse in Italia, & ipsam a facie sępe incipiẽtẽ, in nare prio veluti lẽticula, mox inualescẽ-

te per totum corpus, maculosa, variis coloribus, & inæquali cute, alibi crassa, alibi tenui, dura ceu scabie aspera, ad postremum vero nigrescente, & ad ossa carnem apprimente, intumescentibus digitis in pedibus manibusq;, Hæc æquidem dicta si recte perpendimus, maximum discrimẽ inter hos innuũt, cum dicant, quod summa cutis est inæquabiliter crassa tenuisq;. Quod morbo Gallico laborãtibus fere non euenit, nam quamuis sint tubercula, pustulæue in corpore fere toto, sũma tamen cutis æqualis apparet. Addunt Elephantiam prope nates semper oriri, at Gallicus colem, testiculosq; quamprimum infestat. Postremo Elephantiaci maximos in pedibus patiuntur tumores, sicut etiã pedum, manuumq; summe partes exeduntur, at in Gallicis secus est. FRAN. Quid tu hæc mihi? quasi vero cũ imperitissimis rerum omnium sermonem habeas, nam quotus quisq; est, qui tibi talia differenti tacitus assentiatur? Verum vt ad me redeam, quod ex auctoritatibus veterum persuadere conaris, aliter esse experientia compertum habeo, Romæ dum essem, nonnullos vidi turbæ prætereuntium expositos in Aurelio Ponte, iuxta Molẽ Hadriani, Morbo Gallico màle affectos manibus exesis, naribusq; tum detritis omnibus articulis, inæquali summa cute, quo fit, vt aut hunc morbum Gallicum nõ fuisse dicas, aut Elephantiam Gallicum morbum fatearis præter sententiam. ANDR. Noli tam superbe ne dicam sub absurde, dicentem compellare, cum tu si recte memoria teneo, superius cum omnibus humoribus conglutinari, ego cum omnibus ægritudinibus habere cognationem dixerimus, Quod cũ ita sit, qui fieri potest, vt annuat, Elephantiam, pedum potius q̃ aliarum corporis partium malum?

Quod si superioribus verbis parum credideris, adducam Galenũ ad Glauconem libro.ii.cap.de Cancro talia dicentem, sæpius Cancer ad varices decurrit, & quandoq; ad cutim vniuersam expellitur, fitq; is morbus, quem Elephantem nominãt, Quid igitur obstat, cur non iis Gallicis, quos adduxisti, tum humoris admistione melancholici, tum Medicorum præterea negligentia, Elephantia accesserit? Quin etiam Auicenna.iii.sui Canonis, Elephãtia ait, est additio in pedibus secundum modũ, qui accidit in venis Varicum, Item Rasis in libro diuisionum sic, Elephantia accidit in pede, & crure, ita quod quando confirmatur non habet curationem subsequitur iis Auenzoar, Dicitur Elephantia quia taliter disponuntur pedes, vt assimilentur pedibus vel tibiis Elephantis, Causas autem eiusmodi ęgritudinis paucis.vi.Aphor.lib.cõmẽ.xxi.aperuit Gale.cum dicit, Varix autem est, cũ venæ latiores fiũt in coxis, & cruribus, Quod ex crasso, & melancholico humore contingit. FRAN. Hoc me iudice nihil ad rem, nam Galenus, de Varicibus tantum, nõ de Elephantia loquitur. ANDR. Sat tibi erit audire Auicẽnam, Gale.interpretem asserentẽ.iii.Can. Elephantiam esse in pedibus augmentum, secundũ modum, qui accidit in venis Varicũ, quod non aliter a Galeno superius percipi videtur, cum dicit, fitq; is morbus, quem Elephantem nominant. Eiusdem sunt sententiæ neotericorum pleriq;, quorum rationes pluribus explicare longum foret, Elephãtia igitur cum in cruribus, & pedibus plerũq; versetur, & morbus Gallicus cum in pudibundis particulis, tum deinde per totum corpus emergat, Idẽ esse non possunt, Non tamen inficias eo, Gallicum morbum Elephantiæ accedere posse, sicut etiam

contra. Nam secundum Galenum Elephantię duæ sunt species, cum enim asserit Cancrum ad varices decurrere, pedum Elephantiam excitare comprehendit, cum vero ad cutim vniuersam, Elephantiã in toto corpore, quam ab Arabia Auctores Leprã appellant, Verum cum ab eisdem causis, atq; humoribus non minus vna, q̃ alia eueniat: de his tecũ indifferenter sum locutus, Nam de ægritudinum nominibus paruum curandum censemus (vt Galenus) cum aderit morborum bona curandi ratio. Isach enim in suo Viatico: Constãtinus ac plerią; alii excellentiores vnam tantũ lepræ spẽm Elephantiam dixerunt: cũ quatuor lepre a quatuor humoribus ingruant. Prima causatur ex sanguine cõbusto: quę alopetia dicitur. Secunda a Pituita corrupta nõ ab similis Tyri serpentis: a quo nomen accepit: excoriationi. Tertia ex bile cõbusta fit leonina calidior aliis oris distinctionẽ terribilẽ tanquã faciẽ leonis efficiens. Quarta & vltima ab atrabili: qua cũ ęgrotantium crura ad Elephantiũ speciẽ tumeant: Elephantia dicitur. Quibus liquido patet Elephantię duas esse species. Aegritudinẽ scilicet pedũ peculiarem: tum etiã Leprã: de qua Plinius & Celsus dixerunt: Quia cum ista cõplicantur maculæ per totũ corpus: ossa corrũpunt: & articuli decidunt. Ideoq; bene Gale. Exedũtur ex ea manuũ: pedũq; summæ partes: Quamobrem liquido patet cum vnaquaq; Elephãtia manuũ: pedumq; tumorem articulorũq; casum complicari: ac alterã in cruribus: & pedibus, alterã prope nares oriri: Non igitur recte morbum Gallicum Elephantiam dixerimus. FRAN. Cogor auctoritatibus: rationibusq;: q̃s attulisti mihi: omnino assentiri: Quo fit: vt te facile patiar isto modo differentem, AND. Atqui res maxima agitur: quæ

plutibus indigeat auctoribus:neq; mihi tantũ tecũ esse sermonem iudico:volo igitur: vt se se efferãt ii sermones nostri:quamobrẽ me pluribus ratiocinã/tem feras:Nunc:vt ad rem redeam:Rasis libro diuisionum. Quando ait cum Elephantia magnificantur eminentiæ non recipit curationem. Item Almãsoris nono:hæc passio postquã inueterata fuerit:ad sanitatem omnino redigi non potest: cui astipulatur Auic.inquiens Elephantiã malignam esse:quæ parum sanescit:& oportet:vt dimittatur cum dispositione sua. Quibus omnibus cum sit comprobatum inueteratum Elephantiacum nullis medicamentis sanescere: liquido patet Gallicum ab hoc plurimũ discrepare:vtpote qui tam vetus: q̃ recens a nobis recte curetur. FRAN. Confundis:me iudice:orationem:neq; possum recte conicere:an de Elephantia Arabum: an Græcorum loquaris. AN. De vtraq; profecto mi Francisce loquor: neq; Arabum: neq; Græcorum morbum Gallicum esse Elephantiam puto. FRAN. Cur igitur Gal.xi.de simplici medicina cap.de carne:quem Elephantia iam dudũ torserat:haustu vini:in quo forte fortuna Vipera quędam vitã cũ morte cõmutauerat: diebus caniculæ curatum fuisse memoria prodidit:cũ tu inueteratũ Elephantiacũ:nullis medicamentis sanescere cõtendas? AN. Hoc totũ nihil ad me. Quippe quod asserit:prodigii loco habet. Nã Gal.idẽ lib.ii.ad Glauconẽ videt aliter sentire cũ dicit:Vipas ẽt decoctas ex oleo:sale aspsas modico:p inde ac Anguillas in cibũ recte dabis:q̃ morbi initio oĩa tẽtabis. Quippe inueterata Elephãtiã: radicibusq; innixã reprimes potius q̃ curabis: Iterũ. vi. Apho. comẽ. xlvii. inqt. In altero Elephantẽ inchoãte:primo p venę sectionem: & purgationem se curasse: & singulis deinde

annis hunc purgasse vna tantum purgatione, qua tamen ommissa statim morbum reddiuiuum fuisse, Nos autem plerosq; a morbo Gallico, tum recẽter contracto, tum cum malis, perniciosisq; accidentibus inueterato curauimus, qui postquã conualuerunt purgatiuam potionem nunquam acceperunt, Et iis tamen nequaquam morbi accidens aliquod reddiuiuum fuit, Quo argumento istorum morborum differentia aperte conijcitur, nec hoc tantum dixisse sufficit: alia est addenda ratio Galeni aucto ritate nixa: qui libro de tumoribus asserit: Elephãtiam a melancholico sanguine in atrambilem temporis interuallo conuerti: Cuius os fœtidum argumentum fuerit: & horribilitas in vultu: Morbus igitur Gallicus cum a quocunq; humore defluat: & Elephantia fit tantum sanguinis melancholici: longe ab eo diuersa comprobatur. Et quoniã præmissimus medicorum multorum sententia: morbũ quẽ Gallicum dicunt: cum pituita: & atrabile tantũ habere consortia: propterea multi ab eiusmodi morbo non emergunt: quippe quoniam sanguineus humor aliter: quam biliosus curatur: & discrepat in curatione Pituita ab atrabili: vt inferius docebimus: nam si biliosum: & melancholicum iisdem medicamentis: quibus sanguineum: & quẽ Pituita male habet curaueris: aggressi fuerimus: magis mortẽ quam valetudinem promittemus, Quod non nullorum Empericorum vno Pharmaco omnes homines curantium inscitia: siue dementia potius deprehenditur: teste Galeno: qui primo Aphorismorum sic ait: Quod si aliorum humorum fiat euacuatio: & non eorum qui corpora nostra molestant: contrarium euenit: neq; enim confert: & grauiter ferũt Quamobrem morborum causas altius inuestigandas recte

das recte patet, Quod asserit idem Galenus primo Aphoris. libro, Morbos ait imprimis maxima diligentia indagandos, quoniam si recte coniiciantur, quæ sit adhibenda proprie medela, facile coniiciemus. FRAN. Bene sane, & ex sententia dixisti, quo fit, vt non possim, istorum non detestari iudicium, qui nunquam se satis euasisse vim morbi ducũt, nisi in Empericorum manus inciderint, Qui nullo discrimine ætatis, habitudinis, sexus eodem medicamento mortales curãt, siue potius vrũt. ANDR. Quod minitaris, non est absurdum, nam & eiusmodi hominum genus, ea promittunt se præstaturos, quæ vnquam ne somniarunt quidem, ne dum præstiterint, paucis pecuniis conducuntur, Est etenim tanta morbi malitia, graue olentia, contagiosa vis, vt non iniuria medici, quorum existimationem plurimi faciunt, id empericis cõdonent, idest tonsoribus, iudeis, & circũforaneis pharmacopolis nihil omnino purgationis agnoscentibus, præter vnam Coloquintidam, quam vt filiolam semper amplexantur. Sed ad propositum reuertamur, memoria teneo nõ nullos me legisse, qui morbũ gallicum Pituitæ tantum dixerint complicari, Idq; astruere non dubitarunt hoc argumento. Hominem quendam defunctũ membratim inciderant, cuius iuncturis magna vis Pituitæ suberat, Quod quamuis dederim fuisse, nihil est tamen, nam præmissimus cum quo vis humorum Gallicum morbum conglutinari, Huic igitur cum multa laborasset Pituita viuens, quæ suapte natura ad iuncturas semper defluit, mortuo id euenisse non est mirum, Nam Galenus. vi. Apho. Semper, inquit, in articulis compagibusq; humor pituitosus aceruatur, quem Mucorem appellant, Quod si dixissent ex viginti incisis eodem morbo confe-

ctis hæc omnibus apparuiſſe ſigna, ſatis apud me ponderis haberet. At ego dum eſſem Romæ a ſancti ſpiritus diuerſorio curationi ægrotantium conductus, Mecũq; eſſet Bernardinus Hyſpanus, Bartholomeuſq; quem noueras, ad Zenodochiũ incurabilium ſancti Iacobi ſæpius acceſſimus, vbi multos morbo Gallico iam defunctos articulatim obtruncauimus, ex quibus pleroſq;, nulla penitus inuẽta pituita deprehẽdimus, Sed vt procedat oratio, ſub idem fere tempus Ligno, quod indicum dicunt, iis prudentiores medici temere medebãtur. Quod meo iudicio, experiẽtia magis q̃ ratione procedebat. Nam lignum, vt inferius explanabimus, biliosis & melãcholicis minime competit, cum ſanguineis, & flegmaticis, maxime cõueniat, Gal. vi. Apho. ſic dicente, Carnes habentibus humidas famẽ adhibere cõuenit, fames enim exſiccat corpora, Vnde nec audiendi ſunt a Germania Medici, qui morborum generibus fere cunctis, hoc ex aqua decocto medẽtur, Nam apud Germanos apprime ventri deditos, plerũq; q͏̃ hoc curæ genus ſucceſſerit, non eſt mirũ, cum cuncti eorum morbi fere ventris indulgentia eueniant. Verũ quod ſupereſt videamus. Hunc morbum ætate patrum, ſicut diximus, irrepſiſſe cõſtat, nec miremur, cum ſæpe alias in aliis morbis idem vſu euenerit. Nam plinius. xxvi. natur. hiſtoriȩ cap. primo, Senſit, inquit, & facies hominuȝ nouos, omniq; æuo priore incognitos non Italiæ modo, verũ & fere vniuerſæ Europæ morbos, tunc quoq; nec tota Italia, nec per illiricum, Galliaſue, aut Hiſpanias magnopere vagatos, Celſus etiam ſȩpe ait incidere genera morborum, quorum cauſæ & naturȩ ignorantur. Cæterum fons huiuſce mali ab hepate eſt, nãq; cum eo gradatim aſcenderit omnes infici t

humores, sed magis atrambilem, & pituitam, quod cum ita sit, nunc nomen eius vnde primũ defluxerit dissseramus. FRAN. Istud abs te tacitus desiderabã nã quãuis quæpiã supra dixeris, pluribus tamẽ verbis sigillatim nomẽ explanandũ videtur, vt cũ vigilantiã patrũ mirificã cognouerimus, qui nobis industria summa comparauerint hoc malum, quo nomine appellarint etiam non nesciamus. ANDR. Iocaris tu quidem, sed me hercule extra iocũ hoc vnũ scias, ante Caroli Francorum Regis aduẽtum, nec morbum nouisse Italiam, nec nomẽ audiuisse, Tũc primum Gallorum intemperantia, victorũq; temeritate cõiuncta superbiæ, sacra, prophana iuxta habentium hic morbus inuasit, Præsertimq; cũ per Campaniam populabundi vagarentur, nam (vt nosti a Salustio dictum) victoria non solum insolentes effert, verum etiam sapientiores corrumpit. At eorum furor, vecordiaq; processit eo, vt non ab intactis, non a religiosis, non ab infectis iniuriæ vim abstinerent, sanæ infectæq; mulierculæ iuxta habebantur, nihil sibi officere posse ducẽtes. Quæ est eius gentis mira superbia, innataq; vanitas. Forte fortuna dũ mæcantur inciderunt in quasdã morbo cõfectas cõtagioso, quẽ (vt par erat) ꝯtrahẽtes, nec a meretricibus abstinẽtes, tũ ĩdeterius prolabebant̃ tũ sanas, qđ deterius, inficiebãt, ĩde vulgari morb⁹ cœpit, vt veluti cõtinẽs incẽdiũ ꝓuincias totius orbis momento tpis inuaserit, a Gallis igit̃ qm̃ primũ emerserat, dici gallic⁹ iure is morb⁹ ab oĩb⁹ ẽ cœpt⁹ ꝑterq̃, qđ Galli nomẽ hoc patriæ infame nõ agnoscẽtes, Parthenopeũ a loco dixerũt, Porro quocũq; noĩe appellet̃, coitu ĩprimis, & vnius lecti cõsortio cõtagiosus primũ pene viris inficit colẽ, scrotum, & inguina infestat, Os autẽ vuluæ fœminarũ quibusq;

dam crustis, & exulceratione, statim corrumpit, ex quo grauis odor, & pus virulẽtum maxime defluit, vt nares sint propius accedẽtibus non imerito continendæ, Nam sunt qui crediderint contrahi noxã non solum coitu, ac lectuli consortio, verum etiam solo odore, Quibus refragatur Nicolaus Massa, nulla aliquando contagione Gallicum fieri ducens, sed euenire ex affectis humoribus, aliisq; causis nõnullis: vt febres: cæteræq; ægritudines indies eueniũt: vnde non immerito sibi videtur: quo magis suam astruat sententiam exempla puerorum non lactentium: quos ipse curauerat: ne totum hoc scilicet lacti infecto ascribatur: apposuisse: Addidit etiã plærosq; hoc morbo affectos: quorum colem: & scrotũ neq; pustulæ: neq; exulcerationes vnquam aggressæ sunt. Quam sententiam nos improbantes: asserimus duplici de causa: fieri potuisse: tum quod materia non mordax primo iecur occulte serpens inuaserit: inde diffusa totum corpus sæuis accidentibus corripuerit: parua temporis intercapedine: nã ex subagitatione verendorum pori laxantur: & cõmode ingrediens inde virus Hepar occupat: vt Cõciliatori diffe. clxxvii. de lepra differenti placuit: tũ vero: fieri potuisset vt osculo complexuq;: dum venerem exercerent: inhærentes haud difficulter inficerentur. Nam mirũ non est ex anhelitu posse quẽpiam: noxam contrahere. Si Plinio credimus: Qui libro. xxvi. ca. primo sic scribit de morbo lichene: Grauissimũ ex his lichenas appellauere græco nomine: latine quoniam a mento fere oriebatur ioculari primum lasciuia: vt est procax natura multorũ in alienis miseriis mox & vsurpato vocabulo Mentagram occupantẽ multis: & intuitus totosq; vtiq; vultus oculis tantum immunibus descendentẽ vero

& incola, pectusq́, ac manus fœdo cutis furfure. Nõ fuerat hæc lues, apud maiores patresq́ nostros, & primum Tib. Claud. Cæsaris principatu medio irrepsit in Italia quodam Persino æquite Romano quæstorio scriba, Cum in Asia apparuisset, inde cõtagionem eius importãte. Nec sensere id malũ fœminæ, aut seruitia, Plebesq́ humilis, & media, sed Proceres veloci trãsitu osculi. Id siquis dederit paucis osculis fieri potuisse, tanto magis continuo cõplexu, iugiq́ oscolo dabit, Nam & pueros familiariter cognati deosculantur, Vlnis gestant, secum habent, inde tenelli, delicatiq́, tum pituita multa imbuti contagioni sunt obnoxii. Consentaneum fuerit igitur morbum Gallicum sola contagione per mortales grassari, Nam Astronomorum apud me iam dudum est explosa sententia, qui constellationibus hoc totum tribuunt, quippe quoniam si vera dicerent cum magis, atq́ magis in dies inualescat hoc malum, necesse esset quoq́ quotidie fere eosdẽ fieri stellarum concursus. Quod q̃ consentaneũ sit, ipsi viderint. Certe sanctissimus ille vir Damascenus, quo cum libentius errauerim, q̃ cum iis vera dixerim, in Aphorismis, sic contra Mathematicorum sentẽtiam, superius enarratam testatur. Nulla res sub cœlesti globo, vel circulo posita, quocunq́ gradu mutetur circulus, vltra reuocatur in æternũ ad illud qualitatis, & quantitatis, in quo fuerit in ipso circuli motu. Hæc ille. FRAN. Vere meo iudicio nõnulli morbum Gallicum non esse ægritudinẽ nouam asserentes a veritatis via penitus diuerterunt, nã diebus elapsis Aggregatoris cuiusdã Lugdunensis de Medica materia opus ad manus meas deuenit, quod dum lego, quædam de morbo Gallico oculis meis sese offerũt. Quamobrem noui ali-

quid addiscere desiderās, quod de re ipsa ibi scriptū inueni diligenter excerpsi. Omnibus igitur deinde perscrutatis, maxime aberrare mihi videbatur. Nā & morbum Gallicum appellare Mentagram ausus est eadem Plinii auctoritate, quam tu contra Massam adduxisti, Nam si Mentagra (quod morbi genus Græci lichenas appellant) fœminas, seruos, plebēq; humilem, ac mediam non inuasit, verum Proceres tantū veloci transitu osculi, Aggregator ipse viderit quomodo rectius dicatur Gallicus. Nā tempestate nostra, nullis immunibus relictis, per mortales grassatur. ANDR. Ingenue tu quidem, quāuis etiam alia ratione eius opinio cōfutari possit. Præmissimus enim Gallicum sæpius in verendorū particulis oriri, at lichenas quoniam mentum inuaserat, Mentagræ nomen sibi vendicauerat. FRAN. Laurentium quendam Phrisium diebus istis offendi, qui Augusto Mēse præterito, de morbo Gallico suum opusculum omnibus aperuit. Quo fere tantū syderum aspectibus morbū euenisse fatetur, ac deinde digestiuis, solutiuisq; pharmacis non ommissis, Linimentis Argento viuo carentibus istum pellere morbum atestatur, quod quidem mihi perpulchrum videtur, cum omnes fere Medici in Mercurium inuehant. ANDR, Hic etenim, quem affers, penitus ignorantia refertus dici par est, nec vna tātum veritas ab eo elici potest. Nam ea quę scripsit, potius somnia, q̃ experta dici possunt. Putat enim suis linimentis Gallicum morbum fugare, quo nihil est deterius, quibus quidem pene leuis scabies curari poterit. Semel eius tantum perlegi librum, qui mihi postmodū tātam nauseam euocauit, vt ipsum e domo nostra perpetuo exulare decreuerī. Quod superest, sicut arbores plerumq; solent primo vere

frondescere variisq; florum generibus ornari, ita diuersicoloribus pustulis humanum corpus fœdabatur, Quas si Medicorum cura peruigil expulerat denuo nihilominus repululabant, siue certo temporis interuallo, continuis vlceribus diffundebantur, aut glandulas stantes, & tubera ex se gignebãt, aut ossa penetrantes vitiabant, quanquam sine his etiã superiora nonnunquam fiebant. Multi, quos morbus male habebat, noctu magis q̃ interdiu intolerabili frontis dolore, neruorum, compagũq;, ac tibiarum distentione torquebantur. Nunc omnia se mitius habent, tum quod non ita morbus sit noxius, tũ quod iã a Medicis vera mõstrẽtur huic excogitata remedia. Nam vt in Aph. Damascenus, ex mutatione stellarũ in longitudinem, & latitudinem vitia, & consuetudines mutantur. FRAN. Satis quæ abs te primo loco petierã, explicasti. Superest, vt de medicinis eius agamus. Attẽtũ interea auditorẽ me prestabo. ANDR. Fiat vt vis, Iamdudũ morbũ Gallicũ quatuor humorum oriri ex aliquo tenes, aut enim in sanguine, aut bile versat̃, aut pituita, aut cũ atra bile cõmiscetur. Quæ quatuor, q̃q̃ ĩter se colligata, atq; implicita sint genera, tamen ex singulis certæ medicamentorũ species nascuntur: Hæc oĩa sigillatim cũ decreuerim⁹ agere latius declarabimus. Tñ videtur altius, quædam prius repetere cõsentaneũ.

## DIVISIO MEDICINAE.

DIuidit̃ Medicina in tres ptes, cuius prima διαιτητικη. Scd'a φαρμακευτικη. Tertia χειρουργικη. a grǽcis recte dicitur, ẽm Celsum, ex Dioclis Caristii Praxagorę, Herophili, Crisippiq; sentẽtia, vt esset quæ victu, quæ medicamentis, quæ manu mederetur. Hæc in hmõi curatione, nobis omnia

necessaria sunt. Nam nequaquã, meo quidem iudicio, recte curatur is qui maxima abstinẽtia, longioribus medicamentis, & solerti manuum cura morbo non oppugnauerit, quoniam vix, supradicta sufficiunt, sed quoniam quadrifariã, idest per quatuor humores, hunc diuisimus, sigillatim medicinas iis applicabimus.

## DE MORBO GALLICO SANGVINEO.



Orbus itaq; Gallicus cruori admixtus sine compaginum dolore plerũq; exulceratis pudendis, abscessus corporis, quæ Græci Apostemata dicũt, interdũ in dextro, nonnunq̃ in sinistro inguine, aliquando vtrinq; gignit, Qui rubẽtes calidiq;, & non nihil intumescentes continuam febrem sæpius gignunt. Nõnunquã per totum fere corpus, circa collum potissimum, frontẽue pustulæ subtumidæ rubeo colore subfusæ solent emergere, oculi rubent, venæ intenduntur, præter consuetudinem dulcescit os, cætera membra torpent, a nona noctis ad tertiam diei horam, malum ingrauescit, Arteriæ siue pulsus concitatius mouentur, Vrina vero subruffa, admodum spissa deprehenditur, præsertimq; considerabis ætatem, corporis habitudinem, regionis tractum, anni tempestatem, præcedentẽ victum, & iis similia, Quæ si sanguinis dominium præ se tulerint, fies certior. Enimuero, cum morbum misceri cum sanguine cognouerimus, triplici via curationi insistemus, Quippe dieta, Potione non ommissa, per vnctiones, suffitusq; primo loco tẽtabimus, Ligno vero ab Indis accersito, qđ Guaiacum dicimus deinde, Postremo Aqua nostra Philosophica curationem perficiemus, Qui tamen

modus medendi verbosius infra patebit, nunc alias curationes explanabimus. FRAN. Hoc abs te, expeto. ANDR. Tacitus oia citius audies. Aer primũ omnium sit frigidus, & siccus, hunc rosacea, plantaginis, acetosæ aquis, aceto commixtis, suffitu præterea sandalorum, camphore, mirtillorum, rosarũq; salubriorem reddes. Cibus sit boni succi, idest ex obsoniis bonum procreantibus, malum vero sanguinem puriorem facientibus. Similæ panis fermẽtatus, sale conditus, diligẽter in clibano tostus. Carnes vitulinas affectus edat, Hædos nõ aspernetur, Pullos deniq; gallinaceos appetat, Aucupii omne genus ex montibus, pratis, & syluis petitum, pręter coturnices, quibus (si Plinio credimus) ex veneno sumitur cibus. Horum carnes tum assas, tum elixas, prout eius apperit stomachus, recte dabis, conditas Amygdalis, medulla panis, acriq; vino, hordei cremore, alica, tũ pane intrito ex aqua, vel carnium iure fruatur, iis adiici potest lac Amigdalinũ aqua ex ordeo, succoq; malorum aureorum, quæ hodie Arancia dicimus, siue vino acri confectum. Quandoq; Pisces huic etiam conferunt parui, Saxatiles: sabulosi ex aceto elixi. Trunculi etiam, cũ petiolis hædorum, vitulorumq; ex vino punicorũ malorum, & pusca decocti, congelatiq;, vt prouocetur appetitus, recte dantur: Ex oleribus, spinacia borago, lactuca, intybus, lupulus, cicorea, scariola, acetosa, portulaca, cucurbita etiã ex vino acri, vel succo aranciorum condita. Legumina vero, lac, lacte confecta, bulborum omne genus, & obsonia pipere aspersa, vt piper linguam adurentia vitanda sunt omnia. Fructus ferme omnes fugiat, præter pruna Damascena. Pyra etiam, & poma decocta, tollendæ nauseæ gratia saccaro aspersa in cibum

itidem non negauerim. Conferunt tamen cydonia prunis tosta, Quippe quæ, & stomachi exhalationes prohibeant, & concoctionem adiuuent. Quod si æger sine febre fuerit, oua sorbilia ex aqua decocta, cortice libera cum acri succo dabis. Euenit plerũq;, vt affectus oris exulceratione nõ mediocri cibum conficere nõ possit, huic pullorum gallinaceorum intritum, medulla panis addita, lac amygdalinum, & ius carniũ imbecillarũ, ex cyatho propinabis. Potio sit vinum album, siue rubeum lene, decocta aqua dilutum, siue berberorũ, siue punicorũ malorũ succus. Quod si post hãc siti male torquebitur. R. tamarind. prunorum damasce. sebesten, hordei, florũ lupulorũ, sem. q̃tuor frig. ma. singulorũ vnciã, florũ violarũ manipulũ. Hæc oia in aquæ libris decẽ coquanẽ ad quartã, post hæe exprimanẽ, expressioniq; succi citri, vini granatorũ, vini berberorum singulorũ vnc. i. ʃ. addanẽ, & fiat cũ saccaro potio lõga. At si patiẽtis innatãt, quæ cõfecerit stomacho, tũc is illiniaẽ oleo cytoniorũ malorũ, nardino, ac ẽt masticino. Sex horis, aut ad summũ septẽ per noctẽ dormiat, Die vero, si fieri põt, sõno abstineat. Pilæ ludus ante prãdiũ p horã hũc exerceat, deãbulatio sit cõcitatior vsq; ad sudorẽ, qppe quoniã curationi Morbi Gallici exercitatio plurimũ ɔfert. Bis die cibũ capiat, a prãdio septẽ horarũ decurso spacio, exilior sit cœna. Pro virili tristitiã expuat ægrotus, & lætitiã cõplectaẽ. FR. Quid tãdẽ causę eẽ dicã, quãobrẽ medicamẽtorũ pondera, ẽt iuxta p̃scripta antiquorũ, p̃sertimq; Cor. Cel. quẽ semp in manibus habes. Quæ tãtopere miraris, & pro viribus æmularis, alioqui, nõ dirigas? ANDR. Quasi vero e media Suburra sermones nostros expectes, nõ est ita, Hæc. n. quãuis tecũ agã, Consentinis tamen, &

Brutiis Luciliano more arbitramur eloq. Pigui igit (vt aiũt) Minerua cũ pſertim ſi volueris nimis obſoleta, quæ tu requiris, denuo in lucẽ proferre, mirẽ, nõ obſcuritas modo, ſed tenebræ etiã ſint ſecuturę, nã quibus vulgo Medici nominibus iis componendis vtũtur, & nos vti quis vetat? Sed nos ad propoſitũ iis ita ſe habẽtibus vrinã ſi erit admixtione biliosa, nõ admodũ ſpiſſa, ante venæ inciſionẽ, accipiat ꝑ Alui lenitione floris caſſiæ drac. x. ſiue electuarii lenitiui tantũdẽ, ſi fuerit ſpiſſior, & ſub ruffa, violarũ, maluarũ, betæ, mercurialis ſing. accipiatur manipulus, & ex aquę tribus libris oĩa decoquãtur, & per cliſt. infundantur, quibus additæ prius fuerint caſſiæ cribratæ drac. x. olei violacei vnc. ii. ſaccari rubei vnceola, ouiq; vitellus. Cliſtere deinde reddito ex vena Hepatis quantũ ſufficit ſanguinis extrahatur. FRAN. Quæſo me interpellantẽ ſuſtineas, quippe nunq̃ ſatis attendi, quis modus ſit mittendo ſanguini, quis cruor ſyncerus, quis infectus. Nam ſi Cornelio credimus, craſſus, & niger vitioſus, pellucens, autẽ, & rubeus eſt integer, ideoq; præcipit tam diu ſanguinẽ mittendũ, quoad is pellucere incipiat. Sed vereor ne noſtrorum corporũ imbecillitas ferre poſſit. Quãobrem hæc abs re differi latius velĩ. ANDR. Mos geratur. Recte quidẽ Cornelius Celſus, nã ſi fuerit niger ſanguis, & craſſus, donec colorẽ imutauerit, recte mittetur. Quod ſi diutius idem perſeuerauerit ſupprimendus eſt, ne patientis deficiat anima. Nam dicit hæc Auerrois. vii. Colliget, cap. de cura ſinoche. Ars imitatur naturã, ſed ipſa nunquã in laudabili criſi vſq; ad ſincopim euacuat. Propterea Clinicus Chyrurgo mittendo ſanguini ſemp aſſiſtat, ne hęſitatiõe timidius demittẽtis ſcalpellũ fiat, vt ſũma cute tãtũ lacerata exiliat ſanguis

ſubtitior, ſubſidatq; craſſior, Adhæc illud accedit, quod ſi pelluceat eſt ſtatim ſupprimendus, etiã prę ter quod iuſſerit abſens Medicus, Nã operarii chy/rurgi non recte agunt, qui a mandatis ne tranſuer/ſum quidem vnguem nunquã audent aberrare, ſua ignorantia haud ſanguinem agnoſcẽtes. Nam Hip/pocratem ii quidem non attendunt primo Apho. dicentem. Et vaſorum inanitio ſi talis fiat, qualis fieri debet, & confert, & bene tolerant. Sin minus contra. Hinc deterior habitudo, Medicorum dede/cus. & ægrotantium mors. Si vero ætas, & vis cor poris eiuſmodi venarum inciſionem tergiuerſan/tur, cucurbitulas (cute prius inciſa) ſcapulis, & clu/nibus admouebimus. Cæterum, vt materia digera tur, qua plærũq; ſanguis putreſcit, hic ſyruppus re/cte ſepties propinetur. Qui conficitur ex Reubar/bari electi drac. ii. florum violarum, boraginis, bu/gloſæ, capillorum veneris, lupulorum, radicum in/tybi ſingulorum manipulo, hordei ſemuncia: ſemi/num cõm. frig. minorum ſing. drac. ii. tamarindorũ: prunorum: ſebeſten: ſingulorum drac. vi. Contun/dantur hæc omnia leuiter: macerenturq; ex aqua fumiterræ: lupulorum: & intybi triduum: Deinde bulliant ad decoctionem quartæ partis: tum colen tur: & prælo diligenter exprimantur: cremori ſac/cari: quantum ſufficit addatur: poſtea defecentur: & fiant ſyrupi ſeptem. Qui plurimum Iocinori cõ/ferunt. Quod ſi impendie voluerimus parcere. Re. Syrupi de cicorea compoſiti: de fumoterræ: roſati ſingulor. vnc. ii. ſ. aquarum lupulorum: intibi fumi/terræ: ſingulorum vnc. v. & fiant ſy. ſeptem. Qui ẽt ſic fieri poſſunt. Re. ſyruppi de ſucco citri: de lupu/lis: de fumoterræ: de ſucco intybi: ſing. vnc. ii. aqua/rum portulacæ intybi: lupulorum: violarum ſingu/

larũ vnc.v. Digesta materia hoc potu securius eua cuari poterit. Re. electuarii lenitiui drac.iii. de suc/ ro rosarum: de psilio: singulorum drac.ii. syruppi ro sati solu. vnc.i.s. & cum decocto florum: & fructuũ cordialium fiat potus. Vel sic. Re. Mannæ electæ vnc.ii. dissoluantur ex decocto florum: & fructuũ: cordialium: & indãtur diacatholiconis drac.iiii.s. electuarii rosati mes. drac.iii. syruppi de cicorea cõ positi vnceola: & fiat potus. Vel sic. R. Reubarbari electi drac.ii. spicæ nardi dimidium scrupuli: nocte vna macerentur ex aquis lupulorum: & intyborũ: accedatq; pauxillum vini aromatici albi: deinde fa ctæ vehementi expressioni Mãnæ masticinæ vnc. ii.s. addantur: Diacatholiconis præterea: electua/ rii de sebesten sol. sing. drac.iii. de Psilio drac.i. Sy/ ruppi violati vnc.ii. & fiat potus. Aegro sit perpur gato cucurbitulæ: quæ sanguinem inter cutem ex/ hauriant: ferro prius scarificata cute conueniunt: iuxta illud Gal. ca. de hirudinum curatione: & cu/ curbitulis: Eæ (inquit) purgatis prius corporibus vtiles quidem: sed in repletis (quæ plectorica græ/ ci vocant) pretermittendæ sunt: debent itaq; sca/ pulis apponi vtrinq; prope spinam: natibus: & fœ/ minibus: Postremo die cubiculo se contineat ęger. FRAN. Quid tu? Quãtũ video ægro p ægroto p libidine vteris: qđ si resciuerit Grãmaticorũ turba: tanquã Iudei cogent te in verba sua iurare: Nanq; præcipiunt: ac iubent ægrotum corpore affectum dici debere: ægrum vero: cuius animus sit perturba tus. ANDR. Quasi tu sis ex Grãmaticis vnus: ita vi deris eorum partes suscipere: Quod si mihi stoma/ chum feceris: adducam vel sexcenta in te Poetarũ testimonia: quibus si minus credideris Ciceronem citabo: quid hoc? credis tibi cum imparatis rẽ esse?

Sed vno ero contentus ne tibi multitudine verborum sim molestior, Virg.li.iii. Aeneid. aut ægra trahebantur corpora, quẽ testẽ si tanq̃ Poetã repudiaueris, Cic. in familiaribus ad Pætũ, statui ne ægro tibi quidẽ parcere, cũ is scilicet Pætus podagra laboraslet. FRAN. Perge qua cœpisti. ANDR. Quiescat igitur æger in lecto, locus, quo cubat, eodem suffitu, quẽ superius exposuimus, foueatur, semelq́, vel bis ad summum quotidie pro viribus isto linimẽto tibiæ, dorsum, & brachia inungañt. Rec. Vnguẽti rosacei mes. Vnguenti triapharmaci in mortario plumbi ex oleo, & aceto rosato subacti singulorum librã. Mercurii extinti vnc. vi. sublimati drac. ii. cãphoræ dracmã. s. & fiat in mortario linimẽtũ. Siue R. adipis porcini, butyri recẽtis sing. lib. liquefiant omnia lento igne, ex aceto postmodũ & aqua rosarũ plantaginis, spathula lignea, vnius horæ momẽto subagitẽtur. Deinde eiectis aquis, & aceto, addãtur vng. triafarmaci (ebullito prius lythar. ex aceto) vnc. vi. vnguenti sandalini vnc. iiii. Mercurii extincti vnc. viii. camphoræ scrup. ii. & fiat vnctio. Quã si efficaciorẽ volueris, sic efficies. Recipe vnguenti rosacei mes. libræ põdo, butyri recẽtis vnc. vi. vnguẽti triapharmaci superioris vnc. iiii. sandalini vnc. ii. saponis nigri vnc. iii. olei amygdalini dulcis vnc. ii. Mercurii extinctivnc. vii. sublimati drac. ii. succi brassicarum, scabiosæ, fumiterræ, singulorũ drac. iiii. & conficiatur in mortario linimentũ. Porro haud sis insciens patientem tantisper superioribus vnctionibus inũgi debere, quoad putauerimus omnino materiam consumptam. Quod cum ita sit dierũ numero diffinire qui possumus? Signa tamen certissima dabimus, quibus certo scias, illinitũ satis, cum dentes dolent, os exulceratur, lingua intume-

scit, dolores medicamentis cedunt, distentio neruorum deficit, & totum corpus lassatur, satis illiniuimus, quibus perceptis cibo superius dicto, potuque liberalius affectum fouebimus, quod tamen ad peritioris medici assistentis sententiā reiicio. Interea si cor ægri deficere videbit, hoc remedio obuia ibis. R ecipe aquæ rosaceæ, violaceæ, buglosæ, boraginis, acetosæ, melissæ singularum vnciam, aceti ros. vini malorum punicorum sing. semunciā, pulueris cordialis temperati drachmam: croci scrupulum: & fiat cataplasma cordi applicandum. Sed euenit ex huiusmodi vnctionibus propter humorem: qui ex toto corpore ad os redundat: vt fauces exasperentur: guttur exulceretur: & gingiuæ male habeāt: tā etsi sanguineis minus id fiat. Primis igitur diebus id diligenter per os eiiciatur: nā si malignitatē peccātis materiæ retinuerit æger: nunquā sanescet. Colluat ergo os aqua ex ordeo: melle rosaceo admixto siue aqua ordeacea: & diamurone: siue aqua intybi: & syruppo rosaceo. Sed si dolor cum rubore: & inflammatione nō mediocri circa guttur: ægrū male torserit: lacte caprino: in quo ex igne candens Calybs deferbuerit: fiat gargarissatio: nā mirifice dolorem sedat: ac incendium extinguit. A septima die syruppo rosaceo cum aqua plantaginis: lactucæque: totum os foueat: Mūdabimus: & ad cicatricē perducemus exulcerationes: ex aq̄ plātaginis: admixto melle rosaceo: & alumine. Postremo poteris idē pficere gargarissatiōe tali R. aquæ fabrilis lib. vii. plātaginis: vini cydoniorū malorū: sing. vnc. iii. balaustiarū: myrtillorū: sumach: rosarum: sing. manipulū: caudæ equinæ. m. ii. aluminis vnciā: & bulliāt hæc ad tertię ptis cōsumptionē: post colētur: & addant diamuronis: mellis rosacei: singulorum vnc. ii. &

fiat gargariſſatio: quibus remediis ſi morbi mali/gnitas nequaquã parebit: ſcapulis: & natibus: inci/ſa cute: per cucurbitulas materiam diuertes: quin etiam: ſi neceſſitas compulerit: ex vena capitis: ſiue brachii protinus ſanguis mittatur. FRAN. Bene ſane: & ex vſu ægrotãtium gargariſſationes ad/didiſti: quibus exulceratũ guttur: & os ſaneſceret: Empericorum etenim turba: cum ſibi traditũ petũ/xerint: faucibus illico morbos emergẽtes: nullis me/dicamentis diſcutiunt: Quorũ inſcitia plerũq; eue/nit: vt momento temporis edentuli penitus fiant. ANDR. Hoc nihil eſt: vidimus enim multos eden/tulos inſuper lientericis: dyſentericis paſſionibus miris iugiter male torqueri: quibus etiam ſuccubue rint: quãuis nõ negauerimus: hęc ſi in corpore Ath/letico fiant corrigi ſtatim recte nõ deberet: inde.n. ſæpe ſequitur perfecta ſalus in validis: At exiliori cibos valentes ſæpius vnoquoq; die recte dabis. Vinumq; rubeum dilutum fabrili aqua propinabis ſtomachum: & aluum oleo cotonei mali: roſaceo: mirtillo: nardino: ſpinãq; hyrcino: ceruinoue adipe perunges: lac præterea calibeatum: ſiue ius capitis veruecini: addito melle: & oleo roſaceo: adipeq; hyrcino per cliſt. infundes: quod ſi caſus eiuſmodi deſperationi proximus fuerit: Athanaſiã: vel Phi/lonium affectus bibat: Somni præterea difficultas vim maxime deprimit: Sic igitur affectis ex ſemine papaueris contrito lactucæq; aqua cremorem in potum recte dabis: Accedet tẽporibus: & brachiis ſpongia: ex collyrio eiuſmodi. R. Vini cretici cya/thum medium: ſucci hyoſciami. vnc. ii. crocei eliſci drachmam: quæ ſubigãtur in vnum corpus omnia: rectius tamen ex eo ſpongiam naribus appoſueris: Cæterum donec laborauerit: nec culcitras: nec ve/

ſtes in:

ftes, in quibus cubuerit vnquã mutaueris. At si nihil Venter excreuerit, per clisteres lenitiuos aluus ducatur. In pristinam sanitatẽ redactus æger hac lotione calida totum sibi corpus lauet. R. Vini albi odoriferi lib.x. lixiuii. lib.v. rosarũ, myrtillorum, camomillæ, florũ salicis sing. m. ii. quæ decoquantur ad tertiam. Deinde strigilibus puris bene siccatum, per illam diem conquiescere iubebis, Eidem gallinaceis pullis, & carnibus boni succi vires pristinas, paruo tẽporis interuallo, reuocabis. Solet plerũq; medendi genus hoc morbũ Gallicũ nõ solũ recẽter contractũ, verũ etiã inueteratũ discutere. Sed quoniã nõnũquã vlcera putrida, exesa, carcinomati p̃ximа quæq; serpunt more phthiriasis, morbũ Gallicũ sequunt̃, cũ eo ẽt vt ossa vitient̃, manus operam male affectus etiam desiderat, sine qua frustra remedia omnia tentabimus. Quam ne desideres, multis in calce tractabimus.



Am satis de morbo Gallico sanguineę qualitatis dictum puto, reliquum est, vt agamus de bilioso, qui cũ pudẽda cuiuspiã inuaserit, vlcere statim virulento, serpenti, carioso, cũ rubore, & inflãmatione nõ mediocri debacchat̃. Pustulæ se exterius ingerẽtes citreũ colorẽ referunt. Pus fertur ex his fœtidũ, admixta sanie citrina, virulẽtaq;. Accedit pruritus, dolorq;, qui nõ mediocriter affectũ pungit. Frons a dextro tẽpore, magis q̃ sinistro a tertia potissimũ, ad nonã diei horam, summo tentatur dolore. Guttur vt plurimũ tumet Erisipela, nõnũquã vero is morbo in Phthiriasim cõmutatus, adeo palatũ male habet, vt cibus, & potus, per nares ascẽdẽdo defluat, Macies totũ inficit corpus,

fiuntq; tabificis haud dissimiles, vultus, & oculorũ album croceum contrahunt colorem, accedit febricula, quæ tertianæ tenorem, siue ethicæ modũ referens, solet affectos exercere, at vrina ad citrinum tendit. Brachii vena pulsu veloci frequentior, & dura deprehẽditur Amator, & siccitas mira inest ori, quod si corporis habitudo precedens victus, ætas, regio, & tẽpestas anni cõcurrerint, materiam biliosam facile coniicere poteris. Porro curatio morbi predicti ad frigidum, & humidum tendentia postulat, quę ne tibi multitudine verborũ sim molestior, pretermitto. FRAN. Non adeo simplicium Medicinæ rerum sum expers, vt quæ morbo isto bilioso in regimine victus, ac sex rerũ nõ naturaliũ conueniãt facile nõ agnoscã, nã & multa, imo fere cuncta, quæ sanguineo cõferre hodie mecũ es allocutus, huic ẽt adhiberi possunt. Perge igit recto tramite. ANDR. Bene profecto, igitur cũ bilem deprehenderis, medicamentum, quod leniat, huiusmodi poteris conficere, Recipe floris cassię vnciã, electuarii lenitiui, de sebesten sol. singulorum drac. i. addatur iis saccarum, & introchiscũ redigantur. Vel si delicatius per potionem volueris agere, Re, syruppi rosacei solutiui vnc. iii. Mãnæ electæ vnc. i. ς. aquæ violarum vnc. ii. & fiat potio. At si vrina spissior feretur, epatica vena vtiliter scindetur, eo modo, quo supra. At si tenuior, pro libidine sanguinis missionem poteris pretermittere, quãuis per vrinam non possimus id recte iudicare. Nam quosdam biliosos curaui, quibus & si subtilior vrina, tamẽ crassior sanguis, & niger facta incisione ferebatur. Non igitur fuerit absurdum fortasse semper iis sic affectis sanguinẽ mittere, cum teste Auicẽna Phlebothomia sit euacuatio vniuersalis. Nam sanguinem bonum statim sup-

primemus, infectum vero tandiu sinemus defluere, quãdiu eũdem retinuerit colorem. Quod atestatur Albucasis cap. de vtilitate phlebotomiæ dicẽs. Nã sanguis si est niger, tunc dimitte ipsum exire, donec rubeat, & similiter si vides ipsum grossum, tunc dimitte eũ, donec subtilietur, & similiter si est acutus, donec auferatur acuitas eius, Hæc ille. Post venarum incisionem, vt materia cõcoquatur, quinquies, vel potius septies, syrupus is hauriatur. Rec. scariolæ, intybi, cicoreæ, lactucæ, portulacæ, acetosæ, florum violarum, singularum manup. i. ʃ. seminum cõm. frig. maiorum vnciã, Reubarbari electi scrup. ii. radicum centaureæ maioris scrup. ii. spicę grana tria, seminis papaueris albi, florum nenufaris sing. drac. ii. ʃ. sandalorum omnium scrup. iiii. Contũdãtur vna Reubarbarum, spica, radices, semina, sandaliq; in aqua libræ vnius ponderis, intybi, & fumiterræ, & lupulorum, per dies continuos tres macerentur. Postmodum ex libris tribus aquæ ordeaceæ, & libra vna vini malorum punicorum, cum predictis herbis, ad mediam concoquantur. Addantur iis flores ad finem fere decoctionis, postea colẽtur, & exprimantur prælo, expressioni saccari vnc. viii. addantur, inde fint syruppi. vii. Vel. R. syruppi acetosi simplicis, syrup. rosarum ex infusione, syruppi de fumoterræ, singulorum vnc. ii. ʃ. aquarum intybi, acetosæ, lupulorum, fumiterræ sing. vnc. vi. misceãtur hæc omnia fiantq; syruppi. vii. Qui sic etiã fieri possunt. R. syruppi de acetositate citri, de succo intybi, oxisaccare, sing. vnc. iii. violati vnc. ii. aquarũ cicoreæ, intybi, portulacæ, fumiterrę, lactucę, sing. vnc. v. & fiant syruppi. vii. Enimuero cognoscens materiam iam digestam. R. seminum quatuor cõm. frigidorũ ma. sing. drac. ii. se. papaueris albi drac. iii.

Contuſis deinde in mortario lapideo ex vnciis duabus aquæ egelidæ intybi, & fumiterræ, exprimas cremoré, cui ſyruppi roſacei ſolitiui, vnc.ii. electuarii roſ.meſ. Diacatholiconis ſingul.drac.iii. addes, quã potioné affecto propinabis. Vel.R. diacatholiconis drac.iii.elec.de pſilio, cõf.amech ſing.drag. ii.ſ.& cũ infuſione drac.i.Reubarbari preparati ex aqua intybi, & fumiterræ, fiat potus, Sic aliter fieri poteſt.R.ſyruppi roſacei ſolutiui,ſy.de cicorea cõpoſiti, mannæ electæ ſing.vnciã,elec.lenitiui drac. iii.de ſucco roſarũ drac.ii.ſ. Reubarbari ſubtiliter pulueriʒati drac,mediã,ſpicæ gra.ii.& cũ decoctione florũ,& fructuũ cordialiũ fiat potio longa,Reliqua poteris ſuperioribus recte coniicere. Cæterũ tibiæ, tũ cæteræ corporis cõpagines hoc vnguẽto illiniantur.R.vnguenti roſacei meſ. librã, ex aquis florũ pomorũ hæſperidũ, quę hodie arancia vocãt, ſiue florũ myrti, roſarũq; damaſcenorum ſing.q.ſ. Hæc ſphatula lignea per horã ſubagitabis, Poſtremo proiectis aquis, in mortario marmoreo, Pomatæ tũ odoriferæ, tũ recẽtis vnc.vi.ſaponis damaſceni odoriferi minutim inciſi vnc.ii. Vnguẽti triafarmaci ex oleo roſaceo omphacino, & aceto roſato vnc.iiii.muſci ex aqua roſacea ſcrup.ſ. camphoræ ſcrup.ii. pulueris cypri drac.iii. Mercurii extincti vnc.vi. ſublimati drac.iii. ſandalorũ alborũ drac.i. adiectis, in vnguentum rediges, ſi vero pauperibus conſulere volueris.R. aruinæ porcinæ librã, butyri recentis vnc.ii. liquefiãt ſimul ad ignem, ex aqua poſtea ſolatri, portulacæ, ſemperuiuæ, & aceto roſato, ex vaſe fictili ligneo baculo ſubagitentur, dehinc proiectis aquis, addãtur vnguẽti triafarmaci ſuperius dicti vnc.iiii.ceruſæ lotæ vnciã, Mercurii extincti vnc.v.ſublimati drac.ii. & fiat diligẽter li-

nimētū. Reliqua superius diximus. Hoc etiā morbi Gallici contractā recenter noxā sine vnctionibus discuties. R. aquæ rosarū lib. ii. plantaginis, solatri, sing. lib. i. s. vini granatorū, succi vuæ acerbæ singulorū. Aquarum scabiose fumiterre sing. vncias tres Mercurii sublimati vnc. ii. Mercurius in puluerē tenuissimū redactus, p̄dictis aquis maceretur, hęc deinde omnia ex vase vitreo, igni subcenso, feruеant nō alio me hercule pacto, q̄ decocta aqua ex ordeo fieri solet. Hoc quidē egelido oēs corporis compages lauētur, brachiaq;, cū tibiis, a genu, & a cubitu donec dolores, cū cæteris euanescāt. Diebus lotionis e cubiculo pedē male affectus nō efferat, sed caueat oia perinde ac si inūgeretur. Huic ēt, quæ premisimus accidere solent, oris. s. vlceratio, defectus animę, ventris deductio, somni difficultas. Quibus omnib⁹ quo pacto fuerit occurrēdū, declarauimus. Enimuero nō ab re fuisset ostendere, quantum hoc morbo affectis inuehat detrimenti curatio p lignū, quod superius declarauimus, presertim si Gallicus is macie affectus fuerit, nisi id inferius asserere decreuissem. FRANCIS. Satis superq;, te disserentē de sanguinis, bilisq; qualitate tulimus. Quamobrē iam Pituita se ingerat.

ANDREAS.



Mnibus igitur ægrotātibus, quos Pituita male habet, rarius pustulæ per totū corpus emergunt, nisi fortasse sanguinis aliquid adiectū fuerit, q͞a pituitæ natura (vt dixit Gal. vi. Aph.) ad iuncturas potissimū decurrit, Vnde omnium non solū iuncturarū, verū etiā articulorum intollerandi dolores fiunt, qui occiput potissimū, tibiasq; male

habent, noctu magis, q̃ interdiu, ideſt a tertia hora noctis, ad nonam potiſſimum torquentur. Horror eſt in capite, cæteriſq; membris, at cum materia ſalſior accedit, tota inguina, cum coleis, vultumq;, tũ volas manuum, pedumq; Impetigo arripit. Quod ſi cũ ſanguine cõplicatur (vt plerũq; vidimus) circa collum, gulamq; ſub alis, inguinibus, & pedum compagibus quædam glandulæ ſtrumis aut diſſimiles emergunt, Os albeſcit, ſenſus obtunduntur, bucca multo fluore inſulſo, acri, nõnunquã ſalſo redũdat. Nares muccoſæ, ſtomachus male concoquit, Vrina alba, ſpiſſaq; fertur, Vena ſubſidit. Quod ſi corpus, ætas, cęteraq; eiuſmodi a pituita fuerint, morbum admixtũ eſſe phlegmati coniicies. Requiritur huic ergo curationi primo loco ſex rerum non naturaliũ regula ad ſiccum, & calidum declinans. Cubiculum ſit meridiano, ſiue exorienti ſoli expoſitũ, cuius aer preter æſtatem, quotidie bonis odoribus ſuffiatur. Nec abſurdũ fuerit hęc omnia in pilam redacta per hyemẽ manibus affectũ geſtare. R. ladani electi vnciam, ligni aloes. vnc. ſ. ambræ. ſcrup. ſ. galiæ muſcatæ, ſtyracis calamiti, Benzuim ſing. vnc. ii. ſ. ſerpilli, amaraci, ſatureiæ, ſing. ſcru. ii. quæ terant̃ oĩa, & ex aqua lauendulę in pilam ſubigantur. Cũ vero Inedia, teſte Damaſceno, Celſoq;, Medicina potiſſimum nitatur, de ea primum erit ſermo, nec diuerſis cibis pro libidine vti decet affectum, neq; nimia Inedia torqueri, nam Auic. primo Can. fen. iii. cap. vii. Nihil deterius eſſe ait, q̃ diuerſa nutrientia ſimul adiungere, & cibi ſumendi tempus prorogare, Nec cum ſumpſeris poſtremuȝ, primus iam incipiat concoqui cibus. Hæc ille. Nos enim imprimis precipimus famis tempus ſemper expectandum, cum eo tamẽ, ne deſiderium cibi nimis vrgeat, quoniã teſtę

Principe loco, quo supra. Inedia nimia stomachum malis humoribus inficit, & imbuit, Panis sit ab omni mixtione, grauitate, humiditate, asperitate, graueolentiaue sequestratus, ideo iubemus fieri ex farina pura boni tritici, & quod sit fermentatus, bene coctus, biduanus, triduanus, quatriduanus, & sale mediocriter cōditus, neq; recoctus ab re fuerit, quē cum de ligno Guaiaco tractabimus paucis absoluemus, nisi fortasse vētris nimia subductio obstiterit. Carnes edat vitulinas, hædinas, veruecinas, Agninas vero fugiat, quod pituitosum sanguinē reddāt, nec a venatione abstineat, vtpote cu damæ, hinnuli, lepusculi, maxime sint ex vsu Nec aucupium spernat, nam Perdices, Porphiriones, Attagenæ, Phasianæ, Turdi, Ficedulæ, Palumbuli, Merulæ confe runt. Quāuis Grues, Anates, Anseres, Querquedulæ, Aucupiiq; omne genus in stagnis, & palludibus degentis noceāt, In cibis etiam caueat pisces, quoniam teste Principe comedendi non sunt, q facillime corrūpantur, & humores corrumpant, & pituitam gignant, presertim post exercitium. Oua etiā recentia ex iusculo sumpta proficiunt, sicut abhorrent eadem, frixa, duraq;. Lac, lacteq; confecta fugiat. Ex leguminibus cicerum decocto tantum perfruatur, additis amaraci, mētæq; foliis. Ex oleribus petrosilino, fęniculo, serpillo, saluia, menta, roremarino, melissa, amaraco, tenaceto, satureia, arthemisia, origano, calamēto, pulegio, & si qua alia calida fuerint. Ex radicibus, baucia, pastinacę, rad. petrosilini, fęniculi, reecte in cibū sumunt, alliū, cæpas, bulborū omne genus, radiculā, rafanum, erucā, sinapi, quod inflēt, & inatēt stomacho, & sanguinē adurāt fugiat. Ex iusculis, amygdalatū, panem decoctū ex iure carniū conducentiū, dare poteris. Ex fructibus

cōferūt Palmulæ, ficus, nuclei, pinei pistacia, amygdala, cydonia decocta, additis fæniculo, & coriandro, sicuti, poma pyra, chrysomila, cerasa, cum sint humiditatis, & frigiditatis maximæ: nō mediocre his inferunt nocumentū. Ex conditis Myrrobalani chebuli, cortices citri, gingiber, hyringi, & acori radix, Nux myristica, cubebe, carpobalsamū, crocus, lignū aloes. Vtatur in potu vino albo, siue subrubeo leni, iuxta illud Auicēnæ primo Can. cap. de eo qđ comeditur, & bibitur, qui sic, scias etiā quod ex vinis illud est melius, qui inter vetustatē, & nouitatē, est æquale, & quod ad rubedinē trahit, bonū habēs odorem, æqualis saporis, & quod non est acre, neq; dulce, dulcia. n. ad faciendas opilationes sunt velocia, quoniā natura attrahit ea, anteq̄ digerantur. Nec post cibū hoc bibendū est, quia est ex rebus magis impedientibus concoctionē, quoniam digeritur velociter, & facit penetrare cibū indigestū, & facit hæreditare opilationes, & putrefactiones. Quod si Gallicū sitis male habuerit is post cibū talē potionē pitisset. R. ligni aloes scrup. ii cinnamomi scrup. i. coriandrorū preparatorū drac. iii. iuiubarū, sebesten, sing. vnciā, liquiritiæ rasæ drac. i. florū cordialiū. m. i Hæc omnia ex aqua librarū decē ponderis, vsq; ad tertiā conquoquantur, inde colentur, & addantur saccari vnc. vi. & fiat iuleb lōgū. Nec audiendi sunt nostrates Empici, qui quoties ægrotis visuz fuerit, vinū rubeū, nec minus albū subausterū iisdem propināt, sed suæ sentētiæ rationē viderunt. Nobis vero, qui traditus est æger, nec nimiū cibo repleri debet, nec nimiū fame torqueri, teste Hipp. Aph. ii. sic asserente, nō sacietas, nō fames, nec aliquid qcq̄ quod modū naturæ excesserit, Galeno quoq; astipulante primo de regimine sanitatis, qui duæ, ait,

ſunt intẽtiones ſanatiuæ dietæ, vna. ſ. repletio eua-
cuatorũ, altera vero euacuatio ſuperfluitatis, Ma-
gna igit cũ diligẽtia horũ affectibus ſuccurrendum
cenſeo, quãobrẽ ſi maior appetitus extiterit, q̃ pro
viribus ſtomachi, adhuc etiã fameſcẽtibus cibo fi-
nis eſt imponẽdus, vt intẽperãtia comedẽtis a cibo
neq; venarũ pulſus inualeſcat, neq; ſpiritus difficul-
ter reddatur. Nec edendũ prius, q̃ bene concoctum
fuerit, id. n. ſeptẽ horarũ interuallo plerũq; fit. Por-
ro cibus niſi lenitas inteſtinorũ acceſſerit, ſit l[us] qui-
dior. Siquis debilitate ſtomachi bis quotidie come
dere ſat nõ habet, pro portiõe tribus vicibus voret.
Prãdiũ ſit prolixius, q̃ cœna. A ſomno ſurgentibus
ſuperfluitates corporis expellãtur. Lauenĩ manus,
& facies, ex aqua ſaluiæ, primulæ veris, amaraci,
lauendulæ, ſiue vino odorifero. Corrigatur alui ni-
mia ſubductio, cliſteribus lenientibus, & balanis ex
melle confectis, aut æger aliquãdo vnc. ii. vuæ thy
minæ ex ſyruppo violaceo contritæ addito nõ ni-
hil olei dulciũ amigdalarũ tribus ante cibum horis
ſumat. FRAN. Sol iam colũnas Herculis ſpectans
exhauſta clepſydra, nos admonet, vt vela iam con-
trahamus, remos ĩhibeamus & portũ deſpiciamus,
quæ ſequuntur igitur in pauca cõferas. ANDR. Li-
bero te iſta cura, nã quod times propulſabo facile,
Quippe abiturũ detenturus, cubiculũ, culcitras, ve-
ſteſq; tibi iam parauimus, ſed vt redeã, vnde diuer-
teram, huic opus eſt pila: ſimilibuſq; corpus exerce
re, nã Galenus vno libro inde confecto pilã ſummis
laudibus extulit. Cor. etiã Celſus nõnunq̃ pretermi
ſit, cuius exercitii laudes ſi ſigillatim coner cõnume
rare, dies me profecto defecerit. Ad hoc illud acce-
dit etiã, quod plurima nõ ſolũ Gal. verũ etiã plerique
alii, multis in locis de pila monumẽtis literarum cõ-

mendata non imerito reliquerunt. Nã per deos im-
mortaleis quid dici poteſt conducibilius? Hac ſup-
flua quæq; digeruntur, Pila naturę vim prouocat,
eadem virtutes amiſſas reficit, corpus exſiccat, ſpi-
ritus exhalationibus noxiis liberat, poros corporis
aperit. Plurimos deniq; vidi morboſos, qui exerci-
tio tãtum ſanitatem receptam referre merito poſ-
ſent. Morboſi igit̃ corpus pilæ, aut quouis alio tali
ludo exercendum eſt, donec citra laſſitudinem con-
caleſcat, & hoc eo tempore, quo mundius ſit, quod
teſte Principe tum videtur eſſe, cum ieiunum ſit, ne
mali ſubſidentes humores exercitio tali diffuſi, ve-
nas, atq; inteſtina corrumpant, Qui ſi forte eo tem
pore ſubſidere deprehẽdantur, euacuatione aliqua
primitus depellantur. Poſteaquã ſe ſatis exercuerit
æger, cibum capiat ſecundũ quem conquieſcat vſq;
quo ſatis concoxerit, ea tamen lege, ne poſt cœnã
ſtatim cubitum ſe recipiat, quippe tres horas ad mi
nus ægroto preſtolãdum. Cum vero lecto ſe dede-
rit, horis ſeptem, ſiue octo ad ſummũ dormiendũ.
Sõniculoſis etenim (vt inquit Princeps. ii. canticę)
ſequitur animæ torpor. At ſi ieiunus obdormiuerit
repletur fumo caput, & vaporibus a fecibus, & ſup-
fluitatibus eleuatis. FRAN. Quid hoc? ergo nec ſa
turo, nec ieiuno dormiendum? Nam quę eſt hæc fa-
bula? eo rediges me tuis ſermonibus, vt nũquã, aut
ſaltem parum cõquieſcam, Mori me hercule ſatius
eſt, quã ſõno toto illo tpe nõ cõquieſcere. ANDR.
At qui ſomnũ non prohibeo, niſi qui nimius, nã cũ
dico neq; ieiuno, neq; repleto dormiẽdum, perinde
eſt, ac ſi dicam quieſcendum, quando id tempus po
ſtulat. Ita præcipiente Cornelio celſo, & Auicẽna
tertia primi cap. vii. ſic inquit, Nõ illico poſt come-
ſtionem eſt dormiendum, FRAN, Quid hoc noſtri

est? Auicēna sibiipsi dissidet quātum video, Secun/do enim canticæ dicit post cibum est dormiendum imediate accumbendo, donec ad locum digestionis peruenerit cibus assumptus. ANDR. Recte tu qui/dem, nihilominus duobus modis hoc explanare nō dubitabo, primo quidem scias hoc principis dictu3 (si recte ex arabica in romanam linguam translatū est) quadam lege intelligi debere, quippe quoniam quando a somnio abstinere omnino non possumus, dicit accūbendo nobis dormitandum. Quę quidem fuit Auerrois sententia, secundo modo potest hæc contradictio translatorum, aut impressorum erro/re euenire, nam si legeris nouum canticę testum ab Andrea belunensi recognitum, qui Arabicæ linguę fidus fuit interpres, leges profecto. Non est quoq; post cibum, & comestionē dormiendū, quod vnus/quisq; sanæ mentis credere potest. Hinc igitur est, vt pleriq; Auicēnam exponentes in aliquibus locis maxime dubitauerit. Quod vero tu cauillaris neq; saturo, neq; ieiuno dormiendum canones compro/bant. Princeps tertia primi capitu. ix. habet quod super vacuitatem dormire, est malum, quia est defi/ciens virtutem, & super repletionem est malum an/teaquam a superiori ventre fiat descensio, quo/niam replet caput vaporibus, & somnus erit cum frequenti reuolutione de latere ad latus. FRANC. Assentior tibi tantum in præsentia, verū alias hoc totum videro, tu dic hoc primum, quomodo sit cor pus somno componendum. ANDRE. Bis Auicen. quod quæris explanauit tertia primi, septimo cap. a c. ix. In septimo sic oportet præterea vt super de/xtrum latus dormiat pauxillo tēpore: deinde reuol/uat super sinistrū: & postea reuoluat se sup dextrū. Nono vero: sed quæ ex figuris somni est melior: est;

vt, super dextrũ incipiat latus, & deinde ad sinistrũ reuoluatur, quod si eius incæptio super ventrẽ fiat: auxiliũ fert magnũ in digerendo, propterea quod calorẽ retinet naturalẽ. FRAN. De die posteaq̃ cõcoxerit poterit ne somni tantillũ capere? ANDR. Nihil minus, nã princeps tertia primi, in die quoq; dormire est malũ, generat. n. ægritudines humectãtes, & reumatismos, & corrũpit colorẽ, & generat splenẽ, laxat neruos, & generat pigritiam, debilitat desideriũ, & generat apostemata, & febres. Quo fit vt dies vigiliis, nox quieti sit nata, nã Paulus Aegineta in preceptis de tuẽda valetudine, capite. xcvii. dixit. Nocturno autẽ somno haud alius melior est, siquidẽ nox suapte natura, tũ humore, tũ tranquillitate, somnũ alliciens, concoctionẽ perfectã efficit, & Auerrois in cõmento Canticę, Tẽpus matutinę refectiõis est totũ tẽpus somni, Cor. Cel. libro. i. nocte dormiendũ, die vero vigilandũ suadet. FRAN. Huius argumẽti nihil reliquũ mihi videtur esse: nisi quæpiã de contingentibus animę volueris addere. ANDR. Haud inuitus mi Francisce, gaudiũ igitur, Angor, Iracũdia, Odiũ: Furor: Mœstitia: Sollicitudo: Metus: Inuidia: Luxuria: Auaritia. Quæ quidẽ omnia affectus animæ ab auctoribus recte dicunt: iis etenim cũ mortales se intẽperantius extulerint: in perniciosos corporis morbos penitus conuertũtur. Nã Gale. primo regiminis sanitatis: dixit oportere Medicũ: qui sanitati mortaliũ studet: pro virili operã dare: ne mores animi corrumpantur: quibus aditus ægritudinibus corporis pateat: q̃ppe furor: fletus: sollicitudo: cæteraq; id genus magis q̃ par ẽ: febriũ: morborũq; cæterorum sunt principia. Quin etiã Princeps tertia primi (si recte memoria teneo) dicit, Accidentia animi horribilia: & motus corpo-

rei fortes: digestionē fieri prohibent: cū multi pro- ficiscantur ex cruditate morbi. Galen. etiā libro ar- tis medicinalis inscripto huic astipulař dicens, oēs animi imoderatos affectus, iram: furorē: mœrorē: metū: inuidiā a naturali gradu corpus deiicere. De- inde inferius: omnes animi motus: siue perturbatio- nes maluerimus dicere: corpus humanū exsiccare. FRAN. Sed quid iram dicemus? ANDR. Arist. in primo problematū. Iram nihil aliud esse ait: nisi ac- censio sanguinis circa cor: Quin etiā Cicero libro Tusculanarū quæstionū: Idem ex auctoritate Ho- meri videtur dicere: Quod sic in latinum traduxit. Corq; meū penitus turgescit tristibus iris: cū deco- re: atq; animi me orbatū laude recordor. Gale. etiā libro de differētiis febriū sic: Ira est æstuatio q̄dam: & motus vehemētior virtutis ad irascendū pronæ, quæ cordi insidet: cum calescit ipsa substātia. Et in secundo quoq; de accidenti & morbo: Ira est furor caloris in corde propter motū animæ: & in quinto ira est magnus: ac fortissimus motus: & propterea valde corpus perturbat: & permutat a naturali cō- sistentia. FRAN. Apud Haliab. eandē pene sentētiā vidimus: suę Theor. lib. v. cū dicit. Ira est sanguinis cordis ebullitio: naturalisq; motus caloris: & eius ad exteriora exitus: semel subitoq; ad vlciscendum nocent: sed heus tū? Quid nā inter odiū: & irā diffe- rentiæ esse dicemus? Nā differre ea inter se ex Vale- rio Maximo didici: qui libro nono cap. xxx. memo- rabilium suorū sic: Ira quoq; aut odiū in pectoribus humanis magnos fluctus excitant: pro cursu celeri- ter illa nocendi cupidine: hoc autē pertinacius: ac nūquā sine tormento sui violentius. ANDR. Prin- ceps libro de viribus cordis sic. Est quidem sciendū: q̄ ira quādo cessat velociter non perdurat in ima-

ginatione, seu phantasia formæ nociui: sed cito dele-
letur: & ideo non causat odium: siue rancorem: odiũ
enim est perseuerãtia formæ nociui in imaginatio-
ne: seu phantasia: & perseuerantia siue imaginatio-
nis affectus ad vindictam sumendam ex eo. Dice-
mus ergo: ꝙ ex odio accenditur ira. Quodquidem
odium post iram confirmatum rancor appellatur.
Quod forsitan rectius non intellexit Valerius. Ex
ira etiam nõnunquam: cum bilis concitatur melan-
cholicæ oriũtur passiones: sicut Haliabb. v. Theo.
nam inquit: qui omnibus irascitur ex causis: solliciti
fiũt: & tristes. FRAN. Quid autem timor? ANDR,
Arist. x. problematum. Timor est infrigidatio exte
riorum: & caloris contractio ad partes interiores
sub corde: & trigesima particula eorundem ait. Ti-
mor quidẽ infrigidat manifeste: & manifestant hoc
terrefacti: tremant enim. FRAN. Quid enim noxii
in se habet? ANDR. Gale. v. de acciden. & mor. Ti-
mor sanguinem: calorem: ac spiritum reportat ad
interiora. s. ad suam originem: & ad cor: atq; exte-
riora corporis infrigidat: & in timore virtus animę
non confortatur. Et libro de typo: timor est terror:
qui turbat virtutẽ: & debilitat ipsam nõ minus aliis
causis. FRAN. Inde processit illud Auic. in cant. di-
centis. Timor incitat frigiditatem: qui quandoq;
magnificatur in tantum: donec lædat in vltimo.
ANDRE. At mœror exitiosior: ex quo cum plures
sibi necem consciuerint: Galeno de accid. & morb.
sic afferente. Quibus accidit tristitia frequẽter mor
tui sunt: & hoc pusillanimibus solet euenire: nã eo-
rũ anima debilis: atq; defecta extinguitur. Princeps
etiam decima tertia tertii sic ait. Tristitia ẽ causa
corruptionis digestiõis. Et Gal. v. de Methodo me-
dendi, Tristitia: & iræ: & agoniæ: & sollicitudines

quolibet modo nocēt dissoluentes virtutē. FRAN. Frons semper igitur ē exporgēda: quo ad eius fieri pōt. ANDR. Modus omniū rerū est optimus: nā nō minus nimia lætitia gestiēs (Si Ciceroni credimus) q̄ mœror exitio est. Princ. iii. primi multū gaudium perniciosum: nam ex eo ventriculi cordis sanguine euacuātur. Et Auer. super Cant. Magnū gaudiū est ex rebus impinguantibus corpus: quod si magnificetur valde: & contingat subito necat: & interficit: & maxime valde pingues: Monumenta literarū: Romaniq; cū primis annales id nos docent: Titus. n. Liuius post illam Cānarum cladem memorādam: mulierculas duas: quibus falso nūciata filiorū mors fuerat: statim sospitibus eisdem visis: lætitia expirasse memoria prodidit. Animę igit affectibus tēperandū: teste Principe sic dicēte tertia primi cap. iiii. In tēperamēto morum custodia sanitatis animę: & corporis: simul consistit: Haliab. etiā in. v. Theoricæ cap. vltimo sic. Gaudiū naturalis est exitus caloris corporis ad exteriora: eiusq; diffusio si q̄si paulatim facta fuerit, animam habet confortare: caloremq; naturalem in omni corpore: & humores tēperare: & sanguinem caloris naturalis temperantia: & calorem augere: nisi quod quādo semel: subitūq; fit: aliquando interficit naturalis dissolutione caloris. Et Gale. v. de accidenti: & morbo: ex ira nullus vnquam mortuus est: ex gaudio autem quāplurimi pusillanimes. FRANCIS. Superest: vt de inuidia differamus. ANDREAS. Inuidia nil aliud esse manifestum est quam bonis alterius angi. Boni igitur hominis est inuidia omnino abstinere. Luxuriæ ēt tanta est fœditas: vt nihil supra: quamuis aliquando aliquibus corporibus opem præstare videatur: nam Cor. Cel. neq; nimium indulgendum veneri:

neq; nimis abstinendũ precipit: sed nos qui morbo-
sis cõsulimus: ne sibi ipsis: ac fœmellis etiã maxime
noceãt: hac omnino abstinendũ censemus. Nã Gale
nus Apho. vi. ait: coitus est fortis causa in generan-
da podagra. FRAN. At qui trigesimo Problematũ
Philosophus: post venerẽ inquit plurimi magis lęti
fiunt: & Haliab. v. Theoricæ: si spermatis suפfui-
tas suis aucta in vasis coitu nõ purgatur: nec pote-
rit eã expellere natura: in inguinibus fit: & alius si-
mul extensio: omniq; in corpore grauitas: sæpeq;
suis sperma calefit in vasis: fitq; febris: nõnũquã au-
tem eius ascendunt ad cerebrũ vapores: vbi & pes-
simos generant morbos. Et Halyab. rod. iii. Tegni:
superfluitas aggregata in corpore ex spemate qđ
non egreditur per coitũ: cohar ctatur in corpore: &
generantur ex ea ęgritudines malæ: & vapores ma
li: qui ascendentes ad cor: & cerebrũ: & stomachum:
corrumpunt sanitatẽ illorũ mẽbrorum: & generant
ægritudinẽ. ANDR. Sed hoc totũ superfluitatis ẽ
retentæ: inde dicit Haly. superfluitas aggratata.
FRAN. Princeps in canticis: cõmendauit etiã vene
rem iuueni dicens. Coitus cõmendatur iuuenibus:
quatenus per eũ a nocumentis perniciosis liberãtur
ANDR. Dixit ergo tantũ iuuenibus conuenit eo:
quod iuuenes exhuberent spermate: sed de supflua
venere ne verbũ quidẽ vllum fecit: nã prima tertii
sic. Quãdoq; accidit homini: vt in vasis seminalib⁹
aggregetur sperma plurimũ: & corrumpatur: & in-
frigidetur: & conuertatur ad qualitatem veneno-
sam: & quia fit hoc pluries iuuenibus: eisdẽ dixit ve-
nerem conuenire: nã cum quis appetit: nõ nocet: vt
Almãsoris. iiii. voluit Rhasis dicens: Viri ꝑterea: ac
mulieres: cũ appetunt: coire debent: quod quidem
faciant naturæ non repugnantes. FRAN. Modo
ais: modo

ais, modo negas veneri indulgendum, quo vsq; patiar te isto modo differentē? Quin tu vno verbo dic quid est, quod me prestare velis? ANDR. Ita faciã, primũ in hac re illud edico tibi, mulierosi corpus in deterius semper labi, teste Conciliatore diff. cxxiii. sic asserente. Coitus superfluitas, & frequẽtia, oẽm prauã corporis acquirit dispositionẽ, Arist. quoq; iiii. prob. Coeuntes exoluũtur, & infirmiores fiunt, Gale. secũdo de spermate. Non solũ a serosa humiditate priuari omnes animales particulas accidit ex superfluo coitu, sed & vitali spiritu. Et Prin. xiii. tertii, coitus est ex rebus magis nocentibus stomacho, & dimissio eius est ex rebus maxime conferentibus, Arist. etiã. iiii. prob. plurimo coitu vtẽtes manifeste in oculis, & anchis patiũtur, & Princeps tertia tertii ca. v. multiplicatio coitus ẽ res nocibilior oculo, & Almansoris quarto, qui coitu sępe vtitur, oculorũ habet concauitatẽ, Post repletionẽ supflua est venus, Hali a. v. Theo. Si cibo homo replet⁹ aut potu coitu vtatur, debilitas eius fit corpori, eneruatio neruis, dolor in genibus, viscerũ opilatio, generãturq; abinde humores grossi. Cuius vsus si hoc fiat modo frequens, & assiduus, Hydropisis sequit, Asma, & tremor. Nã nihil obstat quod Paulus Aegineta, libro de tuenda valetudine, post cibũ, & ante somnũ præcipiat concũbendũ, nã nõnullã vult esse inter eos distantiam, qua corpus neq; repletũ, neq; vacuũ dici possit. Idem etiã voluit Gal. in arte medicinali, cũ dicit. Tempus autẽ ad coitũ oportunũ est, cũ in excessuũ omniũ mediocritate corpus fuerit constitutũ, cui assentitur Auic. xx. tertii dicens. Et oportet etiã ne coitus fiat super repletionẽ, quia prohibet digestionẽ & debilitat, neq; coeat aliquis cũ adest vacuitas, hoc. n. est nocibilius, & onerosius

naturæ, & magis pernecans calorẽ innatũ. FRAN. Sat habeo, sed dicas quæso, quanta temporis intercapedine inter coitus vti nobis par est, nec ab re te percũctor, scimus etenim quosdam singulos noctis vnius spacio fœmellas singulas iniisse decies, citra noxam. ANDR. Abeãt ii, quos attulisti mihi in malam crucem, cum hac sua intempestiua venere, nam mihi consilium non placet, aliorum expiere luxuriã mihi dum noceã, cum creberrimam ægrotationes perniciosæ, senectusq; matura subsequantur, Vnde Cicero luxuriosa iuuẽtus maturã tradit senectutẽ, Item libro de senectute, Libidinosa etenim, & intẽperans adolescẽtia affectum corpus tradit senectuti, Galenusq; in arte medicinali sic inquit. Venereorum vero, iuxta Epicuri sententiam, nullus est vsus salubris, re autem vera confert, si tantum interualli in eoruʒ vsu adhibeatur, vt neq; resolutio aliqua sentiatur, & ipse se homo quodãmodo leuior factus melius spirare videatur, Quod caput est tãdem sic habeto, nullam capitaliorem pestem esse, q̃ corporis insatiabilem voluptatẽ. Sed ad curationẽ morbi Gallici redeamus. Seruatis igitur sex rebus non naturalibus, materia Pituitosa digerenda videtur hoc syruppo. R. amaraci, saluiæ, origani, mẽtæ, absyntii, eupatorii, fumiterræ, baccaris, lauendulæ, calamenti, pulegii, thymi, satureiæ, sticados, sing. m. i. calami aromatici, zedoariæ, dictami albi, hermodactilorum, hellebori nigri singu. scrup. ii. Reubar. electi drac. ii. spicæ, squinanti, sing. scrup. 5. ex aqua vsq; ad medium decoquantur, inde colentur, addanturq; syruppi de fumoterre, de sticados, mellis rosʃ. sing. vnc. iii. & fiant syruppi. vii. Sunt qui errant, mea quidem sententia, nolentes haurire decoctionem, sed appetentes syruppos ex aquis elabo-

ratis. Quippe maiorem decoctionis vim comperi, Verum, vt & illis morem geramus. Re. sy. de sticados, oximellis compositi, mellis rosati sing. vnc. ii. ſ. aquarum saluiæ, lauendulæ, amaraci, sing. vnc. ix. & fiant syru. vii. vel Re. oximellis simp. sy. de sticados, de prapsio, de absyntio, sing. vnc. ii. ſ. aquarum absinthii, prapsii, iuæ, melissæ, & fiant syrup. vii. facta digestione, vt ad extrahendam materiam procedamus. Reci. Reubarbari electi drac. ii. agarici præparati drachmam, aloes hepaticæ lotæ drac. i. ſ. turbit gra. x. hermodactilorum grana. vi. gingib. gra. iiii. spicæ gra. iii. hæc simul ex aquæ saluiæ libra macerentur per noctem, deinde ad mediam cōcoquantur, postea colentur, & accipiātur decoctionis istius vnc. v. vel. vi. secundum virtutem ægrotātis. Dulcorenturq́ cum vncia oximellis. ſ. & fiat potio, vel sic. Reci. Reubarbari electi, agarici præparati, turbit albi, & gummosi, sing. drac. semis, spicæ grana tria, gingiberis, hermodactilorum singulorū scrupulum contundantur hæc omnia leuiter, & infundantur inde aquæ lauendulæ, vel amaraci vnc. vi. decem horarum spacio, inde comprimantur, expressioni addantur, electuarii lenitiui drac. ii. diaf. electuarii indi singulorū drac. ii. ſ. & fiat potio, additis mellis rosacei drac. iiii. Tertius iis etiam accedit modus. Recipe Reubarbari electi drac. i. squinanti gra. v. condantur hæc in puluerē, cui addas agarici præparati scrup. ii. turbit gra. v. gingiberis gra. iii. aloes lotę scrup. i. elec. lenitiui drac. ii. diafiniconis drachmā, & cū saccaro fiat pastillus. Ex q̄bus primum medicamentū validius cōperi, q̄uis difficilius sua amaritudine hauriat̄. FRAN. Quid aūt de phlebotomia nobis faciēdū videtur, nunqd iis etiā adhibebimus Auicē. testimonio fulti dicētis, Phleboto-

mia eſt euacuatio vniuerſalis, quæ multitudinem euacuat humorũ, multitudo vero eſt augumentum humorũ ſuper æqualitatẽ ipſorũ in venis. ANDR. Recte tu quidẽ ex Auicẽna, nã ſubſequitur Vgo de ſenis. Quod iſta euacuatio vniuerſalis intelligi debet ex humore, qui continetur cũ ſanguine in ipſis venis, & de his locutus eſt Princeps. Quoniã humores extra venas ſecus naturã procedentes, potione potius ſunt elidẽdi. Morbus igitur Gallicus a Pituita, cũ magis in iuncturis, q̃ in venis exiſtat, ſanguinis miſſio per inciſionẽ venæ videtur ſupuacanea. Dicitur.n. phlebotomia euacuatio vniuerſalis, qꝛ oẽs vniuerſaliter educat humores, & neq; aliquem eligat, Pharmacũ vero a forma ſpecifica euacuans eligit illũ quẽ ſibi propriũ eſt euacuare, cũ.n. pituita ſit in mẽbrorũ compagibus coaceruata, & indigeat potione particulariter eligi, phlebotomiã penitus relinquã. FRAN. Sententiæ tuæ nõ acceſſerim, tã & ſi ſexcentos adduxeris auctores, quippe in te ipſum hæc omnia militãt, cũ ſuperius totius mali fomitem iecur dixeris, Iecur igitur, cũ ſit totius ſanguinis purioris hoſpitiũ vtiliter in his morbis nimirum exhauritur. ANDR. Nihil agis, nã hæc omnia minimo (vt aiunt) digito proſternã, nã quod tu dicis recte fieret, ſi materia calida foret, nam Rhaſis ſic. vii. Alm. atteſtatur. Oportet autẽ cauere quãtũ poſſibile eſt, ne phlebotomia in tẽpore calidiſſimo, aut frigidiſſimo fiat, neq; phlebotomẽtur ii, quorũ ſtomachus, & Hepar in frigiditate diſtẽperata exiſtunt. Pręterea multos offendimus, qui diutius morbum ignominiæ cauſa diſſimulauerunt, quibus minime ſanguis mittẽdus eſt. Nã Princeps in corporibus, quæ prolixas perpeſſa ſunt ægritudines cauendum eſſe a phlebothomiã affirmauit. FRAN. Quã-

uis mea te exagitē sententia, assentior tamen, nam apud Gal. legitur, quod ii qui p totū corpus hnmorum multitudine grauantur, minime sanguinis missionē pati debeāt. ANDR. Vtiliter igitur si pustulę per totū corpus emerserint sanguinē itercutē pituitosum poteris per cucurbitulas extrahere. Nūc aūt ad linimēta, quæ huic conferunt morbo. Re. Radicū hebuli, hederæ, dictami, Gentianæ, Inulæ, brioniæ, hermodactilorū, sing. manipulū. Contundātur hæc omnia leuiter, & ex vini cretici lib. xii. ad tertiā decoquantur. Inde addantur Amaranti, baccharis camomillæ, absyntii, hypericonis, lauēdulę, origani, thymi, nepite, pulegii, calamenti, sing. M. i. s. iterū ferueāt ad mediū, inde accedat, florū rotismarini, primulęueris, saluię, sing. manipulus, & bulliāt leuiter vna paruo tēporis interuallo, postmodū colentur, & prælo expressis indantur, olei rosacei, camomillini, anetini, hypericonis de costo, sing. vnc. i. s. olei terebētini vnc. vi. resinæ pineæ vnc. iii. & bulliant vsq; ad perfectā vini consumptionē, denuo addantur cū tolluntur ab igne, croci. drac. ii. cinnamomi, calami aromatici, ligni aloes, styracis, calamiti, ladani, bēzuin, singulorū drachma, cinabaris vncia, Mercurii extincti vnc. vi. aruinę porcinę libra, cęrę quantum sufficiat, sublimati drac. iii. & fiat fortiter agitando linimentū. FRAN. Hæc tāetsi congruant tamen quidpiā breuius desiderarem. ANDR. Mos gerendus est tibi. Igitur. R. Assungiæ porcinæ colliquatæ lib. i. butyri recētis vnc. vi. olei laurini vnc. iiii. olei vulpini, hypericonis, therebēthini sing. vnc. v. styracis liquidi eloti cū aqua camomillæ, & vino cretico vnc. ii. olei de sulphure, drac. iiii. cinnabaris. vnc. i. s. Mercurii extincti, vnc. vi. sublimati, drac. i. cæræ quantū sufficiat, & fiat vnctio. Quod si com-

pendium magis affectas. R. Assungiæ colliquatæ libram, Vnguenti agrippæ, marciatonis, olei laurini. terbenthilli, sing. vnc. iii. Mercurii extincti. vnc. vi. sublimati, drac. ii. & fiat in mortario illinimentũ, sed istorum primũ laudabilius, meo quidem iudicio semper fuerit. FRAN. Memini, quosdã se dicentes suffitu, laconicoq; tãtum sanatos. ANDR. Quãuis nõnullis id euenerit, multi tamẽ succubuerunt. Ideo q; nisi cum de ægroto desperatũ fuerit, suffitus omnino sunt excludendi, teste Gale. sic dicente. Aegritudo, quæ non habet nisi vnam viam ad curandum velit, nolit infirmus, oportet quod per eam trãseat. Et primo Aph. Hyppocrates extremis morbis, extrema exquisite remedia optima sunt. Quãuis non negauerim suffitus me tentasse successu laudabili in homĩbus videlicet Athleticis, Qui quidem suffitus fuerint huiusmodi. R. cinnabaris vnc. iii. myrrhę turis, sing. vnciam, aloes hepaticæ, sandaracæ, styracis calamiti, benzuin. sing. drac. iii. misce, & fiat pulvis crassior. Item alioqn. R. cinnabaris. vnc. iii. mirrhæ, turis, aloes, ladani sing. vnc. i. contundantur in puluerẽ, & cum styrace liquido subigãtur, inde fiãt trochischi iuglandis magnitudine, qui singuli suo tẽpore sigillatim prunis subditi colliquescant. Itẽ. R. Cinnabaris. vnc. ii. s. auri pigmenti, cadmiæ argenteæ sing. drac. iii. turis, aloes, myrrhe, styracis, calamiti, ladani sing. vnciam, misceantur hæc omnia, & in puluerem crassum redigãtur. Erit enim hoc aliis potentius. Et si superius in athleticis tãtũ hoc fieri debere affirmauimus, accidit mihi tamen aliquãdo hoc fecisse felici successu etiam in corporibus delicatis, & debilibus, & fuit eiusmodi. Re. Cinnabaris vnc. ii. auripigmenti drac. ii. dictami albi, termentillæ, gẽtianę, ben albi, & rubei, angelicę sing. drac.

iiii.sem.citri, sem.acetosæ.s. ocimi, doronici, sing. drac.ii.cinnamomi, gariofilorum, calami aromatici, croci, sing.scrup.ii.turis, sandaracæ, styracis, calamiti, benzuin singulorũ drac.s.aloes drac.iiii. redigantur hæc omnia in puluerem, vel cum tyriaca formentur trochischi. Posteaq̃ male se habẽtes perpurgati fuerint, cubiculo claudant, & sub conopæo nudi carbonibus accensis incũbentes altius sedeant quos semuncia pulueris prędicti, siue vnius trochischi fumus, nisi vis ægroti difficilius patiatur, per horam torqueat, nec satis decidi potest, quoties id tentandũ, Ideo non alio me hercule pacto, q̃ si eundem inunxeris, id obseruare poteris. FRAN. Quid si anima defecerit? Poterit ne æger e conopęo tantillum caput educere? ANDR. Recte quidē modo ne sæpius id fiat, sed pergamus qua cœpimus, quoties suffitus per diem sit tentãdus corporis habitus anni tempus, ætas decursa, sexusq; poterũt nos edocere. Sed vt fortius hoc ferant, initio cataplasma, quod superius enucleauimus, est applicandum cordi, horaq; ante suffitum oua bina recentia sorbeãt affecti, aut coclear vnum syruppi de corticibus citri liguriant, aut trochischum, confectionis eiusmodi vorent. Re. pulueris electuarii Cõciliatoris, pulueris diamusci dulcis, diamargaritonis singu.scrup. ii. inde cum aqua melissæ, & saccaro fiant cũ igne trochischi. Euenit etiam plerunq; vt tam suffitu, q̃ vnctionibus vtẽtium bucca exulceretur, quibus ea poteris applicare remedia, quæ superius diximus, quãuis hoc addere non alienũ putauerimus. R. rad. prunelorum syluestrium.m.ii, cymarum rubi, rosarum, myrtillorum, sumach, caudæ equinę, soi barię, pilosellæ, gariofilatæ, millefolii, triniratis, foliorũ oleastri, hordei, balaustiarum sing.manipulũ, ireos,

rubeæ fulonũ, consolidæ vtriusq;, centaureæ maioris, sing. drac. iii. mirrobalanorũ citrinorũ, cõni cypressus sing. vnciã. Contundenda leuiter contundãtur, & bulliant ex libris. x. aquæ ferariorũ fabrorũ, vini granatorũ, succi cotoneorũ, aquæ plantaginis singu. librã, ad mediũ concoquantur, inde addantur cũ iam pene cõcoxerint, aluminis rochæ vnc. ii. nitri drac. ii. diamuronis, mellis rosacei sing. vnc. iiii. licii vnc. ii. hæc colẽtur, inde expressum seruetur in vase vitreo, ex quo subinde sibi colluat os affectus. Verũ enimuero plerosq; vidimus ęgrotãtes, quibus os totũ adeo deprauatũ Empericorũ in curia erat, vt cancri speciẽ accessisse vnusquisq; sanæ mentis dixerit, illis etenim quãuis superior gargarissatio consentanea fuerit, hoc tamen conducibilius arbitramur. Re. decoctionis prædictæ lib. iii. vnguenti ægyptii vnc. ii. ʃ. dissoluãturq; simul, inde frequentius os colluatur. At si gingiuarũ accesserit exulceratio, vnguẽto tanto prius ægiptio pungant eædẽ, mũdificat. n. cũ primis, & vt sæpius experientia cõperi, redũdantem malitiam reprimit. Quod si materiæ superfluitas medicamentis superius enarratis, haud facile cesserit, cucurbitulis, clisteribus, lotionibus, frictionibus, fibulis nõ parũ doloris ingerentibus, & cæteris id genus est ab ore diuertenda malicia. FRAN. Post oris exulceratione accedit dẽtibus gingiuarũ mira discidia, vt ii parũ a casu abesse videantur. Adde spectaculũ, quod etiã sputorum fœditate contuẽtibus nauseã cõmouent, vt nõ imerito tale spectaculũ fugiant omnes. ANDR. Ita est, nũc hoc puluere nõ erit eis absurdũ succurrere. Re. squillæ assate, pulueris leuissimi testacei, cornu certini vsti, ossis sepiæ, ossiũ dactilorũ cõbustorũ, consolidæ vtriusq;, rosarũ, sumach, sing. drachmã, cin-

nami, turis, masticis, sandaracę, sing. drac. i. s. alumi nis exusti scrup. ii. corallorũ rubeorũ, & alborũ singulorũ drac. iiii. musci gra. vi. Omnia redigantur in puluerẽ, ex quo frequentius cũ gingiuæ, tum dentes fricẽtur. Superfluum fuerit de reliquis differere: de quibus satis dictum superius &c.



A Pituitoso ad melancholicũ nunc igitur deflectat oratio: quãobrẽ tibi persuadeas velim: malum hoc atrabili cõmixtũ: modo supcilia: modo craneũ, necnõ brachia per/nasue: tuberib⁹ durissimis: ab apostematibus: quæ græci sephiros appellant nõ dissimilibus infestare: quinetiã per to/tum corpus emergũt liuentes pustulæ verucarũ spe ciem representantes. Sinistrũ tẽpus per noctẽ male habet: inde vigiliæ: color plũbeus: inflãmatio tho/racis: debilitas stomachi: splenis grauitas: aut dolor aut durities vrget: Vrina fertur alba: plumbea: siue subruffa: tendens ad nigrũ colorẽ: vena brachii exi/lis, & tardior: nigra excrementa deiiciũtur: excrea/tio plenior: ructus sunt acidi: crura varices: tumor pedes inuadunt: vt elephantiacos referant: quibus eadẽ fere confert viuendi formula: quã superius: cũ de pituitoso differeremus: explicauimus: vt tamen non sit alienũ: quæ sequant̃ annectere. Si perspexe/ris igitur a fece sanguinis in melancholicũ versi hoc fieri sinistræ manus venam: quã saluatellã recentio res appellant: siue varicũ: siuæ quã saphenã vocant recte scindes. Prodest etiã sanguisugarũ ad ora ve/narũ: quas hæmorroidas gręci vocant: applicatio. Quod quidem si a biliosa adustione pendere videa tur: sanguinis missio penitus fugienda decernitur. Cucurbitulę etiã cũ balneo: quãdo est error sangui/

nis crassioris, conuenire possent, quāquā Princeps Quarta primi dixerit, Cucurbitularum quidem iuuamentum in corporibus grossum habentibus sanguinem est paruum, quoniam ex istis nō extrahitur sanguis sicut oportet, immo qui ex eo vehementer est subtilis. Et hoc accidit quia resoluuntur spiritus illius membri, & sic calorem naturalem debilitando, resoluendo etiam de humido substantifico mēbra debilitant, Huic obstat sentētiæ Haliabbas, cū nono Practicæ capite.viii.cucurbitulas melancholiæ conferre testetur. Hæc quidem ratio bifariā distrahitur, quippe & sine scarificatione capitis humores deriuando cucurbitulæ melancholiæ cōferre possunt, & ex balneo cutis incisione, subtiliatum sanguinē, qui prius fuerat crassior, recte exhauriūt, cum ægritudines melancholicę per totum fere corpus veriantur. Vnde Germani ganeis confecti, proptereaq; varicosi, ac elephātiaci, hyppocaustis inclusi, quibus sanguis crassior plerūq; subtilior fit, iis etenim vtiliter curantur, quo fit, vt ex balneo non negauerim melancholicis potissimum, (si tamē purgatis corporibus id fiet) scarificata prius cute, cucurbitulas. Optime sic ergo eos purgabimus. R, epithymi Cretensis, folliculorum senę, capillorum veneris, florum boraginis, buglosę, violarum, rorismarini, melissæ sing. manipulum, radicum centaureæ maioris, polipodii, reubarbari, singu.drach.i. succi scabiosæ vncias.iiii.radices cōtūdantur, & ex aqua ad mediam decoctæ diligenter exprimantur, instillentur inde sy.epithimi, & fumiterræ quantum sat est, fiantq; syruppi.v.aut septem, vel.R. syruppi de fumoterræ, mellis rosacei, de lupulis, de epithymo singulorū vnc.iii.aquarū fumiterræ, buglosæ, lupulorū, melissæ, sing.quantum sufficiat, & fiant syrup-

pi.v.vel ſeptem.Quinetiam.R.ſyruppi intybi com
poſiti,de epithymo,de fumoterrę,ſingulorũ vnc.ii.
ʒ.aquarũ fumiterræ,cap.veneris,bugloſſæ,lnpulo-
rum,meliſſæ,ſing.vnc.iiii. & fiant ſyruppi numero
v.FRAN.Recte tu quidem,verũ,quod magis con-
cupiſcit animus meus,id retices. ANDRE. An dicis
ſyruppũ quo plerũq; ſine vllis vnctionibus,aut aliis
eiuſmodi medicamentis ad ſanitatem perduximus
quoſdam male affectos? FRAN.iſtũ ipſuʒ. ANDR.
Quãuis in gurguſtio cordis mei delituerit hactenus
(vt ita dicã) te tamẽ iubente protrahatur in lucem.
Nihil etenim meum tibi reconditum fuerit vnquã.
Viuẽtibus igitur adhuc anguibus poſteaq̃ extremi-
tatibus vtrinq; quatuor digitos menſura a cætero
corpore gladio ſecueris,permittes totum ſanguinẽ
defluere,mundatas inde carnes,lautaſq; ter in ace-
to,tũ liquore bugloſæ,citrariæq;,ſuſcipies thyria-
cæ optimæ vnc. viii. ſucci fumiterræ, lupulorum,
intyborũ,bugloſæ ſing.lib.ii.polipodii recẽtis,cor-
ticum citri ſing. vnc.ii. aloes hepaticæ vnc.v. hæc
omnia ex vitrio vaſe, Per balneum marie in cuius
fundo quantitas harenæ reſideat ſubdito vapore
ignis,in aquas puriſſimas rediges,quarũ tres vncias
æger, addita vncia ſyruppi de corticibus citri, vel
de epithymo,quotidiæ diluculo ſumat.Iis ſyruppis
a.xl.die multos( vt prædiximus) deo duce curaui-
mus.Eſt etiam,quod imprudens ſilentio pene præ-
terierã non prætermittendũ,quo minus æger ſepti
mo quoq; die catapotia voret helebori,quæ cõſta-
bunt inferius,cũ purgationes humoris melãcholici
te docuero.R.igitur mirabo.indorũ dra.ii.florũ bu
gloſæ,epithymi ſing. manipulũ, polipodii recentis
ſemũciã cõtundanť hęc prius,deinde ex ſero capri-
no decẽ horarum ſpacio macerenť,ſedulo expreſſis

omnibus adantur expreſſioni cõfectionis Amech. drac.iiii.diacatholiconis::diaſenæ ſing.drac.ii.ſucci fumiterræ:vnc.i.ſyruppi de epithymo vnc.v.fiat potio.Secundo modo.R. electuarii lenitiui : conf. Amech.ſing.drac.iii.pulueris ſenæ drachmã : ſucci fumiterræ vnciã:ſyruppi de bugloſa:vn.v.ex aqua fumiterre fiat potio.Vel.R.mirrobalanorũ indorũ. drac.i.ſ.Epithymi cretenſis:reubarbari ſing.drachmam:contũdantur hæc leuiter: deinde die nocteq; in aqua fumiterræ:bugloſæq; macerent̃: exprimatur:exp̃ſſioni addas:electuar. lenitiui. Diacatholiconis ſing. drac.ii.conf.amech.drac.iii. elect. indi. drachmã ſyruppi de epythimo vnciã: hinc fiat potio.Nũc quoniã ſatis de potionibus eſt dictũ:ſupeſt vt de catapotiis agamus:quæ ſuperius tibi pollicitus ſum.R.igitur radicũ nigri Veratri racẽtis. drac. iii.dauci:aniſorũ:pipis:ſing. drachmã fiorũ bugloſſæ:drac.ſ.muſci gran.vi.epithimi.ſcrup.ii.contundantur hæc omnia leuiter.Inde diem:noctemq;:ex vini cretici.lib.ſ. macerata potenter exprimantur: Huius expreſſionis:drac.iii.pulueris:pillularũ fumiterrę:cochiarũ:aurearũ ſing.drac.ii.ſ.ſuſcipias:ſubagiteſq; : inde permittas exſiccari : porro ſiccas & iterũ in puluerem redactas:ex eodem vino cretico macerabis:vt ſupra.Et hoc quater.Catapotia aũt eiuſmodi ſigillatim ſumenda ſint drachmæ ponderis.Quinetiã poteſt ingeri Catapotiũ:quod ex p̃cipitato conflatur.FRAN.Quid nam hoc verbi eſt? ANDR. Eſt quidã puluis Mercurio conflatus hoc pacto.R. Aquæ:qua aurũ ab argẽto diuiditur: lib. iiii. Argenti viui.lib.i.ſ.Hæc vaſe vitreo:ore anguſto:collo obtorto : vndiq; Argilla præmunito: qđ ab altero recipiat̃:imponant̃:compages inde vaſorũ luto figulino ſedulo obtuerentur, Ad hęc ſubdat̃

ignis ex carbonibus conflatus: vt ſemp ingraueſcat eo, vſq; quo tota defluxerit aqua. Poſthæc phialã frangas, in cuius fundo reſidentẽ placẽtulam rubeã, leuiter extrahens, quod album inhęſerit, proiicias, rubeũ vero in puluerẽ redigas. Verũ enimuero, quoniam ex puluere iſto plurimæ poſſent contingere noxæ aſſumentibus ipſum, niſi prius debita fieret præparatio. R. vnc. ii. prædicti pulueris, & macerẽtur per noctẽ ex aqua Plantaginis, & acetoſæ, ſingularũ. vnc. ii. Inde ſummo mane aquas exhauriẽs, & nouas ſuper infundens ad ignẽ in vaſe æneo, ſiue teſtaceo colloces, feruentes ferrea, vel lignea ſpatula nõ ceſſes agitare, quouſq; in puluerẽ non difficulter omnia redigantur, ex quo poteris cũ libuerit in morbũ gallicũ tam pituitoſum, q̃ melancholicũ, Catapotiũ tale componere. R. Elect. conciliatoris. ſcrup. ſ. margaritarũ, hyacintorũ ſing. gra. v. pulueris præcipitati gra. v. pulueris diamuſci, diamargaritonis, ſing. ſcru. ſ. & fiant catapotia quinq; numero, quæ hora ante diluculũ ſumantur, inde lecto ſe contineat æger horas quinq;, breui mihi crede Gallici dolores hoc catapotio elidentur, Pituita etiam & atrabilis vomitu, nec nõ alui deiectione, euaneſcent. Ad hæc ſunt plurima morborũ genera quæ curauimus tali puluere. Nã non ſolũ ſaniem carnẽq; putridam delet aſperſus, verum etiã nõ difficulter, vlcera ad cicatricẽ deducit, Peſtilentiã etiam pauxillo thyriaces addito, ſuccoq; tunecis herbæ, quã Cardũ benedictũ vocant, ſiue electuario de gẽmis, ante eius confirmationẽ mirũ mmodũ fugat. Multos etiã lymphaticos, melãcholicoſue, quos a Cacodæmonibus incurſari vulgo credebant, eodem curauimus. Quid pluribus ĩmoror? Quartana confectos ſaccaro bugloſato ſiue thyriaca, Metridateue

additis, facta digestione aliqua, hora ante accessionem .v. vel .vii. granorũ põdere, pro ætate, & vi corporis affecti hoc puluere liberauimus. Quinetiam valet coli, & Iliorũ doloribus adhibitus, nã quosdã stercus per os eiicientes sanauimus Pauli æginete monimentis innixi, qui ait aliqui quidem Medicorum Argentum viuum extinctũ dederunt in Ileon. Quã quidem, Auctoritatẽ Princeps .ii. Can. cap. de Argento viuo annotauit Fascino idẽ aduersatũ, pluribus adhęc virtutibus est insignis, quas cũ plus ocii nactus fuero, tibi sigillatim connumerabo, fortasse tunc iucundissimũ fuerit, etiam explicare quo nam pacto puluere cum auro, viuoq; argento sine aqua superius explanata possis conficere: nunc quoniam tempus vrget: vnctiones virium maximarum disseram. R. Fumiterrę recentis .m. iiii. rad. hebuli: buglosę: melissę sing. m. ii. terãtur omnia cũ libris duabus Aruinę porcinę: vnc. x. butyri recentis additis: inde in vase figulino vitreato loco vliginoso dies quindecim reseruentur: vt computrescãt. Inde liquefiãt igne subdito: demum liquefacta colabis omnia ex linthr olo: post modum. R. olei rosacei: camomillini: terbenthylli sing. vn. ii. styracis liquidi: ex aqua fumiterrę eloti vnc. iii. litargyrii argentei vnc. v. resinę albę vnc. iii. mercurii extincti vnc. vii. sublimati drac. iiii. & fiat ex mortario vnguentum: Vel. R. rad. helebori nigri recentium libram: helebori albi vnc. iii. rad. arthanitę vnc. vii. contundantur cum assungia: & butyro: & vt supra deniq; omnia fiant. Inde accipe huius adipis libram: olei rosacei: caparis: terbenthylli sing. vnc. i. ʃ. sulphurei drac. iiii. helebori nigri redacti in puluerẽ drac. iii. litargirii aurei vnc. iiii. styracis calamiti: liqdi ex succo fumiterrę loti: ladani sing. vnc. i. ʃ. resinę pineę vnc. iii. mer-

curii extincti vnc.viii. sublimati dra.iiii. Inde fiat: vt supra. Vel. R. quatuor: aut quinque nigros Angues excoriatos: euisceratosque decisis vtrinque extremitatibus minutim concisos: quos vas vitreum oris angusti capiat: quod postea obturato ore ponas in caldario aqua refertum, hoc sinas diem: noctemque feruere: postmodum repertum liquorē colabis: extractum: qui fluxerit cōmisce libris.ii. illius adipis confecti ex radicibus helebori: & arthanitę: addas mercurii extincti vnc.viii. cinnabaris vnciam: sublimati drac.iiii. thyriaces vnc.vi. & fiat vt supra. Seruabis hoc diligentissime: maioris etenim pōderis est: quam tu fortasse reris. Propterea consentaneū omnino fuerit olei sulphurati: cum aqua melissę: nō nihil ęgrum diluculo bibere: quippe quoniam: vt superius explicatum fuit: magnum ex eo percipit iuuamentū. FRAN. Nimirum volo ne oleum hoc: quod tantopere collaudasti intactum relinquas: in hoc etenim in pręsentia mihi sunt omnia. ANDR. Tibi nihil inuitus dixerim. Vitreum igitur vas tintinabulo (campanam hodie appellant) non absimile: illitū figulari luto a terra vnius cubiti mensura: ęneo: vel ferreo filo suspendes: sub quo metretam vitreā maioris circūferentię: cuius medio inuersus fuerit cyathus: statues. Porro cyathi fundus ferream bracteā digitorum quatuor latitudinis ex igne candentem sustineat: ex qua sulphur accendatur. Hoc dū comburitur recētius superaddatur: inde fiet: vt ex fumo ascendente suspensum vas breui temporis interuallo guttatim in inferiorē paropsidem distillet oleū. Quod diligenter collectū: vitrea cōseruabis ampulla: nā plurimi semp apud me ponderis fuit: nec mehercule iniuria: qppe nō solū cōfert huic morbo: sed haustū per hebdomedam: stomachi: intestinorūque

terminibus ex materia ventosa frigidiorive proue nientibus medetur, splenis vitia corrigit, vuluę, vri næq; difficultatibus succurrit ex aq̃ tamarisci, vel cap. veneris quantitatis guttarũ sex. Quinetiã tres vel quatuor guttæ ex aqua absynthii, lumbricos fu gat. Item contra scabiem,, impetiginem, lichenam, strumasq; illinitũ valet. Doloribus quidẽ podagri- cis frigidis mirũimodũ fert opẽ. Præterea male cu- ratis ex morbo Gallico ad extrahendũ virus, huius modi potũ vt dicimus plurimũ prodest. Nũc autem Mercurii, quẽ viuũ Argentũ dicunt, vires tibi pau- cis absoluã, Auicẽna secundo Can. frigidũ & humi- dum esse dixit in secũdo gradu, Paulus vero Aegi- neta calidũ, & siccũ asserit in quarto. Verũ nos cum Gebere, qui de rebus metallicis optime conscripsit dicemus Mercuriũ humidũ & frigidũ palã calidita- tem, siccitatẽq; clãdestinã in se habere. Probat̃ hoc ab eodẽ Gebere cap. de essentia Mercurii, cũ dicit, in Argẽto viuo similiter necesse est superflua demi, habet enim corruptionis causam terreã: & adusti bi lem. Item libro secũdo cap. de coagulatione Mercu rii. Habet similiter sulphuris partes naturaliter sibi mixtas: quas remouere per artificiũ non est possibi le: quã quidẽ sententiã nobilis etiã Arnaldus agno- uit: libro qui dicitur Rosarius Philosophorũ dicẽs. Manifestũ est igitur q; Argentũ viuũ continet in se sulphur suũ bonũ fixũ: ex quo coagulatur in aurũ: & argentũ secũdũ diuersum disponẽdi modũ: & Arist. in Metheoris. Argentũ viuũ est aqua: quæ admisce tur cũ terra nimis subtili sulphurea admixtione for ti: donec non quiescat in superficie plana: & hoc est ex siccitate magna: quæ inest illi: & ideo nõ adhæ- ret tangẽti: quibus omnibus satis cõstat: terrã talẽ: siue sulphur esse calidę: & siccę cõplexionis: cogno- scitur

scitur

ſcitur etiam hoc ſua diſſolutione, inciſione, penetratione, atq; corroſione, quæ quidem omnia caliditatem & ſiccitatem maximam oſtendunt. Nam de eo Dioſcorides proprio capite ſic autumat, Virtus inquit Argenti viui eſt homicidialis corrodēdo inteſtina, & Aggregator, Argētū viuū corrodit omnia cui obuiat ex membris intrinſecis. Quod autem ſit frigidū, & humidū, licet per Auicēnam comprobari poſſit, apparet hoc etiam experimēto, cognoſcitur imprimis mira eius frigiditas per tactū eius, deinde per operatiōes, quibus agit in humano corpore, nā non legitime extinctus maxime repercutit ac neruis: vt Auicēna aſſeruit, dum tremorē, ſtuporē, conuulſionēq; atq; paralyſim cauſat, magnū affert diſcrimē, quę quidē omnia a frigiditate maxima, quę ineſt illi eueniunt. Humiditatē vero eius oſtendunt ſuperiores auctoritates cū dicant quod eſt aqua viſcoſa, nam & hoc nō ſufficeret, niſi quotidie ipſum videremus oſſa corrūpere carnēq;, & neruos putrefacere eorū ſcilicet ægrotantiū, quibus Empericus aliquis Mercuriū ipſum inunxit. FRAN. Hāc quidē ſententiā aliqui minime cōprobant, & putrefactionē, non tantū Mercurio, verū totū morbi venenoſitati tribuunt. ANDR. Falſa quidem ratio iſta mihi videtur, nā ſi mulieres inſpexeris, quę ex eo pigmēta conficiunt, vt pulchriores hominibus appareāt, eis quidē dentes fere omnes tū carioſos, tum deniq; putreſcentes inuenies. Concordia tamen hac Geberis auctoritate inter diſcrepantes eſt de Mercurio imponenda. Inquit enim ipſe Argentū viuū manifeſtū eſt, quod Mercurius appellatur Antiquorū vſu eſt aqua viſcoſa, ſubſtātiæ ſubtilis albæ, tinctę, per calorē tēperatiſſimū, vnita tali vnione per minima quouſq; humidū contēperetur a ſicco, & ſiccū

P

æqualiter ab humido, & quousq; calidum contem-
peretur a frigido, & frigidū ęqualiter a calido. Gal.
tamē in. viii. simpliciū sibi nil de eo cognitum fuisse
testatur, non alia me hercule de causa, nisi quod tā-
ta in eo dissidia sibi cōperta erat, vt non facile quid
potissimū de eo scriberet inueniret. Inde Sapientes
Mercurio Planetarū instabilissimo propter variaз
ipsius ostentationē, instabilitatēq; cōpararunt. Vñ
recte Plato, dotauit res natura ꝓprietatibus, om-
nino enim, quod libet secūdū, quod meretur a spe-
cie sua agit, quod propriū est, vtiq; enim nullius rei
est actio propria, nisi quā species regulat. Verū hoc
totū certificare (Mesuæ sententia) non est Medici,
sed illius qui se altius agit. FRAN. Sat habeo, verū
quid ita in Mercuriū omnes medicinæ professores
veluti coniurati stili accerbitatem distrinxerunt?
ANDR. Nihil dictu facilius est, hunc nāq; doctores
cōpertis noxiis viribus, de quibus superius merito
videntur abdicasse, quāuis re vera sit innocens mo-
do recte extinguatur, nā qua superbiunt Circūfora-
nei, ac pleriq; alii non extinctionē, sed occultationē
recte dixeris, quippe cū horum vnguentum, in quo
erit admixtū Mercurii non nihil ex vase lento lique-
feceris igne, in fundo coeuntē Mercuriū liquido de-
prehendes. Inde fit, vt si quis vnguēto tali fuerit im-
butus ad interiora progressus rursus coeat, nā natu-
ralis calor facile in priorem viuacitatē ipsum resti-
tuit, quo fit, vt praua corporibus accidētia eueniāt.
FRAN. At vide q̄ insolenter se iactitent isti Phar-
macopolæ, quanto molimine circūferantur diceres
in his sitā mortaliū sanitatem, quorū inscitiam nuр
Chirurgus quidā summus meus aperuit, testatus ē
enim ex cruris osse corrupto, Pumulionis cuiusdā,
qui decies a diuersis Empericis inunctus fuerat, at-

gentum viuū nō semel emanasse. ANDR. Hoc mihi nouū non est, nam & operanti mihi sæpius accidit. FRAN. Quo nā igitur pacto extinguitur? ANDR. Quāuis satis superius quod petis insinuasse me tibi crediderim, tamen non erit incōmodū, hæc eadem vel vberius explicare, tantū igitur tibi persuadeas velim, verā Mercurii extinctionē non aliunde pendere, præterꝗ a præcipitatione, hac etenim via frigiditatis, & humiditatis fit expers quatuꝫ causa, q̄s superius diximus ægritudines procedunt, nec fieri potest vt præcipitatiōe mortuus semel, Mercurius reuiuiscat. Hac etenim arte frigiditate & humiditate priuatus in calcem rubicūdissimū vertitur, Ideo dicebat Rhasis Almāsoris. v. Argentū viuū quādo extinguitur ardens est & corrosiuū, & tale est cum præcipitatur, nam male olentia vlcera corrodit & mundificat sine dolore, qđ si alioquin extinguatur, idem nō efficit, sed potius repercutit. FRAN. Quid ergo cum Argenti viui extincti memineris vtiqꝫ de præcipitato intelligi vis. ANDR. Etenim nō enim repercutere morbos ad interiora mollior, sed omnino purgationibus prius diducere, tū vnguēto mūdare, verū dū istis immoror cataplasma sparadrappum imprudens prætexierā, quod brachiis & tibiis decem diebus applicatū, sine vllis vnctionibus morbum Gallicū delet. FRAN. Expecto quid hoc sibi velit. ANDR. Re. igitur emplastri de pelle Arietina qđ inguinariç herniç doctores applicari p̄cipiūt vnc. iiii. emplast. triapharmaci ad ignē confecti diachilonis maioris sing. vnc. vi. resinç pineç vnc. ii. liquefiāt hæc ad ignē, & cū infrigidari cœperint, mercurii extincti vnc. v. cinabaris vnc. ii. sublimati vnc. iii. addant, & lōgo tēporis interuallo sphatula citra ignē cōmisceantur & (vt mos est) ex lintheolis fiat

(vt ita dicam) sparadrappum, hoc tybiis a genu, brachiis vero a cubitu, donec signa remotionis ad-uenerint applicetur.

FRANCISCVS.


T si diffusius hucusq; de huiusmodi morbo vnicuiq; humorũ admixto disseruisti, vellẽ tamen vtpotum illũ, quẽ tibi secretũ adscribis quo quidẽ etiã vnũquẽq; morbũ Gallicũ recenter cõtractũ fugas, mihi ppalare digneris. Hoc te tamen ægre ferre non permittas, cũ ego tibi non solũ corpus ipsum, verũ & vitã iam dudum dicauerim. ANDR. Decreuerã omnino mi Frãcisce nemini secretũ hoc vnq̃ aperire. Tibi tamen virtutũ tuarum munere, etiã maiora dicere non dubitabo. Cũ igiť aliquẽ ab eiusmodi morbi iaculis recenter vulneratũ offenderis ipsum eiusmodi pharmacũ, quadraginta dies absorbere iubebis. Assumitur.n.calidũ in aurora, pondere sex vnciarũ provice. R. igitur myrro balanorũ emblicorũ, belliricorũ, Indorũ, sing. vnciã florũ boraginis, buglosæ, rad. ipsarũ florũ violarũ, cicoreæ, camomillæ sing. manipulũ, succorũ fumiterræ, boraginis, endiuiæ, buglosæ, lupulorũ sing. vnc. iii. succi pomorũ dulciũ. vnc. viii. vuę thyminę, iuiubarũ, prunorũ sebesten sing. drac. x. liquiriciæ mũdę vnc. ii. polipodii quercini, sticados, rad. acori sing. m. i. ʒ. seminis fœniculi dulcis drac. iii. scolopendriæ capillorũ vene. galitrici, politrici sing. manipulum, folliculorũ senæ, epithymi fumiterrę sing. vnc. ʒ. Agarici boni drac. xviii. helebori nigri dra. xiiii. aquarũ intybi, cap. vene. fumiterræ, buglosæ sing. lib. iii. vini granatorũ lib. ʒ. radicũ inulæ, hæderæ, fœniculi, appii, cicoreæ, sing. vnc. i. ʒ. camepitheo

ſticados, camedrios ſing. vnciam, ſquinanti drac. ii. eupatorii drac. iii. reubar. dra. iiii. Addita aqua pluuiali quantũ ſufficiat, arte & igne bulliant oĩa poſtmodũ lintheolo ſpiſſiori colentur, prelo<del></del>q; exprimãtur, & addito ſaccaro. q. s. fiat potus lõgus. Vnaquaq; tamẽ. x. die dũ pharmacũ hoc aſſumpſerit æger, accipiat ad materiã expellẽdã vnc. s. iſtius cõf. R. Turbit, hermodactilorũ, ruthæ agreſtis ſing. dra. iii. diagredii drac. iiii. gariof. gingi. cinnamomi ſing. dra. s. pipe. gra. ii. ſquinanti, ſpicæ, epithymi, ſalis gẽmæ ſin. dra. s. ſand. citrinorum, alb. rub. crocei ſin. ſcru. i. mãnæ electæ vnc. s. reubar. dra. ii. zedoariæ ſcru. ii. ſaccari vnc. viii. & cũ aqua bug. ad ignẽ fiant trochiſchi, ſcias enim pro certo multos hoc remedio fuiſſe ſanatos. Reliqua vero ſuperius explicauimus.

SEd quoniã queadmodum medelæ ducerentur, ab extincto Mercurio, atq; ab omni genere Pharmacorũ, ſatis explicatũ arbitror verbis ſuperioribus, ſequitur vt hæc Ligni Indici medicamenta perſequar, quæ pertinẽt ad nouos Medicos, quibus vtuntur homines nunc potiſſimum, ſe tutius curari ſic arbitrantes. LIGNVM igit. Quod alii indum, alii vero Guaiacũ nominãt, ex Taprobana, America, Indiaq; petitũ noſtratibus medicis interuallo locorũ minus cõpertũ eſt. Quidã putarũt Auicẽnã ſecũdo Canonis in dictione karon, hoc lignũ rememorare, dicentẽ, karon eſt lignũ Indũ, cuius allatio ad terrã noſtrã multiplicatur, & ẽ magni iuuamenti in negocio fracturæ, torſionis, & diſlocationis, non ab re fortaſſe, nã Princeps ex Arabia genti Indorũ proprior erat. Quãuis Romæ, mihi, ſub Hadriano, VI, Pont, Max, degẽti, fratres ab In-

dia cucullati exulceratarũ tibiarum remediũ quæ-rentis affirmarint iureiurando lignũ duodecim cu-bitorũ altitudinẽ explere, crassitudine vlnarũ dua-rũ, folia plantagini nõ dissimilia, corticẽ cũ nigrũ, tũ subcineritiũ, flores lutheos, fructus rotũdos, acidos quorũ species oliuæ figurã redderet, habere. Præ-terea morbũ Gallico similẽ, Medicos illius oræ di-scutere viridi ligno, exquo, quod nigrũ corticẽ gere-ret, palmã haberet. Nos quoniã viridi caremus, ca-riosum dimittentes, id eligimus, quod aquæ nõ in-natet, propinquius radicibus. Medicis valentius cõ-pertũ est, quod in superficie sandalorũ citrinorũ co-lorẽ medio nigrescente referat. Idẽ croceũ debilius admodũ, fœminis, & pueris reseruant, cuius naturã vimq; cũ nemo satis recte descripserit, ad vnguem cognoscere quis potest? quãuis ab vsu caliditatẽ, sic-citatẽq;, manifesto deprehendimus, cũ eius deco-ctũ bibentiũ guttur, & stomachus patiantur incen-dium, Superioribus etiã diebus siccioris habitudi-nis homines vidi morbo Gallico laborantes, ligni potatione cũ ethicã febriculã, tum tabem icurrisse. Resinę prętere a gummi non absimile ab eo in igne proiecto, flãmis obnoxiũ, emanare videtur, nec nõ decoctio prima eius pinguis, & grassa colorẽ lactis referens, magnũ corpori nutrimentũ præstat, Vnde bibentes quãuis inedia torqueãtur, rarius fame ve-xantur, Postremo per euaporationẽ ab eo nõ mo-dicũ manat oleum. Cum sit igitur omnibus persua-sum, resinas omnes, oleũq; fundentes arbores cali-ditatis, & siccitatis, esse non expertes. Idem de hac arbore possumus assignare. At hoc (vt cũq; sit) non laboro modo, nam a proprietate (vt asseruimus) in eiusmodi morbo videtur agere. Noui. n. medicũ quẽ-dam, dicentem ægrotos potius medicinæ inediæ,

quã ligno sanitatẽ receptam referre debere. Qui tñ frustratus ẽ, cũ quercus decoctionẽ eadẽ inedia nullo successu cuidam dedisses. FRANC. Diebus istis, sicut iam prius nõ videtur huiusmodi lignum male habentibus cõferre, nã pleriq; eius decoctũ assumẽtes, nõ sanantur. ANDR. Euenit hoc exhibentiũ in curia, nã fere omnes, vt male affecti inediã arduam abhorrentes decocto hoc perfruantur, cotidie carnes, citra canones eis exhibent. Peruerso igitur ordine ruunt omnia. FRAN. Ex eo olei conficiẽdi rationem, quã iãdudũ pollicitus es expecto. ANDR. Hoc igitur ligno tesseratim cõciso, nouũ fictile refertũ vas, opculo testaceo pũctim pertuso obturet. Quod diligẽter argilla circũlitũ excipiat altera testa vacua, terra defossa ad os vsq;, superiori desup incũbente luto cõglutinata, vt p operculũ flãmarũ vi circũcirca æstuante, in vacuã quatuor, aut qnq; horarũ spatio defluat oleũ, & postea q̃ deferbuerit, aperiẽs offendẽs obrutã refertã aqua oleo innatãte quo si papulas, exulcerationes, tubera, compagũ, & neruorũ doloribus inunxeris, iuuamẽtũ nõ modicũ præstabis, Aqua vero oleo subsidens, diluculo, vespereq; pota loco decoctionis vnciarũ quatuor põderis, quatuor horis ante cibũ, mirũimmodũ cõfert, magis tamẽ si syruppus accesserit eiusmodi. R. Reubarbari electi vnc. s. radicũ cẽtaureæ maioris drac. ii. spicæ, squinãti sing. scrup. s. ligni aloes, sandalorũ rub. sing. drac. i. s. radicũ hyringi vnciã, herbæ tunci. manip. ii. semi. hebuli drac. iii. helebori nigri dra. florum cordialiũ, sticados sing. manip. ii. Omnia cõtundantur leuiter, & ex vini cretici, aquarũ intybi, & fumiterræ sing. lib. iii. dies octo macerẽtur, postmodum decoquantur ad tertiam, inde prelo exprimant, expssioni saccari quantum sufficiat addatur,

& fiat syruppus cũ quo prædictę distillationis vnc. iiii. siue ligni decoctionis de qua dicemus vnc. v. bis indie sũmo mane, scilicet, & inclinato iã sole bibat affectus ante cibũ quatuor horis, quod si decoctionẽ volueris audire paucis absoluã. Re. Guaiaci cõcisi lib. ii. s. aquæ pluuiæ lib. xxx. ex quibus frustula biduũ macerentur. Quæ noua vitreata testa cooperculo prædita capiat ad bulliendũ lento igni, spuma calida, quæ interea fit, patientis vlcera curantur, mẽbrorũ cõpagibus dolore percitis eadẽ vtiliter adhibetur, ac etiã tuberibus, pustulisq; opẽ afferre videtur. Facta despumatione lignũ prædictum decoquas, quousq; supersit tertiũ. Cũ autẽ tepuerit lintheolo spissiore coletur, cõseruetur, quod inde fluxerit vrnula vitrea bñ obturata, ne scilicet vis euanescat, huius decocti pro syruppo. xl. dies, diluculo quatuor horis ante prandiũ, nec minus inclinãte iã sole, quatuor horis ante cænã vncias quinq; sigillatim tepidas bibat. Adhec libris triginta cœlestis aq̃ ligno primæ decoctionis accedant, vt ferueant eadẽ olla tecta cooperculo, quousq; libris viginti tantum fiant, & ritu primæ decoctionis in vasæ oris obducti seruato, hanc poterit affectus, cũ sitiuerit, siue tepidã siue frigidã sumere, quod superest si primam decoctionẽ cũ syruppo reubarbari prædicto biberit affectus, citius valebit. At si vino lignũ incoquere placuerit, maiori cũ vtilitate curam efficies. Nã in Pituitosis fœlici successu, ego sæpius periculũ feci. FR AN. Quid hoc? Percepi a peritioribus Medicis ligno isto curãtibus, affectos in hac cura vinũ bibentes, nullo pacto sanitatẽ adipisci. ANDR. Recte tu qdẽ, at nõ minus ego, cũ decoctionẽ ex aqua morbosi biberint. Verũ enimuero vinũ decoctionis eiusmodi nullo pacto obesse poterit, efficitur. n. ex

concoctione medicina valẽtior, quod adhuc nemi/
nem tentaſſe puto, at ego ſæpius infrigido morbo
fęlici ſucceſſu periculũ feci. FRAN. Sequere igitur.
ANDR. R. Guaiaci recentis lib. ii. cociſci, & electi,
Reub. elec. drac. ii. radicũ centaureę maioris drach
mã, folliculorũ ſenæ manipulũ, ſquinãti ſcrup. ſ. cõ/
tuſa hæc omnia, ex libris. xx. vini albi odoriferi, &
eius aquæ dimidio biduũ macerẽtur, Inde decocta
colẽtur nõ alio me hercule pecto, quã quod ſupius
eſt dictũ, hoc ſine præcedenti ſyruppo vti poteris.
Adhoc, R. Guaiaci recentis lib. i. Quã ex vini albi
leuioris lib. xv. per diẽ macerabis, ita vt poſtea bul/
liant oĩa quouſq; reſtent lib. x. tunc infundas deſup
aquæ feruentis lib. xv. quæ ſimul cũ vino bulliant,
quouſq; libræ viginti tantũ reliquę ſint. Poſtmodũ
colentur, ſeruenturq; in potũ prandẽtis, cœnãtiſq;
affecti, Hoc modo curabis quos non ſolũ victus te/
nuitas, ſed etiã aquæ auſteritas terret, neq; abſur/
dũ fuerit Autũni tẽpore conciſum lignũ quindecim
diebus cũ vuis ad bulliendũ ponere, nã nõnullos ex
eiuſmodi potu ſanatos percipies. Iis etiam optime
conſultũ fuerit ſi poſt decocti potionẽ ante prãdiũ
ſpacio vnius horæ, coclearis dimidiũ iſtius electua
rii abliguerint. R. Ligni pr̨edicti ſubtiliter pulueri/
zati vnciã, ſand. rub. ligni aloes, thymi, florũ buglo/
ſæ, boraginis, ocimi, ſing. ſcrup. i. pulueris diarodo/
nis abbatis, Diamuſci. d. diãbræ ſing. gran. x. & cum
ſyruppo de corticibus citri i pituitoſa materia, vel
cũ ſyrup. de cicorea cõpoſito in ſanguinea, quantũ
ſufficiat, ex arte tũ fiat electuariũ, verũ vt res, quã
tractamus ad calcẽ tandẽ decurrat, de regimine ſex
rerũ nõ naturaliũ ſũmatim dicemus. Hos igiť opor/
tet diebus. xx. bis die tantũ comedere, nil aliud aſſu
mentes, q̃ panis recocti binas vncias, accedat vuæ

& fiat syruppus cũ quo prædictę distillationis vnc. iiii. siue ligni decoctionis de qua dicemus vnc. v. bis indie sũmo mane, scilicet, & inclinato iã sole bibat affectus ante cibũ quatuor horis, quod si decoctionẽ volueris audire paucis absoluã. Re. Guaiaci cõcisi lib. ii. s. aquæ pluuiæ lib. xxx. ex quibus frustula biduũ macerentur. Quæ noua vitreata testa cooperculo prædita capiat ad bulliendũ lento igni, spuma calida, quæ interea fit, patientis vlcera curantur, mẽbrorũ cõpagibus dolore percitis eadẽ vtiliter adhibetur, ac etiã tuberibus, pustulisq; opẽ afferre videtur. Facta despumatione lignũ prædictum decoquas, quousq; supersit tertiũ. Cũ autẽ tepuerit lintheolo spissiore coletur, cõseruetur, quod inde fluxerit vrnula vitrea bñ obturata, ne scilicet vis euanescat, huius decocti pro syruppo. xl. dies, diluculo quatuor horis ante prandiũ, nec minus inclinãte iã sole, quatuor horis ante cænã vncias quinq; sigillatim tepidas bibat. Adhec libris triginta cœlestis aq̃ ligno primæ decoctionis accedant, vt ferueant eadẽ olla tecta cooperculo, quousq; libris viginti tantum fiant, & ritu primæ decoctionis in vasæ oris obducti seruato, hanc poterit affectus, cũ sitiuerit, siue tepidã siue frigidã sumere, quod superest si primam decoctionẽ cũ syruppo reubarbari prædicto biberit affectus, citius valebit. At si vino lignũ incoquere placuerit, maiori cũ vtilitate curam efficies. Nã in Pituitosis fœlici successu, ego sæpius periculũ feci. FR AN. Quid hoc? Percepi a peritioribus Medicis ligno isto curãtibus, affectos in hac cura vinũ bibentes, nullo pacto sanitatẽ adipisci. ANDR. Recte tu qdẽ, at nõ minus ego, cũ decoctionẽ ex aqua morbosi biberint. Verũ enimuero vinũ decoctionis eiusmodi nullo pacto obesse poterit, efficitur. n. ex

concoctione medicina valẽtior, quod adhuc nemi-
nem tentasse puto, at ego sæpius in frigido morbo
fęlici successu periculũ feci. FRAN. Sequere igitur.
ANDR. R. Guaiaci recentis lib. ii. cocisci, & electi,
Reub. elec. drac. ii. radicũ centaureę maioris drach
mã, folliculorũ senæ manipulũ, squinãti scrup. s. cõ-
tusa hæc omnia, ex libris. xx. vini albi odoriferi, &
eius aquæ dimidio biduũ macerẽtur, Inde decocta
colẽtur nõ alio me hercule pecto, quã quod supius
est dictũ, hoc sine præcedenti syruppo vti poteris.
Adhoc, R. Guaiaci recentis lib. i. Quã ex vini albi
leuioris lib. xv. per diẽ macerabis, ita vt postea bul-
liant oĩa quousq; restent lib. x. tunc infundas desup
aquæ feruentis lib. xv. quæ simul cũ vino bulliant,
quousq; libræ viginti tantũ reliquę sint. Postmodũ
colentur, seruenturq; in potũ prandẽtis, cœnãtisq;
affecti. Hoc modo curabis quos non solũ victus te-
nuitas, sed etiã aquæ austeritas terret, neq; absur-
dũ fuerit Autũni tẽpore concisum lignũ quindecim
diebus cũ vuis ad bulliendũ ponere, nã nõnullos ex
eiusmodi potu sanatos percipies. Iis etiam optime
consultũ fuerit si post decocti potionẽ ante prãdiũ
spacio vnius horæ, coclearis dimidiũ istius electua
rii abliguerint. R. Ligni prędicti subtiliter pulueri-
zati vnciã, sand. rub. ligni aloes, thymi, florũ buglo-
sæ, boraginis, ocimi, sing. scrup. i. pulueris diarodo-
nis abbatis, Diamusci. d. diãbræ sing. gran. x. & cum
syruppo de corticibus citri ĩ pituitosa materia, vel
cũ syrup. de cicorea cõposito in sanguinea, quantũ
sufficiat, ex arte tũ fiat electuariũ, verũ vt res, quã
tractamus ad calcẽ tandẽ decurrat, de regimine sex
rerũ nõ naturaliũ sũmatim dicemus. Hos igit͂ opor-
tet diebus. xx. bis die tantũ comedere, nil aliud assu
mentes, q̃ panis recocti binas vncias, accedat vuæ

thyminæ præterea tantūdē, bibant aquā, siue vinū decoctionis secundæ prædicti ligni, transactis hisce diebus, panis albi bene fermētati sine sale clibano tosti. vnc. ii. tantūdēq; carnis, aut assæ, aut elixe pullorū gallinaceorū, siue aucupii ex siluis, & montibus petiti prandeant, cœnēt vero thyminas vuas, recoctūq; panē, ad trigesimam diem. Qua trāsacta duas vncias panis albi, carnesq; prædictas pōderis eiusmodi, & prādere, & cœnare recte poterint, Cubiculū, quo se cōtinet æger, per estatē orienti sit expositū, Per hyemē tepidariū, vel locus maxime clausus, vbi continue lignorū boni odoris fiat ignis. Nec inde egrediatur nisi a quadragesimo die, nocte dormiat horis sex, aut ad summū septē, Diluculo primā ligni decoctionē ex aqua cū illo syruppo, siue vini absq; syruppo bibat, statimq; lecto cubans peristromate, vestibusq; sudorē prouocet, quē calescētibus lintheolis, posteaq̄ satis, superq; desudauerit, abstergat. Inde subuccula, vestibusq; pelliceis munitus, lintheo capite obuoluto, præcedens horæ spacio prādiū, surgat, tū lotis manibus, facieq; mundata decoctione prima ligni, nares, & aures purget deābulās per cubiculū, cui si aluus suppressior fuerit, balano mellis, clistereue ex prima decoctione ligni, addito sale, oleoq; Camomillino, & violaceo poteris eandē ciere, quo reddito statim prandeat. Pransus qescat, legat, aut ludat, meridianū somnū pro virili declinans, Angorē nec minus reliquos animi morbos fugiens exhylaretur. FRAN. Recoctū panē iā dudū inessisti mihi, nec, quis sit, satis explicasti. ANDR. Imprudēs peterierā. R. polinis farinę triticeæ quātum volueris, nō sine fermēto congruo, quā subactā quatuor digitorū crassitudinis quoquo versum, longitudinis duarū spitamarū in pastillos formabis, de-

coques in clibano vſq; ad non completã conctionẽ, extrahes deinde, & poſtea q̃ deferbuerint, acutiſſimo cultello poteris in tenuiſſimas ꝑtes ſecare, quas ex aqua roſacea, & ſaccaro prius maceratas, in tabula ſigillatim collocabis, furnoq; iterũ mãdabis, vt legitime cõcoquantur, porro priuſq̃ prædicti ligni decoctũ ſumant, pro morbo pharmacis, & ſyrupis ſuperius enarratis ſunt muniẽdi, quinetiã ſi morbus expoſtulauerit, ſanguis prius erit mittendus. Verũ poſteaq̃ ad quartũdecimũ diem peruentũ fuerit, ſumat pituitoſus, poſtridie eius diei purgationẽ hãc R. Agarici præparati, turbit, electi Hermodactilorũ, ſing. ſcrup. i. Gingiberis. ſcrup. ſ. Hellebori nigri, gran. v. Cõtuſa per noctẽ ex aqua abſinthii, meliſſę & fumiterræ, exprimantur, expreſſioni ſociẽtur electuarii lenitiui drac. iiii. conf. amech. diafinic. ſing. drac. i. & fiat potio addita rodomellis, vnci. Vel. R. Polipodii quercini. drac. iii. ſem. hebuli cõtriti. dra. i. folliculorũ ſenæ, epithymi, thymii, ſticados, amaraci, aſſari, florum ſaluiæ ſing. puxillũ. fiat decoctio in qua colliqueſcant electuarii lenitiui. drac. iiii. cõfectionis amech, electuarii Indi ſing. dra. i. ſ. agarici præparati. ſcru. ſ. triferę perſicæ, ſcru. i. ſyruppi de fumoterræ. vnc. ſ. & fiat potio. Quam trigeſimo ẽt die iterum dare tibi erit expediẽs. Quod ſi gallicus adhæſerit ſanguini, hoc pharmaco poteris vti. R. reubarbari electi. drac. ii. ſ. ex aqua intybi & vino cretico, cum nardi ſpica permaneant ſex horas hęc omnia ſuperioribus liquoribus infuſa, deinde facta forti expreſſione Diacatholiconis addant, drac. iii. elec. roſ. meſ. drac. iiii. de ſucco roſarũ. drac. ſ. & cum decoctiõe florũ, & fructuũ cordialiũ. f. potus addita ſy. vio. vnc. quã hauriãt cũ'qntadecima, tũ ẽt trigeſima luce, Qua die purgatões ęger exhaſit, carnes elí

thyminæ præterea tantũdẽ, bibant aquã, siue vinũ decoctionis secundæ prædicti ligni, transactis hisce diebus, panis albi bene fermẽtati sine sale clibano tosti. vnc. ii. tantũdẽq; carnis, aut assæ, aut elixe pullorũ gallinaceorũ, siue aucupii ex siluis, & montibus petiti prandeant, cœnẽt vero thyminas vuas, recoctũq; panẽ, ad trigesimam diem. Qua trãsacta duas vncias panis albi, carnesq; prædictas põderis eiusmodi, & prãdere, & cœnare recte poterint, Cubiculũ, quo se cõtinet æger, per estatẽ orienti sit expositũ, Per hyemẽ tepidariũ, vel locus maxime clausus, vbi continue lignorũ boni odoris fiat ignis. Nec inde egrediatur nisi a quadragesimo die, nocte dormiat horis sex, aut ad summũ septẽ, Diluculo primã ligni decoctionẽ ex aqua cũ illo syruppo, siue vini absq; syruppo bibat, statimq; lecto cubans peristromate, vestibusq; sudorẽ prouocet:, quẽ calefcẽtibus lintheolis, posteaq̃ satis, superq; desudauerit, abstergat. Inde subuccula, vestibusq; pelliceis munitus, lintheo capite obuoluto, præcedens horæ spacio prãdiũ, surgat, tũ lotis manibus, facieq; mundata decoctione prima ligni, nares, & aures purget deãbulãs per cubiculũ, cui si aluus suppressior fuerit, balano mellis, clistereue ex prima decoctione ligni, addito sale, oleoq; Camomillino, & violaceo poteris eandẽ ciere, quo reddito statim prandeat. Pransus qeescat, legat, aut ludat, meridianũ somnũ pro virili declinans, Angorẽ nec minus reliquos animi morbos fugiens exhylaretur. FRAN. Recoctũ panẽ iã dudũ inessisti mihi, nec, quis sit, satis explicasti. ANDR. Imprudẽs peterierã. R. polinis farinę triticeæ quãtum volueris, nõ sine fermẽto congruo, quã subactã quatuor digitorũ crassitudinis quoquo versum, longitudinis duarũ spitamarũ in pastillos formabis, de-

coques in clibano vsq; ad non completã conctionẽ, extrahes deinde, & postea q̃ deferbuerint, acutissimo cultello poteris in tenuissimas ptes secare, quas ex aqua rosacea, & saccaro prius maceratas, in tabula sigillatim collocabis, furnoq; iterũ mãdabis, vt legitime cõcoquantur, porro priusq̃ prædicti ligni decoctũ sumant, pro morbo pharmacis, & syrupis superius enarratis sunt muniẽdi, quinetiã si morbus expostulauerit, sanguis prius erit mittendus. Verũ posteaq̃ ad quartũdecimũ diem peruentũ fuerit, sumat pituitosus, postridie eius diei purgationẽ hãc R. Agarici præparati, turbit, electi Hermodactilorũ, sing. scrup. i. Gingiberis. scrup. ſ. Hellebori nigri, gran. v. Cõtusa per noctẽ ex aqua absinthii, melissę & fumiterræ, exprimantur, expressioni sociẽtur electuarii lenitiui drac. iiii. conf. amech. diasinic. sing. drac. i. & fiat potio addita rodomellis, vnci. Vel. R. Polipodii quercini. drac. iii. sem. hebuli cõtriti. dra. i. folliculorũ senæ, epithymi, thymii, sticados, amaraci, assari, florum saluiæ sing. puxillũ. fiat decoctio in qua colliquescant electuarii lenitiui. drac. iiii. cõfectionis amech, electuarii Indi sing. dra. i. ſ. agarici præparati. scru. ſ. trifere persicæ, scru. i. syruppi de fumoterræ. vnc. ſ. & fiat potio. Quam trigesimo ẽt die iterum dare tibi erit expediẽs. Quod si gallicus adhæserit sanguini, hoc pharmaco poteris vti. R. reubarbari electi. drac. ii. ſ. ex aqua intybi & vino cretico, cum nardi spica permaneant sex horas hęc omnia superioribus liquoribus infusa, deinde facta forti expressione Diacatholiconis addanť, drac. iii. elec. ros. mes. drac. iiii. de succo rosarũ. drac. ſ. & cum decoctiõe florũ, & fructuũ cordialiũ. f. potus addita sy. vio. vnc. quã hauriãt cũ'qntadecima, tũ ẽt trigesima luce. Qua die purgatões ęger exhabit, carnes eli

xas prandeat, eiusdẽq; põderis, eiusdẽq; qualitatis, nec minus pane vescatur, ex iure carniũ prædictarũ, bibat ius tantũ earũdẽ, die vero sequẽti iterũ redeat ad ligni potationẽ, quã supra sæpius meminimus. Transacta quadragesima luce liberalius poteris hũc habere. Postridie parũ e cubiculo procedat. Quæ sequetur, die domo pedẽ efferre poterit statĩ cubiculo se tamẽ restituens, in sequentibus diebus, gradatim sic se habens, negocia sua breui peraget, cũ eo tamen, ne diutius cibos sanguinẽ adurẽtes, in stomacho, putrescẽtes, pituitãq; gignẽtes, aduersetur. Sed quoniã cũ his qui ligno curãtur actũ fuerit optime, si in ethicã, aut in tabem nõ inciderint, non esset absurdũ, diebus exactis quadraginta, restaurãdarũ viriũ gratia per mensem quotidie duabus horis ante prãdiũ coclearis dimidium istius electuarii assumere. R. Nucis Indicæ recentis vnc. vi. Nucleorũ pineorũ præparatorũ, Amygdalarũ dulciũ, pistaciorũ, sing. vnc. i. seminis peponis mundati. vnc. v. sem. papaueris albi, vnc. i. ſ. vuæ thyminæ ex aqua violacea. vnc. ii. pinediorũ, sacchari viol. nenufarini sing. vnc. iii. hæc omnia terrãtur optime lapideo mortario, & ex syruppo violaceo cõposito fiat electuariũ, at nõnũquã fit, vt non ita exacte curentur, ergo catapocium tale poterunt tribus, vel quatuor mẽsibus post assumptionẽ ligni semel in hebdomada duabus horis ante crepusculũ drac. i. pondere sumere. Re. myrrobalanorũ omniũ, troc. coloquintidæ, masticis, diagredii, hermodactilorũ, turbit, agarici prẹparati sing. drac. i. origami, cymini sing. dra. ſ. reubarbari drac. i. ſ. spicæ nardi, gingiberis sing. scrup. i. salis gẽmæ scrup. ſ. helebori nigri scrup. ii. polipodii quercini drac. i. seminis hebuli sing. drac. ii. pulueris hyere simpl, diamusci dulcis, singularum

ſcrup.ii.aloes elotæ vnc.ii.thyriaces drac.ii. Contuſis contundendis, cũ ſyruppo de fumoterræ fiat catapotiorũ trochiſchus. Verũ vt mea conſilia tibi credam omnia, ſi etiam per aliquot menſes electuarium cum puluere ligni confectum quotidie, vel alternatim affecti aſſumerent, ab omni derelicta malignitate liberarentur.



Eliquũ eſt (cognita ĩgenii tui mira facundia, cognitoq; amore, ac fidelitate, quibus me ſemp ꝓſecutus es) vt ea, quæ alicui nunq̃ dicere volui, tibi condonare nõ derelinquã. Morbũ igitur Gallicum ſanguineũ, cholericunq; recenter contractũ poteris hac aqua Philoſophica diſcutere. R. Aloes hepaticę lotę ex ſucco intybi lib.i. Reubarbari electi, radicũ cẽtaureæ maioris (reuponticum vulgus appellat) ſingulo. vnc.ii.ſemi. quatuor cõmuniũ frig.ma. excoriatorũ ſing. vnc.iiii. capillorum veneris recẽtis manip.iii. vuę thyminę vnc.vi. pulpæ ſebeſten, caſſiæ extractæ ſing. vnc.vii. pulueris triũ ſandalorũ, aromatici roſati ſingu. vnc.i. ſucci roſarũ puri, intubi, cicoreæ, fumiterræ, lupulorũ, ſcabioſæ: ſing. vnc. vi. liquoris malorũ punicorũ: berberorũ ſing. librã vnã ſucci boraginis vncias octo ſyru. de cicorea cõpoſiti: de bugloſa: de fumoterræ: ſing. libræ pondo: contundenda contundantur: & in vaſe ſublimationis vitro conflato: e ſuccis vino: & liquoribus prædictis: dies octo macerẽtur: porro per balneũ feruẽtis aquæ: cui harenæ quantitas ſit cõmixta: ſublimetur aqua. Verũ vas ipſum operculo roſtrato ſit tectũ: cui phialã vitreã: diligẽter: ne quid ex cõmiſſuris expiret: copulabis: accedẽte ex lignis: ſeu potius carbonibus igne: ex quo cum

clara tota defluxerit aqua, & rubentior appetet, Phialam remouẽs, huic simile vacuam statue, quod fluxerit totum serua, nam sanguineo, biliosoq; recẽti malo plurimum liquores eiusmodi prosunt. At in morbum pituitosum, melancholicumq;, quo valentius est nihil, accipe Agarici ꝑparati vnc.iiii. aloes elotæ ex succo fumiterræ vnc.ix. catapotii de aromatibus vnc.iiii. myrrobalanorum omnium singu. vnc.i. senæ, epithymi, melissæ recentis, florum cordialium sing. vnc.iii. hermodactilorum, turbit sing. vnc.iiii. iuæ artheticæ, Baccharis, sticados, camedryos, saluiæ, primulæ veris, origani, satureię sing. m.iiii. radicũ centaureæ maioris, Reubarbari sing. vnc.i. rad. helebori nigri recentis vnc.vi. gingiberis nucis myristicæ, gariofilorum, cinnamomi, cubebe, carpobalsami, calami aromatici, croci sing. drac.i. succi rad. hebuli, succi radicum inulę, succi arthanitæ, succi absynthii, succi eupatorii, succi buglosæ, succi fumiterræ, succi melissæ, aceti squilletici sing. deunx, vini cretici libras.x. tyriaces optimæ libras ii. pulpæ sebesten libræ pondo, contundenda contundãtur, & cum succis, & liquoribus in vase vitreo magno, cõmisceantur, & sic dies octo permaneant, inde sublimenť sicut superius diximus. Quod si efficacius in atram bilem desideraueris, tres, aut quatuor angues, lõgos, nigros, excoriatos, exẽter atosq; tum multo sale, temporis aliquo spacio, tum aceto perfricatos, vt vna colliquescant, addere poteris. Nam hoc non solum morbo gallico: sed lepræ: multisq; aliis ægritudinibus: quas nunc prætermittendas duximus: maxime confert. FRAN. Aueo scire quo nam pacto sublimatio talis sit ægrotantibus exhibenda. ANDR. Cum recte cognoueris aliquẽ morbo gallico calidiori confectũ: sex rebus nõ natu-

ralibus obseruatis: vt diximus: factaq; prius phle/botomia: si necesse fuerit: nõ minorẽ huic inediã imperabimus: quã iis: quos illinimus. Post hæc æstate potest hanc assumens: per domũ deãbulare. Bruma vero vrgẽte cubiculo se cõtinere: nec interdico quo minus pila vnius horæ spacio ante cibũ: loco clauso se exerceat: sumat singula quaq; die: luce apparẽte: sanguineus: siue biliosus syruppi rosati: de succo citri sing. vnc. s. olei de sulphurę gra. x. quibus addãtur primæ sublimiationis limpidæ vnc. ii. semis: rubẽtis vero drac. iii. Quod egelidũ bibat decẽ dieb⁹: Inde vno quoq; die prouocet sudorẽ: At si cognoueris humores nõ euocari potione hac: decimo die R. elec. lenitiui drac. iiii. rosacei mes. diaf. sing. drac. ii. & ex reubarbari infusione drachmæ pauxilliq; syruppi de succo citri: fiat potio: Postridię vero rursus ad syruppos redeat: ad alios decẽ dies: q̃ oĩa si nihil eduxerint: voret æger diluculo reubarbari dracmã: addita thymina vua: dehinc sublimationẽ p̄dictã bibat: extẽdatq; syrupporũ haustũ in trigesimũ diẽ: ex quo denuo solutiua potione purgeť. Si vero sublimationi parere humores videbunť (qđ ĩ multis sæpe deprehẽdi) alterũ purgationis genus superuacaneũ fuerit. Idẽ p̄stare poteris in frigida quęq; materia: si p̄dictã aliã sublimationẽ cũ syrup. de fumoterræ: & de sticados: nõ ommisso tamẽ sulphu. oleo p̄pinabis Si autẽ res postulauerit: decimo quoq; die peculiaribus pharmacis euacuentur ab humoribus affecti. FRAN. Quid si ante trigesimum diem sanatus fuerit: debet ne potionem ad præstitutam diẽ extendere? ANDR. Ne vtiq;: quippe quosdam decimo potu curaui: sed corruptiores ad eã diem possunt accedere: corruptiores autem dico: qui longiori tempore hoc morbo fuerunt affecti.

clara tota defluxerit aqua, & rubentior appetet, Phialam remouēs, huic simile vacuam statue, quod fluxerit totum serua, nam sanguineo, biliosoq; recēti malo plurimum liquores eiusmodi prosunt. At in morbum pituitosum, melancholicumq;, quo valentius est nihil, accipe Agarici p̄parati vnc.iiii. aloes elotæ ex succo fumiterræ vnc.ix. catapotii de aromatibus vnc.iiii. myrrobalanorum omnium singu. vnc.i. senæ, epithymi, melissæ recentis, florum cordialium sing. vnc.iii. hermodactilorum, turbit sing. vnc.iiii. iuæ artheticæ, Baccharis, sticados, camedryos, saluiæ, primulæ veris, origani, satureię sing. m.iiii. radicū centaureæ maioris, Reubarbari sing. vnc.i. rad. helebori nigri recentis vnc.vi. gingiberis nucis myristicæ, gariofilorum, cinnamomi, cubebe, carpobalsami, calami aromatici, croci sing. drac.i. succi rad. hebuli, succi radicum inulę, succi arthanitæ, succi absynthii, succi eupatorii, succi buglosæ, succi fumiterræ, succi melissæ, aceti squilletici sing. deunx, vini cretici libras.x. tyriaces optimæ libras ii. pulpæ sebesten libræ pondo, contundenda contundātur, & cum succis, & liquoribus in vase vitreo magno, cōmisceantur, & sic dies octo permaneant, inde sublimenť sicut superius diximus. Quod si efficacius in atram bilem desideraueris, tres, aut quatuor angues, lōgos, nigros, excoriatos, exēteratosq; tum multo sale, temporis aliquo spacio, tum aceto perfricatos, vt vna colliquescant, addere poteris. Nam hoc non solum morbo gallico: sed lepræ: multisq; aliis ægritudinibus: quas nunc prætermittendas duximus: maxime confert. FRAN. Aueo scire quo nam pacto sublimatio talis sit ægrotantibus exhibenda. ANDR. Cum recte cognoueris aliquē morbo gallico calidiori confectū: sex rebus nō natu-

ralibus obseruatis: vt diximus: factaq; prius phlebotomia: si necesse fuerit: nõ minorẽ huic inediã imperabimus: quã iis: quos illinimus. Post hæc æstate potest hanc assumens: per domũ deãbulare. Bruma vero vrgẽte cubiculo se cõtinere: nec interdico quo minus pila vnius horæ spacio ante cibũ: loco clauso se exerceat: sumat singula quaq; die: luce apparẽte: sanguineus: siue biliosus syruppi rosati: de succo citri sing. vnc. 5. olei de sulphurę gra. x. quibus addãtur primæ sublimationis limpidæ vnc. ii. semis: rubẽtis vero drac. iii. Quod egelidũ bibat decẽ dieb[9]: Inde vno quoq; die prouocet sudorẽ: At si cognoueris humores nõ euocari potione hac: decimo die R. elec. lenitiui drac. iiii. rosacei mes. diaf. sing. drac. ii. & ex reubarbari infusione drachmæ pauxillisq; syruppi de succo citri: fiat potio: Postridię vero rursus ad syruppos redeat: ad alios decẽ dies: q̃ oĩa si nihil eduxerint: voret æger diluculo reubarbari dracmã: addita thymina vua: dehinc sublimationẽ p̃dictã bibat: extẽdatq; syrupporũ haustũ in trigesimũ diẽ: ex quo denuo solutiua potione purget. Si vero sublimationi parere humores videbunt (q̃d i multis sæpe deprehẽdi) alterũ purgationis genus supuacaneũ fuerit. Idẽ p̃stare poteris in frigida quęq; materia: si p̃dictã aliã sublimationẽ cũ syrup. de fumoterræ: & de sticados: nõ ommisso tamẽ sulphu. oleo propinabis Si autẽ res postulauerit: decimo quoq; die peculiaribus pharmacis euacuentur ab humoribus affecti. FRAN. Quid si ante trigesimum diem sanatus fuerit: debet ne potionem ad præstitutam diẽ extendere? ANDR. Ne vtiq;: quippe quosdam decimo potu curaui: sed corruptiores ad eã diem possunt accedere: corruptiores autem dico: qui longiori tempore hoc morbo fuerunt affecti.

ANDREAS.



Voniã nũc de purgationibus his: quæ tũ inedia: tũ etiã potionibus fiunt satis diximus. Reliquũ est: vt de chyrurgia agamus. Manus etenim operã ab antiquis maxime cultã: Homeri: Corneliiq; Celsi testimonio cõprobat: sine qua Gallici per pauci possunt sanescerę. Nam corporis abscessus ab hoc morbo: qui verendorũ: inguinũq; partes infestant: duabus de causis minime sunt repellendi: nã inguen iocinoris: & splenis emissarium recte dicemus: Apostemata ergo inibi tumentia repercutere qui possumus? Quũ Auicẽna quarta primi sic asserat. Si vero mẽbrũ apostemosum membri principalis emunctoriũ fuerit: sicut loca glãdulosa in collo: quæ sunt emunctoria cerebri aut ascellæ: quę sunt cordis: aut inguina: quę sunt hepatis: nullo modo erit applicandũ aliquod: quod refrenet: accedit materię malignitas, quã si nostratibus credim⁹: cataplasmatibus cohibere minime conari debem⁹. FRAN. Quid igitur erit pręstandum? ANDR. Pro virili laborandũ: vt malagmatibus maturescentia secanti ferro: ac etiã aliquãdo actuali cauterio apiamus: feci totius corporis tanq̃ fenestrã patefaciẽtes: quod si prędictũ malagma quęris: est eiusmodi R. foliorũ maluę: brancę vrsinę violarũ sing. manipulũ: radicũ brionię recentis. vnc. ii. bulbos liliorũ binos. Hęc aqua recte coquantur: terantur incernãturq;: quibus accedant adipis porci. vnc. ii. butyri recentis. vnc. s. olei de lilio hypericonis viol. singu. vnc. i. s. fęnogreci. vnc. vi. & ex iure herbarũ radicũq; predictarũ subactũ cataplasma calidũ applicet: quod cũ in calidis tũ etiã i frigidis corporis abscessibus

ſibus valere coniecimus, at ſi materia ſclirotica eſſe videbitur, eiuſmodi alterum conficies. Re. radicum alteæ, vnc. ii. radicum brioniæ recentium, vnc. i. ſ. bulbos liliorum tres, chelidoniæ, m. ſ. ficuum ſiccorum, vn. ii. bulliant hæc omnia in aqua. q. ſufficiat, poſtmodum conterantur & incernantur, Indantur deinde aſſungiæ porcinæ, olei de lilio, butyri recentis, ſing. vnc. ii. frumẽti triticei, vel ſiliginei, vnc. iii. allei decocti ſub prunis vn. i. ſ. farinæ frumenti, fænogreci, ſeminis lini ſing. vnc. iii. armoniaci diſſoluti in aceto, vnc. iii. & cõficiatur emplaſtrum, nec expectandum quouſq; cutis ſumma per ſe deducatur, tanta etenim eſt morbi malitia, vt affectum locum in carcinoma plerũq; ſua malignitate præcipitet, ſatius igitur fuerit ſcalpello iam nigreſcens aperire quod pręparabimus facta inciſione prima die albumine oui, ac pulueribus cõducibilibus, inde per tres vel quatuor dies digeſtiuo de terebenthyna, & ouorum vitellis, Inde hoc vtemur mũdificatiuo. R. terebenthinæ claræ ex aqua fumiterræ, vnc. iiii. vitellos oui binos, mellis roſacei, ſyruppi de fumoterræ ſing. vnc. ii. farinę orobi, vnc. iii. Turis, maſticis aloes hæpaticæ, ſing. drac. ii. rad. paucedani drac. i. & fiat mundificatiuum, ſi volueris virium maiorũ mundificatione accedat vnguentum apoſtolicum, vel ſi adhuc maximam, Aegiptiũ attamen hoc vnũ ſcias, præcipitatum Mercurium cum æquali pondere aluminis exuſti cõmiſtum mirifice mundificat. FRAN. Quid? ad cicatricem obducendam valebit idem? ANDR. Non ſed triapharmacũ ceratũ opẽ præſtabit vel hoc quo valentius nihil eſt adminiſtrabis. R. roſarum, mirtillorum balauſtiarũ, caudę æquinæ, ſem. plantaginis, ſing. manip. i. mirrobalanorum citrinorum, conni cypreſſus, ſing. vn. mediã,

acatiæ, ipociſtidos, ſing. drac. iii. Hęc omnia prius contuſa tribus diebus macerentur in aceto fortiſſimo poſtmodũ in eo bulliant quouſq; medietas euaneſcat, tunc quidẽ prçlo exprimant expreſſum deinde cum oleis roſaceo, & mirtino copulabis litargirio minioq; additis ceratum ad ignem conficies addita tutie ſemũcia. FRAN. Plerũq; fieri ſolet, vt a morbo Gallico, exulcerationes ſordidę, corrodẽtes ſpongioſæq; ſæpius oſſa corrumpant, his quibus remediis obuiam eundem fuerit explana mihi. ANDR. Bifariam procedit hæc curatio, nam ſi ligno ab indis petito curare fuerit conſilium pluribus diebus præcipitato puluere, mũdificanda ſunt vlcera. Nam quãuis ipſius potione materia peccans euertatur, tanta eſt tamen materiæ vlceribus coniunctæ malignitas vt niſi quis optimus operarius acceſſerit vix poſſint ad cicatricẽ deduci, at ſi per vnctionem, ſuffitumue, procedis, ea tamen primus, quæ oſſa penetrarint, curare oportet vlcera corroſiua quippe, cauernoſa, quęq; his ſimilia ad oſſa nõ accedentia vnguento, ſuffitue delentur, ſed os corruptum omnino abradatur, cauterioq; inuratur iuxta illud Auicẽ. iiii. q̃rti cap. de corruptione oſſis ſic dicentis, neceſſe eſt fricare ipſum, & radere, aut cauterizare, perueniendo ad vltimũ corruptionis eius, vt cadãt cortices corrupti, & remaneat ſanũ, Itaq; cũ certiſſimis argumentis oſſis vitiũ deprehẽderis, aut inciſione. & cauterio poteris operari, aut cauterio tantũ, ſane in obducti oris vlcere, ſpongioſo, corruptioriq;, nouacula penetrandum erit vſq; ad os incidendo carnem affectã, quæ diligẽter vtrinq; poſtea diducta, linimentis ex albo ouorũ, & pulueribus obducentibus cicatricẽ per vim infarciatur, inde fiet, vt poſtridie eius diei ſubiiciatur os totũ

hostris oculis vitiatũ, quod cũ videris, bene secanti ferro putredinem cariosam diduces, & sanũ, a vitiato separes, Inde candenti ferro, carne madidis stuppis præmunita, os vstulabis, si vero latius patebit vlcus, carnem prius incidere fuerit inconueniens nã cute deficiente, nõ poterit nisi frustulatim (idq; difficulter) ab osse diduci, non sine maximo sanguinis fluxu. Sat erit igitur candenti ferro, quod minima fiet sanguinis missione, carnem ad os vsq; vitiatam comburere, tunc enim ex linamentis eiusmodi medicamentũ curabit, quod combustũ fuerit. R. verni cis liquidi drac. iii. ex aqua solatri siue plantaginis, vitellos oui tres, butyri recentis. vnc. ii. olei rosacei onfacini, violati, nenupharini sing. drac. ii. Misce simul omnia hæc & fiat vnguentũ, quod locis vstulatis mirũ immodũ confert, At vlceris circũstãtes particulas triapharmaco ex oleo acetoq; rosaceo, ac lytargirio in mortario plũbeo subacto, ad restringẽdã cauterii vim illinies, quã operationẽ si qs reformidauerit, poteris quorũdã sentẽtia p euforbii puluerẽ eodẽ peruenire, sed mihi quidẽ nõ fit verisimile vt in pfundo vlcere valeat is, aut eiusmodi quippiã præter cauteriũ, Quod curãs. D. Angelũ Illustriss. Reuerẽdissimiq;, Cardinalis Tridẽtini ærarii Phiscalẽ deprehendi, qui quãuis hoc morbo minime teneretur, ex calce tamẽ equi plurimo tẽporis spacio contracto, & inueterato vlcere laborabat sinistro crure. Multa medicorũ man⁹ satis honesto cõducta salario ex circũuicinis ciuitatibus ad eũ frustra cõfluebat, quo factũ fuit, vt is salutẽ pene desperãs mihi se curãdũ tandem tradiderit. Postridie eius diei, quoniã vlcus eiusmodi a cute, & carne fere espoliatũ erat, qnq; medicis astãtib⁹, vitiosaʒ carnẽ cũ osse corrupto cauterio concreuamimus, difficile dictu

est inter curandū quanta fuerit viri constantia con-
iuncta prudentię, Enimuero (quod dictum citra in-
uidiam fuerit) C. Mario pręstantissimo viro ęqua-
uimus non solum Angelum, verum etiā merito pręt-
tulimus. Quippe qui non solum teneri se noluerit,
sed crus immotum nullo doloris argumento præ-
buerit. Sed vt ad rem redeamus, patuit quamobrē
remediis cæterorum nunquā cessarat malū, ad me-
dullā nāq; peruenerat vis morbi, circūuicina quęq;
corrūpens, quod tamen omne, quidquid erat, in eo
noxii, deo dante duorum mēsiū spacio curauimus.
FRAN. Huius etenim curæ argumento innixus tā-
tum mihi polliceor breui confore, vt nostrates non
solum, verūetiam præstantissimos quosq; Medicos
antecellas. ANDR. Agnosco miraȝ animi tui in me
inductionem, qua fit, vt nostra tibi maiora videan-
tur, quibus (ingenue dicam) laudari a laudato viro,
virtutesq;, quas ne agnoscam quidem, mihi tribui
facile patiar. FRAN. Sæpius fauces palatūq; vidi-
mus affectorū malignis vlceribus, serpentibus, exe-
sisq; teneri, quæ quo pacto sint oppugnanda vellē
libentius abs te audire. ANDR. Fiat, vt vis. R. Igi-
tur aquæ, cuius virtute Aurum ab Argento diuidi-
tur, vnc. ii. rosaceq;, hyosciami sing. dra. iii. Inde mi-
sceas, aut. R. aquæ saponis vnc. ii. vitreoli romani
drac. iiii. salis armoniaci drac. i. vitreolum, & sal di-
luātur optime & fiat aqua. FRAN. Qui fieri potest
vt aquæ, quas dixisti partes vlceribus circunstan-
tes non lædant? ANDR. Stili lignei summitatē to-
mento circūligabis, qua madefacta ex aquis super-
ius enarratis illinies vlcera, quæ cum cæperint mū-
dari os affecti sibi colluant, ex aquis consolidanti-
bus quas superius tibi pluribus explicauimus. Quin
etiam pustulis verucosis eiusdem morbi plurimum

confert, nam decidunt ſtatim, reſoluũturq;. FRAN. Solent plerũq; duriſſimæ ſtantes glandulæ ægrotos male habere, quibus quid apponendum ſit ſcire deſidero. ANDR. Imprimis illud ſcias, iſtorum tuberum duas eſſe ſpecies, quarum altera carni adhęreſcens diaquilone magno de gũmis, aliiſq; diſcutiẽtibus emplaſtris cum per reſolutionem, tum quidẽ per ſuppurationem curantur nonnunquam, Altera procedens ab oſſe difficillime ſaneſcit, niſi cauteriũ adhibueris, quam curationem cum pleriq; auerſentur, cauterium potẽtius adhibeas, quo quatuor horarũ, aut quinq; ſpacio dolore modico vrgente macerabitur, ac deſtruetur caro. Re. Igitur aquæ primæ, qua fit ſapo, libr. iii. vitreoli romani, nitri. ſalis armoniaci ſingu. vnciam. Quæ diligenter vna diſſoluta, ex teſta decoquantur ad ſordium craſſitudinem, tunc adde oppii thebaici vnc. i. ſ. deinde torreantur igne tandiu, vt lapideſcãt, effracta aula lapillos adhærentes obturato vaſe vitreo conſeruato, quippe noxius eſt aer aduentitius, quo ſtatim in aquam conuertuntur. FRAN. Apicem tuorũ in me immortalium meritorum hoc addidiſti, quo fit, vt nihil aliud abſte nunc expetam, niſi, vt ſæpius ad te accedam, quo tempore, omnes circa morbos ex viridario tuo fructus colligere poſſim. ANDR. Libẽtiſſime quidem, vt prius cognouero auditorem attentum te præſtaſſe, At nunc reliquum eſt tantum, vt curandi corporis neceſſitate, ad cœnaculum accedamus.

FINIS.

PRÆFATIO EPITOMES OPVSCVLI DE CVRANdis pusculis, vlceribus, & doloribus mali Frãtzosſ, Laurentio Phrisio auctore. Lectori salus plurima.

SCripturo mihi regimen curatiuũ atrocissimi morbi, q Frãcigenus, Gallicusue nomẽ sortit⁹ ẽ, grãm & mificordiã pstet sũm⁹ pr̃, q de frugalitatis suæ solio pduxit Mediciã lẽ sciam nobilissimã, ob hũani gñis salutẽ, q̃ a mũdi exordio p̃ cæteris scis coluit, & plãtauit. Nã mltis añ sclis misit Raphaelẽ suũ ab excelso throno q docuit Noe mũdũ ab ĩmũdo segregare, q & ãniq; do auctore. Moysẽ mille qngẽtis ãnis añ phos iſtituit dietã & cibũ hoib⁹ ordĩare, tã ad corpis sanitatẽ, q̃ viuẽdi normã. Sĩgula. n. ea q̃ lege sua phibet ne comedant, si comesta fuerit plrimũ nocẽt mortalib⁹, & dolorẽ ĩfligũt. Q d deus itẽ nõnullo mõ post Troianũ bellũ de reb⁹ nãlib⁹ Salomonẽ scriber̃ docuit & eaꝝ oĩum ẽ medicia. Quid si cõmemorẽ ipo nobiscũ ĩ terris habitãte, dũ carnẽ sũpsit, a pura virgĩe, nõne medicinã saluberrimã nõ tm̃ coluit verum ppriis acscissimis mãib⁹ suis pcticauit vt ipe plerũq; d seipo testat ĩ sacro euãge. Et qd ãplius cũ tot ĩcõpabile mun⁹ suæ grẽ ĩtulit cæteris splẽdidissimis medicĩe iuẽtorib⁹ Apollini, & Aesculapio, q ob artis eorũ celsitudinẽ, ĩ deorũ nũerũ sunt accepti. O q̃ plixũ eẽt dicere diui Hip. & Gal. & Auic. encomia, q̃ a supmo gubnatore pcepũt, cũ tãta cõmoda humano corpi ptulerunt. Quapp bñmerito artiũ pclarissima noĩari meruit. Ex ea nãq; dispõnes noscũt hũani corpis (vt Aui. i. pmi ĩnuit.) Q d pfecto nobilissimũ corp⁹ ẽ. Nã bñdictus & glriosus, hũano corpi tpationẽ, cõplexionẽ dõauit q̃ in hoc mũdo foret po e ĩuenire, vt colligit Cõcilia. lib. dña qnta. Etiã ex dcis Auer. sup Ari. ĩ lib. de sen. & sẽsa. cũ dicit. Hõ cõphẽdit dñas rerũ & ĩtẽtiões iparũ pprias, q̃ sunt in re sensata q̃si medullã de fructu. Aĩalia vero alia q̃ forĩseca velut cortices fructuũ exñtia. Cuius signũ ẽ, qa ipa mouent a sensilibus mĩme, nisi ĩnqtũ rõnẽ alimẽti iportãt. His verbis dimissis trãseo qa (vt ait Aboali sup. iii. cañ fen. iii.) In plõgatõe smõis nõ ẽ vtilitas. Idcirco ĩtẽdẽs opitulari misimis hoib⁹ hoc malo frãcigeno ĩtoxicatis, opusculũ illd ĩ vnũ redigeř pposui qd (deo annuẽte, sine quo oĩa cassa) curã hui⁹ morbi recẽtis & veterati, floridis expimẽtis, nõ min⁹ q̃ rõne approbatis elucidabit. Si ergo ex ipo fructũ hilarẽ metes ñ mihi, sed ĩclito creatori grates refer. Si vero aliqd minus q̃ bñ elaboratũ offendes, rogo suauit rectifices, pcogitãdo id dcm̃ Tulii veneris Retho. scđo cũscribit his verbis, Nihil in simplici genere oĩbus ex ptibus nã pfectũ exposuit. Vale.

# EPITOME OPVSCVLI DE CVRANDIS PVSTVlis, vlceribus, & doloribus mali Frãtzofs, Laurentio Phrifio auctore.

## De ortu & nomine illius morbi, Caput Primum.



Nno Chrifti faluatoris noftri. M CCCCXCVI. efferbuit quidã morbus atrociffimus, irruens in homines fæuo morfu vlcerũ, glãdularum, & duriffimorum dolorũ, adeo notabili cruciatu, quod finguli vidẽtes obftupuere. Nam incognitus & inuifus erat ifte peftifer morbus, non tantũ vulgo: verũ etiam doctis & in facra medicina eruditis. Ingruit & tanta mira tumultuatio in plebe, quod leprofi excufarũt habitare cũ hoc morbo infectis. Ecce qd euenit (nõne miferatu dignũ) pauperes hoc malo laborantes, expellebant ab hominũ conuerfatione, tanquã purulentũ cadauer derelicti a medicis (qui fe nolebant intromittere in curã, tã fpeculando, confulendo, quã vifitando) habitabant in aruis & filuis. Memini enim me vidiffe homines in tantũ difcedere ab illis miferis, quod nõ minus q̃ æquũ fuiffet fupremũ deũ exitio gehẽnali cunctum populũ interemiffet. Attamẽ fublimis & gloriofus nolens derelinquere illos quos fuo præciofo fanguine, diraq; morte redemit, mifit ex Gallia & Neapoli nõnullos empericos vel medicos, qui potius temeraria audacitate, q̃ induftria cœperunt curare homines hoc malo laborãtes. Afpera tamẽ & peruerfa erat eorũ cura, vt appatet adhuc in illis qui tunc



1496

curati sunt, quibus secũdus error priori peior accidit. Nã prius pusculis & paruo dolore erant infestati, nunc vero nodosis tuberositatibus circa iuncturas, fœdis vlceribus & vigilãtissimis doloribus. Melius tamẽ erat vllũ, quã nullũ solatium quia medici eruditi subierant nomẽ malorũ medicorũ, vt infert per Boetiũ de cõsolatione philosophię cũ ait: Mali medici est desperare ne curetur æger. Ipsis medicis supradictis itaq; laborantibus in cura huius morbi cœpit ille pestifer morbus nominari, Gallicus, vel Frantzigenus, ab aliquibus Neapolitanus, eo quod primũ ad nos venissent morbus & medici ex ptibus præallegatis. Potuisset & rationabiliter nomẽ exhausisse, Epidimialis & pestis, quia secũdũ Cõstantinũ ille morbus nũcupatur epidimialis, qui subito & vno tẽpore simul multis irruit hominibus, vt visuz est de morbo illo in variis climatibus. Sed quia de nominibus apud medicos non oritur contentio, eo propter dicta illa stringantur.

De signis huius morbi. Caput secundum.

CVm aũt medicus nihil potest perficere in cura alicuius morbi, nisi prius morbũ agnoscat, qa inquãtũ medicus fallitur in morbi cognitione & eius causa, intantũ etiã fallitur in eius curatione, vt ait Galienus ad Glauconẽ. Qua propter p signa aliqua in cognitionem morbi & eius causa oportet deuenire, vt asserit cõmunis turba medicorum. Et Galienus secũdo techni. Signorũ igitur huius morbi quædã sunt demonstratiua præsentis scilicet infectionis quædã rememoratiua, præteritæ, & pronostica futuræ. Signa quidẽ huius morbi demõstratiua sunt hæc pusculæ crustosæ, latæ aut lõgę, quę de facili exsiccantur & cadũt ex carne concauæ ad modũ copularũ glandiũ, & cum ceciderũt remanet

quædã glandula eleuata supra cutẽ. Aliquæ illarũ crescũt in longitudine, & sunt pyramidalis figuræ, emittẽtes saniẽ ad modũ olei nucũ. Efficacissimum quidẽ signũ, si cũ illis aliquid apparuerit circa pudibunda. Itẽ aliquæ extendunt se in latũ cutis, corrodentes, & vrentes, tanquã euforbiũ vel arsenicũ, & ille pessime sũt. Signa vero rememoratiua sunt hęc dolor intensissimus in iuncturis, in capite, in focilibus brachiorũ, & pedũ, cũ duricie & tumore sęuissimus, dolor est deãbulatiuus, mordicatiuus, pungitiuus. Et cũ tetigeris illã duritiẽ, sentitur calida & sudore subtili irrorata. Iterũ cũ resoluitur ille dolor, franguñ nodi, & effluit virulenta sanies, ex quibus proueniũt maligna vlcera, multũ infestãtia. Efficax quoq; signũ est, cũ vides sanguinẽ alicuius per flebotomiã extractũ cõgelari, & in colorẽ liuidũ seu cinericiũ conuertiti. Signa aũt pręnostica sunt duplicia quia aliqua præauguriunt hãc ægritudinẽ futurã: quædã vero saluã aut nõ saluã. De primis aũt sunt dolor capitis, & mẽbrorũ, alteratio coloris faciei, pupillarũ tumor, pigritia mentis, grauitas incessus, sudor fœtidus de nocte & præcipue in aurora. Excitatio post primũ somnũ, punitio cutis, vt pulicum mordicationes, & in pectine circa fœmora notabilis aggrauatio. Et certiora sunt hæc signa, si cũ eis maneat appetitus comedẽdi & bibẽdi: qa cõmuniter hoc morbo laborãtes, fortẽ habẽt appetitũ, cuius causam ego assigno, quod aliqua portio frigidorum humorũ defluat ad orificiũ stomachi. Manifestũ nãq; est ex dictis Galeni secũda Techni, qđ frigidũ appetit, calidum vero digerit, quãuis aliqui in principio huius morbi, minus q̃ in aliis temporibus fortẽ habẽt appetitũ quoniã multa materia flegmatis salsi & colerę adustę sunt ibibitę i villis stõachi,

Quantũ ad secũda signa prænostica scire debes, qđ si pusculæ fuerint velocis apertionis, exitus & maturationis, causa est, quia natura est fortis, & nõ debilitata in expellẽdo nociuũ. Naturæ enim forti nil est impossibile, educit enim saniẽ per medium ossis, vt princeps Galenus dixit. Similiter & si nõ affuerint mala accidẽtia, anhelitus videlicet diminutio, & dolor nimis intẽsus, & si cito cõferunt, solita conferre, de quibus tibi ratio & experimẽtũ præstãt fiduciã, quoniã vt sonat dictũ Galeni, solẽtia iuuare suo tẽpore, si nõ iuuant, eorũ significatio protendit in malũ etiã si pusculæ exierint suauiter, absq; vlla coartatione & angustia, tũc vere iudicabis morbũ saluũ & cito fore curabilẽ. Sinuero signa illis cõtraria apparuerint, videlicet quod pusculæ tardę eẽnt in exitu ad corporis periferiã, & cum accidentibus terroris, syncopi, anhelitus constrictione exierint, parũq; contulerint medicinæ approbatæ certe ille morbus vix aut nũquã curabitur qa verus medicus, idest natura est debilis, ideo minister nil ꝑficit. Sonat nãq; veteris sentẽtia. Est quidẽ naturæ curare, nõ medici, medici vero dignius est opus naturę porrigere. Et illud similiter tetigit princeps. iiii. cañ. fen prim. de cura putridarũ in generali cũ dicit: Curans sicut sciuisti, ẽ natura nõ medicus, medicus aũt facit peruenire instrumẽta ad virtutẽ. Simile etiã verbũ ponit Cor. Celsus in tertio libro. Natura repugnãte medicus nihil ꝑficit. Quibus abbreuiatis facile iã ex dictis ꝑpẽdere potes, hunc morbũ, non tantũ cognoscere, verum etiã saluũ vel non saluũ diiudicare.

De causa morbi prætacti. Caput tertium.

VNicuiq; curã huius morbi perfecte scire volenti, causam ipsius inuestigare oportunũ esse videt. Quia vt testat Aristo, posteriorũ pri-

mo, Scire nihil aliud eſt, quã rerũ cauſas cognoſce-
re. Et eiuſmodi phyſ. primo cũ dicit. Tũc enim arbi-
tramur vnũquodq; ſcire, cũ cauſas eius &c. Ex qui-
bus facile elicit, q ſcire enim cauſæ adeptio eſt pfe-
ctio intellectus, vt idem philoſophus aſſerit in phe
mio Metaphyſices. Patet igitur conſideranti ex di
ctis, q cura morbi difficilis eſt, ignota eius cauſa, iu
xta illud Galeni i tertio techni cũ dixit. Facta vero
ægritudo curabit, diſpoſitione a qua principaliter,
quæ ſecũdũ naturã operatio lædit ablata, quam &
ipſam dicimus cauſam &c. Dimiſſis prętereа variis
cauſarũ cõſiderationibus, ſecũdũ quod diſtinguunt
penes materiã & formã ex quibus vel ad quę ſequit
aliqd ſecũdũ naturã, vt Philoſophus primo & ſcdo
phyſ. explicauit. Triplicẽ huius morbi de quo nunc
verſat noſtra intẽtio cauſam relinquimus, primam
videlicet primitiuã, ſecũdã antecedentẽ, & tertiam
cõiũctã. Quãtũ ad primã cauſam te ſcire nõ pigeat,
quod cauſæ primitiuæ ſunt res, quæ requirũtur ad
noſtri corporis conſtitutionem, & producunt mor-
bum aliquando ſine medio: aliquando cum medio,
& tales procedunt vt plurimum ex ſex rebus non
naturalibus: aere, cibo, & potu, motu & quiete, ſom
no & vigilia: repletione & manitione. Et animę ac-
cidentibus, vt ira, timore gaudio & triſtitia &c. Et
ex illis cauſam huius ęgritudinis rationabiliter ęſti
mauere ſapientes aeris mutationem fuiſſe, ex pla-
netarum notabiliſſimis conſtellationibus, vt ex ſub
ſequentibus intuenti facile patebit. Antecedentes
vero cauſæ ſunt illæ, quæ pertinent ad noſtri cor-
poris conſtitutionem, producentes tamen mor-
bum ſemper cum medio. Et tales in hoc morbo ſunt
humores diſpoſiti ad corruptionem aduſtionis: &
earundem aſperitatem, vt puta flegma ſalſi, chole-

Quantũ ad secũda signa prænostica scire debes, qđ si pusculæ fuerint velocis apertionis, exitus & maturationis, causa est, quia natura est fortis, & nõ debilitata in expellẽdo nociuũ. Naturæ enim forti nil est impossibile, educit enim saniẽ per medium ossis, vt princeps Galenus dixit. Similiter & si nõ affuerint mala accidẽtia, anhelitus videlicet diminutio, & dolor nimis intẽsus, & si cito cõferunt, solita conferre, de quibus tibi ratio & experimẽtũ præstãt fiduciã, quoniã vt sonat dictũ Galeni, solẽtia iuuare suo tẽpore, si nõ iuuant, eorũ significatio protendit in malũ etiã si pusculæ exierint suauiter, absq; vlla coartatione & angustia, tũc vere iudicabis morbũ saluũ & cito fore curabilẽ. Sinuero signa illis cõtraria apparuerint, videlicet quod pusculæ tardę eẽnt in exitu ad corporis periferiã, & cum accidentibus terroris, syncopi, anhelitus contrictione exierint, parũq; contulerint medicinæ approbatæ certe ille morbus vix aut nũquã curabitur qa verus medicus, idest natura est debilis, ideo minister nil pficit. Sonat nãq; veteris sentẽtia. Est quidẽ naturæ curare, nõ medici, medici vero dignius est opus naturę porrigere. Et illud similiter tetigit princeps. iiii. cañ. fen prim. de cura putridarũ in generali cũ dicit: Curans sicut sciuisti, ẽ natura nõ medicus, medicus aũt facit peruenire instrumẽta ad virtutẽ. Simile etiã verbũ ponit Cor. Celsus in tertio libro. Natura repugnãte medicus nihil pficit. Quibus abbreuiatis facile iã ex dictis ppẽdere potes, hunc morbũ, non tantũ cognoscere, verum etiã saluũ vel non saluũ diiudicare.

De causa morbi prætacti. Caput tertium.

VNicuiq; curã huius morbi perfecte scire volenti, causam ipsius inuestigare oportunũ esse videt, Quia vt testat Aristo, posteriorũ pri-

mo, Scire nihil aliud eſt, quã rerũ cauſas cognoſce-
re. Et eiuſmodi phyſ. primo cũ dicit. Tũc enim arbi-
tramur vnũquodq; ſcire, cũ cauſas eius &c. Ex qui-
bus facile elicit̃, ꝙ ſcire enim cauſæ adeptio eſt pfe-
ctio intellectus, vt idem philoſophus aſſerit in ꝓhe
mio Metaphyſices. Patet igitur conſideranti ex di
ctis, ꝙ cura morbi difficilis eſt, ignota eius cauſa, iu
xta illud Galeni i tertio techni cũ dixit. Facta vero
ægritudo curabit̃, diſpoſitione a qua principaliter,
quæ ſecũdũ naturã operatio lædit̃ ablata, quam &
ipſam dicimus cauſam &c. Dimiſſis pręterea variis
cauſarũ cõſiderationibus, ſecũdũ quod diſtinguunt̃
penes materiã & formã ex quibus vel ad quę ſequit̃
aliqd ſecũdũ naturã, vt Philoſophus primo & ſcďo
phyſ. explicauit. Triplicẽ huius morbi de quo nunc
verſat̃ noſtra intẽtio cauſam relinquimus, primam
videlicet primitiuã, ſecũdã antecedentẽ, & tertiam
cõiũctã. Quãtũ ad primã cauſam te ſcire nõ pigeat,
quod cauſæ primitiuæ ſunt res, quæ requirũtur ad
noſtri corporis conſtitutionem, & producunt mor-
bum aliquando ſine medio: aliquando cum medio,
& tales procedunt vt plurimum ex ſex rebus non
naturalibus: aere, cibo, & potu, motu & quiete, ſom
no & vigilia: repletione & inanitione. Et animę ac-
cidentibus, vt ira, timore gaudio & triſtitia &c. Et
ex illis cauſam huius ęgritudinis rationabiliter ęſti
mauere ſapientes aeris mutationem fuiſſe, ex pla-
netarum notabiliſſimis conſtellationibus, vt ex ſub
ſequentibus intuenti facile patebit. Antecedentes
vero cauſæ ſunt illæ, quæ pertinent ad noſtri cor-
poris conſtitutionem, producentes tamen mor-
bum ſemper cum medio. Et tales in hoc morbo ſunt
humores diſpoſiti ad corruptionem aduſtionis: &
earundem aſperitatem, vt puta flegma ſalſi, chole-

Quantū ad secūda signa prænostica scire debes, qđ si pusculæ fuerint velocis apertionis, exitus & maturationis, causa est, quia natura est fortis, & nō debilitata in expellēdo nociuū. Naturæ enim forti nil est impossibile, educit enim saniē per medium ossis, vt princeps Galenus dixit. Similiter & si nō affuerint mala accidētia, anhelitus videlicet diminutio, & dolor nimis intēsus, & si cito cōferunt, solita conferre, de quibus tibi ratio & experimētū præstāt fiduciā, quoniā vt sonat dictū Galeni, solētia iuuare suo tēpore, si nō iuuant, eorū significatio protendit in malū etiā si pusculæ exierint suauiter, absq; vlla coartatione & angustia, tūc vere iudicabis morbū saluū & cito fore curabilē. Sinuero signa illis cōtraria apparuerint, videlicet quod pusculæ tardę eēnt in exitu ad corporis periferiā, & cum accidentibus terroris, syncopi, anhelitus constrictione exierint, parūq; contulerint medicinæ approbatæ certe ille morbus vix aut nūquā curabitur qa verus medicus, idest natura est debilis, ideo minister nil ꝑficit. Sonat nāq; veteris sentētia. Est quidē naturæ curare, nō medici, medici vero dignius est opus naturę porrigere. Et illud similiter tetigit princeps. iiii. cañ. fen prim. de cura putridarū in generali cū dicit: Curans sicut sciuisti, ē natura nō medicus, medicus aūt facit peruenire instrumēta ad virtutē. Simile etiā verbū ponit Cor. Celsus in tertio libro. Natura repugnāte medicus nihil ꝑficit. Quibus abbreuiatis facile iā ex dictis ꝑpēdere potes, hunc morbū, non tantū cognoscere, verum etiā saluū vel non saluū diiudicare.

De causa morbi prætacti. Caput tertium.

VNicuiq; curā huius morbi perfecte scire volenti, causam ipsius inuestigare oportunū esse videť, Quia vt testať Aristo, posteriorū pri-

mo, Scire nihil aliud est, quā rerū causas cognosce-
re. Et eiusmodi phys. primo cū dicit. Tūc enim arbi-
tramur vnūquodq; scire, cū causas eius &c. Ex qui-
bus facile elicit̄, ꝙ scire enim causæ adeptio est pfe-
ctio intellectus, vt idem philosophus asserit in phe
mio Metaphysices. Patet igitur consideranti ex di
ctis, ꝙ cura morbi difficilis est, ignota eius causa, iu
xta illud Galeni ī tertio techni cū dixit. Facta vero
ægritudo curabit̄, dispositione a qua principaliter,
quæ secūdū naturā operatio lædit̄ ablata, quam &
ipsam dicimus causam &c. Dimissis prçterea variis
causarū cōsiderationibus, secūdū quod distinguunt̄
penes materiā & formā ex quibus vel ad quç sequit̄
aliqd secūdū naturā, vt Philosophus primo & scdo
phys. explicauit. Triplicē huius morbi de quo nunc
versat̄ nostra intētio causam relinquimus, primam
videlicet primitiuā, secūdā antecedentē, & tertiam
cōiūctā. Quātū ad primā causam te scire nō pigeat,
quod causæ primitiuæ sunt res, quæ requirūtur ad
nostri corporis constitutionem, & producunt mor-
bum aliquando sine medio: aliquando cum medio,
& tales procedunt vt plurimum ex sex rebus non
naturalibus: aere, cibo, & potu, motu & quiete, som
no & vigilia: repletione & inanitione. Et animç ac-
cidentibus, vt ira, timore gaudio & tristitia &c. Et
ex illis causam huius çgritudinis rationabiliter çsti
mauere sapientes aeris mutationem fuisse, ex pla-
netarum notabilissimis constellationibus, vt ex sub
sequentibus intuenti facile patebit. Antecedentes
vero causæ sunt illæ, quæ pertinent ad nostri cor-
poris constitutionem, producentes tamen mor-
bum semper cum medio. Et tales in hoc morbo sunt
humores dispositi ad corruptionem adustioris: &
earundem asperitatem, vt puta flegma salsi, chole-

ra adusta &c. Simplices vel cõpositæ. Dixi disposi-
tæ, qa ẽm Aristo. secũdo de anima, &. viii. phy. etiã
ẽm Galenũ primo de interioribus, nullũ agẽs indu-
cit effectũ aliquẽ nisi ex dispositione passi. De cau-
sis autẽ cõiunctiuis dicit, quod sint res pertinentes
ad nostri corporis cõstitutionẽ, producentes quoq;
morbum sine medio. Tales vero in illo morbo sunt
mala ægritudo cõposita ex mala cõplexione frigi-
da & humida cerebri, propter quã multe materiæ
frigidæ & humidæ materiales descẽdũt ad neruos,
iũcturas, musculos, & porositates mẽbrorũ. Quę ex
mala cõplexione calida & sicca aduruntur, & sic eorũ
vna pars flegmatis scilicet salsa, acuta & aspera ef-
ficitur: alterã vero adusta terrea, grossa, & melan-
cholica: ad lepræ vel cancri similitudinẽ. Reuertar
ergo nũc ad primitiuã huius mali causam, determi-
nãdo ea, cũ dixi hãc ex planetarũ siue stellarũ ĩpres-
sione. Ad cuius euidentiam scire debes, qđ in anno
Christi millesimo quadringentesimo octuagesimo
tertio, fuerũt nõnullæ planetarũ congressiones, die
videlicet. xv. mẽsis Octobris, hora secũda post me-
ridiẽ. Quod aũt clarius intelligas, scito tẽpore pfa-
to, Iouẽ, Martẽ, Solẽ, & Mercuriũ, simul coisse in Li
bra, in octaua domo quæ ægritudinis ẽ significati-
ua. Fuit quoq; humanæ naturæ amicus Iupiter cõ-
bustus. Ex qbus facillime quis iudicare potuit, ęgri-
tudinẽ ex sanguinis corruptiõe, & humorũ adustio-
ne, humano generi euẽtura. Dico humano generi,
quia ille coniũctiones in signo humano fuere, vide-
licet in Libra. Et hæc omnia protestat. Hali aben
ragel octaua parte sua cõpleta, cũ cæteris in astro-
logia philosophãtibus. Præterea aduertendũ ẽ, quã
furiosum fuisse hũc annũ, qa prima die Nouembris,
corroboratæ sunt ille impressiones, cõiũctionibus

ſcilicet Martis & veneris, Iouis & Veneris, ĩ domo ægritudinis pręfata. Luna quoq; duas paſſa ẽ eclipſes, vnã videlicet in Thauro: alterã in Scorpione. Ex quibus apparet, quod hoc morbo laborãtes plerũq; doloribus colli: & gulę: necnõ genitaliũ mẽbrorũ ĩfeſtant Thaurus etenim colli & gulę ſignũ Scorpius vero pudibũdorũ. Relictis igitur illis & multis aliis: in hac via occurrẽtibus trãſeo. Manifeſtũ nãq; eſt: qđ ſuperiora agũt in inferiora: vt omnis aſſerit prudẽtũ amator. Quãuis aliqui hęc dicta friuolis dictis cõtaminant. Cuius cauſam Ptolomeus in q̃dripartito ſuo: capitulo ſecũdo aſſignat eẽ ignorãtiã. Veriſſimis quoq; verbis ꝑturbat illorũ ſtomachos cũ dicit. Non enim propter ſtultorũ ignauiã vilipendenda eſt philoſophia. Attamẽ ſi quis hiaret probabilẽ ſermonẽ: quod ſuperiora agant in inferiora: ſimiliter quot & q̃bus modis cõfugiat ad dicta celebratiſſimi Petri de Abano: quẽ Cõciliatorẽ appellamus: qui hęc oĩa clare expreſſit: differẽtia ſcilicet decima. Fuiſſet & mihi animus depingendi figuras conſtellationũ ſupradictarũ quas a quodã doctore & aſtrologo famoſiſſimo ꝑcepi: qui hũc morbũ aliquos ante annos prædixit. Et ſi ipſius nomẽ ꝓmulgarẽ haud incognitus tibi eſſet. Interceptus tamen negotiis reticui.

De cura huius morbi in generali. Cap. IIII.

CVra vniuſcuiuſq; morbi in tribus completur: in debita ſcilicet rerũ nõ naturaliũ exhibitiõe: aut potione: aut chirurgia: vt teſtat Ioãnicius in fine ſui introductorii. Et illud cõfirmat Auic. fen quarta primi canonis his verbis. Dicemus qđ res medicationis ex vna triũ rerũ cõpletur: vna earũ eſt regimẽ & nutriẽtia: & alia eſt medicinarũ exhibitio & tertia ẽ manualis operatio &c. Quãtũ ad primũ

ſciendũ, quod ſex res nõ naturales, aer, cibus & potus &c. imutare habent corpus humanũ duplici de cauſa. Prima ex parte cõponentiũ: Secũda ex parte cõpoſitionis. Ex parte cõponẽtiũ, quia tale corpus compoſitũ eſt, ex quatuor elemẽtis, quæ ꝓpter cõtrarietatẽ ſunt tranſmutabilia, & reddũt corpus ex eis cõpoſitũ tranſmutabile, vt habetur ſm Auicẽnã prima cañ. & ſecundũ Galenũ de elementis. Vnde ſi corpus humanũ eſſet cõpoſitũ ex vno elemento, nõ doleret. Ex parte cõpoſitionis qa corpus humidũ ẽ raræ ſubſtantiæ & paſſibilis. Quapropter oportet & debita illarũ rerũ obſeruet exhibitio, in ſanis per cõſimilia, in ægris per contraria. Quia omnis cura fit per contrariũ, vt Ioãnes Meſue in vniuerſalibus dicit. Et anteq̃ dicta illa applicent̃ ꝓpoſito noſtro, nõ lateat te ſcire quod cura morbi ex duplex. Alia vero quæ nihil aliud q̃ abſciſio cauſæ. Alia mędoſa, q̃ proprię dicit̃ ſtupefactiua. Et illa nõ debet fieri niſi vrgẽte neceſſitate cũ timet̃ diſtinctio virtutis, & fortificatio dolorũ. Quę oĩa peſſima ſunt, vt Aui. teſtat̃, quarta fen primo cañ. his verbis. Omnis qdẽ dolor qui fit forcior interficit. Accedamus igit̃ nũc ad ꝓpoſitũ noſtrũ, quare generalia dicta ſufficiant.

De ordinatione dietæ laborantis hoc malo. Caput quintum.

SCito quod dieta nihil aliud eſt, q̃ ſex rerum nõ naturalium approximatio, in debita videlicet qualitate & quãtitate. Plus nãq; valet dieta curare, q̃ potione, vt innuit Ioãnes damaſcenus ĩ ſuis Aphoriſmis cũ ſcribit. Si poterit medicus medicari cũ dieta abſq; potione, proſpera euenient. Ad verã igitur huius morbi curã imprimis aeris electio eſt neceſſaria, quia aer cum circundat noſtra corpora, maxime immutat in ſuperficie partes quæ detecte

ſunt, & iterũ in profundo mẽbra illa ad quæ natura ordinauit, eius ſubſtãtiã peruenire. Sit ergo habitatio puſtuloſorũ in aere ſereno, lucido, puro & ſubtili ſiue ita fuerit per naturã vel artẽ. Quia talis aer ſanguinem mundificat, ſpiritus clarificat, cor lętificat, mentẽ ſerenat, digeſtionẽ in omnibus membris procurat. Ex quibus omnibus natura fortificat̃ ad expellendum nociua. Quapropter ego laudo talem morbum patientes, moram ducere in aere nõ nimis calido nec etiam nimis frigido, quãuis ab initio huius morbi, empericis conſuetũ fuit illos regere clauſos in ſtubis intẽtiſſime calefactis. Aliqui etiã patiẽtes miſerũt in furnos calidos. Aliqui etiã inuoluerũt in ſaccos, & maximũ cruciatũ illis intulerunt calefactione, quod partim laudo partim vero vitupero. Verum nãq; eſt quod aer cõtinens calidum reſoluit & hoc in caſu magna requiritur reſolutio propter profunditatem materiæ imbibitæ in cauernoſitatibus mẽbrorum, & præſertim in panniculis iuncturarum. Etiam quia caliditatis eſt prouocare ſudores, ex quibus ſanguis clarificatur: quia ſudor nihil aliud eſt, q̃ aquoſitas ſanguinis cui pus cholericũ eſt admixtũ. Sed amplius ſcire debes, quod illa intenſa caliditas diſſoluit & laxat mẽbra, digeſtionẽ corrũpit, quę omniũ virtutũ naturę tenet principatũ. Siti efficit, ſyncopi & terroris acerrima iducit. Ex qbus cõcluditur naturę debilitatio & mors, niſi corpora ſint robuſta & fortia. Quapropter diſſuadeo illis medicis icũbere, qa nõ ſunt digni noiari hoc diſertiſſimo noie, Medicus, ſed potius Parabolani, vt eximi⁹ Ioãnes Reuchlin eis nomẽ obtulit i libello quodã Hippocr. a. quẽ e Gręco ad Latinũ traduxit. Eſt nãq; medic⁹ adiutor naturę, nõ deſtructor, vt ſupra tactũ eſt. Quod aũt talis aer calidus extra metã ea

faciat quæ dixi:cõfirmat Auicẽna secũda primi:cũ dicit Aer calidus dissoluit & laxat:&c. Habitẽt igit patiẽtes hoc incõmodũ in aere calido:non tñ extra modũ sintq́ bene cooperti bonis vestimẽtis. Et circa eorũ habitationes incẽdat ignis ex bonis lignis: nõ putridis aut male proprietatis: cuiusmodi sunt de nuce & populis &c. Caueãt quoq́ accedere ignẽ quia ex fumo ignis intendit dolor pusculosorũ: vt sæpissime visum est mihi. Occurrit quoq́ adhuc quoddã attẽtione dignũ:in aeris electione:qđ temporis cõsideratio est:ait nãq́ Hippocra. in quodã libello:q attente curandũ sit medico tẽpora anni:& quid in eis cõtingat. Diuidit nãq́ tẽpus in quatuor partes anni solaris:secũdũ quod sol peragrat q̃tuor puncta in circulo obliquo. Cũq́ enim intrat primũ punctũ Arietis:vel ęquinoctialẽ circuli: cõstituitur tẽpus veris:quod tẽperatũ dicimus formaliter: sed effectiue calidũ & humidũ. Igit hoc tẽpore licet q tales homines intensiorẽ caliditatẽ aeris sustineãt: propter humiditatis resolutionẽ. Ver enim tẽpus repletionis est. Deinde cũ sol permeauerit tria signa: intrando circulũ quẽ Tropicũ Cancri nominamus: oritur æstas:tẽpus calidũ & siccũ:i quo minus oportet calefacere aerẽ patientũ:quãuis bonũ sit in habitatione accendere ignẽ:propter depurationẽ aeris: sed habitare in stubis & stuffis certe malũ est. Postmodũ intrante sole æquinoctialẽ circulũ:& libram: tẽpus quod autũnũ dicimus:oritur melãcholicæ naturę. Tunc enim bonũ est habitare in stubis calefactis:ita quod sæpe sudores prouocent. Sũme quoq́ cauendũ est ne frigiditas eo tẽpore corporis superficiem attingat:quia humores mali congelarent:& per consequens redderent inobediẽtes naturę. Deinde cũ sol intrat tropicum Capricorni:orit hyems

dira,

dira, frigida & humida, qa vapores & fumi ex ocultis terræ & aquis humectant aerem. Quapropter bonū est eo tempore morari continue in calidis habitationibus, & bene operiri indumētis de pellibus vulpinis, quæ specialiter in hoc morbo sunt conuenientes. Attamen nō ita punire licet miseros, quēadmodū faciunt pseudones medici. Hæc quantum ad primā partē dietæ sufficiant. Nunc properandū est ad secundā rē, non naturalē, quæ cibum & potū cōprehendit. Relicto igitur speculationis officio, ne perlongetur sermo, sciendū est quod taliter cibādus sit æger, quod virtus nutriatur, & non morbus, vt dicit Galenus. Et illud prosequitur cū patienti propinant cibi & potus subsequētes. In principio itaq; huius mali cōpetit regimē humectatiuū, quod perficitur ex iure & ptisana ordei, lentibus, passulis, amido, similiter valet cibus factus ex seminibus melonū, & cucurbitę, qa cōmuniter febrilis calor adest in principio morbi, quapropter humida cōferūt, vt saluetur Hippocratis dictū i Aphorismis particula prima humidæ dietæ &c. Conferūt etiā carnes hędinæ, vitulinæ, castratinæ iuuenes, pullorum, cum succo granatorū. Ex oleribus blitis, spinachia, borago, lactuca. Et plus cōpetunt talia cū signa apparēt coloræ adustæ. Potus vero sit ptisana hordei cum zucaro, aut sirupus violarū, aut aqua frigida. Si vero febris nō fuerit multū intēsa, detur vinū lymphatum. Eodē quoq; modo dietandus est patiēs in augmento. Cū vero pusculę exierūt ad cutis superficiē, & grauedo aliquantulū remissa est tunc scies ægritudinē in statu esse. Quare patientē bonis carnibus, & ouis sorbilibus, lactuca, passulis, piscibus petrosis cibare studeas. Potus quoq; eius sit vinum rubeum clarū, bene lymphatū. Et minus cibet q̄ in principio

& augmento, dicit enim Hippo. in primo Aphoris. Quando in statu est ægritudo, tenuissima diçta necessarium est vti. Neq; obliuioni tradas miscere cũ cibis reprimẽtia acuitatẽ sanguinis, cuiusmodi innu bi sebestis, poma granata &c. Cũq; autem iam cœperint alleuiari acerrima & pusculæ cadere, tunc scias declinationem morbi adesse. Quare paulatim trãsire debes ad cibos sicciores, quia in fine regimẽ exiccatũ aliquantulũ prodest. Semp tamen animaduertendũ est naturalis cõplexionis eucrasiã vel dyscrasiam, quod ingenio periti medici cõmittendum est. Secundã rem naturalẽ cõdigne sequitur tertia, quæ per somnũ & vigiliam significatur. Somnus illorum sit nocturnus, non tamen vltra sex horas. Est enim talibus res valde cõueniens, quoniã vt testant̃ principes medicinæ. Somnus virtutes naturales efficit fortes, intelligendo somnũ moderatũ, quia imo deratus somnus disponit corpora ad pessimas ægri tudines. Vigilia vero moderata nõ minus cõfert, qa virtutes disponit ad operationes suas exercendas. Superflua tamẽ vigilia corpus exiccat, & disponit ad ethicã senectutis. Quare cum dolor adeo fortis fuerit, quod patiẽs nõ poterit dormire, medicus sane põt procurare somnũ, cũ oleo violarũ vel nemifario, vel cũ comestione lactucæ vel seminis papaueris. Nõ tamen vti licet soporiferis fortibus, cuiusmodi iusquiamus, mãdragora, opiũ &c. Vt igit̃ satisfaciã petitiõibus tuis, hic describere decreui pomũ quoddã, quod patientibus suauissimũ somnũ p̃stat olfaciendo ipsum, & tẽpora fricãdo cũ illo. Quo vti potes in fortibus doloribus, & nimiis vigiliis, cuius descriptio hoc est. Recipe croci opii thebaici, corticis mãdragorę ana drachmã vnã, terãtur subtiliter, & fiat pomũ cũ drachmis duabus, cerę albę. Quarta

res nō naturalis, repletione & inanitione indicatur. Volens nāq; curare hunc morbū, debet attēdere an corpora sint repleta vel nō. Si repleta aut sunt plectorica aut cacochinnica. Si plectorica, qđ perpēdere pōt ex signis plectoriç medico notis, tūc illico flebothomādus ē æger, si tps, virtus, ætas, & cōsuetudo flebothomiā admiserint, qa ꝑm Aui. prio cañ. fen quarto flebothomia est vniuersalis humorū euacuatio multitudinē &c. Si vero fuerit corpus cacochinnū, pharmaco humores corruptos minuere licet postea indigesta digerere, tādē digesta successiue eradicare, nō vna vice, vt fatui faciunt. Debet & medicus sollicitus eē in p̄meditādo, an talis plectoria vel cacochinna sit in vno vel in oibus mēbris, & ne aliquā materiā ducat per incōueniētē regionem. Dicit nāq; Hippocras veritatis idagator in primo Aphorismo. Quç ducere oportet vndecūq; natura maxime repit, inde ducere p cōuenientes regiones. Et ex illis dictis potes iā offendere inanitionē, Multi etenim errāt in hoc morbo, cū volūt euacuare humores per secessum, & natura intēdit eos euacuare per aliā viā. Aut cū faciunt flebothomiā, cū natura iam operatur expulsionē materię ad cutis sup̄ficiē, & tales impediunt naturā & generant motus contrarios, q violenti nominātur a physicis. Et illi plus replēt corpora malis humoribus, q̄ euacuent. Oportet ergo, vt se studiosum reddat medicus ī hoc morbo ne naturā impediat, quia natura fortiter operaẗ in hoc malo. Quinta res est, motus & quies. Motus vel exercitiū conueniunt in hoc casu, qa color naturalis per ea cōfortatur, & augmentatur, fumos malos ex corpore expirare faciunt, corpus a superfluitate mundificant. Quare laudabile est patientes hunc morbum gerere exercitiū suaue (si saltem pos

ſunt)hincinde ſpaciando ante comeſtionẽ. Nequa‑quã tamen licet hoc fieri poſt comeſtionem. Quies cõtrario modo ſe habet, quia infrigidat, & cõgelat humores, iccirco ſi patientes hũc morbũ nõ poſſunt ambulare, bonũ eſt loco exercitii vti fricatione, cũ pãnis calidis, vel fomentationibus & balneis in ſtu‑phis, quæ omnia ſpecies exercitii ſunt. Sexta igitur res & vltima eſt debita approximatio accidentium animi, cuiuſmodi gaudiũ, triſtitia, timor, ira. Ira nã‑q; calefacit, quare diſſoluit & ſubtiliat. Cõtrarium vero timor & triſtitia faciũt. Quare oportet remo‑uere ea quæ infirmũ habẽt mouere ad animæ acci‑dentia iã enarrata. Quorũ duæ ſunt cauſæ, obiecta ſcilicet & affectus. Multum quoq; valet apud infe‑ctos ſolacioſis verbis incedere, ne ingruat ꝓfunda cogitatio de rebus triſtitiæ & timoris. Nã fere oẽs inclinati ſunt ad tales animi motus, ratione humo‑ris melancholici in hoc malo peccantis.

## Remedia curandi morbum Frantzigenum per potiones. Caput ſextum.

SVperius publicaui tibi modũ operationis medi‑cinæ in tribus conſiſtere, dieta ſcilicet, potione & chirurgia. Expedita igĩ prima parte, iniciã‑da erit ſecunda, in qua tibi monſtrabo modũ curãdi morbũ præfatũ per potiones, intelligendo per po‑tionẽ omnia quæ per os ſumuntur in quacũq; ſub‑ſtantia fuerint. Nihil enim te docere præſumã, niſi quod ratione, auctoritate & experimẽto probaui. Scias tamen quod cura huius mali difficilior eſt in hodiernis diebus, q̃ nuperrimis fuit. Quod perpen‑dere potes in multis, qui elapſis annis aliquibus fa‑moſi fuerunt in ipſius cura, nunc autẽ paruũ profice‑re valentes, cuius cauſam ego aſſigno duplicẽ. Pri‑mam ſcilicet Saturni efficax dominiũ, quod iã ſibi

vendicauit exquo materia porositatibus imbibita, congelatur & in lapideitatē conuertitur, quod vix remediū satis efficax inueniri potest. Secūda causa, quia homines amplius nō abominātur id malū, q̄re nolūt persequi bona cōsilia & sustinere dietā bonā.

Remedium primum & principalissimum.

SApiētis artificis est ordinate procedere in operationibus suis, sic quod primo prima pertractētur, media post, & demū vltima, quæ sunt finis. Igitur ante omnia oportet mediū allicere & exhortare laborantem hoc malo recurrere ad gloriosum & excelsum deū, qui est fons & origo principium & finis omnium, qui solus languores sanat (vt Ioānes Mesue protestat). Facinora nāq; nostra sæpissime sunt causa infirmitatis nostræ, quāobrem inuocandus est Iesus, vt ignoscat, Maria semper benedicta virgo mater eius, vt misericordiam imploret. Impossibile nāq; est curare morbū eius causa adhuc remanente, approbante hoc Galeno nostro.

Medicina minoratiua materiæ peccantis in hoc morbo.

IN principio huius morbi detur medicis minoratiua materiæ, Et nō in declinatione, vt aliqui volunt, quia per hoc impeditur natura, & attrahit ad interiora, id quod a natura tendit ad cutis superficiem. Hoc tamen intellige, si venerit aliquis quem in breui inuasit id genus pestiferum, & huius medicinæ descriptio sit talis. Recipe cassiæ nouiter extractæ vnciam semis, electuarii de succo rosarum, electuarii diacatholicorū anna dragmas duas dragaganti grana quatuor, fiat haustus cum vncia vna aquę boraginis. Et propinetur in aurora actualiter calidus, & patiens ieiunet quatuor horas.

Aliud fortius.

SI vero per longum tempus durauerit, & tibi vi
detur habere medicinam minoratiuã fortiorẽ,
Recipe cassiæ extractæ cum aqua lactis vnciã
vnam, epithimi, thimi, ana scrupulum vnũ, reubar
bari agarici ana scrupulum dimidium, salis gemme,
grana duo aqua lupulorum vnciam vnam, fiat hau
stus & propinetur vt prius dictum est.

Digestiua.

CVm autem hoc factum fuerit, te vertas ad ma
teriæ digestionem, propinando per aliquos
dies potum istũ mane & sero, quousq; in vrina
signum digestionis apparet, cuius Recepta talis ẽ.
Recipe sirupi de endiuia, sirupi de fumo terræ, siru
pi de cicorea, ana vnciam vnam aquarum, lupulo
rum, cascutæ, boraginis buglossæ, ana vnciam vnã
cum dimidia. Dentur omni vice tres vnciæ.

Aliud.

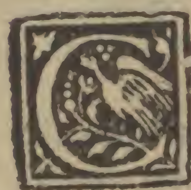
REcipe florum boraginis, buglossę, valerianę,
thimi, ana, manipulum vnum, radicum cico
reæ, endiuiæ, feniculi, seminum cõmuniũ fri
gidorum, ana manipulum dimidium, lupulorum, ab
sinthii, cuscutæ, chamæpitheos, ana manipulũ vn
cum dimidio. Buliant in libris aquarũ octo, vsq; ad
cõsumptionem medietatis, & addatur zucari libra
vna cũ dimidia, & coquãtur vsq; ad spissitudinem.
Dosis est vnciç duæ cum aqua lupuli omni mane &
sero, & tardet cibum assumere per horas tres.

Aliud cum materia multum fuerit grossa
& inobediens & quasi chronica.

REcipe seminis feniculi, aneti, ana vnciã vnã
polypodii, quercini recentis drachmas tres.
Hæc omnia iaceãt per noctẽ vnam in aceto
deinde coquãtur in libris aquarũ tribus vsq; ad cõ
sumptionẽ medietatis & collaturæ addantur succ

fumiterræ, ſucci lapacii acuti, ana vncias quatuor. Quibus omnibus depuratis, fiat ſirupus cum melle librarũ triũ & aceto in quo ſteterunt radices. Dentur mane & ſero vnciæ duæ cum aqua decoctionis feniculi & maxime iuuabit.

Medicina eradicatiua.



Vmq́ apparebit digeſtionis ſignũ, licet eradicare materiã peccãtẽ, nõ tñ pharmaco forti, ne plus attrahas ad inferiora q̃ educes ꝑ eradicationẽ. Des igitur mane hoc electuariũ. Reci. electri indi electuariũ de ſucco roſaceo ana drachmã vnã & ſemis dragaganti quattuor grana. Aliud.

REcipe electuarii hamech drachmas tres aut quatuor ſecũdum quod tibi videbitur expedire, minuendum nanq; & augẽdum eſt quare medicus requiritur diſcretus in illis. Vel ſic.

REcipe pillularũ de fu. terrę pillularũ de lap. lazuli ana drachmã & ſemis, agarici trociſcati ſcrupulum ſemis, fiant pillulæ. xiii. & dentur in introitu lecti.

Item pillulę de reubarbaro laudãtur in hoc caſu ſimiliter & pillulę de lap. armeno, vel pillulę idi &c.

Deſcriptio pillularum conferentium in hoc malo & ſunt expertiſſimæ.

REcipe yere rufini cuttarici impialis ana dracmã vnã, turbit cologntidę hermodii, ana dracmã ſemis, eſulę ſcrupulũ vnũ, maſticis, bdellii ana ſcrupulũ vnũ & ſemis ſeminis feniculi, aneti ana ſcrupulũ ſemis, pulueres illarũ cõficiãtur cũ electuariis ſupradictis, & dẽtur vndecim vel tredecim, aut minus aut plures ſecundum quod exigit neceſſitas.

Medicinæ expellentes puſculas ad periferiã cutis cum ſint difficilis exitus.

Is actis oportet iuuare naturaȝ summo studio, quod pusculæ educantur ad supficiē cutis. Quod hac lege absolues. Patiens inter stuffam vel balneū factum, vt patebit infra, sumat quoqꝫ in eo haustū vnum potus infrascripti, & hoc fiat per tres dies ad omne minus. In exitu quoqꝫ balnei cooperietur pānis, ne subito infrigidetur. Tardet & postea comestionem per duas horas.

Descriptio balnei conferentis in hoc casu.

REcipe ebulorum, brancæ vrsinæ, seminis lini, maluæ, calamenti, melliloti, camomille ana manipulum vnum, buliant in aqua, & caueat patiens, ne se humectet, quia malum est.

Aliud balneum.

REcipe bismaluæ fœnugreci, origani, vrticæ, iuniperi, peritariæ ana manipulum vnum.

Descriptio decoctionis educentis pusculas.

REcipe ficuum citrinearū vncias septē, lacte ablutas drachmas quinqꝫ, lenitū excorticis drachmas tres se. anisi feniculi, dragaganti ana drachmas duas & semis. Coquantur in libra vna & semis aquæ donec remaneat pars tertia, deinde coletur & dentur vnciæ duæ.

Aliud.

REcipe lentium excorticarum dactylorū immaturorum dragaganti ana vnciam & semis, buliant in aqua pluuiali, quantum sufficit & propinetur colatura.

Quid amplius agendum sit.

Is omnibus factis, pusculis quoqꝫ expulsis, sollicitus esse debet medicus ne conuertantur in vlcera & excoriationes. Quare cōtinuo administrare debet de-

coctionem epithimi, quam Ioannes Mesue scribit. Similiter de tertio in tertiũ diem vti debet balneis supradictis, propinando ante introitũ balnei drachmam vnã, tiriace vel mitridati, quę valde conferũt, & mirabiliter prosunt. Ego nãq; vidi quandam matronam tiriaca curari, cui omnia alia remedia nihil profuerunt. Cũq; ita laborasti per triginta dieş, & patiens nõ curatus est, signum est, quod materia est nimis furiosa, & vix solo potu curabilis. Quarẽ oportet vt illico te vertas ad vnguẽta illa saluberrima, cum quibus multos curaui, vngendo quotidie bina vice, iuncturas in parte domestica, & in paucis diebus cadent pusculæ, nisi pugnet fortuna.

Descriptio vnguenti.

RECipe cerusæ vnciã vnã thuris, masticis, litargirii ana vnciã semis, olei rosarũ loti, cũ pluribus aquis, & ducti diu in mortario plũbi cũ pistillo plũbeo, quantũ sufficit ad incorporandum.

Aliud.

RECipe olei laurini, olibani, cerę nouę ana vncias duas, auxungię porcinę drachmas qnq; salis cõmunis vnciã vnã, succi fumiterrę, succi plantaginis, ana vncias quatuor, fiat vnguentũ.

Item vnguentum citrinum, vnguentum aureum, & apostolorum valent in hoc casu.

Aliud vnguentum efficax valde in crustosis & pessimis pusculis.

RECipe butiri recentis, terbentinæ, auxungiæ gallinæ, olei violarum ana vncias duas, litargirii plũbi vsti, cerusæ, aloes epatici ana vnciam & semis, fiat vnguentum.

Vnguentũ sanans plagas & vestigia q̃ remanserũt.

RECipe ossium adustorum, stercoris cumi, amidis, lupinorum, costi, aristis rotundæ ana fiat



Is actis oportet iuuare naturaȝ summo studio, quod pusculæ educantur ad supficiē cutis. Quod hac lege absolues. Patiens inter stuffam vel balneū factum, vt patebit infra, sumat quoq; in eo haustū vnum potus infrascripti, & hoc fiat per tres dies ad omne minus. In exitu quoq; balnei cooperietur pānis, ne subito infrigidetur. Tardet & postea comestionem per duas horas.

Descriptio balnei conferentis in hoc casu.

REcipe ebulorum, brancæ vrsinæ, seminis lini, maluæ, calamenti, mellilοti, camomille ana manipulum vnum, buliant in aqua, & caueat patiens, ne se humectet, quia malum est.

Aliud balneum.

REcipe bismaluæ fœnugreci, origani, vrticæ, iuniperi, peritariæ ana manipulum vnum.

Descriptio decoctionis educentis pusculas.

REcipe ficuum citrinearū vncias septē, lacte ablutas drachmas quinq;, lenitū excorticis drachmas tres se. anisi feniculi, dragaganti ana drachmas duas & semis. Coquantur in libra vna & semis aquæ donec remaneat pars tertia, deinde coletur & dentur vnciæ duæ.

Aliud.

REcipe lentium excorticarum dactylorū immaturorum dragaganti ana vnciam & semis, buliant in aqua pluuiali, quantum sufficit & propinetur colatura.

Quid amplius agendum sit.



Is omnibus factis, pusculis quoq; expulsis, sollicitus esse debet medicus ne conuertantur in vlcera & excoriationes. Quare cōtinuo administrare debet de-

coctionem epithimi, quam Ioannes Mesue scribit. Similiter de tertio in tertiũ diem vti debet balneis supradictis, propinando ante introitũ balnei drachmam vnã, tiriace vel mitridati, quę valde conferũt, & mirabiliter prosunt. Ego nãq; vidi quandam matronam tiriaca curari, cui omnia alia remedia nihil profuerunt. Cũq; ita laborasti per triginta dies, & patiens nõ curatus est, signum est, quod materia est nimis furiosa, & vix solo potu curabilis. Quarẽ oportet vt illico te vertas ad vnguẽta illa saluberrima, cum quibus multos curaui, vngendo quotidie bina vice, iuncturas in parte domestica, & in paucis diebus cadent pusculæ, nisi pugnet fortuna.

Descriptio vnguenti.

REcipe cerusæ vnciã vnã thuris, masticis, litargirii ana vnciã semis, olei rosarũ loti, cũ pluribus aquis, & ducti diu in mortario plũbi cũ pistillo plũbeo, quantũ sufficit ad incorporandum.

Aliud.

REcipe olei laurini, olibani, cerę nouę ana vncias duas, auxungię porcinę drachmas qnq; salis cõmunis vnciã vnã, succi fumiterrę, succi plantaginis, ana vncias quatuor, fiat vnguentũ.

Item vnguentum citrinum, vnguentum aureum, & apostolorum valent in hoc casu.

Aliud vnguentum efficax valde in crustosis & pessimis pusculis.

REcipe butiri recentis, terbentinæ, auxungiæ gallinæ, olei violarum ana vncias duas, litargirii plũbi vsti, cerusæ, aloes epatici ana vnciam & semis, fiat vnguentum.

Vnguentũ sanans plagas & vestigia q̃ remanserũt.

REcipe ossium adustorum, stercoris cumi, amidis, lupinorum, costi, aristis rotundæ ana fiat

vnguentum cum auxungia porcina.
Item fricatio cutis cum furfure tritici multum valet in hoc casu.

Hic subnotentur vnguenta empericorũ, Argento viuo commixta.



Ners vulgus nõnunquã peritissimos me dicos floccipẽdere nõ veretur cũ putãt quod eis lateant illa vnguenta, quibus medici porcini corpora inungũt. Certe dico tibi, quod nõ sunt eis abscondita, imo autem manifesta, sed propter nocumenta illorum eis vti nolũt. Describam igitur tibi aliqua vnguenta illorũ medicorũ, vt sentias, quod nõ sint medicis secreta, quẽadmodũ fatent̃ illi emperici.

Vnguentum.

REcipe salis armoniaci drachmã vnã, baccarũ lauri vnciã vnã, aquæ vitæ vnciam & semis, thuris, litargirii ana drachmas duas, argenti viui extincti drachmas tres, auxungiæ porcinæ recentis quantum sufficit.

Aliud.

REcipe argenti viui extincti: clumiæ argenti: sulphuris viui: thuris: litargirii ana partes æquales: terantur: & ponãtur omnia in forti aceto: & iterũ exiccantur: postea terantur sup lapidem cũ oleo rosaceo quantũ sufficit.

Aliud.

REcipe zinabrii picis Græcæ: ana drachmas duas: succi allei vnciam vnam: auxungiæ porcinæ vncias duas: argenti viui extincti: salis cõmunis ana vnciam semis terantur super lapidem & fiat vnguentum.

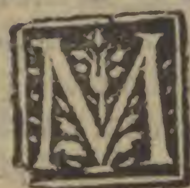
Aliud.

REcipe radicẽ calami aromatici: radicẽ men. radicem zedoariæ ana vnciam semis: baccarũ lauri vncias duas: argenti viui drachmas tres: olei laurini: olei rosarũ ana quantũ sufficit.

Aliud.

REcipe cerusæ:litargirii ana vnciã semis:san/guinis draconis: myrrhæ: masticis olibani: ana drach.duas cãphorę drachmã vnã:argẽti viui drachmas q̃tuor:auxũgię porcinæ:olei lau/rini:olei oliuarũ ana vnciã semis:fiat vnguentũ.

De sedatione dolorũ. Cap. VII.



MVltotiens euenit q̃ patiẽtes hũc morbũ sæuissimo dolore infestãtur: & p̃sertim illi qui mendosa cura curati sunt ab illis medicis supradictis: quare redit dolor & tuberositas in mẽbris:& cõiter in fo/cilibus manuũ & pedũ &c. Vt igit̃ sermõi parcã scire debes:q̃d dolor tripliciter sedat̃:primo p causę ab/scisionẽ:scd̃o p resolutionẽ:tertio p stupefactionẽ. Quãtũ igit̃ ad primũ attẽdere debet medicus:vt ab scindat cãm doloris:quæ s̃m Auic.nihil aliud ẽ:quã mala cõplexio vel mala cõpositio mẽbri imprimẽ/tis:& recipientis. Abscindere igitur debet medicus hãc malã cõplexionẽ mẽbri mittentis &:recipientis potionibus euacuationibus:diæta vnguẽtis:fomẽ/tationibus &c.de quibus infra deo dãte expta vide bis remedia. Secũda vero dolorem sedantia sunt illa:quæ resoluendo illũ mitigant: quorũ quædã id operãtur a complexione: quædam a proprietate. Et ex his sunt:camomilla:mellilotũ:origanũ:serpil/lum:malua,bismalua:fœnũgrecum:semen lini:ruta: ciminum:sansucus:calamentum &c. Tertia vero dolorem sedãtia sunt ea, quæ auferunt sensibilita/tem mẽbri:& vocãtur a medicis nartotica: quibus non licet vti:nisi cum magna cautella cum cætera nil proficiunt: sunt enim res imminentis periculi. Vt igitur rem complectatricem habeas aliqua prę/electa remedia oculis tuis subiiciam.

Processus sedandi dolorem in materia calida & primo siruppus.



Vm mala complexio calida fuerit causa doloris, administrabis hunc sirupum mane & sero, cuius descriptio hæc est. Recipe endiuiæ, lactucæ, lupulorum, lenticularum, aquæ coriandri ana vnciam vnam, rosarũ, sticados, radicis feniculi, pedis coruini, ana vnciam semis, zucari libram vná, succi endiuiæ, succi citoniorum, & granatorum acetosorum, ana vncias duas, aquæ libras duas, coquantur secũdũ verã artẽ, & cõdant cũ spodino & sandalis.

Euacuatio.

Recipe catatarticis imperialis, diaprunis, electuariũ de succo rosarũ, ana drachmã vnam cum dimidia dragaganti grana tria, propinetur in aurora cum aqua endiuiæ, & ieiunet patiens tum per quatuor horas.

Confortatio membrorum.

Diebus sequentibus accipiat mane & sero huius confectionis rotulam vnam. Recipe specierum triasandali, specierum diarodon abbatis, ana vnciam cũ dimidia, zuccari vncias octo, fiant rotulæ.

Fomentatio bona.

Recipe foliorũ rosæ, endiuiæ, camomillæ, buliant in aqua, & fomentetur locus cum illis, postea vngatur tali vnguento. Recipe olei rosarũ vncias duas, seminis lini, fœnugreci ana dracmas duas, pinguedinis gallinæ vnciã & semis, camphoræ drachmã & semis, fiat vnguentum.

Si vero materia doloris declinat ad latus frigiditatis.

Recipe radicum feniculi, vnciam vnam seminis anisi, feniculi ana drachmas quatuor, fo-

liorum saluiæ siccarum drachmas quinq;, rosarum drachmas septē, sticados arabici drachmas sex polipodii drachmasduas, mellis dispumati librasduas aceti squiliti, vncias duas, fiat siruppus, de quo omni mane dentur vnciæ duæ.

Euacuatio.

Recipe benedictę lax vnciam & semis, electuarium indi, drachmas duas, trociscos alahandel scrupulū semis, fiat bolus.

Vel sic.

Recipe pillularū de hermodactylis drachmā vnam fiant pillulæ vndecim cum electuario rosaceo. Et multa alia quæ prudens medicus hoc in casu ordinare potest, secundum quod sibi videntur tollerare, ętas, virtus, tempus & cōsuetudo.

Fomentationes.

Recipe melliloti, bismaluæ, fœnugreci, camomillæ, ana manipulū vnum, decoquantur in aquā & fomentet locus. Calida quoq; hæc omnia expressa ponantur supra dolorem.

Aliud.

Recipe brancæ vrsinæ, maluæ, seminis lini, mercurialis, ordei ana pugillos duos fiat vt supra dictum est.

Vnguentū sedans dolorem, & mollificans nodos in lapideitatē conuersos.

Recipe olei amygdalarū dulciū vnciam vnam & semis, pinguedinis anatis & gallinæ, ana vnciam semis, mucilaginis, fœnugreci, extractæ cum aceto drachmas sex, ceræ albe parū fiat vnguentū, quo vti debes facta prius fomentatione, & emplastris cum malua bismalua &c. fiat igitur illud p tres dies, habeas marchasitā ignitā, quę forti aceto irroretur, & super vaporē illū membrū læsum expande, & ipsum ex illo aceto laua. Et hoc duobus diebus facto, ad fomentationem primam cum vnctione illa

reuertere. Et sic alternatis vicibus vnctionē & euaporationem cum marchasita reiteras.

Vnguentum ad materiam grossam,

REcipe castorei, myrrhæ, costi ana pulucrizentur, & fiat vnguentum molle cū oleo rosaceo.

Aliud bonum.

REcipe ceræ, olei antiqui, olei irini ana vnciam vnam, fiat vnguentum.

Aliud & est quoddā nobilissimū secretū.

REcipe vulpem pinguem excoriatā, intestinis etiā euulsis, & impone de armoniaco, galbano, bdellio, thure, mastice, ana vncias quinq; fœnugræci, seminis lini, radicis alteæ, ana vnciam vnā, pinguedinis vrsi pinguedinis gallinæ & anseris, ana drachmas duas suetur & assetur in veru, & qd̄ inde distillat, vsui reseruet, q̄a certissimū est.

Modus administrādi medicinas stupefaciētes.



I vero cū omnibus illis dolor nō cessauerit, & æger ad virtutis destinctionē timetur peruenire, cū magna sollicitudine te trāsire oportet ad narcotica, q̄ stupefaciēdo sensum mēbri auferūt, & sic dolorē sedāt. Eorū autē iuuamentū non sine magno nocumento esse pōt. Ait nāq; Galenus, quod vsus taliū nō est nisi instare ad syntoma, augent.n. hæc dispositionē hanc & eā difficile solubilē operātur, virtutē debilitādo, calorē, & spiritū obtūdēdo, suffocando & detingendo, maxime si recentia sint. Ex quibus patet, quod male agunt emperici qui cū illis operantur, gloriantes in hoc cū dicunt, hūc hominem curaui a doloribus suis quem omnes doctores non potuerunt curare. Ach quid curasti, nōne? in posterum videbis. Certe ita gloriantes & delirantes sunt synonima. Est nāq; commune omnibus

nihil scientibus quod se omnia scire arbitrātur. Po/
nam igitur pauca remedia stupefactiua cum suis be
zoarticis ipsa natorrica rectificanda.

Vnguentum.

Recipe opii, croci, ana drachmam vnā, ceræ albæ, drachmas duas, olei rosarū vnciā vnā, fiat vnguentum.

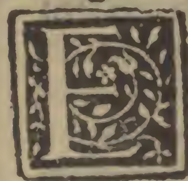
Aliud fortius.

Recipe opii thebaici, corticis mandragoræ, radicis iusquiami, ana drachmas duas, spice nardi, croci, ana drachmam semis, olei nenu-fri, olei rosarum, ana vnciā semis, fiat vnguentum.

Canon notandus.

Cum volueris natorticis, primo icipias a leuio/ribus, vt oleū nenufrianū, iusquiami, violarū, post ea vertas te paulatim ad fortiora. Item partes corporis inunctæ cū illis post horam aceto irrorent, & suauiter fricentur cū pāno calido, suffi-ciāt igitur dicta.

Caput octauum.



Expeditis duabus partibus operationis medicinæ in hoc morbo, diæta scilicet & potione, sequitur nūc tertia, quæ est operatio manualis, vel chirurgia de cu rādis vlceribus & reliquiis pusculatum dimittam igitur breuitatis causa varias demōstra-tiones in hoc casu conferentes, in primis nāq; non proposui tam prolixum sermonē producere. Scias igitur, quod vlcerum illorum, quædam sunt aper-ta, quædam abscondita sub cute, & sunt nodi, de quibus supra audiuisti, qui cum maturati sunt, in vlcera maligna conuertuntur. Paucas igitur con-siderationes penes illa vlcera te scire nō pigeat. In primis nāq; cōsiderare licet complexionē hominis, quæ si bona fuerit, vlcus erit facilis curæ, sin minus

contra. Secundo considerandū est membrū mandās quod cōmuniter est epar, interdū vero cerebrum & nerui. Quare oportet vt speculatiuus sit volens curare illa. Tertio considerandū est vlcus secūdū tres dimensiones, longitudinem, latitudinem, & profunditatē. Quarto operatio cōsiderāda est quę oia dimitto eruditis in hac scientia relinquēdo tibi remedia expta, cū qbus ego curaui vltra ducētos hoies.

Primum remedium.

QVotidie dentur patienti vnciæ duæ siruppi de epithron, cum aqua agrimoniæ, & fumi terræ ana vncia vna.

Secundum.

IN prima quadra lunæ, permittētibus, tempore, ætate, & virtute, detur id laxatiuū. Recipe cassie extracte vnciam vnā, electuarii hamec vnciam cum dimidia.

Tertium.

IN vltima quadra, eodē modo detur id laxatiuū. Recipe pillularū de fumo, drachmam vnā iere rufini, scrupulum vnum, fiant pillulæ tredecim obseruatis omnibus quæ superius narrata sunt.

Quartum.

QVotidie fomentetur vlcus apertum cū aqua decoctionis barbæ syluanę, agrimonię, chelidonię & lappacii acuti. Si vero non apertum fuerit, aperiatur cum ferro ignito.

Quintum.

POst fomentationē mundificetur vlcus hoc vnguento. Recipe farinā ordei, aristologiæ rotūdæ ana vnciā & semis, mellis rosarū vncias tres fiat vnguentum & superponatur cum petia lini.

Aliud fortius.

REcipe brioniæ arist. rotundæ ana vnciā dimidiam salis nitri, tartari albi, ana drachmā vnā mellis quantum sufficit.

Sextum.

Mundificato

MVndificato vlcere, vtere hoc vnguẽto quod facit nasci carnẽ. Recipe thuris, masticis, sanguinis draconis, sarcocollæ, ana drachmas duas calaminaris hæmatitis, ana drachmã vnam, Litargirii vnciã dimidiã plumbi adusti, drachmam vnã & semis, cerusę, tucię ana vnciã vnã, fiat vnguẽtum cum oleo rosarum quantũ sufficit.

Itẽ vnguẽtũ citrinũ, fustũ & apostolorũ optie valẽt.

Item vnum ex secretis est, proicere in vlcus pulueres herbæ barbę syluanæ, q̃a mirabiliter & plusq̃ credi potest: valet.

Et si vlcera sunt valde dura, & melancholica, poteris addere huic vnguento supradicto dimidiam vnciam dragaganti.

Septimum.

DEscriptio optimi vnguẽti atq; mirabiliter sanãtis, & sigillãtis vlcera maligna, quod nõ minus remouet quoq; cicatrices breuissimo q̃dẽ tẽpore, facies aũt sic. Recipe sanguinis hominis rufi, libras duas (nõ tamẽ oportet ipsum sanguinẽ sumere ab vno tm̃ homine, sed a pluribus hominibus, q̃a tãta quãtitas incõparabilis esset ab vno homie) aloes epatici, drachmas quatuor, sarcocollæ librã dimidiã, serapini, armoniaci, galbani, picis, masticis thuris, masculi, terbẽtinæ, boli armeniaci, sanguinis draconis, olei rosarũ, cerę, omniũ ana vncias q̃tuor. Liquefactis singulis, buliãt & fiet optimũ vnguẽtũ. Quo vtere vt supra sufficiẽter dictũ ẽ. Præualet. n. omnibus cæteris q̃buslibet vnguentis & emplastris vt tu quoq; protestaberis, si probare tentaueris.

Octauum.

MEdicamen valẽs ad neruos, spasmatos, cõtractos. In hac ægritudine. n. plerũq; spasmant nerui, & cõtrahuntur chordæ. Quare huic accidẽti ita subuenis, Recipe adipis gallinę, anseris,

medullarũ vituli, bouis, cerui, vrſi, vulpis, cũ illorũ auxungiis, ana vnciã dimidiam, armoniaci, bdellii, galbani ſtoracis liquidæ ana drachmas ſex olei de lilio drachmas duas, aceti paululũ, fiat cerotũ cum mucilagine ſeminis lini, fœnugræci, & cætæ quantum ſufficit. Nonum remedium.

EPatis regio epitimeť cũ hoc epitimate, quod recipit ſandali albi & rubei ſpodii ana drachmas duas, abſinthii drachmã vnã, terãtur & fiat ſcutũ cũ cera. Similiter & occipitio ſuperponendus eſt ſacculus iſte. Recipe anthos, maioranæ floris ſtica dos arabici, ana vnciã ſemis. Hæc etiã fiant cęteris membris ſi timetur ex eis influxus ad vlcera. Quia illis affluentibus difficillime curabitur vlcus.

Decimum quod remouet maculas & reliquias remanſas.

REcipe cerufæ lotæ amidi, farinæ fabarũ, cicerorũ, faſcelorũ, dragagãti, his omnibus pulueribus fiat vnguẽtũ cũ lacte muliebris & vngãtur veſtigia & maculæ, & cito abibunt.

Vndecimum remedium.

SEcretũ chariſſimũ ad vlcera virgæ cũ amplius nulla ſpes eſt, cũ quo ego ſæpius famã, & pecuniã impetraui. Quod ſic fit. Recipe puluerũ barbæ ſyluanæ vnciã vnã, myrrhæ thuris ana drachmas duas, oſſis ſepiæ drachmã vnã aſpergatur cum eo vlcus &c. Concluſio.


Abes iã ea quæ iã dudũ promiſi amicis & fautoribus quibuſdã optimis quæ ſi ad te peruenerint, bona mẽte ſuſcipias rogo. Neq; etiã vilipẽdere velis hũc libellum, rudi ſtilo, & minus q̃ elegãter exaratũ. Ego enim quãuis amator elegãtiæ, nõ curo linguæ ornamẽta, quia homines nõ curãtur ab illis, vt

testat Cornelius Celsus medicorũ exornatissimus cum dicit, Morbi nõ elegãtia, sed remediis curãtur. Quapropter fructũ pro flore capere velis obsecro. Si vero id opusculũ (quod vix aberit) manus osorũ inibit, defendet me Valerii Maximi dictũ cũ scripsit hæc verba: Nõ est tanta felicitas quæ malignitatis dẽtes vitari possit. Non enim alterius opinionis id perfeci, quã vt amicis placerẽ, & cũctis hoc morbo laborãtibus, grata cõmoda publicarẽ. Vtiliora q̃ppe illa dicta ægrotãtibus, quã si scripsissem raptum Ganimedis, & colloquia ipsius cũ Ioue, aut Aesculapii & Herculis litigiũ &c. Sit ergo finis opusculo: Deo vero semper glorioso & benedicto laus & victoria in æuum. Amen.

Finis epitomes de vlceribus
Laurentii Phrisii.

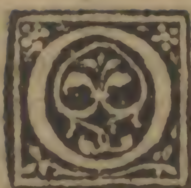
## LECTORI S.

Ne subsequentes inutiliter vacarent chartæ, adiecimus quoq; istis pharmacis antidota, q̃bus curãtur qui malã potionẽ (vnde graues sæpe oriũtur infirmitates) sumpserint, ex Scribonio Largio, qui inter medicos veteres non minimum locum possidet.

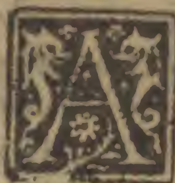
Ad cicutam.



Icutã ergo potã, caligo, mẽtisq; alienatio, & artuũ gelatio insequit, vltimoq; præfocãtur qui eam sumpserũt, nihilq; sentiũt. Adiuuari aũt debẽt in initiis vino mero subinde quãplurimo caldo, & per se, & cũ pipere, & cũ styrace poto. Atqui maxĩe pdest lac asininũ datũ, si minus, vacinũ, aut quodlibet. Oportet aũt & aluũ acri clystere ducere eorũ & sup vẽtrẽ imponere farinã extra ordeaceã, vel triticeã coctã ex vino caldã. Ad Opium.


Pium potũ, quod quidã meconiũ vocãt ab odoris grauitate intelligiť papaueris.n.viridis, cuius ſuccus ẽ, qualitatẽ repreſentat. Facit aũt capitis grauitatẽ, gelationẽ & liuorẽ artuũ, ſudoreſq; frigidos manare. Præterea ſpirationẽ impedit, mentẽ ſoporat, ſenſuſq; ab alienat. Adiuuari porro debẽt qui biberũt, aq́ cũ oleo in vinũ admixtis, ſæpius datis, & frequẽter reiectis p pinnã aut log vomitoriũ, Prodeſt & vini cyathus, & paſſi & olei cyathus eadẽ rõne datus. Itẽ vinũ & acetũ pari mẽſura datũ ex aqua mulſa cũ roſa eius mẽſuræ, ita vt iſta ſubinde cogant̃ reiicere. Præterea caput roſa & aceto ſine intermiſſiõe cureť, eorũq; pedes aſſidue fricenť manibus ſiccis, aut linteo aſpero inuolutis. Prodeſt & ſinapi ex aceto tritũ circũdatũ pedibus cruribuſq;, & a ſomni tẽpore prohibere ne obſopiantur.

Ad Altercum.


Ltercũ, quod Græci υοσκυαμον vocant, qui biberũt, caput graue veniſq; diſtẽtũ habẽt, mẽte abalienabunť cũ quadã verborũ altercatione, inde.n.hoc nomẽ herba trahit altercũ, poſtea ſopiunť, & oi ſẽſu carẽt, liueſcẽtib⁹ mẽbris eorũ. Adiuuanť aũt lacte poto aſinino q̃plurimo, vel quodlibet alio recẽti p ſe, vel decocto. Sed ii prius aqua mulſa ſępius pota cogant̃ p pinnã reiicere. Opio læſi ſimiliter curenť.

Ad Gypſum.


Ypſo poto ſtomachus, vẽterq; dolore vaſto vrgeť, frigidus ſudor ſubſequitur, oculi ſanguilẽti conſpiciunť, vrina alba reddiť, cõcreſcit in aliqua pte vẽtris qđ potũ eſt, & tactu q̃ſi ſanũ pcipiť. Adiuuari aũt debẽt q his malis vexanť, lixiuio e ſarmẽto/

rū cinere facto quāplurimo poto. Itē aqua thymū, aut origanū decoctū habēte. Ad spumā argēti.

Spuma argēti pota, q̄ Græci λιθαργυρον dicūt, vētris infert grauitatē, iflāmationē, postea dolorē cū vrinæ difficili exitu, pcedēte tēpore, coloris qdē q̄si plūbei sunt, pcipuæ hæc deformitas circa faciē deprehēdit. Supputāt aūt plurimæ ptes corū. Adiuuant pm reiectionē aqua mulsa, acriq; curatione, pipere, myrrha, apii semine, pōdere pari in vnū mixtis, ex eoq; medicamento den. pō. vnius dare cū vini cyathis tribus quatuor ve cotidie potis.

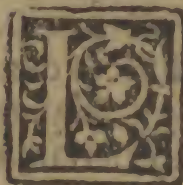
Ad cerussam.

Erussa, quā Græce ψιμμυθιον vocāt, qui biberūt facile deprehēdunt, linguā. n. albā habēt, cōmissurasq; dētium albificātes. Præterea nauseāt, reiiciūt poto medicamēto, caligāt, magis, magisq; vertigine quadā vrgent. Postea spiritus via intercludit: & pfocant. Adiuuant aūt post vomitū ab oleo, vel ab aqua mulsa, cremore ptisanę caldo largiore accepto, sed bn̄ vncto. Itē lacte cū melle poto. Facit & malua discocta, cōcisa, sale & oleo pipereq; cōdita: & pro sorbitione data p se, vel cum vrtica, herbaq; mercuriali. Prosunt & nucleorū psicorum interiora ex vino trita atq; pota q̄ plurima. Itē lixiuia calda excinere sarmētorū facta. Ad coriandrum.

Oriādrū datū apparet quidē ab odore spirationis totiusq; corporis. Redolet enim & hoc herbā vt infectū. Intelligit aūt ex gustu. Facit porro raucitatē, & mētē mouet. Adiuuari aūt debēt q bibe rūt ex vino mero atq; plurimo, vel aqua maria, vel muria dura pota, Itē ouis anserinis sorbilibus plu

rimum salis habentibus, vel iure gallinaceo, agnino ue quã pinguissimo, & salsissimo per se poto.

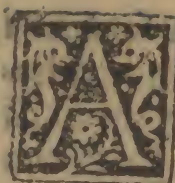
Ad leporem marinum.


Eporis marini gustus nõ absimilis illotis piscibus, aut etiã putẽtibus, qui sumpserunt aũt stomacho vesicaq; adficiũtur, ita vt vrinã quidẽ difficulter, & cum dolore, purpureiq; coloris reddãt. Stomacho itẽ tẽto & dolẽti sunt, aurefq; ab oi esca, pci puę pisce. Nauseãt ꝑterea & subinde reiiciũt spumosa, iterdũ biliosa aut sanguilẽta, & maxime cũ simulauit, aut nominauit aliquis piscẽ in somnis littoris pulsi fluctus videnť subinde audire. Oculi eorũ exulcerãtur, genæ inflãtur. Coloris mali, & veluti plumbei fiũt, minutatimq; per tabẽ quasi phthisici cõsumuntur. Adiuuari aũt debẽt hoc malo circũuenti lacte muliebri, vel eqno, vel vaccino, aut asinino quã plurimo cotidie p se, aut cũ melle sumpto. Prodest & maluæ sorbitio bñ vncta & salsa. Itẽ prosunt malorũ punicorũ grana assidue data. Bene facit & pix cedria, si qs inde bina, terna ve cochlearia eius sumpserit p se, vel ex passi cyathis duobus tribusue. Itẽ benefaciũt iuniperi tritæ quãplurimo cũ passo, aut per se datæ.

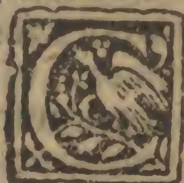
Ad Salamandrum.


Alamãdra qbus data est, lingua exasperať, corpus inualidũ fit, præter hoc torpet rigoribus quibusdã, & liuoribus q̃s maculis variatur. Adiuuari autẽ debẽt quibus impacta est melle quãplurimo per se, vel cũ resina ex pinu, cuius etiã tenera folia cũ herba, quã Græci χαμαιπίτυν appellãt, decocta ex aqua mulsa prosunt. Itẽ lini seminis farina ex aq̃ mulsa sumpta quãplurimum bene adiuuat.

Ad Aconitum.


Coniti gustus ē auster atq; subamarus. Potū autē protinus facit corpus graue & displicēs. Mordet aūt stomachū, & cor adficit, itaq; sudor euestigio insequitur, multus & frigidus, maxime circa oculos & frōtē apparet. Inflātur intestina, & vēti plurimū emittūt, qui biberūt, capitisq; dolorē habēt cū vertigine quadā, assidue quidē, sed præcipue cū se e lectulo leuare conantur. Propriū est autē huius mali medicamēti protinus liuidos articulos & artus facere. Sed adiuuātur facile q id sumpserūt, ruta quā plurima pota cū vino, itē iure gallinæ pinguis vel bubulæ. Prodest & his vinū chamæpythyn decoctā in se habens, itē acetū melle mixtū in quo ferri stercus, quod σκωρίαν Græci vocāt, vstum, prius inferuescat sæpius, & ita detur. Itē proficit abrotoni pondo sextās ex vino datū, & origani pōdo sextans eodē modo datū. Præcipue autē adiuuabit, si quis coagulū leporis, hinuli, & porci in vnum miscuerit, & dederit ex vini hemina aut cyathis tribus den. pon. vnius vel victoriati pondus.

## Ad Cantaridas.


Antarides gustum & odorem similem pici e cedro factæ habēt. Potæ stomachi dolorem, morsusq; excitant, præcipue vesicæ. Quamobrem qui biberunt eas, difficulter vrinam & cum sanguine reddūt, exulcerata scilicet vesica. Præterea animo subinde linquuntur deficiuntq;. Adiuuantur autem cum sæpius reiecerunt, passo cum oleo poto vel cū lacte, sed debent plurimum eius sumere. Item prosunt eis nuclei pini per se sumpti, vel ex aqua mulsa aut ex passo triti & dati. Itē cucumeris semē purgatum, & lini semen ex passo datum. Adiuuat bene &

ñus pingue agninũ, vel ex bubula factũ, & farina triticea pultis more cocta, plurimũ anserini adipis habente. Prodest & samiæ cretæ den. pon. quatuor cũ passi cyathi quatuor mixtisq; aqua datũ. Itẽ oleum irinũ ex ruta tritũ & potũ.

Ad Buprestim.

BVprestis gustus ẽ nitri similis, facit autẽ tumorẽ, stomachiq; infinitũ dolorẽ, & inflat totũ corpus in speciẽ hydropici. Adiuuãtur aqua ficus aridæ decoctæ, & ipsa ficu plurimũ sumpta. Item passo plurimũ & lacte muliebri, & iure suillo pingui accepto, & vitri den. pon. quatuor cũ aquæ hemina dato, & cæteris quæ supra ad cãtaridas scripta sunt.

Ad Dorycnion.

DOrycnion gustũ quidã habet lactis, potũ vero singultus crebros facit, & vomitus frequẽter cõcitat. Reiiciunt aũt ab stomacho ramenta, q̃ ẽt similima tormĩnosis, subindeq; aĩo deficiũt. Adiuuari aũt debẽt lęsi eo, lacte asinino, eq̃no, bubulo, cõchiliis omnibus crudis atq; decoctis.

Ad Ixiam.

IXia, quã quidã chamæleonta vocant, odorẽ habet, cũ sumitur, ocymi pota aũt linguę tumorẽ facit. Mẽtẽ abalienat vẽtrẽq;, & oẽs naturales exitus supprimit. Adiuuãtur aũt læsi ab ea absinthio poto cũ vino. Itẽ castorei den. pon. ii. dato ex vino cyathis quatuor, & rutæ frutibus quinq; vel sex. Facit bene, & chamęlea den. pon. triũ ex vini cyathis tribus aq̃ mixtis, nec minus radix laseris ex vino data. Tragoriganũ eodẽ modo datũ.

Ad Ephemeron.

EPhemeron potũ protinus quidẽ totũ os prurire facit velut scylla tactũ, postea etiam adurit quasi pipere mãducato, secũdũ hæc quoq; sto-

machũ mordendo exulcerat atq; id biberint, primũ ab ore sanguinẽ expuũt, deinde ex stomacho cruorẽ reiiciũt, postea p sellas, & iã abũdãti⁹ eũdẽ deiiciũt. Adiuuabunt autem læsi ab eo polygonii succo quã plurimo per se poto, vel arido trito põdo libræ, dato cũ aqua. Præmacerẽtur aũt mala cydonia, aut vitis capreoli, aut myrti baccæ, aut eiusdem folia.

Ad Toxicum.

TOxicũ cuius sit gustus haud facile quis dixerit. Verũ cũ potũ est, euestigio ciet dolorẽ omniũ interaneorũ infinitum, & velut telo traiectorũ, concitatq; mẽtis furorẽ : cogitq; exululare : & palpitare lingua similiter decollatorũ capitibus : nihil.n.põt intelligi ex voce eorũ. Adiuuãtur aũt qui id biberẽt rosa pota: aut oleo irino: coactiq; frequẽtius reiicere. Itẽ aluo acri clypso sæpius ducta postea passo & lacte: & antidoto mitridatio.

Ad Pharicum.

PHaricũ & ipsum dicitur ex cõpluribus cõponi, gustũq; habere nardi. Potũ aũt facit spasmon: cito exanimat. Adiuuãtur vero læsi ab eo saliunca: idest: nardo syluestri quãplurima exvino sæpius data. Itẽ olusatri radice aut semine ex vino dato. Benefacit & hoc medicamẽtũ galbani puri den.põduum: myrrhæ den.pon. vnius cũ passi cyathis quatuor datũ den.pon.vnius: & hoc ẽt ad oẽ medicamẽtum facit.

Ad Tauri sanguinem.

TAuri sanguinis potũ: quãuis quis difficile cælauerit : hũc tamẽ vestigia cruoris relicta inter dẽtiũ cõmissuras produnt. Nauseãt aũt & præfocant qui biberũt: cũ gelatur. Sed adiuuant aceto calido sæpius poto & iniecto per se: vel cum nitro laserisue

rādice.

## Ad Lac potum.


Ac potum & gelatū adore ſpirationis (ſi nō confitebiř qui laborat) cognoſcet præfocātur autē & hoc homines. Adiuuari autem debent qui ab ea laborant, menta q̄plurima ſæpius ſumpta. Item coagulo agnino, leporino porcino, victoriati pon‑dere ex aqua bis terue dato. Prodeſt & laſeris radix cum poſca, & aluus acri clyſmo ducta.

## Ad Fungos.


Vngis venenatis cū quis laborat, primū nauſeat, nec quicquā magnopere reiicit poſtea ſtomachū vētriſq; & præcordio‑rum infinitos habent dolores, manant ſudores frigidi per artus, qui & ipſi gelā tur celerrime, niſi cito ſuccurrař. Adiuuātur autem radice ea quam nos edimus, acri quāplurima per ſe, vel cū ſale māducata, eiuſq; ſemine, ſi ipſa nō fuerit poto ex vino. Itē ruta ex aceto trita & pota ꝓficit. Nec minus lixiua cineris ex ſarmētis pota. Adiuuat & nitrū aceto dilutū & datū, eodēq; modo æris flos datus, & mel cū dilutū quāplurimū deuoratū. Oportet autem & oleo ante multo poto cogere eos reii‑cere quantumcunq; potuerint, & eodem caldo ſub‑inde artus perunctos expreſſius fricare.

## Ad Irudinem.


Rudinē, quā quidā ſanguiſugā vocant, deuoratā, & adhærentē faucibus, eoq; ipſo moleſtiā, titillationēq; quādā præ‑ſtantem, excutere oportebit aceto q̄plurimo ꝑ ſe, vel cū ſale aut nitro aut laſere Idē faciūt & niuis glebulæ quāplurimū deuoratæ.

FINIS.

# LIBELLVS DE

## MORBO GALLICO QVI ITA PERFE-
## cte eradicare ipsum ostendit, vt nunquam re-
## uertatur nocumētum, in ore accidere nō p-
## mittēs, neq; in lecto stare cogēs cū expla-
## natione arboris signorum æditus per
## Ioannem Almenar Hispanum artiū
## & medicinæ doctorem eximium.



Am graui lāguētiū morbo pietate cōpulsus, de tāta in curando ipsum medicorū ignorātia dolens, meaq; erga te beneuolētia motus mi charissime Luca sūmi opificis auxiliū imploro. Quatenus mētem meā in scribēdo illustret, in curādo mea sequētibus remedia habilitatē p̄stet, īfirmis in sanādo gratiā largiaꝛ. Conabor ergo tibi libellum tradere, quo sanos a morbo Gallico p̄caueꝛ doceas, īfirmos taliter liberes vt nūquā morbus reuertatur, nec vti Empirici faciūt, ī lecto stare cogas, nocumētū ī ore nullū accidere p̄mittas, īcurabiles q reputātur q̄nq; tales morbos mirifice sanes, & in curādo fistulas, cācrū, scabiē, leprā, & oēs fere melancholicos morbos doctus efficiaris, neq; hoc a veritate alienū putes, q̄m si bn̄ p̄spexeris, rōne & auctoritate id verū esse cōprehēdes, & si exp̄tus fueris ad sensuꝫ hoc patere cognosces, nec me in hoc opusculo nisi multis expiētiis cōprobata remedia scribere credas, vbi si q̄d minus bn̄ dixero ęquo aīo feras, si aūt ex eo fructū cōsequar s, deo laus & gloria tribuaꝛ, p̄ mei tū laboris mercede tibi & quibus hic labor p̄fecerit, dicere libeat. Te deū suppliciter exoramus, vt q hoc nobis bn̄ficiū intulit, tuo bn̄ficio muniaꝛ, vt ab oī animi & corporis miseria libereꝛ, & nos liberemur. Amē.

## Diuiſio opuſculi talis.

In primo capitulo determinabitur de origine morbi eius definitionem concludendo.
In ſecundo de cauſarum ipſius indagatione.
In tertio de Signis.
In quarto de cura.
In quinto de Cautela in euitādo hunc morbū.
In ſexto de Solutione pulchrarum difficultatū.
In ſeptimo pro his qui in medicina parū exercitati ſunt, declarabo arborem ſignorum qua poſſint huius morbi & aliorum qualitatem cōprehendere, & ipſorum cauſas inueſtigare breui ac clariſſima via.

## DE MORBO GALLICO

### De morbi origine & diffinitione
### Caput Primum.



Onuenerunt sapiẽtes quidam vt hic morbus qui apud Italos appellatur Gallicus, nũc dicatur Patursa, quod interpretatur passio turpis saturnina, turpis enim morbus est, qa mulieres incastas ac religiosas reputari facit, & generaliter omnes deturpat. Et saturninus, quia a Saturno propter eius ingressum in ariete, aliis cœli dispositionibus coadiuuãtibus originẽ traxit. Et si illi influxus cessauerint, nõ propter hoc morbũ cessare necesse fuit, quoniam plura corpora infecta remãserunt, a quibus alia inficiuntur, ex quo cõprehendi potest quod adhuc per multos annos hic morbus durabit, ideo caueant homines vt de aliis sumpto exẽplo de ipsis dici possit, felix quem faciunt aliena pericula cautum. Fuit autem dispositio a cœlesti influxu tũc in corporibus impressa humorũ adustiua, ex parte signi arietis ꝙ calidũ & siccũ existit, & per adustionem, humorũ frigidorũ & siccorum productiua, ex parte Saturni qui frigidus & siccus natura existit, qui humores frigidi & sicci siue melãcholici ꝑ adustionem geniti, pulsi ad varia loca, varios dolores infereunt, & ad cuti varia pustularũ genera producunt, definiatur ergo sic. Morbus Gallicus siue patursa est mala epidemialis dispositio in mẽbris corporis, præcipue in hepate & venis & eorũ humoribus existens, ex qua veluti accidentia sequuntur dolores & pustulæ per vniuersum corpus. Tangitur caussa efficiens quũ dicitur epidemialis qa a cœlesti influxu procedẽs. Formalis quũ dicitur mala di-

ſpoſitio. Materialis quũ dicitur in mẽbris, etiã tan-
gitur differẽtia per hoc qđ dicit ex qua ſequunẽ do
lores &c. De finali aũt cauſa morbi, medicus corpo
ralis nõ ſe intromittit. Spirituales tñ medici debẽt
eſſe ꝑpter punitionẽ peccatorũ, quare q ab hoc libe
rari aut ipſum euitare procurãt, a delictis caueant
vt mẽtẽ ſuã deo applicẽt. Solus enim deus lãguores
ſanat vt inquit Meſ. in de appropriatis, ex qua diſ-
finitione plura ac vtilia ſequũtur correlaria. Primũ
qđ hic morbus eſt vnus & nõ plures vt quidã inſuf-
ficiẽter dixerũt, quoniã de ipſo nõ poſſet vnica dari
diffinitio, neq; vnicã ſemp cauſſam haberet efficiẽ-
tem, neq; vnica illi cõpeteret cura, neq; vnicũ habe
ret nomẽ, qđ incõueniens eſſet vt pro ꝑte apparuit
& manifeſtius adhuc apparebit. Secũdũ correlariũ
quod male arbitrãtur qui de hoc morbo capitulum
inueniſſe credũt ſiue capitula vt de doloribus iun-
cturarũ & de aſſafati, quoniã illis nõ cõpetit diffini
tio ſuperius aſſignata, ꝑterea nõ omnes dolores q
fiunt, ſunt in iũcturis, neq; oẽs puſtulæ aſſimulãtur
aſſafati, quare neq; hic morbus in eſſe cũ illis cõue-
nit, neq; cura eius ad curã illorum reduci poteſt vt
inferius manifeſtabitur. Tertiũ correlariũ qđ qui
curãt tãtũ puſtulas, aut qui tãtũ ad dolores aduer-
tunt, imperfecte curãt. Quis enim pfecte põt cura-
re capitis dolorẽ aut nimiã linguæ ariditatẽ vel ſi-
tim quæ a febre proueniũt niſi prius curetur febris,
accidens enim ſequiẽ morbũ ſicut vmbra corpus vt
Gal. iii. de accidẽti & hoc pacto dolores vt puſtulę
curari nõ poſſunt, niſi prius hic morbus curetẽ, quo-
niã iſta aut ſunt accidẽtia, aut ægritudines aſſocia-
tæ quæ ſequunẽ, principalẽ & curã illius prꝫſuppo-
nunt, vt Auic. in prima tertii, & plerisq; locis oſten
dit. Quartũ correlariũ quod ſi quis coniungat curã

Empericorũ & curã iſtorũ qui regulariter opari cre
dunt, vt Emperici vnguẽdo & vt medici purgãdo,
quod adhuc inſufficiẽs eſt cura, qm̃ per illa medica-
mina non remouetur illa mala cõplexio quę in mẽ-
bris impreſſa eſt, & hæc fuit cauſa quare multi cre-
diderũt ſe eſſe ſanos & nõ fuerunt, & ſi aliquis ſana
tus eſt hoc fuit quia per medicinas ſolutiuas & vn-
ctiones fuerũt humores perfecte euacuati, quibus
euacuatis natura fuit potẽtior ſupra morbũ vel ſu-
pra malã illã cõplexionẽ & ipſam expulit, hoc tamẽ
nõ factũ eſſet niſi virtus eſſet fortis & impreſſio fuiſ
ſet modica, vbi aũt virtus fuit debilis & imp̃ſſio for
tis nõ potuit hic morbus expelli, propter hãc diuer
ſitatẽ in virtute et impreſſione quidã potuerũt ſa-
nari abſq; medicinis, qdam cũ medicinis, et quidam
nullo modo ſanari potuerũt, nos autem oſtẽdemus
modũ quẽ experientia et ratio docuit, ad ſanandũ
omnes, remouendo cum medicinis nõ ſolum humo
rem actu faciẽtem dolores et puſtulas et ipſum qui
paratus eſt facere, verum ipſam malam complexio
nem quæ humores inficit ipſis tamen prius euacua
tis, vt regulariter facere conuenit et in hoc conſi-
ſtit theſaurus curę, plura alia correlaria inferre poſ
ſem, ſed quia ſuperfluum eſt prolongare ſermonem
in rebus quæ in medicatione nullum afferunt iu-
uamentum, vt ait Galen. primo regiminis acuto-
rum. ſatis de hoc dictum puto. Supereſt modo de
cauſis determinare.

## De cauſis morbi Gallici.
## Caput. II.

CAuſarũ duplex eſt genus, quoniã q̃dã ſunt pri-
mitiuæ, quædam corporales, et iſte duplices
quædam antecedens et quædã cõiuncta, pri-
mitiua põt eſſe in hoc morbo duplex principaliter.

Quarum prima est sola influentia vel aeris corru-
ptio per quam causam euenisse pie credẽdum est in
religiosis. Secunda est conuersatio, vt per oscula &
lactis assumptionẽ vt in pueris visum est aut ꝑ coi-
tum vt in pluribus cõpertũ est & frequẽtissime eue-
nisse, aliis autem modis & pręcipue a sola influen-
tia vel aeris corruptione rarissime, & etiã per alios
modos conuersationis euenire potuit quod tuę cõ-
siderationi derelinquo. Satis est vt scias hunc mor-
bum esse contagiosum vt experientia docet & ra-
tione similitudinis quam habet cũ morbis cõtagio-
sis non aliter credẽdum est, vnde Auic. secũda primi
in complendo sermonem de dispositionibus ægri-
tudinum quædã sunt quæ de vno ad aliud trãseũt,
sicut læpra, scabies, variole febres pestilentiales, &
apostemata putrida. Causarũ vero antecedentium
qua duplex est genus secũdũ quod quatuor sunt hu-
mores qui in materia huius morbi transire parati
sunt propter eorũ indispositionẽ, aut qui impressio-
nem morbi suscipere apti sunt vt sanguis cholera,
phlegma, melãcholia. Causa vero cõiũcta ẽ duplex
quia quędã est ipsius morbi, & est humor qui primo
infectus aut alteratus a causis primitiuis inficit mẽ
bra & alios humores, & hinc dicitur, causæ primi-
tiuæ mouent antecedentes, sed causa coniuncta ac
cidentium est humor imediate causans dolores aut
pustulas. Sed hic posset queri an mala qualitas exi-
stens in humore, qui est causa antecedẽs, possit esse
ægritudo & videtur ꝙ non, cũ ægritudo sit passio
viuẽtis & humor non viuat. Ad quod respondetur
ꝙ humor existẽs in hepate & venis infectus ista ma
la qualitate potest esse ægritudinis subiectũ, dato
ꝙ illa mala qualitas adhuc nõ sit cõmunicata mem
bro, quoniam ipsa potest lædere operationẽ dige-
stiuæ

ſtiuæ hepatis & venarũ vt humores corruptos ge-
neret, ergo p diffinitionẽ ęgritudinis patet ipſaȝ eẽ
ęgritudinẽ. Ad argumẽtũ aũt dicit̃, ꝙ ſufficit ꝙ viuẽs
ſit ſubiectũ denoiatiõis, ſiue illud qđ denoiat̃ ęgrũ,
nõ aũt oportet qđ ſit ſubiectũ inheſiõis, imo ſtat ꝙ
ipſe humor ſit ſubiectũ, cui ipſa ęgritudo inhęreat.
Et ſi dicat̃ quõ humor poterit eẽ antecedẽs & in eo
eſſe ſubiectiue ęgritudinẽ? Dico ꝙ erit cã antecedẽs
reſpectu dolorũ & puſtularũ, qa paratus fluere ad
loca dolorũ & puſtularũ & erit ẽt cã cõiũcta, ꝓ q̃to
cauſat malã cõplexiõnẽ in membro & erit ſubiectũ
ęgritudinis pro quãto habet diſpoſitionẽ ꝑ quã læ-
ditur opatio mẽbri & ipſum facit denoiari ægrum.
Hæc ſi bene cõſideres omnẽ difficultatẽ, quæ circa
diffinitionẽ fieri aut cõſiderari poſſet cõprehẽdes.

De ſignis morbi gallici. Cap. III.

Signa ſunt læſio ſiue nocumẽtũ i virga & ꝑcipue
corroſio ſiue nocumẽtũ qđ aſſimilat̃ carolis, gra
uitas capitis, & colli dolor q̃ paulatine expãdit̃
verſus humeros & ſpatulas vſq; ad iũcturas primo
brachiorũ deinde tibiarũ, & aliqñ fit in muſculis &
lacertis & aliis neruis q̃ ſunt in iſtis mẽbris & auget̃
dolor in nocte & de die diminuit̃. Cuius cã ẽ qa hu-
mores in nocte a natura mouent̃ ꝓpter ipſam eẽ re
tractã & fortiorẽ & ẽt qa ratiõe humiditatis noctis
materia auget̃, aut rõne frigiditatis, de die aũt natu
ra diuertit̃ a ſenſibilibus & aliis, & nõ ita humores
mouet, tũ qa debilitata, tũ qa circa alias opationes
occupata, qa ẽt ſigna cauſarũ ex pte doloris & pu-
ſtularũ oſtẽdã, ex aliis aũt iã patebit i arbore ſigno-
rũ inferius declarãda. Si dolor eſt acutus & nõ mul-
tum tarde eminẽs, & puſtulę ſunt puę ad citrinitatẽ
tendẽtes vel vlcerãtes, & i cute aſperitas appareat,
a cholera ſunt, Si aũt dolor ẽ extrinſecus paulatine

T

eueniens, & pustulæ sunt late ad albedinē tendētes, a phlegmatæ sunt, & si ista apparēt & sunt cū pruritu magnifico & aliquali ardore a phlegmate salso sunt. Si vero ad nigredinē tendunt & paruæ etiā sunt a melācholia dolore maxime existente pauco. Si aūt ad rubedinē tendūt, & dolor nō est multus, a sanguine fiūt. Ista tñ signa confundi reperies, si alia aspexeris signa, qm̄ queadmodū raro accidit corruptio in humore vno solo, teste Gale. primo regiminis acutorū, ita raro repies qđ solū appareāt signa significātia sup vnū humorē solū, quia oportet oia signo in mente colligere, & ea cōparādo ad se inuicem comprehendere, qđ magis dominatur & iuxta illius humoris dominium, ita curam ordinare.

## PROGNOSTICA.

AD HVNC Morbū magis parati sunt melācholici propter similitudinē iuxta Arist. scđo de generatione, in habētibus symbolū facilior ē trāsitus, & Auic. Couersio in genere ꝓportionali facilior est q̄ cōuersio in cōtrariū scđa primi & maxime illi q sunt melācholici per adustionē, scđo illi q sunt cholerici, tertio sanguinei ꝑp humorū abūdantiā, minus cæteris sunt phlegmatici & horū omniū magis ꝑparati sunt qui habēt corpora rara, & adhuc omniū magis illi qui malis humoribus repleti sunt & q vtuntur cibis melācholicis, sicut leguminibus, carnibus antiqs, & huiusmodi. Et qñ hic morbus est recēs est curabilis, cū aūt antiquat̄ difficilioris est curę, & tanto magis quāto antiquior qm̄ illa mala cōplexio cōtinue magis figitur, q̄re q hūc morbū patiunt̄, q̄ citius possint liberari ꝓcurēt. Itē habētes pustulas eminētes multas, & dolores paucos, facilius curant̄ quā q opposito modo se habēt, & q nodos habēt qui gūme vulgariter appellātur difficilius cæteris curātur. Iuuenes

enim cæteris paribus siue adolescentes facilius cæteris curant. Vnde Galenus nõ est possibile illos qui in ætate plus pcesserũt magis saluari q̃ adolescẽtes ii. pronosticorũ. superest modo ad curã deuenire.

De cura morbi Gallici. Cap. IIII.

CVram huius morbi per septẽ intentiones compleri arbitramur. Prima ẽ vẽtris lenitio. Scda minoratiua euacuatio. Tertia materiæ digestio. Quarta ipsius euacuatio. Quinta mẽbrorũ alteratio. Sexta ipsorũ cõfortatio. Septima accidẽtiũ correctio. Sed qa plus nocet error in sex rebus non naturalibus q̃ sit iuuamẽtũ medicinarũ teste Serapione qnto practicę scdo capitulo, & Aui. amplius scire oportet qd̃ nõ ois cõplexionis malitia suo medicatur cõtrario &c. imo multoties sufficit regiminis bonitas, ideo regimẽ in sex rebus nõ naturalibus prępõẽdũ ẽ. Vñ licet sanis ẽt debeatur regimẽ, illud appellat cõseruatiuũ. Istud autẽ curatiuũ. Cũ igitur omnis cura fit p cõtraria, vt Gal. iii. techni & Auic. iiii. primi, & hic morbus sit valde siccus, regimẽ debet declinare ad humidũ, & qa quo ad essentiã eius est calidus, qa adustiuus & quo ad humores frigidus quia humores sunt frigidi & sicci oportet tẽperare regimẽ in actiuis & in passiuis facere quod declinet ad humidũ licet pter apertionẽ & humorũ subtiliationẽ ac digestionẽ necessarium sit administrare calida, ipsis tñ oportet admiscere aliqualiter frigida & cõfortantia pcipue hepar & venas. Quare sit aer in actiuis parũper declinãs ad calidũ. In passiuis autẽ absolute declinet ad humidũ, sit boni odoris & euentatus, & põt fieri in æstate artificialiter huiusmodi sternẽdo folia cãnę salicis, iũci, vitis, rosa, violas, eis miscẽdo laurum & res boni odoris, & omnia ista irrorando cum aqua. Circa cibum & potum di-

cta nõ debet esse subtilis. Vñ Hypp. tenues & certe diete in diurnis passiõibus difficiles quarto primæ particulę. Fit ergo pãnis non calidus nec pluris triũ dierũ bñ coctus & fermẽtatus. Vinũ sit albũ, clarum medii saporis ĩter dulce & põticũ cũ aqua cocta debite pmixtũ, aut cũ aqua buglossę, boraginis, similiũ & hoc pcipue in declinatiõe, qa in aliis temporibus possent plures materię duci ad loca dolorũ. Ideo si plures dolores adsint bibat rubeũ vsq; in declinationẽ. Carnes sint ex caponibus iuuenibus carnosis sed nõ pinguibus & ex pullis & hedis & vitulis lactãtibus & agni annualis carnes fasianorũ pdicũ, & auicularũ paruarũ licet cõcedi pñt tñ meliores sunt carnes domesticorũ, qa magis de humido pticipantes. Ex piscibus cõcedũtur pettę squamosi viuẽtes in bonis aqs & ex supradictis põt fieri ferculũ vt cũ lacte amigdalarũ & seminũ cõmuniũ & ptisana ordeacea est valde ɔueniẽs, far ẽt & huiusmodi. Ex herbis melior ẽ buglossa & borago ipsa vñ versus. Borago bona q̃ dulcia sunt tria dona. Sempvirescis, & in omni tẽpore crescis, Inqt Borago gaudia semp ago. Item cõcedunť spinachię & in pcessu feniculus, petroselinum cũ lactucis & spinachiis miscẽdo, & ex his herbis & ipsa cicorea põt fieri salatuciũ cũ aceto passulato. Legumina oĩa pter cicera fugẽda sunt & caules. Lacticinia oĩa fugiẽda sunt, sed lac fortasse cõcedi posset vbi nõ eẽt hepatis ĩflãmatio aut stomachi vbi timereť eius facilis corruptio, vñ Auic. in de cura leprę. Lac ẽ de cõuenientioribus medicinis, ergo propter cõformitatẽ quã habet hic morbus cũ illo posset cõcedi, oua cõueniũt sorbilia aut in aq̃ decocta. Aromata pro cõfortatione mẽbrorũ, & in pauco vsu, & pcipue cinamomũ, cõcedi pñt, iõ in cibariis põt poni talis puluis. R. carui, anisi, ameos, pe-

troselini, apii, maratri, bethonicę, cimini, calamēti, pulegii, ysopi, spicę nardi, pipis añ. ℥. i. maiorane, fo lii balsamite, ozimi, cardamomi, galāgę, ligritię, añ. ℥. i. hic puluis maxie cōueniēs ē habētibus stomachū debilē & cerebrū frigidū, lectificat cor, exacuit sensus, & mirabiliter memoriā cōfortat, fructus conuenietes sunt tēperati. In actiuis aut parū ad calidum declinātes & humidi conueniūt, ergo mora matura & dulcia, vua matura, poma dulcia, apia muscata, dactilina & huiusmodi q̄ dari debēt cocta sub prunis. Itē cōueniūt amigdalę, pruna damascena, psica exsiccata & depilata, infusa in vino granatorū muzorū. Sōnus sit tēperatus, superfluus. n. nocet iuxta Hippocratē Sōnus & vigilia magis mō facta malū. Scda pticula afforismorū, minus tñ malū ē declinare ad supfluū somnū q̄ ad supfluā vigiliā, semp tamē studeas facere q̄d somnus sit tēperatus, vñ Aui. tertia primi ca. ix. Sōnus tēperatus virtutē fortē efficit Meridianū aūt somnū fugiat nisi pre nimio dolore nō potuisset dormire in nocte. Motus ante cibū factus ē cōueniēs tēperatus, pulsis tñ superfluitatibus primæ & secūdæ digestionis, melius tñ est declinare ad supfluā quietē q̄ ad supfluū motū, imo quando vtitur medicinis necessaria ē quies, & ideo isti Emperici cōguntur in lecto stare, virtus enim tunc totaliter attenta est ad morbi expultionem.
Vitāda est ira, furor, tristitia, timor, solicitudo, cōfert letari gauderi, bñ sperare de salute sua cōfidere cū amicis & dilectis cōuersari. Coitus aūt sit tēperatus, & celebrata tertia digestiōe. Vētrē habeat lubricū, & si nō natura, arte, diebus interpolatis faciēdo tale clistere. R. maluarū, fumiterre, mercurialis añ. m. i. boragis. m. s. fiat decoctio de q̄ accipiat. q. s. & addat olei. ℥. iii, salis, ʒ. ii, stomacho ieiuno iponat.

PRO prima igitur intẽtione. R. cassiæ nouiter ex/tractæ electuarii lenitiui añ. ℥. v. & cũ saccharo fiat bolus, aut distẽperentur ista cũ aqua fumiterre, aut aqua fructuũ, aut potes exhibere mãnæ cassie añ. ℥. vi. & cũ pdictis distẽperat̃ p diuitibus vel fiat tale clistere. R. bliti mercurialis, malue, florũ camomille añ. m. i. fiat decoctio cui addat̃ hierepigre. ℥. vi. cas/siæ sacchari rubei añ. vnc. i. olei cõmunis. vnc. iii. sa/lis. ℥. ii. administretur ieiuno stomacho.
PRO SECVNDA intẽtione quæ est materiæ mi/noratio. R. florũ violarũ, florũ boraginis añ. ℥. iii. li/quiricie ras. passularũ enucle. añ. ℥. ii. prunorũ, sebe/sten añ. numero. v. folliculorũ senę epithimi. añ. ℥. i. fiat omniũ decoctio de qua accipiat̃ quãtũ sufficit, ad distẽperãdũ cassie nouiter extracte, electuarii le nitiui añ. vnc. i. electuarii Indi. ℥. i. ſ. vel tãtũdẽ con/fectionis hamech fiat bolus saccharo aut distẽperẽ/tur omnia &c. vt supra vel. R. pilularũ fetidarũ de fumo terræ añ. scrup. i. fiant pilulæ. iii. melle ros. & dentur post cœnã electuaria aut dentur de mane.
PRO TERTIA intẽtione quæ est materiæ dige stio. R. syrupi de fumo terrę de buglossa añ. ℥. vi. aq̃/rum cicoreę endiuiæ, lupulorũ añ. vnc. i. & cõtinuet̃ per quinq; dies. Deinde detur solutiuũ positũ in se/quẽti intẽtione, postea iterũ accipiat aliũ syrupũ, vt gratia exẽpli. Recipe syrupi de stichados. vnc. i. de fumo terræ. vnc. ſ. aquarũ boraginis lupulorũ & en/diuiæ añ. vnc. i. trãsactis aũt sex diebus aut septẽ de tur iterũ solutiuũ, & postea iterũ accipiat syrupum adhuc fortiorẽ puta de epitimo cũ aqs feniculi pe/troselini &c. & si infirmus fastidit̃ syrupis, fiat talis decoctio. R. radicũ apii, feniculi, petroselini, buglos/sæ, rusci, speragi, ab eis extracto medullo, ligneo, capillorũ veneris, florũ boraginis & melissę epithi/

mi,polipodii,thimi,passularum añ.partes æquales fiat decoctio & colet, & addito pauco aceti & modico sacchari,iterũ vna bulitione bulliat & de ipsa accipiat patiens chiatũ vnũ,modo & ordine calidũ vt supra,& si de hac decoctione iã fastidit infirmus dent tales aquæ saccaro.R. aquarũ scolopendriæ, feniculi,buglossæ, boraginis, fumi terræ añ. vnc.i. cũ modico sacchari det vt supra. Sed qa materia est adeo rebellis qđ nõ potest per intus suscepta digeri,oportet quod ad extra applicent quæ hanc materiã in digerẽdo iuuãt,adeo vt quãtũcũq; materia sit digestioni inobediẽs, hoc modo digeratur.s. applicãdo per intus & per extra, nec de hoc mireris.s.de applicatione medicaminũ ad extra ad digerendũ,quoniã Gilbertus in cura tertianæ cõpositę ait oportet digerere materiã per fomẽtationes,emplastrationes,& huiusmodi, talis ergo seruet ordo vt prima & secunda die accipiat syrupum patiens tertia autẽ die facias vngi cũ vnguẽto iferius describendo omnes partes domesticas tibiarũ & brachiorum & plantas pedũ & palmas manuũ,leniter tamẽ & parum apponendo de vnguento, & hoc quando vadit patiens dormitum& de mane accipiat etiam suum syrupũ,ita vt in sexta die sint accepti,sex syrupi,& sint factæ tres vnctiones,& tunc dabis medicinã solutiuã,& humores qui per os expelli deberẽt ad inferiora diuertẽtur, & sic euitabit nocumẽtũ in ore.In diebus autem sequẽtibus simili modo vtaris fortificãdo tamẽ aliquãtulũ digestiuũ, & etiam vnguentum ponẽdo magis de teriaca, & argẽto viuo. Potes etiam illa loca fomentare cũ decoctione meliloti,radicum altheæ & similium, & hoc faciendo de mane,& sic erunt tria ingenia simul ad digerendum.s.syrupi,vnctiones,& fomentationes.

Sequitur modo descriptio vnguẽti. R. butyri. ℥. iii. axungiæ porci mediç inter recẽtẽ & antiquã lib. i. teriacæ ætatis decẽ annorũ. ℥. i. ſ. mitridati. ℥. i. ar/ genti viui. ℥. ii. ſ. lithargiri auri, ſalis cõis añ. ℥. i. fiat vnguẽtũ ex iſtis incorporãdo tm̃ de aqua fumiterrç & ſcabioſç quãtũ poterit incorporari, & hoc vnguẽ tũ eſt ꝓpria medicina huius morbi, & vltimũ & ma ius ſecretũ qđ eẽ poſſet circa ea q̃ exterius applicãt, de his aũt q̃ iterius applicant principalius & maius iſto eſt aqua diſtillationis teriacæ vt videbatur.

PRO QVARTA intentione q̃ eſt ipſius materiæ digeſtç euacuatio. In forma potabili primo, R. ele/ ctuarii lenitiui, caſſiæ nouiter extractæ añ. ʒ. iii. ele ctuarii Indi minoris, cõfectionis hamech añ. ʒ. ii. cũ aqua fructuũ vel cũ decoctiõe prius dicta, detur de mane dormiẽdo deſup per horã, pñt ẽt iſta diſtẽpe/ rari aqua bugloſſæ, & endiuię, de fumoterrç & ſimi libus. q. s. vel loco caſſiæ ponẽdo mãne. ʒ. vi. pro di/ uitibus, vel ꝑ ipſis diuitibus detꝰ talis medicina. R. ligritie raſ. paſſularũ añ. ʒ. ii. ſebeſtẽ numero. iiii. flo/ rũ boraginis bugloſſç añ. m. ſcđm foliculorũ ſenç nu mero. iiii. tamarin. ʒ. i. bulliãt ĩ aq̃ bugloſ. fumiterrç añ. q. s. de qua decoctione ſumãtur. ℥. ii. in qua ĩfun dantꝰ reubarbari ſcru. iiii. agarici ſcru. ii. ſpice gra. iiii. ſtent ꝑ octo horas in infuſione, & fiat expreſſio cui addatꝰ electuarii lenitiui. ʒ. vi. electuarii Indi mi noris, cõfectionis amech añ. ʒ. i. ſ. & fiat potio q̃ ex/ hibeatꝰ modo vt ſupra, hoc tñ gratia exẽpli dictũ ſit Pilulæ cõueniẽtes ſunt pilulæ de hermodactilis, de fumoterrç, Indæ, Aggregatiuç vt gratia exẽpli. R. pilularũ de hermodactilis, de fumoterræ añ. ſcru. i. fetidarũ ſcrup. ii. cũ ſyrupo de ſtichados fiãt pilulæ pro vna vice, quas accipiet patiẽs de mane & dor/ miet deſuper per horas tres aut quatuor, oĩa iſta di

cta, gratia exēpli qm̄ tua intereſt ſecūdū exigētiam particulariū variare, ſi opus erit, iſta ſolutiua ſunt accipiēda in ſexta die, ꝓut dictū eſt in præcedenti intentione & eo ordine procedendum eſt.
PRO QVINTA itētione fiat balneum ſiue ſtufa cū aqua dulci in qua buliāt malua, biſmalua, melilotū, chamæmelū, roſæ, lapaciū fumus terræ, & hoc debet fieri poſt purgationē ī die ſequēti. Hoc enim pacto fit couenīēs alteratio, q̄a humectatio, q̄ maxime requiſita eſt, & quū incipit ſudare accipiet infra ſcriptā aquā. R. radicis altheæ, fumi terræ, lapacii, inulæ, añ. lib. s. & minutim incidanť & ponantur in quatuor libris vini maluatici ad remolliendū ꝑ vnū diē & vnā noctē, poſtea addať teriacæ ætatis decē annorū aut plus. ℥. i. s. & ponať in alābico, & diſtilleť aqua, de qua accipianť. ℥. iii. cū. ℥. ii. aquæ bugloſſæ in principio vt dictū eſt, & iſta ſtufa reitereť oībus ſex diebus trāſactis aut ſeptem, bibendo iſtā aquā, quæ eſt optima & ſingularis, & in hoc morbo magnum ſecretū, & vltimum eſt cauterium.
PRO SEXTA intētione quæ eſt mēbrorū cōfortatio. R. lætificātis Gale. ℥. iii. diamuſci dulcis. ʒ. vi. aromatici gariofil. ʒ. s. electuarii regū. ʒ. i. conſeruæ bug. citoniorū, boraginis añ. ℥. i. ſyrupi de pomis. q. ſ. fiat electuariū, de quo accipianť de mane. ʒ. ii. vel coclear vnū. Itē. R. teriacæ andromachi habentis ętatē annorū. x. ad minus. ℥. i. metridati. ℥. s. ſeminis citri, boli armeni añ. ʒ. i. incorporenť oīa vltimata contritione, & cū aqua roſ. muſcata fiat electuariū, de quo accipiat ad quantitatē auellanæ vel. ʒ. i. Itē pōt fieri talis cōfectio ad reſtituēdū ſi debilis valde fuerit vt ſępe accidit. R. amigdalarū dulciū, auellanarū añ. ℥. i. fiſticorū. vnc. s. ſeminū cōmuniū frigidorum. ʒ. vi. ſacchari fini penidiorū, pulpe caponis añ.

vnc.iii.cum aqua rosata fiat confectio in morsellis.

Item ad hoc valent epithemata, sacculi cordiales, & huiusmodi quæ narrare prolixũ esset nimis.

PRO SEPTIMA intẽtione quæ est accidentium correctio pro doloribus, si nimiũ & intolerabiliter infestauerit. R. radicis lilii, seminis hioschiami añ. ʒ.iii. cerussæ. vnc.i. medullæ cerui & vituli añ. vnc. ii. olei antiqui & ceræ. q.s. & fiat vnguẽtũ quo linatur locus doloris, aut põt poni modicum opii, si vltima necessitas fuerit, & quoniã ista narcotica nõ debent applicari nisi vrgente maxima necessitate, dicente Auic. xvi. tertii. In narcoticis timor & Mes. si excusare potes non propinare melius est, dimittantur pro posse & prius tententur anodina, & vere sedantia sicut anetum, chamemellũ, melilotũ, althea, vitellũ oui, lac maxime humanum & huiusmodi.

Pro pustulis vtere prædicto vnguento, vel. R. terebinthinæ pinguedinis hirci añ. vnc.i. cerussę, litargiri auri aluminis vsti añ. vnc.ſ. olei laurini. vnc.ii. ceræ. q.s. fiat vnguẽtũ pro pustulis vlcerosis, fistulis & cancro. R. nitri fuliginis, lithargiri tartari cocti sub cineribus in frondibus cauliũ auripigmẽti, piperis, libani, vitellorũ ouorũ añ. vnc.iiii. radicis enulę, lapati acuti in forti lixiuio cocti añ. ʒ.ii. succi fumi terrę, succi lapati acuti & absinthii, celidonię, enulæ, fabę gręcę abrotani, de oĩbus his succis añ. vnc. iii. hellebori albi, saponis saraceni, sulphuri, vini añ. ʒ.ſ. omnes succi bulliãt, depurẽtur & colentur & postea radices lapathi enulæ tritæ ponantur, deinde sapo postea puluis specierũ, & tunc adde olei cõmunis axungiæ porci, & ceræ añ. ʒ.ii. argenti viui cum axungia extincti. vnc.i. & fiat vnguentũ quod erit mirabile ad supradicta. Pro gũmis vel nodis accipe radices altheæ et in vino albo coque et cũ axungia

gallinę tere et suppone. Itē. R. mucillaginis seminis lini, mucilaginis altheę añ. ʒ. ii. olei de spica, amigdalarū dulciū, camomillę añ. vnc. ſ. butyri. vnc. i. gūmi arabici, dragagāti añ. ʒ. i. cū cera fiat vnguentū ad mollificādū & resoluēdū mirabile. Ad idē videlicet cerotū de mucillaginibus, ysopus humida & similia. Itē ad oīa ista videlicet vnguētū qđ solet fieri ad scabiē vt Recip: terebinthinę bene lotę vncias q̄tuor butyri loti. vnc. ii. salis. ʒ. i. ſucci citrāgulorꝝ, vitellorū ouorū añ. nu. iii. olei rosa. vnc. i. misceant̄ oīa sil̄ & fiat vnguētū. Multa alia possem hic ꝯueniētia scribere, sed qa remoto morbo ꝑncipali, ista oīa faciliꝰ me remouētur, ista sufficiāt. Sed ꝓ nocumēto oris si acciderit. R. rosarū alb. & rub. añ. m. ſ. chamemellę, saluię añ. m. i. bulliāt in vino albo, & colet̄ cui colaturę addat̄ alumīs vsti. ʒ. ii. diamorō mellis ros. colati añ. vnc. ſ. vini granatorꝝ. vnc. ii. misceant̄, & lauet̄ os sępe in die & debet eē vinū vna enguistara & media, & loco vini pōt poni aq̄ plātagis, solatri, & scabiosę, vel sempuiuę, & pōt addi in decoctiōe cāphoræ gra. v. vel filonii. ʒ. ſ. plus aut minus ꝭm doloris exigētiā, sʒ vt dcm̄ ē, ab istis cauēdū ē narcoticis. Itē valēt frusta cucurbitæ viridia i ore recēta, valet ēt lauare os lactę miscēdo cū eo aquā nenufaris & solatri, & multa alia hic ponere possē, sed qa i ore nō accidet nocumētū si bn̄ & iuxta ꝑdicta opatus fueris satis dictū sit. Supest mō de mō euitādi morbū loq.

De cautela in euitādo morbū Gallicū. Cap. V.

QVi Gallicū morbū euitare ꝓcurāt imprimis a delictis caueāt. Vn̄ dici solet ꝑꝑ peccata veniūt aduersa, & maxīe a peccato luxurię cauere debet, nā dicit̄ Iob tertio, luxuria ignis est vsq; ad ꝯsumptionē deuorās, & spirituales medici dicūt ꝙ diuerse ægritudines veniunt ꝓpter diuersa pec-

cata, vt febris quotidiana ꝓpter peccatũ ſupbię, podagra ꝓpter pigritiã, lepra propter luxuriã, & ſic de aliis. Quũ ergo iſte morbus lepræ aſſimilat̃, luxurię attribuẽdus eſt. Sed qa hæc ad aliũ medicũ ptinẽt, ſatis dictũ ſit. Dicamus ergo qd́ noſtra intereſt. ſ. vt caueat homo a nimia cõuerſatione cum infectis, & præcipue a coitu cũ infecta muliere, ẽ enim hic morbus contagioſus, vnde Auicẽna ſecunda primi in cõpleto ſermone in ægritudinibus ſic ait.

De ægritudinibus, q̃dã eſt quæ ab vno ad aliud trãſit ſicut lepra, ſcabies, variolæ, & febres peſtilẽtiales, ẽt apoſtemata putrida, cũ ergo hęc ęgritudo aut leprę, aut ſcabiei ꝯformat̃, ꝯtagioſã dicẽ ꝯuenit.

Itẽ cauẽdũ eſt ab his, q̃ humores malos generant, & ꝑcipue q̃ multiplicãt humorẽ melãcholicũ vt oſtẽſum fuit in regimine p ſex rex nõ naturales, & ſi cõtingat ꝙ accidat nocumẽtũ in virga ꝓpter coitum, ſtatim remediãdũ eſt cũ ſequẽti lauãda. Recipe roris marini, ſaluiæ, chamemelli añ. m. ſ. bulliãt ĩ vino albo cui poſtea facta colatura addat̃ vini granatorũ vnc. ii. mellis roſati vnc. ſ. madefiat virga ſeu locus infectus cũ hac decoctione, poſtea aſpergat̃ deſuper talis puluis. Recipe lithargiri auri, ceruſſæ, yreos, tuthie nucũ cipreſſi añ. ʒ. i. puluerizent̃ optime & poſt lauandã ponat̃, & ſi hic puluis erit nimis fortis, addatur turis maſticis, mirrhe añ. ʒ. i. pro maiori tñ ſecuritate, cũ coitũ pfecerit homo vel mulier ſe optime abſtergat circa pudibũda cũ camiſia aut alio pãno lineo mũdo, & caueat a pãnis ipſarũ mulierũ, quoniã infecti ſunt, & poſtquã ita fecerit pro maiori adhuc ſecuritate abluet locũ cũ aqua calida aut vino albo, cauẽdũ enim eſt ab aqua frigida, qm̃ ipſa materiã cõpingit, vnde in fricatione coitus adheret aliqua limoſitas, ſiue humiditas in virga, quę

est cã infectiõis virgę & corporis, igit̃ bonũ erit hoc vti regimine vt remoueat̃ illa ĩfectio seu sordities.

De solutione difficultatum quæ moueri possunt circa hũc morbũ. Cap. VI.

CLarificatio, si quęrat̃, quare hic morbus ĩcipit a pudibũdis? dicũt quidã inepti quod ideo est, quia ibi magis abũdant humores corruptioni parati, sed cõtra si hæc ratio eẽt sufficiẽs omnes ferè ægritudines ibi haberent initiũ, ideo dicat̃ quod inter mẽbra illa & morbi qualitatẽ talis est cõformitas, & hoc merito talis influxus, nõ enim quodlibet agit in quodlibet, sed determinatũ in determinatũ physicorũ prim. sic. Hic morbus aptus est primo recipi in virga & deinde in collo capite & humeris & nõ in aliis locis, vnde ille influxus qui fuit illis tẽporibus, capiti & virgæ inimicabat̃. Et si querat̃ quare terminatur per os? respondet̃ quod hoc ẽ merito argẽti viui a sua proprietate hoc faciẽs. s. trahendo humores versus illas ptes. Aut melius quod argẽtũ viuũ sua caliditate humores subtiliat & calefacit & hoc modo aptos reddit vt per superiora eos natura expellat, vnde Paulus ponit ipsum calidũ & humidum in quarto, cui magis adhereo q̃ Auicẽ, qui ponit frigidum in secundo.

Et si querat̃ quare os fetet? dicẽdũ qđ hoc est ab argẽto viuo cuius proprietas est vt faciat fetere os fumus eius vt Auic. secũdo canone cap. suo. & ab eo etiã prouenit dolor capitis, & nocumentũ in ore, vt ex natura sua colligit̃, accedit ad hoc humor qui est adustus putridus, & malus q habet facere eadẽ accidẽtia, ideo nimirũ si tãtus dolor, quare summũ remediũ est, vt quum incipit humor expelli per os, diuertatur cum medicinis per superius & inferius exhibitis ad partes inferiores.

Et si quæraẽ quare aliq quãtũcũq; parati ad ęgritudines melãcholicas merito cõplexionis & mali regiminis & coeũtes cũ istis infectis nõ inficiunt? dico qđ hoc fortasse est qa eorũ corpora sunt magis dẽsa, & ex cõsequẽti difficulter impressionẽ recipiẽtia magis q̃ cętera, aut merito ꝓprietatis indiuidualis, quæ diuersa in diuersis reperiẽ, vt Auic. prima ꝑmi. Et si quæraẽ quare argẽtũ viuũ iuuat magis q̃ cæteræ medicinæ p̃ter distillationẽ theriacalẽ supius descriptã, dicẽdũ hoc esse a ꝓprietate, aut melius a qualitate manifesta, qa calidũ & humidũ in vltimo, & morbus frigidus & siccus, qđ autẽ sit morbus frigidus & siccus ꝑsuadeẽ, primo qa saturninus vt ostẽsum est. Scđo qa cõpertum est humida iuuamẽtum præstare & calida. Itẽ qa similitudinẽ habet cũ lepra que est morbus frigidus & siccus & cũ aliis melancholicis morbis. Itẽ quia ægritudo longa, vnde Auic. prima tertii tractatu scđo, cap. vltimo. Egritudo cuius tẽpus ꝓlõgatũ ẽ, ẽ frigida ſm oẽm dispositionẽ. Et confirmaẽ, qa raro videmus istã materiã putrefieri, & causare febrem, vnde Gale. nullius rei proprietas est vt putrefiat ex frigido neque ex sicco, secundo de cõplexionibus, quare dicẽdum ẽ hoc esse propterea, quia frigida & sicca ægritudo.

Et si quæraẽ quare sæpe accidit, vt remedia aliqua videantur in principio cõferre, sed postquã cõtinuantur, non perseuerat iuuamentum.

Dicẽd: hoc eẽ duplici de causa, quarũ vna est ex parte naturæ alia ex pte ægritudinis, ex pte nature qa in cõtinuatione fastiditur & in renouatione gaudet. Alia est ex pte morbi qa et si in principio remediũ cõtrarietur morbo, in ꝓcessu cessat cõtrarietas propter assuefactionẽ, et ideo ait Auic. ab ipso qđ cõsuetũ est nõ fit passio. quarta primi. Vñ videmus

aliqua animalia in prima obuiatione eẽ cõtraria et inimica, sed postq̃ assuefit eorꝫ cõuersatio, cessat illa inimicitia, et tũc domesticãtur, et cessat iter ipsa actio siue pugna, pariter iudicãdũ est hoc inter qualitates eẽ, et si dicaẗ cõtra, qa agẽte debite approximato et passo bñ disposito etc. de necessitate sequitur actio. Respõdeẗ quod in hoc casu bene sequitur actio, sed adeo pauca qđ nullius est momenti. Aut dicitur quod propter assuefactionẽ cessat disposi-tio in patiente, ex quo seqtur quod permutatio medicinarum, dũmodo non egrediantur propositum maxime vtilitatis est, vt Auic. allegato loco.

Et si quęraẗ vtrũ phlebotomia sit cõueniẽs? dico qđ i principio et anteq̃ materia sit exparsa ad loca doloris, ex quo ipsa ẽ in venis et sanguini mixta, maxime si ẽt neq; fuerit exparsa ad cutĩ ipsa ẽ cõueniẽs si pticularia cõueniãt, in pcessu autẽ nõ ꝯuenit, nisi factis vel applicatis vnctionibus et aliis medicaminibus, qm̃ cũ natura tẽtauit expellere humores, adiuta a medicinis, pmiscuit cũ sanguie aliqd de ipsis, quare ad minus ventosæ non vituperãtur, sed hoc cum cautella, ne humores frigidi magis incrudentur, aut calidi magis inflãmentur iuxta Auic. quarta primi. Caue ne ægrum ad vnam duarum perducas rerum aut humorum cholericorum ebullitionem aut frigidorum cruditatem. In hoc autem casu magis timetur cruditas q̃ ebullitio, et ideo raro cõueniens est, et expertum est multis nocuisse potius quam iuuasse.

Et si q̃raẗ, dolores q fiũt, q̃liter appellari debent? Dico ꝙ vt plurimũ extẽsiui, vñ Aui. Doloris extẽsiui cã ẽ vẽrositas, aut humor q neruũ aut masculũ extẽdit, ac si ipsum ad suas trahat extremitates secũda primi, nec verꝫ ẽ ꝙ quidã existimãt ꝙ hic dolor sit

frangitiuus, qa iudicāt hanc materiā esse inter ossa & pāniculū fundātes se in dicto Aui. Causa doloris frāgitiui est aut vētositas q̄ interponitur inter os & pāniculū q tegit ipsum, & nō loquit̄ Aui. de pāniculo imediate tegente os, qa ille insensibilis est, sed loquit̄ de illis q nō imediate adhærēt ossi sicut pāniculus tegēs costas, aut craneū, & huiusmodi, q̄re cū in illis locis nō fiat hic dolor, nō debet sic appellari.

Et si queratur, pustulæ q̄ fiūt in hoc morbo, qbus pustulis magis ꝓportionant̄: dico q illis q̄ vocātur asafati ab Auic. qui sic ait. Asafati ē summa bothor vlcerosarū fen. vii. quarti can. c. de asafati, tū sæpe accidūt pustulæ, q̄ aliis assimilātur, vt q̄ assimilātur nodis, fistulis, cācris essere, formicæ, & aliis fere oībus, vt cōsiderāti patet. Sed qa nominū disputatio nō pertinet medico vt Aui. i. primi, doctrina sexta v. c. in hoc sermonē ꝓlongare nō intēdo, quēadmodū alii q ignorātes essentiā morbi & causas ipsius & ex cōsequēti curam non nisi de nominibus fecerunt mentionem, quorum opus quare fuerit impressum comprehendere nequeo.

Et si queratur quare dolores augent̄ in secunda aut tertia die vnctionis: Respōdetur, quod tū humores mouētur, tū quia subtiliātur in sanatione seu digestione quæ fit merito vnctionis iuxta aphorismum secūdæ particulæ. In generatiōe saniei febres & dolores fiunt magis q̄ facta sanie, & ideo optimū & singulare secretū ē, eo tūc administrare solutiuū vt anteq̄ humor per os expellatur, per deorsum euacuetur, & sic nocumentū in ore euitatur, vt ego sæpius expertus sum, aut si pustula seu plagas vlcerosas habuerit, ibi attrahētia ponantur vt humor ide euacuetur, & ab ore diuertatur ex quo infert̄ quod verior est opinio quæ dicit argētū viuū esse calidū

q̄ quæ

q̄ quę dicit esse frigidū, quum ratione ipsius humor subtilietur, & ponatur in motu, vt ostēditur. Sed cō tra ait studiosus iuuenis Vincētius Aiax Siculus.

Argentum viuum caussat ægritudines frigidas vt epilepsiam, paralysim & huiusmodi vt Auic. secundo canon. & alii, ergo frigidum, quia simile non nisi a simili generatur, vt habetur in phy.

Ad quod respondetur qđ verum esset si de per se causaret has ægritudines, sed has causat per accidens. s. debilitādo, quū sit cōtrariū cerebro & neruis rōne cōplexionis, qa calidū & humidū & naturalis cōplexio iuuaẗ suo simili, & lediẗ cōtrario iuxta tertio techni, calidiora calidioribus indigēt adiutoriis quare ob debilitatē, humores frigidos generant, & eos faciliter recipiunt cerebrū ipsum dico & nerui, & sic patet clare solutio, qa non conuenit quod aliquid generet ab eo diuersum per accidens, vt frigidum, calidum, & calidum frigidum & sic de aliis.

Itē quæsitū fuit a quodā acutissimo iuuene Frāncisco de carmino, vtrū argētū viuum sit cōueniēs in hac ęgritudine quū ſm mētē omniū auctorū inimicaẗ neruis, & hęc ęgritudo ꝑ maiori pte ē in neruis.

Itē ait ipse, fama quā oēs famāt nō omnino vana, septima ethicorū, sed oēs fere dicūt argētū viuū esse cōtrariū, & vnctiones ꝑpterea vituperant, igiẗ &c. ad q̄ per me respōsum fuit qđ argētū viuū ē cōueniēs propter rōnes superius dictas, sed ad primū argumētum dico quod licet habeat in se aliquod nocumentum, tamē postq̄ corrigitur vt ostenditur suo loco, non est tātū quin sit multo maius iuuamentum.

Vel posset dici quod ideo argentū viuū est cōtrariū neruis, qa eius cōplexio est cōtraria cōplexioni naturali neruorū, & ita in sanitate noceret ipsis neruis, sed qa nerui sunt discrasiati ad frigidū & siccum

& per argentũ viuũ remouetur illa discrasia, donec reuertãtur ad suã eucrasiã, ideo posset dici quod ab solute ẽ cõueniẽs, vñ aliqua in ęgritudine coueniũt, quæ in sanitate discõuenirẽt, & traherẽt corpus ad lapsum præter naturalẽ. Ad secũdã rationẽ dico ꝙ notãter ait Arist. nõ oĩno vana, qa nõ vult qđ nullo modo sit vera, habet enim aliqđ veritatis ꝓ quãto argentũ viuũ, vt probatũ est, habet aliqd nocumẽti, nõ tamẽ ꝑpter hoc est ꝓhibendũ ex toto & maxime correctũ, ait enim Gal. xi. de ingenio sanitatis, difficillimũ est inuenire aliqđ auxiliorũ, quod nihil nocens cõferat. Itẽ fuit quæsitũ ab alio, quare dolores magis multiplicãtur in iuncturis, q̃ in aliis alis locis cũ ex motu deberẽt magis resolui? & fuit subtilis iuuenis Iacobus Roger, ad qđ respõsum est, ꝙ magis facit vacuitas ad aggregãdũ q̃ motus ad resoluẽdũ, vñ Auic. secũda Fen. primi Canonis. Amplitudo q̃ ẽ apud iũcturã, ẽ apta vt materia ad ipsam descẽdat.

De explanatione arboris signorũ. Cap. VII.

OMne signũ ægritudinis aut sumitur a re non naturali, aut a re naturali, aut a re p̃ter naturam. A re nõ naturali, vt in quo aere stetit infirmus, qbus cibariis, quo potu vsus sit, quo exercitio, quo somno, qua vigilia, & sic de aliis. A re naturali vt cuius ætatis sit infirmus, qualis sit eius consuetudo, qualis ars, qualis virtus, qualis complexio & huiusmodi. A re præter naturam tripliciter, ab operatione læsa qualitate mutata, ab exeunte mutato. Ab operatione læsa tripliciter aut animali, vitali, aut naturali. Ab animali dupliciter, motiua & sensitiua. Sensitiua dupliciter, interiori & exteriori, exemplum de motiua, vt qualiter possit moueri secundũ totum & secundum membra: exemplum de sensitiua exteriori, vt qualiter videat, audiat: olfa-

ciat,tangat, vt puta quem dolorem percipiat, quē saporē in ore sentit. Exēplū de sensitiua interiori vt quales habeat imaginationes, quale iudiciū, qualē memoriā, qualia somnia. Exēplū de vitali, vt qualē pulsum, qualē anhelitū habeat, de animę passiōibus in sex rebus nō naturalibus, fiat inqsitio. Si sumitur a naturali operatione hoc dupliciter, aut ab operatione virtutum ministrantium aut ministratarum. Exemplū primi vt qualiter appetat, retineat, digerat, attrahat, atq; expellat, puta egerat, vrinet, mēstrua habeat, coeat, sub re nō naturali cōprehēdat. Exemplū de administratis, vt qualiter nutriatur, & de omnibus istis operationibus, inuestigando an sit diminuta, an ablata, an corrupta operatio. A qualitate mutata vt qualis sit odor anhelitus infirmi, qualis sudoris q̃lis vulneris, vlceris aut saniei. Qualis sit etiā color linguæ, oculorū, & totius corporis, qualis humiditas, qualis siccitas &c. asperitas, lenitas: durities, mollicies linguæ, vētris, & totius corporis. Ab exeūte mutato vt quātę & quales sint superfluitas oculorū, nariū, auriū, palati. Qualis sit vomitus, & quātus, ac etiā eructatio, qualis itē vrina, egestiones, capitis subassellarū pedūq; sordicies, & totius corporis sudor, allices, oscitationes, nausea, subuersio ad naturales operationes expulsiuas reduci possunt, quia a natura tentāte expellere fiūt. Vnde signo sanguinis ista sunt. A re nō naturali, qa vsus ē regimine multiplicāte sanguinem, vt qa vtitur arte gaudiosa, sicut cantator, aut histrio, vel quia vtitur cibis multiplicātibus sanguinem & potibus, vt sunt oua sorbilia, testiculi gallorū, vinū optimum, & huiusmodi. A re naturali quia carnosus complexionis sanguineæ adolescens seu iuuenis, & similia. A re præter naturam, & primo ab operatione læsa gra-

uitas in origine oculorum & capitis, & tẽporum pulsatio, allices, oscitationes, nausea, dormitatio multa, & pfunda sensuũ turbatio, tarditas in cogitã do, laxitudo mẽbrorũ absq; labore, pulsus magnitu do velocitas & frequẽtia, repletio vasorũ siue venę siue arterię fuerint. A qualitate mutata, rubedo in toto corpore, & maxime in venis oculorũ repletio ipsarũ, bothor in ore. Ab exeũte mutato, vrina ru-bea grossa, aut rubea obscura, aut rubea rossea in egestionibus nõ apparet signũ, sputũ est dulce aliqñ sanguini mixtũ, exitus sanguinis p nares aliqñ a gin giuis, aut mẽstrua vel hemorroides vel p alia loca, sudor fœtidus, sicut hirci, ẽt multus, pustulę sangui-neę, & his addit, qa patiẽs somniat se videre res ru-beas, sanguinẽ fluere, natare in eo. Vnde q̃rto Coll. recitat de Gale. quod p̃ceperat phlebotomari quẽ-dã q somniauit in dolio sanguinis balneari, alii vero nolẽtes iniũxerũt sibi exercitiũ & mortuus est.

SIGNA cholerę a re nõ naturali qa vsus exerci-tio forti stetit in aere calido, vsus est cibariis calidis & siccis cholerã multiplicantibus &c. A re naturali q; iuuenis cholericus & huiusmodi. A re p̃ter natu-rã, & primo ab opatione lęsa, qa habet infirmus si-tim multã, inqetudinẽ, dolorẽ in pte dextra frontis, & vehemẽtia lucis ei nocet, & qñq; habet famẽ sin-copalẽ, debilitas appetitus, nausea, horripilatio ad modũ pũcturę acuũ, furor, mordicatio vehemẽs in exitu fecũ, similiter & vrinę, pulsus velocitas cũ du-ritie, & tẽsione, hic põt cõsequẽter poni de somniis, quia potius attinet actioni lesæ, vt qa videt res ci-trinas igneas, qđ facit rixas, & aliqñ sõniat se volar. A q̃litate mutata, vt citrinitas faciei, & totius cor-poris oculorũ citrinitas, sicut accidit i icterica oris amaritudo, linguę siccitas & asperitas, nariũ aridi-

tas. Ab exeũte mutato vria rufa, citrãgularis, ignea crocea, egestiõis croceę, sputũ amarũ, vomitus cholericus viridis vel croceus & amarus, hũiditas nariũ & oculorũ acuta, cholerica & pauca auriũ ṽo mĩta.
SIGNA phlegmatis a re non naturali, vt cibi repletio, ociũ, somnii plixitas &c. A re naturali, vt qa cõplexiõis phlegmaticę, piscator, pinguis & huiusmodi. A re pter naturam & primo ab actione læsa, paucitas sitis, nisi vbi fuerit phlegma salsum, debilitas digestiue etiã in tempore sanitatis, oxiremia, somnus multus, pigritia, ociositas mẽbrorũ laxitas, põderositas oculorũ obliuio, dolor i posteriori pte capitis vertigo, scotoma, casus appetitus, appetit⁹ acutorũ & acriũ, nausea, eructatio, dolor grauatiuus, frigiditas in capite & stomacho pcepta eius notabilis læsio, ibi. n. multũ aggregat̃ de phlegmate vt Aui. decima tertia tertii, & Mes. inde appropriatis raritas, tarditas, & lenitas pulsus. A qualitate mutata, frigiditas pcepta, color albus in facie & corpore supfluẽs albedo linguæ, mollicies eius superflua, squaliditas corporis, tumor ẽt faciei cũ mollicie. Ab exeũte mutato, vrina alba, discolorata, palearis vel subcitrina, egestiones phlegmaticę, albæ, viscosæ, seu mucosæ, aquosæ & huiusmodi, sputũ viscosum, aquosum, multiplicatio saliuę nõ amarę, sed põticę multitudo supfluitatis egressæ p nares & palatũ, & additur somniare aquas, niues, pluuias, & huiusmodi quæ ad operationes læsas reduci possunt.
SIGNA melãcholiæ, primo a re non naturali, vt quia vsus est nimia cogitatione sollicitudine, timore &c. puta cibis melancholicis & huiusmodi. A re naturali qa complexionis melãcholicæ & cõsuetus incurrere ęgritudines melãcholicas & similia. A re prę̃ter naturã & primo ab actiõe læsa, qa in capite

sentitur grauitas, & magis in parte sinistra, ardor oris, stomachi desideriũ corruptũ, & aliqñ caninũ, vigiliæ multa, solitudo multa, læsio seu ægritudo splenis, vt dolor, & grauitas seu durities, taciturnitas, cogitatiões multę, fletus seu volũtas flẽdi, fixio aspectus, rugitus, pigritia, tensio ypocũdriorũ, paucitas somni, si nõ fuerit cum phlegmate acredo, vel acetositas oris, prauitas pulsus cũ duricie, corporis extenuatio. A qualitate mutata, fuscedo ĩ corpore apparens seu nigredo, corporis pilositas, morphea nigra, & est fortissimũ signũ vt Auer. iiii. Col. in palpebra inferiori oculi maxime nigredo & limpitudo in eis. Ab exeunte mutata, vrina nigra vel subnigra ad obscuritatẽ tendens, viridis, liuida, nigredo egestionũ seu fuscedo, paucitas sputi, acredo eius, eructatiões acetosę, sanguis niger & coagulatus si exiuerit. Somnia sunt multum terrorem inferẽtia. Etiã potest addi a iuuantibus & nocentibus.

Notandum tamen quod ea tria que Gale. ponit genera signorum. s. a substantialiter inhærẽtibus a casibus & operationibus, ad ista tria reduci possunt vel ista tria ad illa, & si hic ponatur vt in arbore apparet a re naturali & non naturali a iuuantibus et & nocentibus quod poni posset, omnia tamen ad illa tria Gale. reduci pñt, vt patet recte cõsiderãti.

Finis libelli de Morbo Gallico ædi-
ti per Ioannem Almenar Hi-
spanum artium & medi-
cine doctorem
eximium.

# ANGELI BOLOGNINI LIBEB DE CVra vlcerum exteriorum. Et de Vnguentis, quę cõmunis habet vsus practicantiũ hodiernus in solutę continuitatis medela. De quorũ numero nõnulla in morbum Gallicũ inserta sunt, nõ debilibus tamẽ rõnibus incidentaliter approbata.



V iiii

## ANGELVS BOLOGNINVS medicinæ doctor, Francisco Gonzaga, Mantuæ Principi inuictissimo, ac illustrissimo, fœlicitatem.



VM supioribus annis Ilustrissime Princeps in maritima Venetorum classe primum, deinceps in Epidauri vrbe degerem, chyrurgum publico stipendio gerens, libuit mihi interdum aliquid subripere otii, & de Cura vlcerum exteriorum, breuē quidem, & ordinatum libellum ædere, cum exercēdi ingenioli nostri gratia, tum afferendi frugem Lectoribus, prolixo, & inordinato nōnullorum professorum artis sermone fastiditis. Quem libellum cum nuper Venetiis absoluissem, & emittere destinassem tu solus mihi princeps inuictissime occurristi cui illum, tanq̄ alteri in terris Marti, & omnium virtutū auctori, & alūno dedicarē. Hortata est insuper tua nobilissima Gonzaga familia, ex qua tanq̄ ex equo Troiano, tot clarissimi Imperatores prodierunt, quorū tu maximus experimento cognitus es. Quippe non est alter hodie maioris nominis, nec potuit libellus noster mortalium alicui præstantius & cōmodius ascribi, q̄ illi qui per bellicos labores ad gloriam tendit. Habebunt milites tui, si vlceribus ad vulnera consequentibus, laborabunt, quomodo curari, & breuiter & canonicis documentis possint. Tuæ humanitatis erit munus mancipii tui serena fronte suscipere, qui si ditior essem, tu plane munus lautius accepisses. Vale.

# ANGELI BO-
## LOGNINI LIBER DE CVRA
## Vlcerum exteriorum, duos habens tractatus, Primus est theorica pars, quatuor habens capitula.

### Et est prologus quo proponitur intentio Libri, & diuisio eius. Cap. I.



Hyrurgia artis medicæ, sui antiquitate & certitudine, pars famosissima, plures habet particulas, quarum vna est vlcerũ exteriorũ Curatio, de qua ĩ hoc libello agere intendimus. Curatio autẽ vlcerum in duobus maxime cõsistit, in cognitione videlicet eorũ, quæ cõsolidationẽ impediunt, & eorũ impediẽtiũ remotione, quo fit, vt hic libellus in duas partiatur ptes. Pars vna consistit in cognoscẽdo impediẽtia. Altera in eorũ remotione. Prima quidẽ theorica est, cõtẽplatur enim ea, quæ impediunt videlicet quæ, & quot sint. Ad hæc qũo noceãt, similiter qũo cognoscant. Secũda vero pars practica medicamina tã generaliter q̃ singulariter administrare docet. His enim scitis, ppositã habebimus intentionem ad amicorum nostrorum satisfactionem, qui me sæpe ad hoc impulerunt.

### Continet quot & quæ sint impedientia consolidationem vlcerum. Cap. II.

DIcimus igitur, quod ea quæ consolidationem impediunt, aut se tenent ex parte vlceris, aut ex parte annexorum cum vlcere, si ex parte

vlceris,cũ vlcus cõmuniter describaĩ quod ẽ solutio cõtinui,a qua resudat pus & sanies. Aut ergo hoc ĩpediẽs se tenebit ex pte solutionis cõtinuitatis, aut saniei. Si ex pte solutionis cõtinuitatis,vel erit merito figuræ solutionis cõtinuitatis fistularis,vel alterius figuræ fistulari proportionatæ, si ex pte saniei,aut merito substãtię,aut suę qualitatis. Si merito substantiæ,aut qa subtilis fluida,aut qa grossa viscosa. Si merito suæ qualitatis, aut quia acuta & corrodẽs p se & essentialiter,aut qa per accidẽs. Et hæc de his,quę ex pte vlceris cõsolidationẽ ĩpediũt quæ duo fuere,videlicet figura & sanies. Figura inquã,vel figura fistularis,vel alia. Sanies,vel grossa, vel subtilis,aut acuta & corrodens p se,aut p accidẽs. Impediẽtia aũt ex parte annexorũ,aut se tenẽt ex parte eorũ quæ ĩmediate cõtraria sunt causis ad cõsolidationẽ faciẽtibus,aut ex parte eorũ,q̃ cõtraria sunt vlceri, in eo ꝙ ad deteriorẽ naturã q̃ vlcus habeat inquantũ vlcus disponũt. Si ex parte eorũ,q̃ ĩmediate cõtraria sunt causis ad cõsolidationẽ faciẽtibus,aut qa cõtraria causæ materiali,aut qa causę efficienti. Si causæ materiali, erit sanguis a natura alienus,ipsi vlceri,& cuilibet mẽbro, ẽt ꝑ nutrimẽto delegatus,q cõttariaĩ sanguini laudabili,reqsito ipsi vlceri ꝑ materia restituẽdæ bonę carnis. Et tũc cõtrariaĩ,qa peccãs in quãto,aut in quali. Si in q̃to aut qa supfluus,aut qa diminutus. Si in quali,& tũc istud erit,qa peccãs in cõplexione videlicet calida, frigida,humida,siue sicca,simplici vel cõposita, cũ materia vel sine materia . Si vero causæ efficienti, erit similiter ea cõplexio,q cõtrariaĩ cõplexioni naturali vlcerati loci,tanq̃ causæ efficiẽti. Et sic cõtrariaĩ qa nimis calida,siue frigida,humida,siue sicca, simplex vel cõposita,materialisvel sine materia, Si

ex parte eorũ, quæ vlceri cõtraria sunt, in eo ꝙ ad deteriorẽ disponãt naturã q̃ vlcus habeat aut vlceri contraria, ꝑut accidẽtia, aut ꝑut ægritudines. Si prout accidẽtia, accidẽtia erũt hæc, videlicet dolor fluxus sanguinis. Si ꝑut ægritudines, ægritudines erũt apostema, ostracatio carnis, supadditio carnis caro mollis, serpigo, corrosio, putrefactio, q̃ de se sunt ægritudines loco vlcerato supuenietes. Et hęc sint dicta de impedimẽtis ex pte annexorũ, q̃ sunt in genere duo vti diximus, videlicet ĩpediẽtia ꝯtraria causis efficiẽtibus vel materialibꝰ cõsolidatiõis, aut impediẽtia cõtraria vlceri tanq̃ accidẽtia, aut tanq̃ ægritudines. Quæ igitur, & quot sint impedientia vlceris consolidationem dictum est.

Habet quonam modo præfata consolidationem impediunt. Cap. III.

ENumeratis his, quæ cõsolidationẽ impediunt, nũc diuersi sunt docẽdi modi, qbus talia impedimẽta ĩpediunt. Dico igit̃ imprimis, ꝙ figura fistularis, & q̃cũq; alia tali figuræ ꝓportionata, cõsolidationi resistunt, eo quia ex ipsis cõsequitur indebita transpiratio saniei in vlcere congestæ, quæ postea in eo vlcere, plus q̃ debeat, moram contrahens, nitrositatẽ: & venenositatem adipiscitur: quę ex parietum vlceris contractu: in eo maiorem concauitatem generat: & membrum debilitat: ad quod superfluitates totius corporis transmittuntur. Saniei vero substãtia cõsolidationẽ impedit: qa subtilitas eius fluida: mẽbri vlcerati substãtiã cõtingendo: nimis eam humectat & remollit, & sic putrefactioni disponit: quum ea: quæ putrefiunt: molliora prius reddantur & laxa. Grossities vero siue viscositas: porris membrorum adhærens: membrum putrefacit & corrumpit: quod enim a putrido tãgitur

putrefit. Saniei vero qualitas acuta, & corrodens, tã per se, q̃ per accidẽs, cõsolidationẽ vlcerũ retar- dat, cũ humiditatẽ mẽbri, qua mediãte fit partium cõtinuatio, resoluat & cõsumat. Sanguis autẽ pec- cans in quãto cõsolidationem impedit, superfluus, calorẽ mẽbri suffocat naturalẽ. Diminutus vero, de- fectũ ponit nutrimẽti, vnde frustrat̃ natura pro ge- nerãda carne. At si fuerit peccãs in cõplexione, siue simplici, siue cõposita, siue materiali, siue sine mate ria, tũc impedit cõsolidationem, virtutes naturales membri offendẽdo diminute, ablate, siue corrupte. Quũ enim mẽbri cõplexio ab aliquo offendit̃, neces- se est aliquã, vel aliquas, & forte oẽs virtutes natu- rales deiici, aut diminui, vel corrũpi, cũ ipsa cõple- xio sit harũ virtutũ famula, siue ministra. Mala loci vlcerati complexio tã calida q̃ frigida, humida siue sicca, simplex vel cõposita, materialis vel ĩmateria- lis cõsolidationi obstat, naturalẽ deiiciẽs cõplexio- nem qua sicuti instrumẽto natura vtitur ad nutri- menti cõuersionẽ in mẽbrorũ substãtiã, & rei super- fluæ & nociuæ expulsionem. Si impedientia cõso- lidationẽ fuerint accidentia superuenientia vlceri, de quibus vnũ est sup̃fluus fluxus sanguinis, tũc ina nitione materia carnis restaurandæ, & spiritus ne- cessitas subtrahitur, vnde cõsolidatio aufertur. Do- lor autẽ virtutẽ totius corporis & mẽbri patientis prosternit, & humurũ defluxũ ad locũ efficit, quare cõsolidatio deficit necessario. Apostema etiã, quod est ægritudo vna ex tribus morborũ generibus cõ- posita, videlicet mala cõplexione, mala cõpositiõe, & solutione cõtinui, multomagis credendũ, qđ ob- uiet cõsolidationi, cũ plures ægritudines magis na- turã molestent, q̃ vna ægritudo. Carnis ostracatio cõsolidationẽ p̃hibet, ex eo ꝙ talis ostracatæ car-

nis porrositates sunt cōpactæ & constrictæ valde, vnde ineptæ sunt transitu materiæ proportionatę carni generādæ, & cōsolidationis perficiendæ Carnis similiter superadditio curatiōi oppugnat, tanq̄ quid superfluum in corpore extra naturā artificio auferēdū. Caro aūt mollis, corrosio, & putrefactio cōsolidationē impediūt, cū materia pro carne delegata, a carnis mollitie altereť, & a corrosione & putrefactione forma substātialis mēbri corrūpatur & destruať. Et hęc satis sint dicta de diuersis modis, q bus p̄fata impedietia curationē vlcerū impediunt.

De signis eorum, quæ consolidationem impediunt. Cap. IIII.

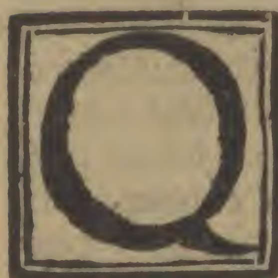
ASSignatis speciebus, & declaratis modis, quibus cōsolidatio impediať, subsequēter ponēda sunt eorū signa. At q͂a cōsolidationē impedientiū nōnulla sunt sensibus apparētia, itaq; signis non indigeāt, sicuti sanies subtilis fluida, similiter sanies grossa, viscosa, fluxus sanguinis, dolor, apostema, siue inflatio, caro mollis, caro superflua, & similia. Alia vero occulta, & sensib⁹ imanifesta, ita q͂ signis indigēt ea significātibus, vt fistularis vlcerū figura, & similiter quæcūq; alia figuræ fistulari pportionata, saniei qualitas, locum vlceratū inficiens, mala cōplexio, sanguis a natura alienus, corrosio, putrefactio, ideo cōdigne mihi visum est hoc in loco tm̄ eorū signa tradere, quæ occulta sensibus, & imanifesta sunt. Dicā igiť, q͂ figura fistularis, cuius pprietas est habere orificiū strictū, & fundū pro fundum, abscōsum, & cauernosum, & similiter quæcūq; alia figura huic pportionata, denotantur per subtilem inquisitionē cū tentis, & probis de argēto, de plūbo, de radicib⁹, de cereis cādelis, seu coloratis iniectionibus. Saniei vero q̄litas acuta & corrosiua per se

comprehenditur ex his:nam color eius tẽdit ad co/
lorem rubeum:siue citrinum: viridem:siue nigrum.
In ea quæ per accidens: & in ea:quæ etiam per se:
sentitur arsura:& compunctio:rubor:& inflãmatio
vlceris:& partium ei adiacentium: ex qua contin/
git:quod quicquid ab ea de substantiali forma mẽ/
bri occupetur:destruatur & corrumpatur: adeo tã
naturæ malignantis existit. Sanguis a natura alie/
nus peccans in quanto quia superfluus:cognoscitur
ex patientis carnosa & robusta habitudine:venarũ
totius sui corporis inflatione: seu repletione saniei
ab eo vlcere sanguinolẽtæ emanatione. Si vero di/
minutus:ita quod non defluit ad vlcus materia: ex
qua caro generetur in eo vlcere: tunc ex opposito
cognoscitur:videlicet macilenta:seu extenuata pa/
tientis habitudine:venarum totius sui corporis ina
nitione:saniei ab eo vlcere q̃ vlcus requirat diminu
ta resudatione. Si in quali:quia peccans in comple/
xione calida:tũc significatur ex colore corporis: &
faciei:& oculorum:vergente ad nimiam citrinitatẽ
siue viriditatem habitudine sicca:& extenuata:sa/
nie colorata colore citrino: siue viridi. Et si peccãs
fuerit in caliditate nimis superflua: præfata signa
erunt vergẽtia ad fuscedinem & nigredinẽ. Si vero
peccans fuerit in complexione frigida: cognoscitur
discoloratione faciei & labiorum:sanie cum substã/
tia grossa viscosa: seu cum substãtia subtili aquosa
habitudine phlegmatica: phlegmatis abundantia.
Si in complexione humida indicatur ex colore cor
poris:tendente ad albedinem: sanie subtili aquosa:
tumore faciei & oculorum frequenti abundantia sa
liuæ. Si in complexione sicca demonstratur ex co/
lore corporis vergente ad nigredinẽ: siue subnigre/
dinem:oculorum liuiditate: habitudine sicca:sanie

nigra:cinerulenta:lutosa. Mala autem loci vlcerati complexio calida demõstratur per ruborem:& per inflammationem:& per caliditatem extraneam vl/cerati loci:partiumqꝫ ei adiacentium:& per resudationem ab eo vlcere:saniei rubeo: siue citrino:viri/di:siue nigro colore coloratæ. Frigida similiter cõ/plexio manifestatur mẽbri & vlceris liuiditate:sub/albedine: mollificatione:lociqꝫ frigiditate:quo ad tactum & patientis sensum: saniei grossæ:& visco/sæ:& indigestæ:seu subtilis cum substantia aquosa resudatione:priuatæ tamen omni mordicatione & incendio. Humidæ vero discrasiæ & exuberãtis si/gna summuntur ex his:quoniam caro in tali vlcere: ad humidum superfluum discrasiato: tendit ad laxitudinem & mollitiem:quare est facta squalida:mollis:& ab ea multa humiditas saniosa redundat. Sic/cam autem complexionem demonstrant loci vlce/rati siccitas:durities: & asperitas: saniei subtilitas: interdum & paucitas: membri & labiorum vlceris gracilitas: siue accidat a mala complexione calida exiccante:siue priuatione substantificæ humidita/tis. De putrefactione dicendum:cum alia sit de proximo futura:alia iam facta sit. Quę facta est alia sit perambulans & procedẽs:alia sit sic in suo esse stãs. Signa igit̃ futuræ de ꝓximo eliciãtur ꝑ alteratione͂ coloris carnis:tendẽtis ad colore͂ malũ: videlicet li/uidũ:viridẽ:siue nigrũ: & ꝑ diminutione͂ aliquẽ sen/sus eius. Signa vero iã factæ: qm̃ color carnis iã fa/ctus est malus: & priuatus est locus vlceratus sensu oĩno:ita qđ dolor nõ ꝑcipit̃: dato ꝙ ille locus pun/gatur:aut incidat̃. Signa iã factæ & perãbulantis a posteriori denotat̃:quoniã ad partes circunstantes ipsius putrefactiõis fit dilatatio. Et hæc satis dicta sint de signis eorũ:quæ cõsolidatione͂ impediunt.

# TRACTATVS SECVNDVS, ET est pars practica curationis vlcerũ exteriorum. xvii. habens capitula.

## De regulis, & modis generalibus curationis vlcerum. Cap. I.



Væ nam, & quot fuerint impedimẽta in vlceribus consolidãdis, & quot modis cõsolidationem impediant, similiter & eorũ signa, qbus nobis appareant, ex iã dictis & ꝑposse ingenioli mei viribus cuiq; ꝑscrutãti satis innotescit. Reliquũ autẽ est, vt accõmodata tradatur eruditio, qua vnũ quodq; ꝑdictorũ, ne cõsolidationẽ impediat: prohiberi põt. Hoc autẽ est: curã vlcerũ docere: & hoc primo in generali: & sub quadã summa: deinde in particulari magis. Pro qua eruditione dicendũ: ꝙ tale cõsolidationis impedimentũ prohiberi põt triplici artis medicæ artificio: videlicet dieta potione: & chyrurgia. Dieta cibãdo ægrũ cibis: qui substantia: quãtitate: & qualitate opponãtur illis: quæ cõsolidationẽ impediunt. Potione vero totius corporis plenitudinẽ euacuante: materiã antecedẽtẽ eorum quæ cõsolidationẽ impediũt digerente: cõplexionẽ totius corporis rectificante: si mala fuerit: hepatis maxime: mẽbrorũq; hepati deseruientiũ: vt sanguinẽ laudabilẽ in quanto & quali generet. Chyrurgia, seu manualis opatio in generali vniuscuiusq; eorũ, quæ cõsolidationẽ impediunt: subministret in hunc modum. Et primo si fuerit in causa figura fistularis: anihiletur: seu destruat̃: & si nõ est possibile: tunc sanies in eo vlcere ꝯgesta: merito figure ipsius vlceris

expulsioni rebellis:anteq̃ nitrositatẽ adipiscatur ali quo ingenio : ad exteriora ipsius vlceris educet. Si substãtia saniei subtilis fuerit humectans: & remol- liẽs mẽbri substãtiã : & cõsequẽter eã putrefactioni disponẽs:exiccatiuis:in gradu proportionato:quæ putrefactioni resistunt:et humiditatẽ illã extraneã consumunt : curetur. Si vero fuerit substãtia saniei grossæ viscosæ, orificiis porrorũ carnis sui viscosi- tate adherẽs,& sic mẽbri substãtiã putrefaciẽs,me- dicinis,q̃ ipsam saniẽ attenuãt & dissoluũt,& conse- quẽter eius grossitiẽ & viscositatẽ destruũt,ab orifi ciis porrorũ carnis elõget.Si aũt q̃litas saniei acuta & corrodẽs,medicinis acuitatẽ ipsius saniei refrigẽ tibus,corrigat., nec nõ saniei antecedẽs materia ad oppositas ptes distrahat. Si in causa fuerit sanguis peccãs solo q̃to,qa superfluus, plenitudo sanguinis minoret.Si peccãs fuerit in quãto,qa diminutus,nu trimẽtũ, quãtulũcũq; sit,loco vlcerato attrahat.Si peccãs fuerit in quali,qa in cõplexione,q̃cũq; sit illa contrariis rectificet.Si superfluus fluxus sanguinis, loco a quo sanguis fluit,reparetur, & ad oppositas partes distrahat. Si dolor,mẽbri calor naturalis cõ fortet, seu doloris causa abiiciat. Si in causa fuerit caro mollis,humidũ ipsius extraneũ exiccet. Si ca- ro supflua,amputet.Si caro ostracata:cũ eo qd' le- nit & resoluit,resoluatur,& si resolutioni repugnat abscindat.Si apostema, fluens materia repellat, & fluxa resoluat,& si indigeat, resolutioni p̃paret. Si in causa fuerit corrosio,materia antecedẽs diuerta tur,& fluxa,& similiter loci malitia iã a materia cõ iũcta impressa cõsumet.Si putrefactio,quę iã facta est corruptũ & putrefactũ abscindatur. Si vero est de proximo futura,ne oẽs gradus,ad putrefactionẽ requisitos acqrat, prohibeatur. Si aũt perambulãs

fuerit putridũ remoueatꝛ, & subsequẽter humidũ ex-traneũ in mẽbri substantia impressum, merito cuius iterũ perãbulatio fieret, qd tamen nõ fuit ꝑ putridi abscissionẽ totaliter remotũ, dissoluatꝛ. Sit ergo hęc dicta satis ꝓ documẽto curationis in genere, & sub quadã summa qua vnũquodq; eorũ, q in vlceribus cõsolidationẽ impediũt, remoueri habeat. Nũc autẽ de vnoquoq; in ꝑticulari dicẽdũ, ꝑdicta tamẽ decla-ratio, videlicet quæ postremo artis medicæ instru-mento tantum enumerata sunt.

De cura formæ vlcerum fistularis. Cap. II.

CVm in ꝑhabito igitꝛ capitulo dictũ sit, ꝙ figura vlcerũ fistularis ꝓhibetꝛ ne cõsolidationẽ ipe-diat, eã figurã fistularẽ destruẽdo, & anihilãdo seu saniẽ expulsioni rebellẽ, merito formę vlceris ad exteriora ipsius vlceris, anteq̃ nitrositatẽ adipisca-tur, aliquo ingenio educẽdo. Hoc aũt in loco dicẽdũ erit in ꝑticulari, q̃liter, quonãmodo talis figurę de-structio & anihilatio ꝓficiatꝛ, similiter q̃ sint ea ige-nia, saniẽ ad exteriora vlcerũ cũ tali forma educen-tia. Dicatꝛ igitꝛ, ꝙ figura vlcerũ fistularis destruatur, secũdũ se totã, aut secũdũ aliquã sui ꝑtẽ. Secũdum se totã destruatꝛ secãdo figurã vlceris vsq; ad eius radi cem. Ita qd nil de eius forma fistulari derelinquatꝛ, nisi vbi nõ est possibile, quoniã, si ibi adessent nerui, venę, & chordę, tuę sectioni se intersecãtes, seu op-ponentes, seu os, aut magna loci distantia, seu cutis grossicies. Tũc & eo casu a tali exq̃sita sectione eẽt desistẽdum, & ad aliã sectionẽ seu alia ingenia deue niendũ. Secũdũ aliquã sui partẽ figura vlcerũ fistu-laris destruatur, illius orificiũ dilatãdo, & amplian-do, seu portã in fundo vlceris cõstituẽdo. Fiat itaq; figuræ vlcerũ fistularis sectio secũdũ se totã, aut ſm aliquã sui ꝑtem cũ nouacula aut cauterio. Similiter

orificii vlceris dilatatio, & amplificatio cũ eisdẽ, seu impositione tẽtarũ raræ & siccæ substãtiæ existẽtiũ, sicuti de melegario, de sambuco, de spõgia pparata de radice aristolochiæ, de gẽtiana, & similibus. Educat̃ vtiq; sanies ingeniosæ ad vlcerũ exteriora expulsioni rebellis, merito figuræ vlceris, altero istorũ modorũ, videlicet medicinis lauãtib⁹ & currẽtib⁹, cursu & lubricitate sua, quã facit absolutio, saniẽ ad exteriora vlcerũ educentibus, sicuti sunt hæc in mõ ablutionis administratæ vz aq̃ ordei, vinũ melitite, aq̃ maris, aqua aluminis, aq̃ cineris, decoctio iridis, decoctio cẽtauris, cũ vino nõ multũ vinoso, licet ẽt prædicta alio mõ saniẽ ad vlcerũ exteriora excutiãt & hoc eã exiccãdo & abstergẽdo, seu ppulsione ipsius saniei ad exteriora vlceris, institis mediãtibus, vna cũ plumaceolis sup figurã fistularẽ decẽter cõprimẽtibus, aut ea situatiõe mẽbri, q̃ orificiũ vlceris inferius existat & fundum supius. Solet p̃terea a quibusdã sanies ĩgeniose ad vlcerũ exteriora educi, præparatione vlceris, ita q̃ ab eo vlcere sanies ad exteriora currat, & nõ retineat̃, imo q̃ ea libere euẽtetur & expiret, & hoc cũ tentis cãnulatis de brassica, de plumbo, de argẽto, & similibus. Expeditis his pro cura figuræ vlcerũ fistularis & similiter cuiuscunq; alterius figuræ fistulari proportionatæ, nũc ad regimẽ substãtiæ saniei transeundum est.

De cura saniei subtilis. Cap. III.

Regimẽ igit̃ humiditatis subtilis saniosæ, remolliẽtis substãtiã ptis vlceratæ, exiccatione perficit̃, maiori & minori tñ secundũ q̃ a loco vlcerato fit maior & minor humiditatis subtilis saniosæ resudatio. Pro qua exiccatiõe optima sunt, & simplicia, & cõposita, videlicet bolus armenus, plũbũ vstũ, cerussa, lithargyrũ, antimoniũ, plãtago, lan-

ceola,tela aranei,galla,ariſtolochia cõbuſta,miro/
balanorum genera,cortex thuris,maſtiche mirrha,
aloe,ſarcocolla,reubarbarum,panis aſſatus,raſura
pãni vetuſtiſſimi.ſpõgia cõbuſta, ſymphitũ vel con
ſolida maior,cauda eqna,pix,reſina,alumẽ & ſimi/
lia.Itẽ aqua aluminoſa,aqua marina,aqua ardens,
aqua azurea,vnguẽtũ de ceruſſa,vnguẽtũ de minio
vnguẽtũ de tuthia,vnguẽtũ de plũbo,vnguẽtũ nigrũ
cõpoſitione patris mei, vnguẽtũ citrinũ vſuale,vn/
guẽtũ de lino,vnguẽtũ irinũ,vnguẽtũ đ calce,vnguẽ
tũ de pulueribus,vnguẽtũ bonũ ꝑ ſanie ſubtili exic/
cãda.Recipe vnguẽti de lithargiro, vnguẽti de ce/
ruſſa,añ.vnc.i.ſ.cerę albę vnc.ſ.miſce,diſſolutis pri
mo cera,& vnguẽto de ceruſſa,& vltimo vnguento
de lithargiro. Aliud Recipe ceruſſę lotę drachmas
vii.lithargiri.ʒ.iii.ſcorię argenti,vel climię.ʒ.ii.vi/
treoli drach.i.ſ.cerę albę vnc.ii.ſ.olei ro.vnc.vi. te
rebinthinę vnc.ii.fiat vnguẽtũ. Aliud.Re.lithargiri
bene puluerizati,cũ aceto & oleo ro.miſceaĩ & im/
bibatur in mortario plũbeo,& bene agitetur cũ pi/
ſtillo ſuo,donec ad augmẽtationẽ deueniat,& albi/
ficetur.Deinde Re.antimonii: ęris vſti:balauſtiorũ
vermiũ terreſtriũ exiccatorũ:& puluerizatorũ:gal/
larũ ſanguinis draconis:aluminis: climiæ argẽti añ.
omniũ:terantur & cribrentur:& de eis quantũ ẽ ſex
ta pars vnguenti in mortario ponantur:& cũ piſtil/
lo incorporentur:donec bene vniantur adinuicem.
Aliud.Re.terebinthinæ ceræ reſinę añ.vnc.iii.olei
roſati vel cõmunis. vnc.iiii. pulueris ariſtolochiæ:
ro.mirrhæ: libani : aloes: maſtiches añ. drach.ii.ſ.
puluerizatis puluerizandis fiat vnguẽtũ. Aliud Re.
vnguenti baſiliconis:vnguenti de tuthia: vnguenti
de calce añ.i.miſce.Et alia plura tã ſimplicia q̃ cõpo
ſita:quæ in libris antiquorũ facile eſt reperire.

## De cura saniei grossæ & viscosæ. Cap. IIII.

SAniei vero grossæ & viscosæ orificiis porrorũ carnis sui viscositate inherẽtis:& sic mẽbri substantiã putrefaciẽtis regimẽ cõplicatur: a plicatione localiũ:quæ sui subtilitate substãtię in ipsam saniẽ penetrãt:& suo calore eã attenuẽt:&dissoluũt vnde destructa eius grossicie & viscositate: ꝓhibet ipsius saniei orificiis porrorũ carnis adherẽtia: qua mẽbri substãtia corrũpebatur:q̃ similiter saniei grossę & viscosę attenuatio & dissolutio intendatur & remittat̃ ſm diuersitatẽ quãtitatis saniei subtiliandæ:& similiter secũdũ diuersitatẽ saniei peccãtis in grossicie:& viscositate maiori & minori:de quibus optima sunt farina ordei:fabarũ:cicerũ:orobi:lupinorũ:alkanna:aristelochia:hyperycon:acetũ: cinis anethi:fermẽtũ:crocus:laurus:iris:vel ireos: cẽtauriũ:gẽtiana,absinthiũ:apiũ:baurach:mel:& oẽs medicinę hñtes aliq̃lẽ amaritudinẽ:vel acuitatẽ:q̃ semper cũ melle pręparẽtur. Itẽ aqua lactis:aqua ordei aqua mellis:aqua cineris: vinũ melititę mundificatiuũ de melle,vnguẽtũ viride:herbarũ totius cõmunitatis:mũdificatiuũ cõmune:mũdificatiuũ de iride vel ireos mũdificatiuũ de apio vnguẽtũ de cẽtaurio vnguẽtũ pro sanie grossa attenuanda bonũ. Recipe mellis ro.terebintinæ nõ lotę:añ.vnc.ii.thuris:myrrhæ añ.drach.iii.misce. Aliud re.mellis terebinthinæ nõ lotæ:añ.vnc.ii. coquãtur ad spissitudinẽ aliqualẽ:deinde adde:myrrhæ:sarcocollę:aloes:iridis añ.drach.i.ſ. Aliud. R.terebintinę clarę.℥.vi.mellis ro.co.℥.iiii.ſ.myrrhæ:iridis:aristolochiæ lõgæ añ. drach.iiii.farinę ordei.q.ſ.ad inspiciendũ:dissoluta prius terebintina cũ melle & vltimo additis pulueribus fiat vnguẽtũ. Aliud re. iridis:aristolochię:añ. ℥.iii,terãtur optime:& misceãtur tãta q̃titate mel-

lis, q̄ ea cōglutinet, & in forma vnguēti adducat. In maiori grossicie & viscositate. R. mellis. ℥. ii. viridis æris. ʒ. v. misce. Itē aliud re. fecis olei ro. aceti puri, mellis an̄. ℥. i. aristolochiæ longæ aluminis scissi iri/dis cerussæ an̄. ʒ. i. s. viridis æris. ʒ. ii. misce oīa adin uicem, valet præterea vnguentum græcum maius vnguentum ægyptiacum.

De cura q̄litatis saniei acutę & corodētis. Cap. V.

REGIMEN curatiuū qualitatis saniei acute & corrodētis tā p se q̄ p accidēs, quę humidita/tē mēbri, qua mediāte si mēbri partiū cōtinuatio, resoluit & cōsumit pficiat, p̄habito couenīēti regimine in sex rebus nō naturalibus, p̄habitaq; eua/cuatione materiarū peccātiū, & defluētiū diuersiōe, & similiter cōstrictiōe viarū & ductuū, per quę talis materia posset deferri & deflui ad locū vlceratū. Si fuerit q̄litas acuta & corrodēs p se, vnguēto de ce/russa albo vnguēto de lithargiro, vnguēto rubeo cā phorato, vnguēto de bolo, vnguēto d tuthia vnguē to de cerussa cocto. Vnguentū bonū p cura q̄litatis saniei acutæ & corrodētis. Re. tuthiæ lotę, cerussę lotæ an̄ ptes æquales puluerizētur, & in mortario plūbeo cū aq̄ plātaginis, cū pistillo suo diu ducātur, addita terra sigillata, & aliquāto boli armeni, & cū cera sufficiēti, & oleo rosato fiat vnguētū. Aliud. R. lithargiri drach. viii. in mortario cū aceto tā diu du caī, donec infleī, tumescat & albescat, & cū drach. iii. cerussæ, & drach. ii. terrę sigillatę, pulueris gallo rū, rosarū an̄. ʒ. i. cū oleo ro. & cera fiat vnguentum. Aliud Re. gallarum, arnoglossæ siccæ an̄. drach. v. olei ro. vnc. v. ceræ albe vnc. ii. terebinthinę vnc. ii. misce, & fiat vnguētū in bona forma. Si aūt fuerit sa niei q̄litas acuta & corrodēs p accidēs abscindaī cu ra, q̄ ē cura cāę, vtputa, si fuerit i cā figura vlcerū fi/

stularis,ad quã seqt̃ idebita trãspiratio saniei,q̃ diu/
tius i loco d̃tẽta,ad̃pta ẽ nitrositatẽ & acuitatẽ, tũc
curet̃ curatiõe data cap.ii.ptis huius nĩ ç practicæ.
Et hęc de cura q̃litatis saniei acutę, & corrodẽtis,tã
per se q̃ p accidẽs dicta sint, Nũc vero ad curationẽ
eorum,quæ imediate contrariantur causis ad con/
solidationem facientibus dicendum esse videtur.

De cura sanguinis peccantis. Cap. VI.

SAnguis aũt peccãs dr̃, vt supra habitũ ẽ, aut q̃a
peccãs i q̃to,aut i q̃li. Et si i q̃to,aut q̃a supfluus,
aut q̃a diminut⁹. Et si i q̃li,aut q̃a peccãs i cõple
xiõe,vz cali.frig.humi.siue sicca,simplici vel cõposi
ta,cũ materia vel sine materia. Si igit̃ sãguis peccãs
fuerit i q̃to,q̃a supfluus, cura perficiat̃ dieta tenui,
phlebotomia sanguis mioratiua,& extractiõe san/
guinis peccãtis i q̃to ab vlcere & eius circuitu san/
guisugis,scarificatiõe & silib⁹. Si sãguis peccãs fue/
rit i q̃to q̃a diminut⁹, curatio cõpleat̃ dieta lata &
grossa,boni & multi chymi gñatiua,trahaturq; nu/
trimẽtũ ad locũ vlceratũ frictiõibus, fomẽtatiõibus
maluę,bismaluę,violarũ,donec mẽbrũ iflet̃ & rube/
scat piceis emplastris,quorũ forma vna erit hęc. R.
picis naualis,picis græcæ,resinæ, pini ana. partes
æquales,dissoluantur in cazola ad ignẽ,deinde per
stamen in aqua frigida colentur, & manibus inun/
ctis oleo emplastrum malaxetur,& vsui reseruetur.
Si sanguis peccans fuerit in quali, quia in comple/
xione calida materiali,euacuetur materia calida,si
fuerit subtilis,cum reubarbaro,mirobolanis,prunis
tamarindis,pulpa cassiæ,aqua pomorum granato/
rum,manna. Et si necesse fuerit cum electuariis de
succo ro. de psilio mesue, de prunis, de sebesten. Si
autem fuerit grossa per adustionem cuz electuario
lenitiuo,diacatholi cõfectiõe hamech,diasena,cas/

ſia vigorata cũ ſena:pilulis indis:pilulis de fumo ter
ræ:aqua lactis:ſena:& ſimilibus. Hoc ſemp attẽdẽ/
do:qđ ante euacuationẽ materia calida ſubtilis di/
gerať cũ ſyrupo ro.de endiuia:acetoſo ſimplici:oxi
zacchara:nenupharino: violato cum aqs endiuiæ:
violarũ:acetoſę:ordei:hepaticæ:plãtaginis:cucur/
bitæ:portulacæ:nenupharis:ſolatri: & ſimiliũ.Ma
teria aũt groſſa p aduſtionẽ cũ ſyrupo de pomis:de
bugloſſa:de lupulis:iuleb violato:& aliis talib⁹.No
tãdo tñ qđ ſemp vitæ regimẽ i cibo:& potu:& aliis
rebus nõ naturalibus:ſit ꝓportionatũ peccato i his
& in aliis.Et ſi forte ĩ his affuerit febris: tãto magis
prædicta augeãtur in gradu frigiditatis:aut minuã
tur:quãto febris fuerit validior:aut remiſſior. At ſi
peccãs fuerit in cõplexione calida ſimplici vel cõpo
ſita ſine materia:tũc alterantia ſola ꝑfata ſine eua/
cuatione ſibi cõueniũt. Cæterũ ſi peccatũ fuerit in
mala cõplexiõe frigida materiali : tũc materia ipſa
euacueť.Si fuerit phlegmatica cũ aloe agarico:po/
lipodio:turbit:electuario de dactilis:electuario in/
do:pilulis aggregatiuis:pilulis de agarico pilulis co
chiis:diaturbit:bñdicta : ꝑparata prius materia cũ
ſyrupo de biſantiis completo:ieleniabin:oximellæ
ſimplici & cõpoſito:ſyrupo acetoſo cõpoſito: dia/
rodõ & aliis:cũ aqs feniculi:boraginis:apii:meliſſę:
maioranæ:mẽtæ:abſinthii:aq̃ mellis:& ſimilibus:q̃
quidẽ alterãtia & ſimilia cõferunt ẽt in mala cõple/
xione frigida ſine materia:exceptis euacuatiuis.Si
peccãs autẽ fuerit in cõplexione humida materiali
cureť cura ꝑdicta imediate:& ſi peccãs fuerit in cõ/
plexione humida ſine materia:ſola digerẽtia cõue/
niunt:euacuatiõe excepta. At ſi peccãs fuerit in cõ/
plexione ſicca materiali:cura erit p euacuationem
materiæ melãcholicæ nõ aduſtæ:cũ rectificatione

mẽbrorũ illã generãtiũ. Et si ĩmaterialis fuerit: cura est cũ calidis & humidis. Et hæc pauca de cura sanguinis peccãtis dicta sint. Nũc ad curã malæ cõplexionis partis vlceratæ trãseundum est.

De cura malę cõplexiõis ptis vlceratę. C. VII.

PRo cura igił male cõplexiõis ptis vlceratæ dicał, qđ si in pte vlcerata peccauerit mala cõplexio calida, siue materialis, siue ĩmaterialis fuerit, localib⁊ cureł, vnguẽto videlicet de cerusa albo vnguẽto de tuthia, vnguẽto de plũbo, aq̃ rosata, succo plãtaginis, succo solani, succo đ sempuiua. Si mala cõplexio frigida, vnguẽto basilicone, vnguẽto citrino vsuali, vnguẽto de dialthęa cõpositiõe patris mei, vnguẽto fusco, lotiõe vini boni tepidi, aq̃ cineris, aq̃ aluminis. Si mala cõplexio humida, curetur exiccatiuis iam dictis, & aliis vigoratis in siccitate, secũdũ qđ locus vlceratus magis & minus abundat humiditatibus, & similiter secũdũ diuersitatẽ corporũ & mẽbrorũ, in q̃bus existũt vlcera, sicuti vnguẽto viridi herbarũ, vnguẽto gratia dei, vnguẽto de diapalma, vnguẽto de dialthea cõpositione nr̃a, seu cũ hoc, qđ sũme valet in oĩ mẽbrorũ cõplexione. R. olibani, mastiches, aloes añ. drac. ii. picis grçcæ vnc. i. ſ. aristolochiæ lõgæ cõbustæ drach. i. ſ. olei ro. ℥. iii. terebinthinæ cerę añ. vnc. ii. fiat vnguẽtũ. Aliud re. olibani, masticهes, aloes sarcacollæ, sanguinis draconis, boli armeni, pulueris molẽdini, oĩa puluerizẽtur subtiliter, & p pãnũ subtiliter cribra, & cũ terebinthina misce, donec ad substãtiã dẽsam deueniãt. Aliud re vnguẽti apostolorũ vnc. i. viridis ęris drac. i. misce. Si aũt peccauerit mala cõplexio sicca. i. parũ humida, cureł vnguẽto basilicone: vnguẽto de pice, vnguẽto fusco, vnguẽto diaglione nigro dissoluto ĩ cazola, idest cochleari ferreo, cui addał p q̃libet

℥.diaquilonis drach.i.pulueris rosaꝝ,seu cũ hoc.R. masticis,olibani,picis grecę,boli armeni añ.ʒ.i.sepi arietini.℥.ii.cerę.℥.s. olei ro.℥.ii. misce & aliis leuibus exiccatiuis pmissis semp materierũ peccãtium euacuatiõe,si fuerit cũ materia, & defluẽtiũ diuersione,& similiter cõstructione viarũ, & ductuũ,per quæ tales materię põt deferri,& deflui ad locũ vlceratũ,siue a toto corpore plenitudinẽ habẽte defluãt siue ab aliquo mẽbro nobili & forti,plenitudinẽ habente. Pro notitia supiorũ aduerte,ꝙ in oi pte vlcerata ꝓpter ipsius debilitatẽ aggregat̃ humiditas supflua.nõ solũ p viã paulatinę cõgestiõis, imo & aliqñ p viã defluxus,siue a toto corpe defluat, siue ab aliquo mẽbro nobili & forti plenitudinẽ hñte,q̃ hũiditas i loco aggregata,virtutis loci dbilitate putrefit,& i saniẽ ꝯuertit̃.Et si talis hũiditas multa,& malę q̃litatis extiterit,reddit vlcus semp cõpositũ cum alia ęgritudie,puta corrosione,siue putrefactione, ostracositate,seu alia dispõne, ꝯsolidationẽ vlceris phibẽte.Aduerte scd̃o,ꝙ i oi mẽbro vlcerato,& maxime vbi q̃rit̃ carnis gñatio & incarnatio,debemus admistrare medicias ꝭm duplicẽ respectũ, pmo qdẽ hñdo respectũ ad cõplexionẽ corpis & mẽbri,i quo existit vlcus,vt cõplexionẽ ipsius naturalẽ a pte suę siĩtudinis ꝯseruẽt.Si.n.i curatione morbi,cõplexio naturalis mẽbri & corpis nõ ꝯseruaret̃:morbus non posset destrui,cũ cõplexio naturalis mẽbri sit instrumẽtũ ꝓpriũ,quo mediãte natura mẽbri vtit̃ ad ꝯuersionẽ nutrimẽti i mẽbrorũ substãtiã,& rei supfluę & nociuę expulsionẽ.Scd̃o hñdo respectũ ad morbũ, vt ipsum a pte suę cõtrarietatis destruãt.Positis his pro cura eorũ, quæ cõtrariãtur causis ad cõsolidationẽ faciẽtibus,nũc de cura eorũ,quæ vlceri cõtrariãtur,put sunt ei accidentia,dicendum est.

De cura doloris. Cap. VIII.

CVm doloris cura distinguatur penes ipsius doloris intēsum, & remissum, necnō penes diuersitatē suę efficiētis cāæ. Idcirco nō absq; rōne per nos dolor distinguetur ingetū & clamosum. Et clamosus in eū, cuius acumē iducias cōcedit, & in eū cuius acumē iducias nō cōcedit, quorū dolorū cā i pte vlcerata cōiter eē affirmatur mala cōplexio, aut solutio continui, seu vtrūq; simul. Et cū vlcerata mēbra ſm quadruplicē possint labi cōplexionē, vt in phabitis dictū ē. Et cū cęteris ēt in efficiēdo dolorē vehemētiora sint caliditas & frigiditas, qa citius ipressurę, ideo impresentiarū tātūmodo de dolore a mala cōplexione calida, & similiter a mala complexione frigida contingente dicemus. Dicimus igitur, quod si doloris causa fuerit mala complexio calida, cuius tamen doloris acumen inducias concedit, pręmissis vniuersalibus, valet vnguentum de litargiro, vnguētū de cerussa album cum camphora, vnguentum de minio, vnguentum de tuthia, vnguentum de plumbo, vnguentum rubeum camphoratum, album oui conquassatum cum oleo ro. & lithargiro & redacta ad formam linimēti in mortario plūbeo cū pistillo suo, qd vnguētū postea buliat lēto igne in lib. i. succi semperuiuæ vsq; ad succi cōsumptionē. Valet præterea album oui conquassatum cum oleo ro. emplastrum de paruis maluis, & plātagine coctis & pistatis cū cribratura furfuris & oleo ro. bolus armenus cum terra sigillata, oleo ro. & aceto, succus solatri, seu semperuiuæ cum aceto. Item valet hoc aliud in casu. Re. ceræ albæ vnc. iiii. olei ro. vnc. x. sandalorum alborum, & rubeorum rosatum mirrhæ, libani mastiches aā. drach. ii. camphoræ drach. ſ. terebinthinæ. ℥. ii. ſ. fiat vnguentum. Si vero doloris cau-

ſa fuerit mala cõplexio frigida, valet vnguẽtũ fuſcũ vnguẽtũ baſilicõ, vnguẽtũ citrinũ vſuale. Si aũt doloris cã fuerit ſolutio ꝯtinui, cuius doloris ſimiliter acumẽ inducias cõcedit, pmiſſis ſemp vniuerſalibus valẽt ea q̃ quẽcũqꝫ dolorẽ indifferẽter ſedãt. Ea autẽ ſunt, q̃ calorẽ mẽbri naturalẽ multiplicãt & cõfortãt calor.n.naturalis mẽbri cõfortatus repugnat oĩ rei nocẽti, vti vitellus oui terebinthina & crocus, terebintina cũ oleo ro, oleũ abietis cũ oleo ro. hæc ad intra vlcus applicẽtur cũ ẽt aliq̃li exiccatione humiditatẽ medicinarũ humectãtiũ reſtringẽte pticipẽt, merito cuius ẽt vlceri cõueniũt. Ab extra vero oleũ ro, cũ amygdalino, oleũ de kyro, butirũ recẽs, piguedo recẽs, pulli gallinæ, anatis, porci, & ſimiliũ, yſopus humida, oleũ de oliuis maturis, fex olei, oleũ ro. oleũ violarũ, oleũ chamemellinũ, oleũ vulpinum, munia, oleũ de ſamo, mucilaco.ſ.lini, fœnugręci emplaſtrũ valẽs in caſu. Re. foliorũ maluarũ. M.i.ſ. farinę.ſ.lini, fœnugręci añ.vnc.ſ.olei chamemellini, liliorũ alborũ añ.drach.vi.olei ro.℥ iii. mucillaginis altheæ vnc.i.ſ. farinę ordei.q.ſ.cũ duobꝰ vitellis ouorũ fiat emplaſtrũ. Si vero doloris cauſa fuerit mala cõplexio, & ſolutio cõtinui ſimul, cuius doloris ẽt acumẽ inducias cõcedit, ex iã dictis habita ẽ curatio. Nũqd cura cõpoſitę ęgritudinis ſumiť ex curatiõe ſimpliciũ ęgritudinũ ipſaꝫ inquã cõpoſitã cõponẽtiũ. Quare ſuppoſitis vniuerſalibus ad itra vlcus applicenť ea, q̃ ſunt vere & ꝓprie doloris ſedatiua, exiccatiuis aliq̃liter, & laudabilibus cõmixta, ab extra vero extraneatę cõplexiõis remotiua. Si tñ doloris acumẽ iducias nõ cõcedit loco dolẽti, & circũdolẽti narcotica applicẽtur, vt emplaſtrũ ſatis leue de ꝯtritis foliis papaueris albi, & vrgẽte magis dolore applicet emplaſtrũ, vꝫ de foliis mãdragorę, emplaſtrũ de fo-

liis insgami cũ puluere chamemeli, philonũ ẽt psicũ illinitũ, theriaca recẽs emplastrata. Ex oleis, oleũ de mandragora, oleũ de papauere, oleũ de nenuphare cũ opio succo hyoscyami, opiũ dissolutum cũ lactæ ouillo, seu mulieris & similia. Et hæc de cura doloris dicta sint. Nunc de cura superflui fluxus sanguinis dicendum esse videtur.

De cura superflui fluxus sanguinis. Cap. IX.

PRo regimine curatiuo sup̄flui fluxus sanguinis, cũ sanguis nõ nisi a venis effluat, ĩprimis ẽ sciendũ, q̄ diuersitas ĩ mõ sistẽdi sãguinẽ ñ solũ sumit̃ penes diuersitatẽ cãç facientis talẽ fluxũ vt si fuerit corrosio, vel putrefactio, seu ab extrinseco eueniẽs solutio, verũ ẽt secũdũ q̄ vena a qua sanguis egredit̃ est p̄funda in mẽbro, aut sup̄ficialis occulta, aut manifesta, magna aut p̄ua. His p̄missis dicat̃, q̄ sanguinis fluxus curatiõis genere, duabus intẽtionibus p̄ficit̃, videlicet diuersiõe, & reparatiõe loci, a quo sanguis fluit. Diuersio q̄dẽ fit aliq̄ñ p̄ sanguinis euacuationẽ ad oppositã p̄tẽ, vti p̄ phlebotomiã, ventosas scarificatas, sanguisugas q̃ tñ modificari debent s̄m virtutis & ętatis tenorẽ, aliq̄ñ cũ p̄fatis absq; euacuatiõe & cũ ligaturis, vẽtosa sup̄ hepate & splene, quæ mirabilis ẽ. Loci aũt reparatio, a quo sanguis fluit, sic cõplet̃, vt si fuerit in cã corrosio siue putrefactio, tũc locus, a quo sanguis fluit, cauterizet̃ cum ferro ignito, siue medicina cauterizãte, & escarã inducẽte, vt cũ hoc. ℞. vnguenti populei drach. ii. vitrioli vsti drach. i. argẽti sublimati drach. i. ʃ. misce, & locus, a quo sanguis fluit tãtũmodo repleat̃, siue cũ hoc alio. ℞. argẽti sublimati lapidis hematitis, vitrioli ro. lithargiri añ. & fiat puluis, & cũ albumine oui, & puluere isto licinia liniãtur & loco applicentur. Exiccatiõe aũt cauterii fit rectificatio corrosio

nis,& putrefactiōis,& exiccatiōe, & corrugatione
ptis,a qua sanguis egredit̄,facta p cauteriū,fit san-
guinis fluxus restrictio,quare nil cauterio pstātius
in cura fluxus sanguinis euenietis a corrosione,siue
putrefactione. Si aūt vena fuerit parua, manifesta
& supficialis, tūc cū acu, & serico perforetur sub &
supra venā,& ligetur vena,dūmodo apostema,siue
dolor nō cōtradicat,quoniā stante dolore,seu apo-
stemate,talis ligatio phibēda est. Et in medio inci-
sionis ponat̄ medicamē,habēs has proprietates,vi-
delicet,quod sit cōgelans, vt sanguinis fluentis fiat
ingrossatio,necnō inuiscās, vt fiat sanguinis sup ca-
put venæ cōglutinatio,& exiccās,vt fiat supfluita-
tum defluxarū,& cōgestarū cōsumptio, & cōsequē-
ter solutę cōtinuitatis icarnatio,qua mediāte fit ve-
ra,& ppria sanguinis fluxus restrictio. Cuius medi-
caminis descriptio talis ē. R. thuris albissimi visco-
si,aloes,sanguinis draconis,boli armeni añ.ptes eq̄
les,puluerizētur subtiliter,& cū albo oui misceātur,
& stuelli,siue licinia in eo medicamine tingātur,& i
incisiōe ponātur,in circuituq; vlceris,& supra stuel
los ponātur stupæ plures i aq̄ rosata,seu cōi,& ace-
to madefactæ,& aliq̄liter expssę, & cū ligatura sa-
tis cōprimēte ligent̄,dimittaturq; vlcus, a quo san-
guis egredit̄,cū illa ligatura vsq; ad tres vł quatuor
dies,qm̄ añ illud tēpus nō putat̄,q natura fecerit tā
tum de carne,q sit sufficiēs ad opilādū venā. Si ve-
ro vena fuerit magna,reparet̄ locus p ipletionē cor
poris venarū,cū stuellis linitis,i supradicto medica-
mine sine aliis ifradicēdis. Et si vena fuerit pfunda,
īmanifesta,magna aut pua, siue alterius diuersita-
tis diuersificantis curationē fluxus sanguinis repet̄
locus ille mō isto satis cōi huic,& aliis ēt diuersitati
bus in fluxu sanguinis cōtingētibus,videlicet ponē-

do digitũ ſup orificiũ venę, dũmodo talis impoſitio ſit poſſibilis, & aliquãtulũ tenere, donec ſanguis ali quo mõ cõgelet, deinde ponant ſtuelli plures liniti ĩ albumie oui, agitato cũ aliqb⁹ ex medicinis dicẽdis iã dictas ꝓprietates hñtibus, & cũ ligatura decẽter cõprimere, ligent. Medicię ſimplices, incõpoſitione medicinaꝝ, ꝓ reſtructiõe fluxus ſanguis faciẽtiũ cõ numerant hæ, vꝫ tela aranei, terra ſigillata, cortex thuris, pentaphyllõ, plumæ gallinæ cõbuſtæ, bolus armenus, cinis raſure chartarũ cõbuſtarũ, coreãdrũ torrefactũ, cauda eqna, cornuũ raſura: cinis lignoꝝ ſtipticoꝝ: corrigiola: oĩa oſſa ꝯbuſta: puluis reubar bari torrefacti: pilus leporis ꝯbuſtus: ſanguis draco/ nis: ſpõgia ꝯbuſta & pulueriзata: virga paſtoris: ſan guinaria fuligo furni: Karabe: acatia: folia ſalicis: galla ꝯbuſta extĩcta ĩ aceto: lapis hematitis: ꝯſolida maior: raſura pãni vetuſtiſſimi: lanugo adhęrẽs cor ticib⁹ caſtanearũ a pte ĩtriſeca: thus gũmoſuꝫ: aloe gipſuꝫ: farina volatilis molẽdini: anilũ: viſcus: gũmi arabicũ dragagãtũ: raſura corrigiaꝝ: vel coriorũ a pte ĩtrinſeca: oẽs ſpẽs gũmi. Ex medicinis cõpoſitis fluxũ ſanguis cohibẽtib⁹: ꝑma forma erit hæc. R. pi lorũ leporis torrefactoꝝ ſcrop. ſ. boliarmeni. ℥. i. ſ. ſanguis draconis: terre ſigillatæ añ. drach. i. thuris gũmoſi drach. ii. miſce & fiat puluis. Scđa forma: gy pſuꝫ cũ albumie oui & munia. Tertia forma. R. gal larũ torrefactarũ: boli armeni. ʒ. ſ. libani: aloes: ma/ ſtiches: ſanguis draconis: pilorũ leporis minutim ĩci ſorũ añ. ſcru. i. miſce & fiat puluis. Quarta forma cõ poſitorũ. R. gypſi vnc. i. munię: telę aranei: caliginis furni: boli armeni: dragagãti añ. ʒ. i. miſce. Et hęc de cura accidẽtiũ: cõſolidationẽ vlcerũ prohibentium ſic dicta ſufficiãt. Nunc autem ad curationẽ acceda mus eorum: quæ ægritudines denominantur.

De cura apoſtematis. Cap. X.

DE apoſtemate, qđ ẽ ægritudo vna ex tribus morborũ generibus, cõpoſita videlicet mala cõplexione, mala cõpoſitiõe, & ſolutione cõtinui, incidẽtaliter pmittẽdũ, ꝙ cura eius diſtinguit̃ ſecũdũ diuerſitatẽ tẽporis ipſius apoſtematis, ſecũdũ diuerſitatẽ materię apoſtematis, necnõ ſcđm diuerſitatẽ locorũ, i qbus fiũt apoſtemata. Quare hoc pmiſſo, intẽdẽs hoc in loco ptractare tãtũmodo de cura apoſtematis vlceri, ex defluxu humorũ cõtingentis, cũ ſcđm plurimũ, ad ipſum vlcus cõſequatur apoſtema calidũ ſanguineũ, dicat̃, qđ ſi tale apoſtema fuerit in pncipio, ſuppoſita dieta, conueniẽti diuerſiõe, & humorũ peccãtiũ minoratiõe, & nõ ptermiſſa cura vlceris, curet̃ ſuperponẽdo emplaſtrũ ex grano dulci, integro, decocto cũ vino põtico, cũ cortice ſuo, ſeu emplaſtrũ de malis cetoneis, & piris decoctis in aq̃, & vino rubeo, & poſtea in mortario cõ tritis, & incorporatis cũ puluere mirthi, ſiue emplaſtrũ de lẽtibus decoctis, & roſis cõtuſis & incorporatis cũ terebinthina, & puluere corticũ granatorũ. Si aũt apoſtema fuerit in augmẽto, curet̃ emplaſtris p̃dictis, qbus adiungat̃ farina fabarũ, ordei, tritici, & chamemelli. Exiſtente aũt tali apoſtemate in ſtatu curet̃ emplaſtro ex foliis abſinthii, & maluarũ, decoctis in vino dulci, & piſtatis cum ſapa, & cribratura furfuris. Et ſi apoſtema tẽdat in viã exiturę, tũc maturatiuis appoſitis, adiuuãda ẽ ſaniatio, & de maturatiuis pprie in iſto caſu ẽ emplaſtrũ de foliis maluarũ decoctis in aq̃ & in mortario cõtritis cũ farina. ſ. lini, fœnugræci & axũgia porci recẽti, & ſimiliter emplaſtrũ ex farina tritici, aqua, oleo, & croco, & facta ſanie pforatione ſaniati loci extrahat̃, ſeu ſi ad orificiũ vlceris talis ſanies declinare videatur,

tunc

tunc tentis seu expressione, aut ligaturis ad eũ deducatur. Si aũt apostema vlceri superueniens esset aliud a phlegmone, tunc quæratur cura posita tractatu nostro de apostematibus. Et hæc satis ꝑ nũc dicta sint de cura apostematis vlceri ex de fluxu humorum contingentis.

De cura ostracatæ carnis, seu callosæ & duræ. Cap. XI.

POsita cura apostematis, de cura ostracatæ carnis agendum est. Curatio aũt eius distinguitur secundũ intensum & remissum duriciei talis carnis, nã carnis ostracatæ alia est duriciei intẽsę, alia remissæ. Ea igitur quæ remissa est medicinis leniẽtibus, in qbus sit resolutio aliqualis curari & rectificari potest. Cæterũ carnis duriciei intensæ cura perficitur altero istorũ modorũ, videlicet incisione cũ nouacula, aut cauterio, & si cauterio, aut cauterio actuali. aut potẽtiali, cõsiderata primo anothomia loci, qa vbi esset timor de disruptione alicuius venæ, seu arteriæ & cõsimiliter de effusione sanguinis, eligẽda potius esset carnis ostracatę remotio ꝑ cauteriũ potẽtiale, q̃ per incisionẽ cũ nouacula, aut cauterio actuali, nã per cauteriũ potẽtiale fit remotio carnis ostracatę, & prohibitio effusionis sanguinis, si disruptio venæ, seu arteriæ fieri contingat, & quonãmodo cõsidera. Præterea si talis caro ostracata secũdũ totã eius substantiã non fuisset abscissa, applicatione incisionis, siue cauterii actualis, tunc maior fiet ab ægris abhominatio reiterationis cauterii actualis, & incisionis cũ nouacula, q̃ potẽtialis quare magis dilectũ apud me est cauteriũ potẽtiale q̃ incisio, & q̃ cauteriũ actuale. Medicamen per me pluries expertũ, quod pro efficacissimo habui a patre meo, R. lithargiri, lapidis hematitis, vitrioli ro-

mahi an̄.drach.ii.argenti sublimati.ʒ.ii.ſ. miſce. Et pro pleniori notitia medicaminū in caſu valentiū, recurras ad ea, quæ ſcribūtur in de amputanda car ne ſuperflua eximiæ, ſiue miræ quantitatis. Carnis vero duriciei remiſſæ curatio cōpleatur inferius di cendis, incipiendo primo a ſimplicibus, deinde gra datim procedēdo ad cōpoſita, ex ſimplicibus, & pri mo ex oleis, oleū liliorū alborū, oleum amygdalarū dulcium, oleū de lumbricis, oleum vulpinum, oleum de granis ſeſami, fex olei, œſipus humida ex mucila ginibus, mucilago altheæ.ſ.lini, fœnugręci ex pin guedinibus & vnctuoſis, pinguedo gallinæ, anſeris, vituli, bouis, cerui & ꝓprie medullæ eorū, & adeps hirci & aſini, & rapaciū.ſ.leonis, vrſi, leopardi, lupi, vulpis, & rapaciū ex auibus.ſ.aquilæ, vulturis, & ſi milium, & meliora earū ſunt, quæ ſunt minoris anti quitatis, & exiccationis, & vehemētioris humidita tis. Ex cōpoſitis præparatis, vnguentum baſilicon, vnguētū diaqlon albū cū gūmis, & ſine gūmis, vnguē tum de medulla cruris vituli, vnguentum mollitiuū, vnguentum de mucilaginibus, yſopi cerotum, em plaſtrum bonū pro remittenda duritie carnis oſtra catæ duritiei remiſſæ, de farinis.ſ.lini, fœnugræci, cepis lilii, pinguedine gallinæ, porci ſine ſale, yſopo humida, oleo lilii, chamemella, & medulla vituli. Aliud.R.medullæ cruris vaccini, olei ro.omphaci ni, ceræ parū miſce. Aliud.R.medullæ cruris vituli mucillaginis.ſ.cetoniorū, dragaganti, olei amygda larum dulciū cum cera, & modico terebintinæ fiat vnguētum. Aliud.R.œſipi humidæ, adipis anatis, gallinæ, cerui, mellis, an̄.ceræ.q.ſ. Aliud.R. caput vnū caſtrati, ſemi contritum, & in vino dulci deco quatur vſq; ad carnis diſſolutionem, & q̄ ſuperna tauerit collige, & vſui reſerua. Aliud.R. medullam

cruris equi bulitã in vino albo dulci, vt supra de capite castrati, collige & reserua. Aliđ. R. vnguẽti đ cerussa, medullę cruris vaccę, adipis anatis galliæ añ.

De cura carnis mollis. Cap. XII.

POstquã de curatiõe ostracatæ carnis eloquuti fuimus, nũc de cura carnis mollis dicendũ erit. Dicimus igitur, ꝙ cum mollicies carnis consequatur ad malam membri vlcerati complexionem, seu sanguinis delegati maliciam, aut vlceris insufficientem mundificationem ꝙ pro eius curatione, si fuerit in causa mala complexio, corrigatur medicinis descriptis capitulo septimo huius partis nostrę practicæ. Si delegati sanguinis malicia, castigetur assignatis ca. vi. Si vlceris insufficiens mundificatio mundificetur antidotis, quæ humiditatẽ extraneã, ad quam mollitio carnis consequitur exiccant, & consumunt positis capitulo tertio, & quarto, & tertiodecimo in de amputanda carne superflua quãtitatis paucę, huic artificiose supposito, nã ad carnis mollitiẽ, nisi ꝓhibeat̃ carnis sup̃additio cõsequitur.

De cura carnis superadditæ atq; superfluæ. Cap. XIII.

SIcuti carnis creatio, & vlceris cõsolidatio actione naturæ fiunt. Ita & per oppositum amputatio, & carnis superfluæ diminutio, de qua ad p̃sens agitur sermo noster, non fit actione naturæ, sed medicinarum applicatarum qualitate. Et ideo cum medicinæ tales sint diuersorum modorũ, quia quædam debiles, quædam fortes, quædam magis fortes, ne ex earum applicatione contingat error, prætermittendum erit, ꝙ diuersitas in applicanda medicina carnis diminutiua, sumitur penes diuersitatem quantitatis diminuendæ carnis, necnon penes diuersitatem nobilitatis, seu sensilitatis

membri super quod cadit generatio carnis ampu-tandæ, vt in dura matre, & similibus, hoc pmisso, si caro amputanda, siue diminuenda fuerit quātitatis paucæ, diminuatur medicinis his satis debilibus, videlicet alumine rochino vsto, permixto cū bolo aut sine bolo, alumie zucharino & hermodactilis simul tartaro, nucleis dactilorū vstis, cinere cōchiliū com bustorum, cinere quercus, cinere ficus, borace, nuce candida sale & melle, aqua aluminosa cū sale, aqua ardenti sola, aqua ardenti cū sulfure & sale, semine vrticæ, sempertaria, vnguento apostolorū. Si vera caro amputāda fuerit quātitatis notabilis, amputetur medicinis satis fortibus, videlicet radice, vel cinere vitis albæ, radice asphodelorū, vitriolo romano, viridi æris, vnguēto apostolorū fortificato cum viridi æris, vnguēto ęgyptiaco, vnguētis viridibus vigoratis cū sale gēma, aqua rosata cū viride æris, aqua ardenti cū viridi æris, vt Re. aquæ ardētis, ℥. ii. viridis æris, drach. ii. misce. Aqua mirabilis in remotione carnis superfluæ quātitatis notabilis. Re. argēti sublimati drac. ii. aluminis rochini, ʒ. v. aquæ ro. siue plātaginis, ℥. vi. misce & bulliant ad cōsum-ptionē quartę partis. Si autē caro amputāda fuerit eximiæ, siue mirę quātitatis, amputetur medicinis prædictis fortioribus, videlicet trociscis calidico-nis, trociscis ex alkali, & calce nō extīcta, permixta cū aqua in forma luti, & redacta ad formā trocisco rum, puluere ex alumine zucharino, thure, & arse-nico, & calce viua, puluere ex calce viua & melle si-mul malaxatis in modū pastæ, & redactis ad formā madgaleonis, qui in pasta tritici reuoluat̃, & in fur-no decoquatur aqua, per quā fit separatio auri ab argēto, oleo de vitriolo, aqua rosa. in qua argētum fuerit sublimatū dissolutū vnguento ex argēto sub-

limato.ʒ.ii.ſ. vnguento populeo.ʒ.i. puluere ex li-thargiro, lapide hematitis, vitriolo romano, argē-to ſublimato partibus æqualibus, expertū per me pluries. Re. aquæ roſatæ, ſucci limonū añ.℥.ii. argē-ti ſublimati.ʒ.iii. ceruſſæ.ʒ.ii.ſ. miſce & bulliant ad cōſumptionē quartę partis. Aliud expertū Re. ſalis nitri, vitrioli romani, aluminis añ.℥.ſ. argenti ſubli-mati.ʒ.ſ. aquæ plantaginis.℥.vi. aceti acris.℥.ii. mi-ſce & bulliāt modo præſcripto. Idē ſciendū, qđ loco medicinarū hoc tertio in loco deſcriptarū, ab aliqui-bus laudatur, carnis ſuperfluæ amputatio ꝑ caute-rium actuale, a nōnullis per inciſionem, ab aliis per compoſitionem iſtorum duorum modorum ad in-uicē, videlicet cauterii actualis, & inciſionis in hūc modum, ſumptis forficibus bene & notabiliter inci dentibus, & in ignem poſitis vſq; ad rubificationē earum ſic per illos, eo inſtrumento taliter præpara to, caro amputāda amputatur, poſitis nōnullis cau ſticis, q̄bus caro ſuperaddita remoueri habeat. At pro eorum applicatione erudita, dicimus quod in remotione carnis ſuperfluæ vtendū eſt potius me-dicinis, a mordicatione denudatis, q̄ quibuſcunq; aliis, niſi neceſſitate ductus, in qua neceſſitate ad-huc meliores erunt & laudabiliores illæ, quæ erunt minoris mordicationis, præterea notādum etiam, ꝙ quum remotiua carnis ſuperfluę mordicantia ap plicantur, linitio facta circum circa mēbrum in par te ſana cum vnguento defenſiuo communi ſolo ſeu vnguento populeo ſecum admixto, aut ſuccis frigi-dis, vt plantaginis, ſolatri, ſemperuiuæ, & his ſimi-libus multum iuuatiua eſt. Ex dictis iā clare demon ſtratum eſt, quis ſit modus carnis ſuperfluæ curati-uus. Nunc autem ad curam ſerpiginis ſiue prurigi-nis accedamus.

De cura serpiginis, seu pruriginis in circuitu vlceris contingentis. Cap. XIIII.

CVm non raro contingat, partes vlcerum circũ adiacentes sũpficialiter vlcerati multis & paruis vlceribus, situsq; inordinati, cum carũ partium punctione & arsura, ex quibus vlceris cõsolidatio difficultatẽ cõsequit̃, ideo priusq̃ modus curatiuus prænominatæ dispositionis explicetnr duo erunt præmittenda, & primũ q̃ talis dispositionis causa potest esse intrinseca, aut extrinseca. Intrinseca scd'm plurimũ, sanies ab vlcere resudans acuta mordicatiua, cuius saniei materia dicitur cholera adusta, seu phlegma subtile choleræ adustæ admixtum locũ vlceratũ, & partes adiacentes inundans, & eas cõtingendo sui acuitate superficialiter vlcerans. Extrinseca vero causa vti calefaciẽtiũ appropinquatio magis q̃ dispositio vlcerosa & mẽbri natura requirant humores in loco cõtentos dissoluentiũ & acuentiũ, nec nõ antecedentẽ materiã ad locũ attrahentiũ. Scd'o præmittẽdũ, q̃ posita hac dispositione duo ad inuicẽ cõiungũtur, quorũ quilibet necessario trahit ad se curã, videlicet mala cõplexio calida, & superficialis vlceratio. Dispositiõi igitur huic succurrendũ dieta, cauendo a salsis & ab acutis & potione materiam peccantem euacuatione, & hoc maxime, si causa fuerit intrinseca. Item succurrendũ in recenti serpigine localibus alterãtibus malam cõplexionem calidam & exiccantibus saniẽ subtilẽ ab vlcere superficiali resudantem, & secundum quod trahit ad se curam magis vna passio iam dictarum q̃ altera, sic compositum antidotũ in exiccatione prædominetur, seu in alteratione malę cõplexionis calidæ, secundum prædominiũ vnius istarum dispositionum super alteram. Et quia accõmo-

data ſiccitas ad curationem vlcerum non ſemper requiſita ſtat cum frigido, quare nimirum ſi calida cum frigidis in aliquibus dicendis admiſcemus, imo in tali diſpoſitione conſequitur multotiẽs ex applicatione pure infrigidãtiũ, humoris cõſtipatio, ſiue q̃ malæ caliditatis reacentratio, quæ poſtea eſt cauſa deterioris malignitatis ipſius morbi, de quorum alteratiuorum & exiccantium in recenti ſerpigine eſt linimentum ex lithargiro, ceruſſa lota, oleo ro. cum aceto forti, confectum in mortario plũbeo cũ piſtillo ſuo. Item vnguẽtum album cum aceto acri. Item aliud. R. radicum lapathi, celidoniæ recentũ añ. ℥.i. aluminis vſti, ſalis cõmunis añ. ʒ.ii.ſ. cũ axungia porci rancida & ſalita, & ſucco plantaginis fiat linimentum in mortario contritis conterendis. Certa autem experientia ſcio etiam iſta in caſu valere, quorum aliqua iuuatiua ſunt ſui exiccatione alia exiccatione & ſtipticitate ſimul, videlicet oleũ de tartaro, oleum de frumento, oleum de vitellis ouorum, aqua maris, decoctio acetoſæ, aqua fabrorũ, in quo ferrum extinguitur, aqua exiſtens ſub rota fabrorum vbi acuuntur ferramenta ſiue inſtrumenta. Vnguentum bonum per me cotidiana experientia comprobatum, quo patiens volis ſuis ambarum manuum locum ſerpiginoſum, ſiue pruriginoſum inungat, & taliter fricetur, donec vnguentum ingrediatur & imbibatur in membrorum ſubſtantiã, & quonãmodo tale vnguentum taliter adminiſtratum ſit ſerpiginis curatiuum conſidera. Re. axungiæ veteris. ℥.iii. tartari thuris ana. vnc.ſ. argenti viui extincti cum ſaliua. vnc.ii. ſucci abſinthii q. ſ. miſce & fiat vnguẽtũ ĩ mortario abſq; igne. Itẽ aliud R. axũgię porci. vnc.iiii. aceti acris. vnc.ii. argẽti viui. vnc.ii.ſ. diſſoluat axũgia ad ignẽ, & buliat aliquã

tulum cum aceto, & per pannum coletur, & in mor-
tario diu aceto conteratur, & incorporetur, deinde
adde vltimo argentum viuum cum saluia extinctũ
& modo præfato locus serpiginosus etiam inunga-
tur. Item aliud. Re. sepi castrati, medullæ bouis añ.
℥. ii. succi saluiæ. ℥. i. s. argenti viui. vnc. ii. thuris. ʒ.
vi. misce & fiat emplastrum absq; igne, mortificato
prius argento viuo cum aceto acri. Cõuenit etiam
in inueterata serpigine pro eius cura, p̃habitis vni-
uersalibus, euacuatio materiæ cõtentæ in loco per
scarificationem, ventosas scarificatas, sanguisugas,
& per similia. Et dum necesse fuerit, conuenit etiam
apertio vene respicientis locum tali serpigine infe-
ctum, vt si in coxis fuerit saphenæ, si in brachiis sal
uatellæ, & sic de aliis corporis partibus deinde ad
localia iam dicta deuenire. Et hæc satis de cura ser-
piginis, siue pruriginis in circuitu vlceris euenientis
dixisse sufficiant. Quis autem sit verus modus cor-
rosionis curatiuis ex sequenti capitulo quisq; suffi-
cienter intelligere poterit.

De cura corrosionis. Cap. XV.

CORrosio, quæ est dispositio, in qua humiditas
terminans inter partes membri resoluitur, ita
q̀ partes mẽbri remanẽt discontinuitate absq;
hoc, q̀ humiditas quæ remanet in membro sit cor-
rupta, cuius causa forte dicitur cholera adusta, quę
propter sui acuitatem & adustionem fraudulentiã
adipiscitur, septem his instrumentis curetur quorũ
primum erit prohibitiuũ, ne materia faciens corro
sionem multiplicetur, secundum erit minoratiuum
materierum corrosionis antecedentium, tertiũ erit
diuersiuum materierum corrosionis defluentium,
quartum erit eductiuum ab vlcere, & a partibus vl
ceri proximis materiæ corrodentis, quintum erit

remotiuum carnis corrosæ, in qua forte etiam malitia corrosionis fundatur, sextum erit alteratiuum male complexionis calidæ derelictæ, partim ab humore corrodente, partim a medicina caustica, qua mediante facta fuit remotio carnis corrosæ, septimum erit exiccatiuum superfluitatum in loco existentium. Primum itaque instrumentum perficiatur debito regimine in sex rebus non naturalibus vergente ad frigidum, & humidum. Secundum instrumentum subministretur euacuatione facta per secessum, educente choleram adustam, pro quo recurras ad capitulum de cura sanguinis peccantis in cōplexione calida nimis superflua. Tertium instrumētum cōpleatur phlebotomia partis oppositæ, eductione omni die superfluitatum primæ digestionis cum clisteri, vel suppositorio, si sponte non educerētur. Et omni alio modo diuersionis ex ventosis frictionibus, refrigeratiōe partis superioris, cum supappositione medicinarum frigidarum stypticarum vti solani, plantaginis, materiam fluentem ingrossantium, & vias & ductus per quę fluit materia cōstringentium, necnon & membrum confortantium, vt a se materiam depellat, & non recipiat. Quartū similiter instrumentum perficitur educendo materiam cum scarificatione vlceris, & partis circū adiacentis seu applicatione sanguisugarum super membro. Quintum instrumentum perficiatur cauterio actuali cum ferro ignito, siue potentiali cū hoc. Re. argenti sublimati drach. ii. s. vnguenti populei, vel dialtheæ (quod multum acuitatem sublimati refringit) drach. i. misce. Sextum instrumētum vnguento de minio vnguento de cerusa albo, vnguēto de succo solatri, vnguento de tuthia, vnguēto rubeo camphorato, & similibus, Septimum vero & vltimū in-

ſtrumentum compleatur vnguentis predictis, ſiue cum hoc & melius. Recipe vnguenti de tuthia, vnguenti de calce.ana.vnc.i.miſce.ſeu cum hoc.Recipe aluminis, fecis,aceti,pulueris gallarum añ. partes æquales. Valet præterea ſua exſiccatione, repercuſſione, & membri confortatione aqua plantaginis,ſiue vinum mellitum decoctionis aluminis. Poſita cura corroſionis, de cura putrefactionis dicendum eſt.

## De cura putrefactionis. Cap. XVI.

QVum putrefactio in vlcere,quæ ē corruptio ſubſtantiæ membri abſq; eius diſſolutione, cōſequatur ad corruptionem complexionis membri, ſeu ad prohibitionem aductus ſpiritus ad membrum,ideo antequam ad curationem putrefactionis accedamus, connumeranda erunt a quibus membri complexio corrumpitur,& ſimiliter, a quibus fit prohibitio aduentus ſpiritus ad membrum. Membri complexio corrumpitur in genere ab omni eo,quod ſibi contrariatur quia qd' corrūpit,corrūpit a ſuo cōtrario in ſpecie, ſicuti a ſanieı ſubſtātia,ab humoris tranſmiſſi ad vlcus malignitate, & venenoſitate,ab intēſa ab intrinſeco,ſeu ab extrinſeco euenienti caliditate,frigiditate ſeu humiditate a venenoſorum morſu,vt canis rabidi, ſcorpiōis, vipere & ſimilium a venenatæ ſagittæ,ſiue rei alterius veneno infectæ diſruptione,ſiue pūctura.Prohibitio aduentus ſpiritus ad membrum vtiq; in genere fit ab omni eo,quod in viis tranſitus,per quos deferuntur ſpiritus, opilationem inducit, ſicuti in ſpecie a materia incuneata, & conſtricta, ſiue per cauſam primitiuam, ſiue antecedentem, ab immoderata frigiditate, a forti & exaſperata ſtrictura,

ſiue illaqueatione, a materiæ coniunctæ exceſſiua quantitate, ſeu multitudine, a materia coniunctæ groſſitie & viſcoſitate. Aſſignatis cauſis tam in genere q̃ in ſpecie putrefactionis in vlcere euenientis, tali quali modo dictum eſt. Nunc autem dicendum conſequenter, ꝙ cura putrefactionis diſtinguitur ſecundum quod ea putrefactio eſt de proximo futura, aut iam facta eſt, & quæ iam facta eſt, aut ſecundum ꝙ eſt perambulans & procedens ad partes vicinas corrumpendo per viam corruptionis complexionis membri, aut ſecundum quod non eſt perambulans nec procedens partes vicinas corrumpendo ſaltē pro tēpore, ſed ſic in ſuo oſſe ſtans. Cura itaq; putrefactionis, quæ eſt de proxima futura perficiatur, ne talis putrefactio omnes gradus ad putrefactionem acquirat, vt ſi in cauſa fuerit ſaniei ſubſtātia, perficiatur antidotis deſcriptis, cap.iii. & .iiii. huius noſtræ partis practicæ. Si in cauſa fuerit ab intrinſeco ſeu ab extrinſeco eueniens caliditas, cura compleatur ſucco ſolatri, ſucco plantaginis, albumine oui conquaſſato cum aqua ro. Si frigiditas decoctione chamæmeli meliloti, & ſimilium. Si humiditas, aqua cineris, aqua aluminis, emplaſtro ex farina ordei, orobi, fabarum, aqua cineris, aceto, & melle, & aliis exiccatiuis fortioribus forte. Si vero fuerit in cauſa humoris malignitas, & venenoſitas, ſeu rei alterius extrinſecæ venenatæ morſura, diſruptio, ſiue punctura, tunc talis malignitas & venenoſitas eradicetur & conſumatur, cauterio: ſeu ſcarificatione, appoſitione ventoſarū ſup loco, ſuctiōe cū ore & aliis. Si materia icuneata & cōſtricta, relaxetur ſcarificatiōe loci, & circūuicinę ptis. Si in cā fuerit fortis & exaſperata ligatura, diſſoluatur, & a tali deſiſtaī. Si materię cōiūctę multitudo

minoretur ſcarificatione: ſeu ſanguiſugarum ap‑ poſitione. Si vero materię coniunctæ viſcoſitas & groſſities fuerit in cauſa, tūc ipſius fiat ſenſibus diſ‑ ſolutio ſcarificatione loci, & circūuicinę partis. Cu ra vero putrefactionis, quę iam facta eſt, & nō per‑ ambulans, nec procedens ad partes vicinas corrum pendo, ſaltem pro tempore, ſed ſic in ſuo eſſe ſtans compleatur abſciſſione putrefacti cum nouacula, ſeu quouis alio modo corruptum abſcendente, ſum pta indicatione de profunda & ſuperficiali abſciſ‑ ſione, ſecūdū ꝙ talis putrefactio magis & minus in membro profundatur. Cura autem putrefactionis: quæ eſt perambulans & procedens in hunc modum adminiſtretur, inciſione corrupti iuxta ſanum acci‑ piendo etiam de parte ſana, & conſequenter cauſti catione reſidui: cum igne: & melius: aut medicinis cauterizantibus: vt humidum extraneum in mēbri ſubſtantia forte derelictum: quia non per inciſionē & amputationem totaliter remotum aptuꝫ partes vicinas ſanas corrumpere & inficere conſumatur & exiccetur: ſeu cū his: quæ in illam humiditatem ex‑ traneā exiccando & conſumendo cauterio propor tionātur: ſicuti vitriolo romano: calce viua: ſeu vn‑ guento tali. Re. vitrioli rubei. ℥. x. aluminis drach. iiii. calcis viuæ drach. v. pſidiæ drach. v. thuris dra. xi. gallarum drach. i. ʒ. ceræ drach. xl. olei drach. vi. pinguedinis vituli. ℥. xl. incorporentur more vnguē‑ ti. Item valet hoc aliud. Re. aquæ primæ. vnc. x. cal cis viuæ: argenti ſublimati: aluminis ān. vnc. i. miſce & buliant ſimul ad ignem: donec ad ſubſtantiā den‑ ſam deueniat. Item etiam vnguentum ægyptiacū: & ſimilia. Hæc itaqꝫ de cura putrefactionis & vni‑ uerſaliter earum diſpoſitionum: quæ in vlceribus ſuperueniunt: dicta ſint.

De cura corruptionis oſſium. Cap. XVII.

CVm ad vlcera multotiens conſequatur oſſium corruptio: qua exiſtente: vlcus in carne nõ poteſt ſanari: niſi prius oſſis corruptio eradicetur: ideo & rationabiliter: data prius vlcerum cura in calce huius noſtri libelli: curationem corruptionis oſſium aggreſſus ſum: non diſtinguendo tamen putrefactionem a corroſione: cũ curatio: quæ perficitur poſtremo artis medicæ inſtrumento: pro ſui maiori parte penes hęc nõ diuerſificetur. Dico igit̃ ꝙ corruptionis oſſium curatio diſtinguitur secũdũ: ꝙ talis corruptio ẽ de proximo futura: aut iã facta eſt: & ſecundũ: ꝙ eſt in oſſe magis & minus profunda: aut magis & minus ſuperficialis ſimiliter ſecundum diuerſitatem membrorum: in quibus fundata ſunt oſſa: vt in capite: dorſo: coxendicibus: iuncturis: & conſimilibus. Scita hac diuerſitate: dicendũ ſecundo: quod oſſis corruptio: quæ de proximo futura eſt: denotatur ex iſtorum præſentia: videlicet apoſtematis: naturæ inobedientis: doloris in loco: & cum perſeuerantia infeſtantis: coloris oſſis naturalis: coloris liuidi: conditiones aſſumẽtis: carnis vlceratæ in corruptionem tendentis: vlceris ſub imperio annui ſe ſupponentis. Oſſis corruptio quæ iã facta eſt: denotatur: quoniam ſecundum plurimũ & quaſi ſemper: facta eſt oſſis denudatio a panniculo eum naturaliter cooperiente: quæ comprehenditur ex facili penetratione carnis & pãniculi vſq; ad ipſum os: tenta plumbea ſiue argentea mediãte. Itẽ caro: quę ſuper ipſum exiſtit os: facta eſt mollis: nec non ſanies ab vlcere emanans eſt cum fœtore: & facta prætenuis. Si igitur oſſis corruptio fuerit futura de proximo curetur: ne omnes gradus ad corruptionem acquirat: & hoc remotione ſuæ cauſe fa

cientis talem corruptionem, circa quã fiat diligens consideratio. Si autem ossis corruptio iam facta sit & superficialis existat, eradicetur frictione seu scalptura ipsius ossis corrupti, vsquequo peruenias ad vltimum corruptionis eius, cognita ossis corrupti eradicatione, dum eius fit frictio, q̃ sanguis ex eo egreditur. Si vero corruptio ꝓfunda fuerit, abscindatur ipsum os corruptum, fricando seu scalpendo, & subsequenter cum cauterio actuali cauterizãdo, vt inde si quid humidi fuerit extranei, nõ iam ex toto per frictionẽ remoti, apti particulas vicinas adhuc inficere, exiccetur, & consumatur. Et si ossis corruptio profunda vsq; ad sui medullam comprehendatur, curetur ipsum os, malleo & scalpello, seu aliis instrumentis conuenientibus, concauando & remouendo cum sui medulla. Si vero ossis corruptio fuerit vniuersalior, ita quod totum os sit corruptum serratura totius ossis destruatur. Si ossis corruptio existere videatur in capite, dorso, anchis siue iũcturis, aut mẽbris nobilibus propinquis, anihiletur medicinis complexionem ipsius ossis conseruantibus, & humidum corruptum & extraneum in ossis corrupti substantia contentum exiccantibus & consumentibus, sicuti cum vnguẽto de agarico, cuius hęc fertur esse descriptio. Re. salis agarici, tartari ana fiat puluis, & cum melle vnguẽtum siue cũ hoc alio. Re. aristolochiæ rotundæ, yreos, myrrhæ, aloes, corticis plantæ opopanacis, cambil adusti, scoriæ æris, corticis pini añ. misce, & fiat puluis, seu cũ mel le vnguentum. Item valet in casu radix dragonteę, betonica, radix peucedani pulucrizata, radix vitis albæ cum vino emplastra, euforbium puluerizatũ, vitriolum romanum, & similia. A nõnullis vero fit humiditatis corruptæ in ossis substantia contentę

consumptio & resolutio medicinis his, quæ caute-
rio proportionantur, videlicet oleo feruenti, radi-
ce aspodelorum ignita valde, cum vino sulfure igni
to, Aqua per quam fit separatio auri ab argento.
Tu tamen de membri vlcerati nobilitate, & ad mẽ
bra nobilia propinquitate, & similiter de prædicto
rum medicamiuum fortiori & debiliori potẽtia cõ-
sidera, ne ex eorum applicatione in membro vlcera
to cadat error. Quot igitur sint impedientia cura-
tionem vlcerum, & quibus diuersis modis impediãt,
& per quæ signa impedientia occulta cognoscãtur
quæ ad theoricam pertinent curationis vlcerum.
Ad hæc autem quæ sint, & quot sint ingenia aufe-
rentia præfata impedientia, quia tria s. potio,
dieta, & chyrurgia, tam generaliter in quadã
summa, q̃ particulariter circa vnumquodq;
quod ad practicam attinet in hoc nostro
compendioso libello, qui de cura vl-
cerum exteriorum inscribitur, quæ
est chyrurgiæ pars sufficienter
dictum est.

Ang. Bolog. Libri de Cura vlcerum.

F I N I S.

Sequitur Liber de vnguentis.

ANGELVS BOLOGNINVS Francisco Caballo Brixiensi ingenuarum artium: ac phisicæ facultatis eminentiss. fœlicitatem.



T veteres scriptores insequar mi Caballe suauiss. ac hippocraticæ facultatis specimē & splendor: qui lucubrationes suas maximis viris doctrinęq; prędítis inscribebant. Eorum alii id agere solebant: vt aliquid sibi promererentur. Alii vt iudicium de se sentirēt. Alii ob alias causas: Sic & ego Caballe amantissime opusculum hoc qualecũq; sit tibi viro clara virtute: summa ingenii: memoriæq;: fœlicitate & gloria maximo ac prædito dedicare decreui: vt amorē erga te meum firmum: incussum: & non longa intercapedine abolitũ recognoscas. Rogo itaq; vt opusculũ hoc: & me: tuo numine tueri velis. Egredere igitur audaciter libelle mi tanto fœlix auspicio. Vale.

Vincentius Ferealdus Brixiensis.

Qui magnis adhibere cupit medicamina morbis
Sæpius Angelicum perlegat istud opus.

ANGELI

# ANGELI BOLOGNINI LIBER DE VNguentis, quę cōmunis habet vsus practicantium hodiernus in solutę continuitatis medela, septem habens capitula.

## Et est prologus in quo ponitur intentio huius libri. Cap. I.



Vm in florētissimo Bononiēsi studio, a Senatu Bononiēsiū stipēdio adductus fuerim, vt Chyrurgiæ Principis lectiones nō paucę scholasticorū multitudini publice pfiterer. Eorū, & doctorū qdē, maior pars igeminatis in dies pcibus, vt quę vnguēta cōis habeat vsus practicātiū hodiern⁹ in solutę cōtinuitatis medela. Et quonāmō & via ea vnguēta, solutis cōtinuitatibus applicata iillis opationes a medico intētas inferāt. Deinde in quo tpe solutis cōtinuitatibus applicāda sunt. Postmodum quonā mō & quo in loco applicari habeant. Adhuc qto tpe i eorū applicatiōe ꝯtinuādū erit. Vltio eorꝫ descriptionē & cōponēdi modū. Describere vellē & eis ceterę q; studiosę iuuētute iprimi curarē sępissime me efflagitauit. Assiduis igiť eorū debitis ac pcibus nō obtēperare arbitratus igratissimū, his paucis non omnia sed quę opportuniora & meliora ad rem visa sunt dicens parco contentus.

Continet quot & quæ sint vnguenta, quæ sunt in cõmuni practicantiũ vsu in vniuersali & sub q̃dã summa. Cap. II.

VNguẽtorũ q̃ sunt in cõi practicãtiũ vsu ꝑ curãdis solutis cõtinuitatibus, Quædã sunt q̃ pluribus mẽbris. Quędã q̃ pluribꝰ solutis cõtinuitatibus sunt cõia. Alia q̃ vni determinato membro. Nõ nulla vni soluti cõtinuitati tm̃ sunt ꝓpria. Quæ pluribus mẽbris pluribusq; solutis ꝯtinuitatibus sũt cõia. Dicunt eẽ hæc, vz vnguẽta defensiua, vnguẽta digestiua vnguẽta mũdificatiua, q̃ vnguẽta nõ magis vni ꝑticulari mẽbro determinato q̃ alteri. Et similr̃ nõ magis vni ꝑticulari solutę ꝯtinuitati determinatæ q̃ alteri sunt appropriata nec ꝑ illis ꝓncipaliter inuẽta, iõ in hac ꝑte cõia dicunt. Quæ vni membro determinato sunt ꝓpria, siue illi appropriata sunt vnguẽta capitalia, q̃ pro curãdis solutis cõtinuitatibus in capite tm̃ cõtingẽtibus ꝓncipalr̃ fuerũt iuẽta. Quæ vni solutæ ꝯtinuitati similr̃ sunt ꝓpria & appropriata, sunt vnguẽta Mercurialia, q̃ vtiq; ꝓcurãda vlcera quadã scabie miro quodãmõ repta sunt.

In quo continetur de vnguentis defensiuis. Cap. III.

A Cõioribus rõnabiliter incipiẽs tanq̃ notioribus. De vnguẽtis defensiuis dicẽdũ, quorũ officiũ & opatio ẽ quũ frigidis & stipticis sint cõposita. Frigiditate sua & stipticitate sanguinẽ fluẽtẽ & humores admixtos sanguini, cõgelare, cõdẽsare, & ingrossare, & sic ex eorũ tali acq̃sita substãtia, ineptos fluxui reddere, nec nõ substãtiã mẽbri patiẽtis inspissare, porositatesq; ipsius cõstringere, caliditatẽ eius attractiuã refringere, virtutes membri lęsi vnire. Et vnitas fortiores in suis opationibus reddere, vz in expellẽdo maxime, Et sic ex his defluentes

humores loco soluto copulari prohibere. Virtus.n. vnita fortior est se ipsa dispersa, quod idē est omnis potentia manens impartibilis maior est. Humoribus itaq; in fluxu seu de ꝓximo influere existētibus, applicētur defensiua in parte sana, videlicet ea pte que existūt viæ & ductus per quos defluunt humores & spiritus ad locū læsum. Quibus defensiuis cōtinuandum erit donec & vsq; humorū defluxus cessauerit, quod comprehendi poterit priuatione doloris. Delitescentia tumoris (si apparuerint) bonitate saniei in substantia & qualitate, ipsiusq; proportionata vlceri quantitate, quorū plurimæ descríbētur formæ, quarum prima forma erit vnguenti defensiui cōmunis quæ talis ē, Re. olei ro. vnc. i. ʃ. myrtini vnc. ʃ. ceræ albæ drac. vi. b. p. boli ar. vnc. ʃ. sanguinis draconis, terræ sigillatæ añ. ℥. i. ʃ. Conterendorum vnumquodq; per se primo, subsequenter cōmixta in vnum in mortario subtilissime conterantur (& non ab re dum dicitur vnguentum subtile & emplastrum grossum) & per setonē subtilem transmittantur, dissolutaq; cera in oleis ad ignē lentum & fere infrigidatis dentur pulueres ducendo tale cō mixtum continue baculo, vsq; ad vltimam infrigidationem. Vltimo in aqua rosata, seu aceto rosato infundatur & abluatur. Tale autē defensiuum sub tali forma administratum, consuetum est non remutari nisi de tertia in tertiam diē, applicando ipsum eo modo & loco quibus supra. Solet præterea a quibusdam pro vnguento defensiuo communi, & aliis vnguentis defensiuis particularibus in nonnullis particulis humani corporis (licet in omnibus etiam) linimētum vnguento suprascripto proportionatum administrari. Cum non in illis particulis accommodate vnguentum administrari possit,

cuius forma erit hęc. R. olei ro. ℥. ii. boliȃt. ℥. i. aceti drach. i. misce, & in mortario tale aggregatū ducatr, factaqꝫ eorū simpliciū ad inuicē bona pmixtiōe, eo linimēto ptes circūstantes vulneri siue vlceri spatio triū digitorū illinanť. Coopta pus tñ solutiōe cōtinui tētis, liciniis, seu faldellis & petiis emplastratis vnguēto seu vnguētis solutę cōtinuitati illo tūc tpe cōueniētibus & oportunis. Quę linitio oi tpe medelæ ꝑstitę reiterāda ē. Ab aliis vero tpe magni ęstus & caloris, seu īfirmorū īopia loco vnguēti defensiui & similiter linimēti de qbus supra, subministranť nō nullę defensiuorū formę, sub forma embrocę. Quarū pma erit hęc. Re. succi solatri ptes duas plātagis ptē vnā, aceti parū misce. Infusa petia vna ī tali aggregato & aliqualiter expssa ptes circūstātes solutę cōtinuitati embroceнť, & extensa supra mēbrū vsqꝫ ad tps mutatiōi cōgruū pmittať. Et iterū ībibita in tali medicamto applicetť. Coopta pus soluta ꝯtinuitate tētis, faldellis, vt supra hitū ē. Alia forma. R. aq̄ rosatę. ℥. iii. aceti. ℥. 5. misce, & applicetť vt supra. Alii aliter defensiua loco & tpe qbus supra applicanda applicāt, & hoc mō tali, vꝫ loco ex oleo ro. circūqꝫ īnūcto eidē pulueres sanguis draconis, & boli armēi hincide sup aspergūt & eorū digitis nō valde cōprimentibus prædictos pulueres leniunt & dissoluūt.

In quo tractať de vnguētis digestiuis. Cap. IIII.

DEscriptis nōnullis in defensiuorū materia, de qbus in phemio nos declaraturos eē dixim⁹. Nūc de vnguētis digestiuis dicēdū, quorū officiū & opatio ē, tā in vulneribus, q̄ in vlceribus īdigestis & crudis, sui caliditate cū hūiditate & vnctuositate pmixta, ꝑparare ad expulsionē, caliditate digestiuā vigorādo (multiplicato calore naturali) & humiditate & vnctuositate dispōēdo ad alteratiōē

ſimilē illi q̄ fit in generatione ſaniei cū putrefactiōe ꝑmixta molliēdo & leniēdo. In vulneribus dico ſan/ guinē & ſupfluitates admixtas ſāguini, cōgelatū ſeu cōſtrictū in extremitatibus venarū notabiliū, & ca/ pillariū ꝑtiū ſolutarū, & in locis ꝓximis ambiētibus ipſaꝫ ſolutā cōtinuitatē. Quę ſanguis congelatio & cōſtrictio ꝯſequuta fuit, applicatiōe albuminis oui, ſiue frigiditate aeris circūdātis, ſeu alia de cā. Et ſi/ militer ꝑparāt ad expulſionē ſupfluitates q̄ aggre/ gant in loco, ꝑtim ꝑ viā defluxus, virtute expulſiua forti mēbrorū potētiū ſuas ſupfluitates ad mēbrum debile expellere, ꝑtim ꝑ viā cōgeſtionis, virtute di/ geſtiua & expulſiua debili mēbri patiētis. In vlcera tionibus vero crudis & indigeſtis ꝑparāt ad expul/ ſionē humores digeſtiōi rebelles ſui cruditate, & he teroginitate ſeu forte multitudie. Exiſtētibus igitur vulnere in ſua ſcda ſiue tertia die vlceratiōe īdige/ ſta & cruda in ſuo tp̄e applicētur digeſtiua replēdo vulnus ſiue vlcus tētis faldellis ſeu liciniis & petiis ī ipſo digeſtiuo ītinctis. Quibus digeſtiuis ꝓcedendū erit in eorū admiſtratiōe donec & vſq; quo tibi vi/ ſum fuerit ſanies ex ipſa ſoluta cōtinuitate ꝓportio nata reſudari. Quę vt plurimū ī vulneribus hyemis tp̄e ſextā ſiue ſeptimā, in æſtate q̄ntā ſiue ſextā diē inſequit̄. In vlceratiōibus vero ꝓcedēdū donec præ cęteris dolor & tumor delituerint cū p̄ſentia ſaniei laudabilis in ſubſtātia & quātitate, quorū digeſtiuo rū plurimę deſcribent̄ formę, quarū ꝑma erit vnguē ti digeſtiui cōis, q̄ talis ē. R. vitellorū ouorū, numero i. olei ro. ℥. i. miſce. Alia forma. R. terebithinę. ℥ i. ſ. vitellorū ouorū numero. q. olei ro. ℥. ſ. miſce. huic cō poſito potes addere parū croci, ſi placet, & erit ma gis in ſuis opatiōibus efficax, & in ſedatiōe doloris pręſtās. Alia forma. R. terebintinę lot℥ ii. vitello/

rum ouorum numero.ii.croci scrop.s.olei ro.vnc.s. farinæ ordei.q.s.vt bonæ formæ & compositionis reddat. Alia forma magistralis. Re. axungiæ porci liquefactæ siue butyri vnc.i.s.ceræ albę terebintinæ añ.vnc.s.croci scrup.s.dissolutis axũgia siue butyro & cera simul & vltimo terebintina & quasi infrigidatis det crocus & ducat aggregatũ ex his baculo donec ad vltimã infrigidationẽ deueniat. Itẽ alia forma satis mihi domestica in vlcerib?,& ĩ vulneribus ẽt a tertia siue.iiii. die, citrã admistrãda cũ hũiditate & vnctuositate exiccatiõi pmixta pticipet. R. vnguẽ.basilico.serap.℥.i.dialtheę.℥.s.misce.

In quo tractatur De Vnguentis mundificatiuis. Cap. V.

CVm vnguẽta mundificatiua ea denominanda sint, quæ solutas cõtinuitates mũdas reddunt. Ea ppter nõ imerito hoc in loco dicẽdũ eẽ puto. Mũdificatiuũ tripliciter sumi posse vʒ large, stricte & strictissime. Si large sumat sic oĩa vnguenta q̃ habẽt mũdare solutas cõtinuitates siue mundẽt eas a sanie, crustis escaris, siue squamis, carne molli carne putrida, carne ostracata, & sic de aliis mũdificatiua dici poterũt. Si autẽ stricte sumat mõdificatio ex vnguẽtis celebrata pprie solutæ cõtinuitati vlcerosæ tantũ cõpetat. Sic ea dici poterũt mũdificatiua stricte quæ habẽt ipsum vlcus mundare ab altera duarũ superfluitatũ solutas cõtinuitates vlcerosas insequẽtiũ. Ex quarũ præsentia tale vlcus interdũ sortit denomiationẽ, vt a sanie subtili qua vlcus virulẽtũ denominat, seu a sanie grossa qua vlcus sordidũ. Si strictissime sic ea vnguẽta quę habẽt mũdare solutas cõtinuitates vlcerosas a suis propriis superfluitatibus simul & collectiue vʒ a sanie subtili & grossa simul, q̃ duæ sup̃fluitates secũdũ plurimũ

solutas cōtinuitates vlcerosas insequunt. Nō cōtrahentes tamē tale vlcus ad aliquā differētiā determinatam mūdificatiua strictissime denominâda sunt. Data hac mūdificatiuorū distinctione, De mūdificatiuis strictissime sumptis, de qbus in hac parte principaliter fit sermo noster, subsequenter de sumptis stricte, vltimo de sumptis large dicēdū erit. Officiū itaq; & operatio vnguētorū mūdificatiuorū ē solutas cōtinuitates mūdas reddere. Et cū in solutis cōtinuitatibus vlceratis, vt supra dictū ē, duæ supfluitates inueniri soleāt, vna subtilis altera grossa. Subtilis q̄ exiccātibus curat. Grossa quæ attenuantibus & dissoluētib⁹, hoc ē abstergētib⁹. Quapropter mūdificatiuū strictissime sumptū ex exiccātibus & abstergentibus simul & collectiue cōponi habeat. Apparēte itaq; in vlcere sanie subtili & grossa repleat vlcus tentis, lichiniis, seu faldellis emplastris vnguēto mundificatiuo ipsis supfluitatibus ꝓportionato secūdū p̄dominiū vnius superfluitatis super alterā. Quibus cōtinuandum erit donec locus mūdificatus fuerit q̄ nō falso cōprehendere poteris, dum saniei diminuta quātitas ipsiusq; in substātia & qualitate pfecta laudabilitas affuerint, quorū plurime annotabunt formæ, quarū prima erit hæc Re. terebintinæ. ℥. ii. mellis rosati colati. vnc. i. myrrhæ. ʒ. i. thuris sarcocollæ aā. ʒ. ii. Vnūquodq; eorū quæ conterenda sunt in mortario per se primo, subsequēter cō mixtis in vnū subtilissime ↄterātur. Factaq; deinde bona permixtione adinuicē mellis & terebintinę in cazola ad ignē lentum. Et ab igne depositis & pene infrigidatis dentur pulueres ducendo tale cōmixtū baculo vsq; ad vltimam infrigidationem. Alia forma. Recipe vnguenti raxini vnc. ii. mellis rosati colati vnc. i. dissoluto vnguento in çazola ad ignē len-

tum & addito melle ducēdo ea baculo, fiat illorū ad inuicē pfecta mixtio. Alia forma & dicit̄ vnguētum de dialthæa pr̄is mei. R. terebinthinę vnguēti dial- theę an̄. ℥. i. cerę, resinę pini an̄. drach. v. scrup. i. buti ri, boli armeni an̄. ℥. i. s. floris æris drach. i. s. misce. Alia forma. R. vnguēti basiliconis. ℥. ii. mellis ro. co. ℥. i. fiat eo mō quo supra. Et hęc pauca ex vnguentis mūdificatiuis strictissime sumptis cōnumerata suffi ciāt. Nūc ex vnguētis mūdificatiuis sūptis stricte nō- nulla cōnumerāda erūt. Quorū aliq̄ erūt ꝯsumptiua saniei subtilis. Alia dissolutiua & attenuatiua saniei grossę, hoc ē abstersiua. Et eorū q̄ erūt consumptiua saniei subtilis. Alia erūt ad caliditatē dclinātia. Alia ad frigiditatē. Quę vero erūt cōsumptiua saniei sub tilis, & ad caliditatē declinātia, eorū pria forma erit hęc, & dicit̄ vnguētū resinatū. R. resinę pini terebin tinę ceræ citrinę olei cōis an̄. ℥. iii. dissoluta cera, & resina, & oleo & vltio terebintina in cazola ad ignē lētū & colatis p setariū ifrigidari pmittat̄ & vsui ser uet̄. Alia forma & dicit̄ vnguētū basilicon maius, si- ue vasilicon, seu iperiale, siue macedonicū. R. ceræ albę. ℥. ii. resinę, pini terebintinę an̄. vnc. s. sepi vac- cini, pici naualis, thuris myrrhę an̄. ʒ. ii. scrup. ii. olei cōis. vnc. iii. Quę sunt cōterēda pmo p se subsequē- ter simul, & in vnū in mortario cōterātur, deinde in cazola ad ignē lētū oleū, sepū, cerā, resinā, vltio tere bintinā, subsequēter picē iponito, & oibus dissolutis & colatis p petiā siue setariū & fere ifrigidatis dent̄ pulueres & cū baculo tale aggregatū tā diu ducito donec ifrigidet̄. Alia forma & dicit̄ vnguētū aureū. R. cerę nouę, vnc. i. olei cōis. vnc. iiii. terebītię. vnc. s. picis grecę. ʒ. ii. thuris mastiches an̄. ʒ. i. scrop. i. cro ci scrop. s. subtilissime pulueriz et̄ mastiche, pix, & thus, Vnūqdq; istorū p se pmo, subsequēter mixtis i

vnũ in mortario, & dissoluta cera in oleo & vltimo terebintina, & pene infrigidatis denſ pulueris, subsequẽter crocus, ducẽdo tale cõmixtũ baculo, donec eorũ simpliciũ fiat pfecta mixtio, & tãdẽ vltimata infrigidatio. Quę aũt erũt saniei subtilis ꝯsumptiua siue exiccatiua, & ad frigidũ vergentia, eorũ forma pria erit hęc, & diciſ vnguẽtũ de cerussa albũ. R. olei ro. cerussę puluerizatę p setariũ añ. vnc. ii. cerę albę ℥. vi. Dissoluta cera in oleo in cazola ad igne lẽtũ & ab igne depositis, & q̃si ĩfrigidatis, pone cerusaȝ puluerizatã, & vltio laueſ cũ aq̃ ro. Alia forma. R. olei ro. cerussę puluerizate p setariũ cerę albę añ. vnc. i. fiat eo mõ quo supra, pter ꝙ nõ laueſ cũ aq̃ ro. neq; re alia. Alia forma. R. olei ro. cerussę puluerizatę vt supra, cerę albę terebintinę añ. vnc. ii. Dissoluaſ cera in oleo, deinde terebintina qbus dissolutis, & q̃si infrigidatis, adde cerussam, & vsui reserua. Alia forma. R. cerę albę olei ro. cerussę puluerizatę p setariũ terebintinę, añ. vnc. ii. minii. vnc. i. ſ. dissoluta cera in oleũ, & vltio terebĩtina & pene frigidatis adde cerussam & miniũ cõmixtis in vnũ, & ducaſ tale aggregatũ baculo donec vltimate infrigideſ. Alia forma & diciſ vnguẽtũ de plũbo p me saturninũ. R. antimonii cerussę añ. vnc. ſ. plũbi vsti lithargiri, terebĩtinę añ. vnc. i. olei ro. vnc. ii. cerę albæ vnc. i. ſ. Quæ sunt cõterẽda subtiliter eo mõ quo supra ꝯtere & p setariũ subtilr̃ cribra, dissolutaq; cera in oleo & vltimo terebintina, qbus dissolutis, & pene frigidatis dẽſ pulueres, & ducaſ tale aggregatũ baculo, donec eorũ fiat pfecta mixtio & vltiata infrigidatio. Alia forma & diciſ vnguẽtũ de tuthia siue diapõphilicõ. R. olei ro. cere albę añ. vnc. v. succi granorũ, solatri vnc. iiii. cerussę lotę. vnc. ii. plũbi vsti, tuthię ꝑparatę añ, vnc, i, thuris, vnc, ſ. q̃ sunt terẽda in mortario,

ſubtiliter tere eo modo quo ſupra & per ſubtilē ſe-
tariū trāſmittātur, diſſolutaq; cera in oleo & quaſi
infrigidatis dent̄ pulueres ducēdo tale aggregatum
baculo, donec vltimate infrigidet̄, poſtremo ponat̄
tale vnguētū in mortario cū ſucco ſolatri, & tā diu
cū piſtillo ducat̄, donec ſucci & vnguēti adiuicē fiat
perfecta vnio & incorporatio & vſui ſeruet̄. Et qa
multotiēs accidit applicatione iā dictorū vnguēto-
rū & aliorū ſimiliū, licet hæc ad frigidū & ſiccum ſit
vergētia, in ſolutis cōtinuitatibus caro mollis gene
rari ex eorū ſubſtantia vnctuoſa & oleaginoſa re-
molliēte partis vlceratæ ſubſtātiā, ideo hoc in loco
dignū mihi eſſe videt̄ nōnulla vnguēta enumerare,
vt ab errore prefato tueatis, quorū ſubſtātia nō ita
oleaginoſa & vnctuoſa exiſtit, imo in ſubſtātia q̄ſi
ceratis ſimillima ē, & eorū prima forma erit vnguē-
tū de minio, cuius deſcriptio talis ē. Re. olei ro. ſiue
cōmunis terebintinæ an̄. vnc. ii. ceræ citrinæ. vnc.
iiii. minii vnc. vi. ſubtiliato minio in mortario & p
ſetariū trāſmiſſo diſſolutiſq; cera & vltimo terebin
tina in oleo ad ignē & fere his tribus ifrigidatis & p
periā colatis det̄ miniū, ducēdo tale aggregatū ba-
culo vſq; ad infrigidationē vltimā. Alia forma vn-
guēti ſubſtātiæ tenētis mediū inter molle ſeu oleagi
neū & durū ſiue terreſtre & dicit̄ vnguētū de ceruſſa
coctū. R. ceruſſæ pulverizate p ſetariū ceræ albiſſi
mæ an̄. vnc. i. olei cōis. ℥. iii. terebintinæ. ℥. i. diſſolu-
ta cera in oleo, & vltio terebintina in cazola ad lē-
tū ignē, & ab igne depoſitis, & q̄ſi infrigidatis detur
ceruſſa, vltio vero loco manibus in aq̄ ro. iſuſis ma-
laxet̄ & vſui tuo reſeruet̄. Alia forma vnguēti p̄fatæ
ſubſtātiæ aliis qbuſcūq; eiuſdē tn̄ rōnis p̄uales & dr̄
vnguētū nigrū deſcriptiōe p̄ris mei. R. ceruſſe pulue
rizate p ſetariū, lithargirii pulverizati ſubtilr̄ ana

vnc.i.ſ.ceræ citrinæ vnc.ſ.olei cōis.vnc.iiii.ſ.Poſi-
tis cera & oleo ī cazia vna capacitatis ſatis magnæ
ad flāmā ignis lignorū & nō carbonū,& tā diu teneā
tur ſup ea donec illa notabilr̄ ferueāt, & ſubſequen
ter ponātur in illis feruētibus ceruſſa, & lithargirū,
& ducanť ꝯtinue baculo,ea feruēdo ne fundo caziæ
adhæreāt,& intātū bulliāt vſq; quo tale aggregatū
ad colorē liuidū deueniat,& tūc ſubito ponať gutta
vna ipſius aggregati ſup marmore aut ferro ſeu re
alia frigida & infrigidari pmittať.Infrigidata cōſi-
derare habeas vtrū,talis gutta ſit ſubſtātiæ mollis
& oleaginoſæ,ſiue duræ & terreſtris, ſeu inter iſta
duo tenētis mediū, vʒ inter molle & oleaginoſum,
ſiue durū & terreſtre.Si vero extiterit ſubſtātiæ te-
nētis mediū iter illa duo iā dicta, tūc tādiu tale ag-
gregatū ferueat,donec ad colorē nigrū deueniat.Si
ſubſtātiæ duræ & terreſtris fuerit,tūc deť aliquātu-
lū de oleo,& tāto tpe buliat donec pdictā ſubſtātiā
& colorē aſſumat ſupaddēdo de oleo bis ſiue ter &
forte pluries ſm opportunitatē. Tn̄ cōſiliū meū eſt
circa hoc qď, eſto magis parcus in effundēdo oleū,
q̄ abūdās.Melius eſt reiterare vices olei,q̄ indebitā
quātitatē infundere.Si aūt ſubſtātiæ mollis & olea
ginoſæ affuerit,tūc taliter ferueat,donec colorē ni-
grū,& ſubſtātiā inter illa duo iā dicta,tenētē mediū,
attingat. Quæ vero erūt ſaniei groſſæ attenuati-
ua & diſſolutiua,hoc ē abſterſiua. Eorū pma forma
erit vnguēti mūdificatiui de melle cuius deſcriptio
talis ē.Re.mellis roſati vnc.i.iridis ſubtiliſſime pul-
uerizati.ʒ.ii.miſce. Alia forma & erit vnguēti mun
dificatiui de ſucco apii.Re.terebintinæ.vnc.ii.mel
lis roſati colati.vnc.i.ſ.ſucci apii vnc.i.fariæ ordei
q.s.Fiat in cazola ad lentū ignē pfecta mixtio mel-
lis terebintinæ, & ſucci ad inuicem, & in fine adde

tantūdē farinę ordei donec ad formā vnguēti extē-
sibilis deueniat. Alia forma & erit vnguēti mūdifica
tiui de succo absinthii. Quę fit eodē mō quo fit vn-
guētū de succo apii, sint hęc (de vnguētis mūdificati
uis sumptis strictę) dicta satis. De vnguētis mō mū-
dificatiuis large, nōnulla assignāda erūt. Quorū pri/
ma forma erit vnguēti mūdificatiui solutę ꝯtinuita
tis, vlceratę a carne molli, nō iā hn̄te aliquē putrefa
ctiōis gradū. Sed bn̄ de ꝓximo ad putrefationē di-
sposita, & tale dicit̄ vnguētū apastolorū seu venereū
cuius descriptio talis ē. R. cerę albę, resinę pini, ar-
moniaci an̄. ʒ. xiiii. opoponacis floris ęris an̄. ʒ. ii. ari
stologię lōgę, thuris, bdelii an̄. ʒ. vi. mirrhę galbani.
an̄. ʒ. iiii. lithargiri vnc. i. olei cōis lib. i. Quę sunt pul
uerizāda prio serosuʒ & diuisim pulueriz ent̄ subti-
liter. Subsequēter cōmixtis in vnū, deinde dissolutis
in oleo ad ignē lētū, resina & cera p setariū colatis &
quasi infrigidatis dent̄ ꝑdicti pulueres, eos in simul
permiscēdo. Postmodū addant̄ gūmi ꝑparata ꝑpa-
ratione qua ꝑparari solēt. Vltio icessanter tale ag-
gregatū baculo ducat̄ & ifrigidari ꝑmittat̄. Alia for
ma cōsimilis ꝑfatę in ꝯpatiōnibus, & dicit̄ vnguētū
damascenum. R. vnguēti resinati vnc. i. floris æris.
scrop. i. Dissoluto vnguēto in cazola ad ignē lētū &
ab igne deposito & pene ifrigidato det̄ flos ęris, du
cēdo tale aggregatū baculo, donec corū fiat isepata
mixtio & tādē vltia ifrigidatio. Forma vna vnguēti
mūdificatiui solutę cōtinuitatis vlceratę a carne iā
hn̄te gradū cōfirmatū. Immo gradus corruptiōis &
putrefactiōis. Qđ vnguētū, vt qdā aiūt, & ego cum
eis, ꝓhibet ambulationē, facit eadē q̄ ꝯ putrefactū
& seruat illud qđ sequit̄ ipsum. Tale vero vnguētū
ægyptiacū denominatur, cuius descriptio. R. mellis
crudi aceti æris, alumis rochini, floris æris an̄. vnc.

i.pulueriza̅da subtiliter in mortario pulueriзent, vt supra de aliis. Subsequẽter oia in mortario duca̅tur donec eorũ fiat mixtio cõcedẽs, deinde ponant i cazola ad ignẽ lẽtũ, ducẽdo cũ spatula tale aggregatũ, & separãdo illud a parietib⁹ cazolę ne cõburat, & tã diu bulliat donec ad colorẽ rubrũ, & similiter ad substãtiã dẽsam & nullo mõ rarã & fluxilẽ deueniat. Si.n.tale aggregatũ eẽt substãtiæ raræ & fluxilis duo nõ opportuna in eius administratiõe ꝯtingerẽt, vnũ qđ in eo solutæ cõtinuitati applicito, in spatio tpis minimi ad actũ fluxilitatis reduceret. Et sic i ea tã puo tpe nõ opatiões a medico exoptatas inferret. Aliud quũ de rõne grauis & terrestris sit inferiora petere (cõseruato eo vnguẽto in aliquo vase) Alumẽ, mel, & flos æris, tanq̃ terrestria grauia & grossa ipsius vasis fundũ peterẽt. Acetũ vero & maxie ipsius aceti substãtia subtilis supficiẽ. Quare dũ crederes tale aggregatũ admistrare, tñmõ p te acetũ admistraret. Derelicta basi & radice ipsi⁹ aggregati q̃ a melle, alumine, & flore æris, nisi p te pus eorũ pmixtio fieret. His vero rõnibus moti, cõfirmamus eius substãtiã dẽsam & terrestrẽ vtiliorẽ & magis collaudãdã fore. Forma vna vnguẽti mũdificatiui solutæ cõtinuitatis vlceratæ a carne ostracata, callosa, & dura, qđ vnguẽtũ diaberich a q̃busdã denominat. Per me martiale, cuius descriptio talis est R. argẽti sublimati, vnguẽti populei seu dialtheæ, quæ dialthea multũ acuitatẽ sublimati refringit añ ptes æq̃les quo ad oculũ cõterat subtilr sublimatũ i mortario, subsequẽter addat vnguẽtũ dialtheæ seu populeõ & tã diu simul cõterant donec eorũ fiat mixtio cõcedẽs, & hæc satis, ex vnguẽtis q̃ pluribus mẽbris pluribusq; solũtis ꝯtinuitatib⁹ sunt cõia. Nũc aũt tractãdũ erit de vnguẽtis, q̃ vni determiato mẽ-

bro, & similiter de illis, q̃ vni solutæ cõtinuitati tm̃ sunt propria, & primo de illis q̃ vni determinato mẽbro sunt ꝑpria siue appropriata. Et anteq̃ ad ea deueniamus ne ab enumeratione vnguẽtorũ malã cõplexionẽ remittẽtiũ & similiter vnguẽtorũ carnem generãtiũ, & vnguẽtorũ incarnãtiũ, & vnguẽtorum cicatrizãtiũ defecisse videar. Dicaꝫ q̃ pro vnguẽtis malã cõplexionẽ remittẽtibus recurraꝫ ad ea, quæ de vnguẽtis mũdificatiuis sanctei subtilis scripta sũt, pro vnguẽtis vero sua ꝑmaria intẽtione carnẽ generãtibus, & pro vnguẽtis incarnãtibus, & pro vnguẽtis cicatrizãtibus, cũ mũdificatiõis tẽpore & i actu mũdificãdi sæpe cõtingat, ꝑter me dici intẽsionẽ & medicaminis applicati virtualẽ operationẽ in vna parte solutæ cõtinuitatis vlcerate caro generari, i alia cicatrizari, in altera mũdificari. Quapropter i attẽta cõsideratione horũ effectuũ diu permanens arbitratus sum has oꝑationes actione naturæ fieri remotis tñ impedimentis, vt tota medicorũ schola tenet, & adhuc a cõtinuissima, & frequẽti illorũ effectuũ cõsideratiõe nõ deficiẽs, & circa magis mihi necessaria ꝑ nũc occupatus, his de causis dicaꝫ ab enumeratiõe vnguẽtoꝝ iã dictorũ nũc supsedẽdũ esse.

In quo tractaꝫ de vnguẽtis capitalibus. Cap. VI.

NOn possum nõ admirari, quũ ꝑores posteriores q̃ medici huius antiq̃, certæ, & non deceptoriæ, necessariæ & ꝯtinuo Honoratæ artis. Nõ cuilibet determinato mẽbro vnguẽta ꝑpria & appropriata inuenerint, sicuti capiti, ꝑ curandis solutis cõtinuitatibus in eo ꝯtingẽtibus inuenere, ꝑ quo vnguẽtũ ex quãpluribus ꝑprietatibus cõstitutuꝫ omni studio cõposuere, videlicet aromaticitate, exiccatione, caliditate, & attractiõe. Aromaticitate, vt fiat ipsius mẽbri dilatatiõe animæ & spiritus

cõfortatio, exiccatiõe vero ſupfluitatũ cõſumptio, cõplexiõis naturalis mẽbri cõſeruatio. Oẽ.n.ſimile a ſuo ſimili cõſeruaẽ, caliditate innati caloris mẽbri naturalr̃ debilis vigoratio, ꝯſeruatio, & multiplicatio, attractiõe aũt ſupfluitatũ extranearũ ĩ pfundo ſolutæ cõtinuitatis exiſtẽtiũ, ad exteriora euulſio. Ecce q̃ poſteriores medici hac tẽpeſtate noſtra elaborauere in inueſtigatione p̃fati vnguẽti, pro ꝯſeruatione cõplexionis, & vigoratione caloris naturalis iſtius mẽbri, p̃ſupponẽtes ea, maxime forte baſi & fundamẽtũ fere reqſitæ curationis. Quod vnguẽtum adminiſtrãdũ erit, dũ ſanguis ex ipſa ſoluta cõtinuitate penitus fuerit reſtrictus, qa ſua ſcd'a die cõputata ab hora pcuſſionis emplaſtratis ex eo lichiniis ſeu faldellis, & magna vna petia occupante de pte ſana p ſpatiũ quatuor digitorũ ẽm omnẽ differẽtiã poſitionis. Quæ lichinia, faldellæ, & petiæ emplaſtratæ in oleo roſato infundanẽ, & aliqualr̃ exprimãtur, & loco actu calida taliter pparata applicẽtur, donec appareat in loco ſoluto, aliqualis digeſtio, & doloris penitus remiſſio. Et tũc oleo poſtpoſito eo ſolo vnguẽto ꝯtinuetur, donec & vſqꝫquo ab accidẽtibus malis tutus fueris, & caro iã cuti q̃ſi adæq̃ta fuerit, & ad alia medicamẽta, eiuſdẽ tñ rõnis deueniẽdũ erit. His duabꝰ rõnibus moti, pma cũ natura tali pmutatione gaudeat. Scd'a vt videaris nõ vno ſemp medicamẽto pcedere, ſed diuerſis, ex qbus ĩfirmi & aſtantiũ ſpes ſalutis corroboratur, & tũc ad cerota trãſeũdũ, q̃ vnguẽtis p̃ſtãtiora erũt in cura. Stante carne iã q̃ſi adæquata cuti, & hoc cum nõ oleaginoſitate & vnctuoſitate participẽt, qbus fit aliqualis refractio aromaticitatis, & exiccationis vnguentorum, deſcriptio eius talis eſt. Re. terebintinæ, reſinæ pini, olei cõis ſiue roſati, ceræ nouæ

añ.vnc.vi. bethonicæ matrisyluæ añ. lib.s. hoc est vnc.vi.vini albi potẽtis & odoriferi ad aliqualẽ dulcedinẽ tendẽtis.q.s.p sepultura herbarũ, bethonicã & matrisyluã minutim icidito, deinde ea in mortario aliq̃liter cõtũdito, & sic p̃parata ĩvino albo odorifero infundito, q̃duo stent in tali infusione p dies tres naturales & forte plures miscẽdo p̃dictas herbas & vinũ oĩ die bis siue ter. Postea p̃dictũ vinũ cũ prædictis herbis sumito, & ĩ caldario siue cazia magna & similiter terebintinã oleũ resinã & cerã imponito, & tã diu ad lentũ ignẽ simul bulliãt pmiscendo ea baculo ne fundo caziæ adhæreãt donec vini fiat cõsumptio postmodũ p setariũ siue petiã raræ substãtiæ coleñt & exprimanť in catino vitreato, & in eo infrigidari pmittanť. Infrigidatis iterũ ponanť ĩ vna cazia ad ignẽ & dissoluanť, quibus ẽt dissolutis addanť sarcocolle, myrrhæ añ.ptẽ vnã gũmi, elenii partes.iii. Ita qđ vni libræ vnguẽti correspõdeant istorũ triũ pulueriza torũ vnc.ii. & aliqualr bulliãt. Et iterũ colẽtur, & vnguentũ ex his iã dictis simplicibus & modis constitutũ vsui seruetur. Forma vna ceroti capitalis præ aliis nobilior cõstituať ex modis & simplicibus iã dictis adinuicẽ proportionatis præter oleo, q̃bus vnguentũ capitale præscriptum constituitur. Quo cõstituto manibus oleo inunctis malaxetur & vsui seruetur. Alia forma ceroti capitalis. Re. resinæ pini, ceræ añ.vnc.vi. terebintinæ. vnc.xii.succi bethonicæ, plantaginis, apii, añ.lib.i. bulliãt succi ad inuicẽ cum cera resina in cazola ad ignẽ lentũ & quasi succis cõsumptis & exiccatis deť terebintina, qua dissoluta & aliqualiter p ebullitionẽ cũ illis incorporata coleñť, & vsui cerotũ cõfectũ reseruetur. Et hæc de vnguentis & cerotariis q̃ vni determinato mẽbro sunt p̄pria siue appropriata.

In quo

In quo tractat̃ de vnguẽtis mercurialib⁹. Ca. VII.

POsitis nõnullis vnguẽtis & cerotis quæ mẽbris apropriãtur. Hoc aũt in loco tractandũ erit de vnguẽtis & cerotis q̃ vlcerib⁹ appropriata sũt. Et maxime cuidã ægritudini vlcerosæ mali modi. cui applicatis vnguentis, q̃ aliis vlceribus applicari solẽt, potius cõpertũ ẽ nocumẽtũ q̃ iuuamẽtũ. Cuius tã absurdæ diuersitatis dubius, & multo tp̃e in eius cõsideratione anxius cõmorãs. Tãdẽ experimento rõne cõprobato visum ẽ p me & alios q̃ plures, iam dictæ ægritudinis curã fieri applicatione medicaminũ corpus a supfluitatibus indesinẽter mundãtiũ (Neglectis iã dictis localibus & aliis). Qua de re nõ erit erroneũ dicere & sine hesitatione credere hanc ægritudinẽ a materia antecedẽte & forti & ꝯtinue eã fouẽte depẽdere. Cuius cura, vt habitum est, erit euacuatio illi debita & pportionata, q̃ vero ea sit ĩ his & aliis in hac pte incidẽtaliter dicẽdis cõsidera. Et pmo qd̃ euacuationũ p medicos seniores & iuniores adinuẽtarũ. Aliæ fiunt assumptione, solutiui assumpti p os in forma pilulari, cõfectionis, electuarii, pulueris, vel sub alia forma. Nonnullæ linitione iliorũ & vẽtris inferioris cũ vnguẽto arthanite vel laxatiuo. Certe linitiõe extremitatũ. Quę vero fiũt assumptiõe solutiui assumpti p os. Et siılr linitiõe vẽtris. Quæ p os de q̃bus sermocinãdũ ẽ educũt solũmodo humorẽ ad quẽ cõuertunt̃. Pro eo tp̃e quo fit retẽta & digesta medicina solutiua in corpe. Cuius digestionis terminus cõiter est circa horas octo. In quo tẽpore iterdũ educunt̃ oẽs humores fere peccãtes, (licet raro). Interdũ eorũ pars, educẽdo eos per secessum & nõ regione alia. Quę euacuatio mea sententia in vno videt̃ diminuta, in alio erronea. Diminuta, q̃a nõ educit cõtinue & successiue supfluitates

&

donec corpus reddit mũdũ. Posito.n.interuallo(vt res exigit)inter assumptionẽ vnius medicinę solutiuæ & aliã in tpe aũt intermedio fiet reaggregatio.(Dico in hac magna cã.)tãtæ humiditatis in corpe quãtæ facta fuit euacuatio p priorem medicinã, & forte plus. Præterea nõ educit pluralitate regionũ, sed tm vnica. Pluribus.n.humoribus peccãtibus variæ substãtię & decẽtis in loco lõginquo, & forte rebelli a via secessus, nõ fiet eorũ debita & appropriata euacuatio. Vnica regiõe, qa p secessum. Erronea qñ nõ inueniẽdo humorẽ ad quẽ cõuertit, & in quẽ est propriũ agere, educit humiditates radicales, & illas eliquat & dissoluit. Et sic ẽ cã magni terroris & multarũ ægritudinũ, senii & mortis tẽpestiue, & in actu euacuandi sæpe accidit qđ mouet humores & illos nõ euacuat. Et si euacuat laboriosæ euacuat, aut euacuat plus q̃ oportet. Et facta euacuatione accidit interdũ, febris, dolor capitis, vertigo, debilitatio visus, debilitatio stomachi, sitis, singultus, dolor stomachi, disenteria, egestio sanguiea, tinesmos laxitudo, & debilitatio corpis. De quorũ accidẽtiũ supuẽtu nullus admiret. Cum medicina, qua fit talis euacuatiõis modus, malignitate & venenositate pticipet(qa forte aliter non educeret.)Ni igit mirũ si trãseũdo p os & mẽbra nobilia, p̃fata accidẽtia subsequãtur. Quæ aũt fiũt liniti õe extremitatũ educẽt supfluitates peccãtes tãtũmodo & ægritudinẽ fouẽtes siue sint, a, siue, b, educẽdo eas cõtinue & successiue die noctuq; donec corpus reddit mundũ vnica regiõe siue pluribus qbus habilius & cõmodius tales supfluitates euacuari pñt. Et q̃uis hi p̃nominati effectus & opatiões ex tali mõ euacuãdi ꝯsequẽtes, vere aere digna sint nõ minima admiratiõe. Ea ꝓpter vt admirãtiũ aius sedeat, erit innotescẽdũ hos effectus

& opatiões nõ fieri vi medicinę educẽtis illũ humo-
rẽ peccãtẽ. Sed vi virtutis expulsiuæ mẽbrorũ pnci-
paliũ expgefactę & irritatę a qualitate linimẽti ad
expellẽdũ nocitiua supflua. Ac si irascẽs incitaretᷣ vt
furiat. Opus. n. naturę prę aliis rõnabilibus validiꝰ,
& incolumius. Itẽ innotescẽdũ scd'o, qđ nõ raro ac-
cidit virtute exiccatiua linimẽti, quo fit pnomiatus
euacuãdi modus, cõsolidatio vlcerũ iã dictorũ fieri,
absq vllo signo sensibili euacuatiõis. (Et nõ ab re.)
Exiccatis eni extremis ptibus exiccaᷣ totũ corpus.
Sicuti infrigidatis extremis ptibus oẽs totius cor-
poris ptes infrigidãtur. Accidẽtibus vero timorosis
ex hac linitione siue euacuatione apparẽtibus illis
succurrẽdũ erit de facili. Et hoc p remotionẽ causæ
extrinsecus applicatæ. Quod nõ fieri cõtingit i eua
cuatione facta vi medicinæ assumptæ p os. Et si qs
mordaci dente de vlceribus in ore eueniẽtibus ex li
nitione præfata talem modũ euacuãdi accusauerit.
Taceat, Maiorũ suorum documentis, dicentium in
cura scabiei antiquæ & vlcerosæ disenteriam pro-
uocari. Similiter in cura scrophularum, intestinorũ
excoriatione apostema scrophulosuꝫ curari. In pas
sionibus oculorum posteriorẽ partem colli ignitam
acu & setone perforari. In magnis causis quia in le-
pra venena intrinsecus exhiberi (quod maius est.)
Quam miræ & excellentis virtutis existat in pręfa-
ta ægritudine euacuationis modus linitione extre-
mitatũ administratus, vere. Non mihi si linguę cen-
tum sint oraq centum, ferrea vox sufficienter enar
rare possem. Sed pro posse nostro debili hęc pauca
de eius virtute & opatiõe satis dicta sint. (Hoc vno
nõ omisso.) Quod tuũ erit ex pfatis euacuãdi mo-
dis vnũ in hac dura & sęua & vltima ęgritudine, qđ
magis cõcedẽs videatur eligere & illũ in infirmorũ

languētiū subsidiū afferre. Deueniēs mō ad linitiōis modū. Dicat, qđ primo pparētur loca in qbus fieri habeat talis illinitio tali pparatione, qđ fiat habilior virtutis linimēti ipressio, & cōsequēter effectus exoptatus facilior, vz fomentando manus & pedes. Manus a cubitis & supra cubitos p quatuor digitos vsq ad palmā manus. Pedes a genibus & supra genua p q̄tuor digitos vsq ad plātā pedis decoctione hac vz. R. calamēti, origani, mēthę, ruthę, marubii, foliorū lauri, scabiosę, lappatii acuti, feniculi an. m. i. bulliāt hæc in sufficiēti q̄titate aquę vsq ad consumptionē tertiæ ptis, & stuffent mēbra pdicta oi sero circa cām horæ melācholiæ vergētē versus horam phlegmatis. Quū in tali ægritudine multū pdominet phlegma humeri melācholico admixtū. Qđ persuaderi pōt ex dolore & angustia infestātibus & se mouētibus hora motus humorū peccātiū. Nā patiētes talē dispositionē ægritudinē. Incipiūt molestari a doloribus & angustiis circa casum horæ melācholiæ cōtinuādo p totā horā phlegmatis, qa icipiūt molestari a vigesima siue vigesima secūda hora perdurando p totā noctē q sunt horæ pdictorū humorū. His locis pparatis ad suscipiēdas virtutes linimēti. Subsequēter ea pānis lineis calidis abstergātur. Et dei nutu inūgat infirmus p semetipsum loca fomētata eo in loco calido sedēte vt puta iter duos ignes vnguēto i extremitatibus digitorū tepefacto. De quo infra Iunctis his ptibus fasciētur loca illa cū fascia calida. Supraposita pus stuppa canabina, cōtinueturq talis fasciatio donec cōtinuatur talis inūctio. Et continuet talis inunctio vsq ad diē q̄rtā siue qntā inclusiue & forte plus. Donec dētes dolere inceperint, siue phlegmata per gingiuas notabiliter dissolui siue supfluitates peccātes alia regiōe sensi-

biliter seu insensibiliter euacuari. Et tũc a tali lini-
tione desistēdũ erit. His aũt apparētibus abstergã-
tur & mũdent loca inuncta a tali linimēto cũ pãno
lineo rudi & nouo cauēdo infirmũ summope a prin-
cipio linitionis vsq; ad finē curę a frigore. Ita quod
nõ egrediat domũ donec cessabit fluxus phlegma-
tis & aliarũ supfluitatũ euacuatio. Et ne pnomina-
tus euacuãdi modus in aliqbus casibus videat fallax
& mēdosus erit attēdēdũ. Quod forti ægritudie ap
parēte, & medicamini tuo resistēte, virtute existēte
robusta satis, nõ ē absurdũ totũ corpus stuffari & li-
nitionē nostrã vsq; ad humeros, & ilia forte & dor-
sum terminari. Subsequēter infirmum pãnis calidis
inuolutũ in molli lecto collocari, & cũ sacculis cale-
facti ordei circũdari. Et ecõtra virtute debili exñte
& ęgritudine infestãte, ab his iã dictis euacuãdi mo
dis erit desistēdũ, & a leuioribus peius cura pcedē-
dũ. Seu localibus appropriatis de qbus infra, palliã
dũ. Quare inæqualiter librãdo fortitudinē virtutis
& ægritudinis, & liniēdi modũ inter se. Interdũ tui
honore, linimēti veneratiõis cõseruatiõe ifirmi vti-
litate, nõ erit inutile. Et si qrat qñã post talē inũctio-
nē dieta competat vtrũ subtilis & tenuis, an grossa?
Respõdeo mea snia (vt supra dictũ est). Cũ effectus
& opationes ex linitione ista cõsequētes nõ fiant vi
medicinæ educētis illũ humorē peccãtē. Sed vi vir-
tutis expulsiuæ mēbrorũ expgefactę & irritatæ ad
expellēdũ nocitiua a qlitate talis linitiõis. Iõ omni
posse oportet naturã totius cõfortare & cõseruare,
vt cõfortata & vigorata fiat potētior in expellēdo
nocitiua supflua. Et cũ a re nulla psstãtius & veloci9
virtus confortet q a bono & laudabili cibo & potu.
Quare in casu erit æger cibãdus cibariis generati-
uis boni laudabilis & nõ putrescibilis chymi, vti car

ne gallinarū, caponū, pullarū iuuenū, hœdi lactātis, castrati iuuenis, perdicū, fasianorū, auicularū cū rostro subtili, ouis gallinarū coctis, pręterquā elixis & frixis. Itē potus eius sit vinū suauius qd' haberi pōt sine admixtione aquę. Tale autē vinū ē naturę amicissimū, & maxime vinū albū subtile aromaticum & ad bibēdū suaue, & ē de eo d quo sanguis & spiritus quasi nullo medio generat. Ad pleniorē doctrinā, euacuationis linitione extremitatū succedētis, cum incidētaliter in supioribus tactū sit, de eius accidētibus vnicuiq; intellectui pauorē inferētibus, & similiter de eorū cura p remotionē causę extrinsecus applicatę, erūt hæc cōsiderāda videlicet quæ & quot sint talia accidētia, deinde cū quibus & qualibus ea curāda sunt. Accidētia cōnumerātur hæc, videlicet dentiū & gingiuarū dolor, gutturis asperitas & inflāmatio, phlegmatis ex gingiuis superflua euacuatio. Fluxus phlegmatis ex gingiuis ante tēpus restrictio, phlegmatis nō in suo tēpore a gingiuis expulsio. Masticationis cibi difficultas. Virtutis debilitatio. Vētris constipatio. Coloris faciei mortificatio. Primū itaq; accidēs curetur cum succo absinthii & albo oui simul mixtis, ex qbus partes inunctæ inungantur. Cureturq; ex lacte ouillo tepido ipsum os colluēdo. Secūdū accidēs cū melle rosato, melle simplici, aqua ordei, aqua lactis. Tertiū accidēs castigetur cū boloar. dissoluto cū succo lanceolæ, & ex isto cōposito colluat os, & eo inungantur loca inūcta prius, siue teneat in ore frigidā aquā seu succum solatri & sic fiet restrictio fluxus. Quartū accidens cū masticatione staphidis agriæ, siue tapsiæ, hoc ē piperinæ. Quintum vero accidens corrigatur cum fomentatione partium quæ prius fuerunt inunctæ ex rore marino, saluia bullitis in aqua. Sextum acci

dens enim dieta sorbilli ex bono brodio, cõtuso, stil-lato. Quibus si admisceãtur cordialia nõ erit inutile. Septimũ accidens destruatur cũ saccharo ro. Buglossa ro. boraginato. Cibis bonis & cordialib9, epithimatibus cordialibus, electuariis cordialib9, & potibus cordialibus. Octauum vero accidens cũ clistere cõmuni, seu ex brodio pulli cũ saccharo & vitellis ouorũ & sale. Et vtatur saccharo violato dũ adest ventris constipatio cũ virtutis debilitate. Nonũ accidens anihiletur cũ gummi arabica axungia vrsi, oleo rosato añ. & misce, totum cum pauco balsami, & inungantur manus, facies, & tempora, & tũc reddetur color naturalis & pulcher. Et hęc breuiter de cura accidẽtiũ dicta sint. Interroganti vero causaʒ. Vnde est ꝙ ex præfato liniendi modo fit secundum plurimũ, superfluitatũ euacuatio per sputum, licet interdũ per secessum, sudorem, & vrinæ fluxũ? Dicatur quod existẽte nõ raro materia huius ęgritudinis a prædominio phlegmatis. Natura sagax regionẽ euacuationi phlegmatis, & maxime a capite descendentis, & similiter humoris cursu phlegmatis expulsi si quis fuerit, hanc non rebellẽ videlicet per sputũ imo sibi solitam & familiarem experta ẽ, siue dicatur linitionẽ prędictam sui proprietate occulta dẽtibus & gingiuis nocere, & ea debilitare. Qua parte debilitata fit in ea aggregatio superfluitatũ ægritudinẽ apostemosam constituẽtiũ, partim per viam defluxus, partim per viam cõgestionis. Cuius ægritudinis apostemosæ materia cõiuncta in aliqbus calore naturali calori extraneo ꝓdominãte suppuratur. In nõnullis calore extraneo calori ꝓprio prędominãte corrũpitur. Et sic quicquid ab ea corruptione tãgitur, similiter corrũpitur. Quare facta in eo loco solutione cõtinui, & porta ex exitura siue

putrefactiõe, debilitate adhuc ꝓcedẽte (vt res exigit) fit inde ꝑ sputũ rõne hac sup̃fluitatuꝫ expulsio, & sic earũ euacuatio. Miror etenim in casu si ita est ex hac solutiõe vlcerosa phlegma nõ alteratũ euacuari. Assignata interrogãti hac cã. Nũc aũt describẽda erit ea linimẽti ex intẽtione nr̃a ꝯsolati descriptio. Quo inũctis extremitatibus ẽ oium mẽbrorũ principaliũ corroboratiuũ, mẽbrorũq; illis deseruiẽtiũ cõfortatiuũ, necnõ mẽbrorũ qbus applicat̃ vigoratiuũ, spiritus & animæ dilatatiuũ, cũctarũ virtutũ sed expulsiuę maxie oium mẽbrorũ ad expellẽdũ nocitiua incitatiuũ, sup̃fluitatũ peccãtiũ cõtinue & successiue die noctuq;, donec corpus reddit̃ mundũ, vnica regiõe siue pluribus eductiuũ. R. Laridi pulchri nõ rãcidi, gladio minutim rascati. ℥. viii. gario. benzeim añ. ʒ. ii. cinamomi nucis muscatæ storacis calamẽti añ. ʒ. i. s. corticũ citri, croci añ. ʒ. ii. corticũ paradysi. ʒ. iiii. euforbii scrup. iiii. aquæ ros. ℥. vi. ceræ albæ minutim incisæ, sed tp̃e estatis. ℥. s lauetur lardo in aq̃ scabiosæ duabus vicibus cõtinue abiiciẽdo aquã deinde lauet̃ tribus vicibus cũ aq̃ ro. optia, eodẽ mõ quo lotus fuit in aq̃ scabiosæ, continue illã aquã abiiciẽdo, postea gariofili & alia suprascripta bene puluerizata cũ lardone in aq̃ ro. Infundant̃ ꝑ diẽ naturalẽ, postremo ĩ vase duplici buliãt vt puta per balneũ marie, obturato bñ orificio vasis vsq; ad cõsumptionẽ aquæ ro. ꝑ horã, vltimo ꝑ petiam lini subtilis colẽtur & infrigidari ꝑmittãtur. Deinde adde sibi de mercurio terrestri quãtũ infra describit̃, ĩ mortario, lineo ducto adeo vt minima pars mercurii tãgat minimã partẽ suprascripti vnguẽti. Præparet̃ mercurius hoc mõ. R e. mercurii terrestris. ℥. iii. mercurii sublimati. ʒ. ii. succi citrãgulorũ vnc. s. fellis tauri, saliuæ hominis ieiuni, q. s, subtiliet̃ aliqua-

liter mercurius cũ ſputo, deinde ponatur mercuriu ꝗ ſublimatus in mortario, diligẽtiſſimeq́ꝫ cõterat, addẽdo de ſucco citrãguli & aliis ſupraſcriptis. R. laridi ex intẽtione nr̃a ꝑparati vnc. vi. Mercurii terreſtris in naturã cœlicolæ cõuerſi. vnc. iii. miſce & fiat vnguẽtũ in mortario lapideo ſiue ligneo, ꝑ diẽ integrã cõterẽdo, ita qđ minima ps vnius ſimplicis contingat minimã ptẽ alterius. Forma vna vnguẽti mercurialis ſubſtãtiæ tenẽtis mediũ inter molle & durũ qđ ꝑ me cerotũ mercuriale denominat̃, cuius offm̃ & opatio, erit mẽbrũ cui applicat̃ permaxime vigorare, & cũctas virtutes ꝑncipaliter mẽbri læſi, & ſecũdario mẽbrorũ qbus tale mẽbrũ alligat̃ irritare digeſtiuã & expulſiuã præ cęteris. Qđ vnguẽtũ adminiſtrãdũ erit, hora ꝑma qua ad infirmũ perueneris. Extẽſum ſup petia vna capacitatis magnæ, ita qđ cõprehẽdat notabiliter de pte ſana mẽbri vlcerati ipſum vlcus ambiẽte. Repleto vlcere prius lichiniis faldellis emplaſtratis vnguẽto de quo infra. Quod cõtinuãdũ erit, donec locus penitus cõſolidatus fuerit. Cuius deſcriptio talis ẽ. R. linimẽti ſupraſcripti vnc. iii. mercurii cœlicolæ. vnc. ii. cerę. vnc. ii. ſ. terebintinę. vnc. ſ. Alterat̃ linimẽtũ ſupraſcriptũ cũ mercurio cœlicola in mortario ligneo cum piſtillo ſuo, eodẽ mõ quo ſupra. Deinde diſſolutis ĩſimul cera & terebintina in cazola ad ignẽ lẽtũ, & ab igne depoſitis, & q̃ſi infrigidatis, det̃ linimẽtũ mercurio ſupraſcripto admixtũ, illius infũdẽdo partẽ poſt partem. forma vna vnguẽti mercurialis quo lichinia & faldellę emplaſtrent̃. Cuius officiũ & opatio erit vlcus a ſuis ꝓpriis ſupfluitatibus emũdare & ſubſequẽter nõ primaria ſui intẽtione, ſed ſecũdaria carnẽ generare. R. laridi ex intẽtione nr̃a ꝑmaria ꝑparati vnc. vi. mercurii terreſtris, vnc. iii. alumis rochini vſti. ʒ.

putrefactiõe, debilitate adhuc pcedēte (vt res exi-
git) fit inde p sputū rõne hac supfluitatū expulsio,
& sic earū euacuatio. Miror etenim in casu si ita est
ex hac solutiõe vlcerosa phlegma nõ alteratū eua-
cuari. Assignata interrogāti hac cā. Nūc aūt descri-
bēda erit ea linimēti ex intētione nr̃a ꝯsolati descri-
ptio. Quo inūctis extremitatibus ē oium mēbrorū
principaliū corroboratiuū, mēbrorūq; illis deseruiē
tiū cõfortatiuū, necnõ mēbrorū qbus applicatˀ vigo-
ratiuū, spiritus & animæ dilatatiuū, cūctarū virtu-
tū sed expulsiuę maxīe oium mēbrorū ad expellēdū
nocitiua incitatiuū, supfluitatū peccātiū cõtinue &
successiue die noctuq;, donec corpus reddiˀ mundū,
vnica regiõe siue pluribus eductiuū. R. Laridi pul-
chri nõ rācidi, gladio minutim rascati. ℥. viii. gario.
benzeim añ. ʒ. ii. cinamomi nucis muscatæ storacis
calamēti añ. ʒ. i. s. corticū citri, croci añ. ʒ. ii. corticū
paradysi. ʒ. iiii. euforbii scrup. iiii. aquæ ros. ℥. vi. ce-
ræ albæ minutim incisæ, sed tpe estatis. ℥. s lauetur
lardo in aq̄ scabiosæ duabus vicibus cõtinue abiiciē
do aquā deinde laueˀ tribus vicibus cū aq̄ ro. optia,
eodē mõ quo lotus fuit in aq̄ scabiosæ, continue illā
aquā abiiciēdo, postea gariofili & alia suprascripta
bene puluerizata cū lardone in aq̄ ro. Infundanˀ p
diē naturalē, postremo ī vase duplici buliāt vt puta
per balneū marie, obturato bñ orificio vasis vsq; ad
cõsumptionē aquæ ro. p horā, vltimo p petiam lini
subtilis colētur & infrigidari pmittātur. Deinde ad-
de sibi de mercurio terrestri quātū infra describiˀ, i
mortario, lineo ducto adeo vt minima pars mercu-
rii tāgat minimā partē suprascripti vnguēti. Præpa
reˀ mercurius hoc mõ. R e. mercurii terrestris. ℥. iii.
mercurii sublimati. ʒ. ii. succi citrāgulorū vnc. s. fel-
lis tauri, saliuæ hominis ieiuni, q. s, subtilieˀ aliqua-

liter mercurius cũ ſputo, deinde ponatur mercurius ꝙ̃ ſublimatus in mortario, diligẽtiſſimeq; cõterat̃, ad‑dẽdo de ſucco citrãguli & aliis ſupraſcriptis. R. lari di ex intẽtione nr̃a ꝑparati vnc. vi. Mercurii terre‑ſtris in naturã cœlicolæ cõuerſi. vnc. iii. miſce & fiat vnguẽtũ in mortario lapideo ſiue ligneo, p diẽ inte‑grã cõterẽdo, ita qđ minima ps vnius ſimplicis con tingat minimã ptẽ alterius. Forma vna vnguẽti mer curialis ſubſtãtiæ tenẽtis mediũ inter molle & durũ qđ p me cerotũ mercuriale denominat̃, cuius offiñ & opatio, erit mẽbrũ cui applicat̃ permaxime vigo rare, & cũctas virtutes ꝑncipaliter mẽbri læſi, & ſe‑cũdario mẽbrorũ qbus tale mẽbrũ alligat̃ irritare di geſtiuã & expulſiuã præ cęteris. Qđ vnguẽtũ admi niſtrãdũ erit, hora ꝑma qua ad infirmũ perueneris. Extẽſum ſup petia vna capacitatis magnæ, ita qđ cõprehẽdat notabiliter de pte ſana mẽbri vlcerati ipſum vlcus ambiẽte. Repleto vlcere prius lichiniis faldellis emplaſtratis vnguẽto de quo infra. Quod cõtinuãdũ erit, donec locus penitus cõſolidatus fue rit. Cuius deſcriptio talis ẽ. R. linimẽti ſupraſcripti vnc. iii. mercurii cœlicolæ. vnc. ii. cerę. vnc. ii. ſ. tere bintinę. vnc. ſ. Alterat̃ linimẽtũ ſupraſcriptũ cũ mer curio cœlicola in mortario ligneo cum piſtillo ſuo, eodẽ mõ quo ſupra. Deinde diſſolutis iſimul cera & terebintina in cazola ad ignẽ lẽtũ, & ab igne depo‑ſitis, & q̃ſi infrigidatis, det̃ linimẽtũ mercurio ſupra ſcripto admixtũ, illius infũdẽdo partẽ poſt partem. forma vna vnguẽti mercurialis quo lichinia & fal‑dellę emplaſtrent̃. Cuius officiũ & opatio erit vlcus a ſuis ꝓpriis ſupfluitatibus emũdare & ſubſequẽter nõ primaria ſui intẽtione, ſed ſecũdaria carnẽ gene‑rare. R. laridi ex intẽtione nr̃a ꝑmaria ꝑparati vnc. vi. mercurii terreſtris, vnc. iii. alumis rochini vſti. ʒ.

vi. corticum thuris puluerizati, ℥. iii. misce. Sint ista cōnumerāda satis de vnguētis & cerotis quæ vlceribus appropriata sunt. Et licet q̄plura dicta incidētaliter tamē in de vnguētis mercurialibus visa sunt. Vere id nō absq; ratione factū arbitrādū est. Cū nōnulli ad pauca respicientes asserant curationē verā & ratione cōprobatā iam dictorū malignorū vlcerum vnguētis mercurialibus minime fieri posse. Nec ea vnguēta ī humano corpore canonice administrari debere. Qua de re vt p̄fata & alia clariꝰ elucidenť.

Quærēdū erit & p̄mo, vtrū vnguēta mercurialia pro curāda dispositione iā dicta & aliis in humano corpore administrari habeāt? Pro quo dicēdū, q̄ sic cū Galenus, Auicēna, Mesue, cæterisq; talibus vsi fuerint, indiesq; cōmunis medicorū cœtus vtať ēt, & hoc inunctis pulsibus pro curāda scabie. Et si dicatur, q̄ in cōpositione vnguētorū pro curanda scabie, Mercurius nō ingreditur, neq; administratur in tāta dosi, quēadmodū administrať in vnguētis pro curādis vlceribus p̄fatis, in q̄bus dosis mercurii satis adaucta est. Dicēdū q̄ sicut non est ꝓportio æqualis inter scabiē & hāc ægritudinē, vlcerosam cū hæc ægritudo sit sęua, & vltima, & mali modi, sic nō debet eē æqualis ꝓportio mercurii in vnguēto qd' administratur ad scabiē, & in vnguēto quod administratur ad iā dictā ægritudinē. Vltima quidē seu fortis ægritudo, fortibꝰ seu vltimis īdiget adiutoriis ꝑ sui cura.

Quæratur secundo, vnde est quod vnguēta mercurialia curant scabiem, & præhabitam ægritudinem, inunctis pulsibus tantūmodo? Dicēdum q̄ curant scabiem & præhabitam ægritudinem, euacuādo materiam antecedentem eorum sicuti dicitur a maioribus nostris de vnguēto experto ad scabiem, ipsius Mesue.

Quæratur tertio, ppter quid est, & vnde hoc accidat ex talibus vnguētis talis euacuatio fieri eo mō quo dicitur? Dicēdū, φ irritādo sua qualitate expulsiuā morborū principaliū, fit talis euacuatio. Inunguntur.n.partes valde, & summe principalibus allegatæ neruis, arteriis, & venis magnis mediātibus. Sicuti dicitur de vnguēto arthanite Mesue φ expulsiuam intestinorū stimulādo & irritando euacuat.

Quæratur quarto, vtrū linimento iā dicto qcūq; ægritudo de repletione curari posset? Quū per nos tot & tanta de eius virtute & operatiōe dicta sint. Dicēdū quod sic, dūmodo virtus sit fortis, & ægritudo non acuta, nec cum malis accidentibus in aliquo tempore sui proximi complicata. Et hoc ideo cum de facili infirmus in tēpore īfestationis accidētium, & in principio paroxismorū deficere posset, Natura a tot & tantis infestata. (Nonne vnusquisq; magis se vno inimico notabiliter ledente potest se defendere q̄ a pluribus?)

Quæratur quinto, vtrū mēbra principalia ex tali linitione ledant? Dicendū φ nō læduntur lęsione qua nō corrigi ac rectificari possit, quū causa possit abscindi & remoueri, quia se tenens ab extrinseco. Nec nō quū possint applicari per intus & extra principalia membra vigorātia & cōfortantia. Et adhuc natura a superfluitatibus exonerata nō deficit postea in necessariis, qa maxime in vigoratione principalium. Et sicuti dictum est remisse ledūtur. Quū mercurii qualitas satis sit refracta & consolata. Si quis diligentissime compositionem nostram inspexerit. Vti dicitur de scamonia ī electuario succi ro. coloquintida, helleboro, agarico, turbit in aliis.

Quæratur sexto, vtrū tale medicamen venenositate participet? Dicendū quod sic, refracta tamē,

Quæraƚ septimo, vñ est qđ a talibus vlcerationibus absoluti, post aliqđ tp̄s, vtputa p annũ, de nouo in vlcerationes incurrũt: Dicēdũ qđ nō obseruato debito regimine, in sex rebus nō naturalibus, multiplicatisq superfluitatibus, & superueniēte iterũ cã ab extrinseco, tales iterũ in vlcerationes incurrunt, sicuti accidit in aliis ægritudinibus pticuluribus, vt pleurisi. Et vniuersalibus, vt febre. Cognitũ.n.ē experimento talem morbum esse contagiosum.

Quæraƚ octauo, vñ est qđ in aliqbus casibus curatio reddiƚ mēdosa: nã illa vlcera vidētur q̄si exiccari & in breui tpe rescindi. Dicēdũ qđ cōtingit ex iis vz qđ nō facta fuerit euacuatio cōpleta & sufficiēs, sed in cōpleta & diminuta, qa diminuta fcã fuit illinitio, seu qđ forte īfirm⁹ exposuit se frigido aeri in tpe euacuatiōis, vñ materiæ añcedētes obturatis porrositatib⁹ & cōstipatis, nō potuerũt exalaƚ & expirari, q̄re đlegate ad locũ đbilē fuerũt cã recidiuæ.

Quæriƚ nono, vtrũ inueniãtur alia medicamina similē q̄litatē habētia, ita qđ ex eorũ approximatione ad mēbra, inducãt talē euacuationem: Dicēdũ q̄ sic, nō tñ a natura p̄fati medicaminis denudata valde, vt suffumigia q̄ iã administratio vsitata culpari poterit, & causam cōsidera. Pertrãsit siquidē subtiliata substãtia ingredientiũ suffumigii cōpositionē, immediate super principalia & eius deseruientia.

Quæraƚ decimo, vtrũ vnguētis mercurialibus eo modo quo dicitur vtēdũ sit: cōstitutũ.n.est q̄ nullo modo talia vnguēta super principalibus applicãda sint, & cũ irritãdo naturã mēbrorum principalium, irritatio talis nō possit fieri, nisi virtus ipsius cadat super principalia, igitur non eis eo modo vtendum est. Dicendũ q̄ si cadũt super mēbra principalia, remisse tamen cadunt extremis partibus inunctis, &

sic virtus eorum ad principalia remisse accedit.

Quæratur vndecimo, vtrũ sit euacuãdũ repente & multũ queadmodũ faciũt vnguẽta mercurialia, vt q̃ plures verbo vno asseruere? Talis.n.euacuatio fallax est & naturæ inimica. Paulatina vero certa & vera. Dicẽdũ q̃ talis euacuatio nõ est repẽtina, q̃re nõ est fallax nec naturæ inimica. Fit.n. talis euacuatio actiõe naturę potẽtiã ĩ materiã hñtis vt supponitur, & non medicinæ. Si nãq; fieret actione medicinæ, tunc repentina & multa euacuatio esset fallax & naturæ inimica.

Quęratur duodecimo, vtrum huius ægritudinis vlcerosæ, & maxime cum dolore, vigilia complicatæ, negligenda seu differenda sit curatio? Dicendũ quod non. Nam dolore infestante, vigiliaq;, & ægritudine (vt compertum est) contagiosa existente, in dies totum corpus corrupta, maligna, seu venenosa & ad euacuationem inobediente superflua materia inficitur, humores exacuuntur, innaturalis siccitas adducitur. Et sic totum corpus dissolutum & cõsumptum redditur. Hæc & quantula & qualiacũq; sint, pro virili nostri ingenioli, vt nostrorum desiderio scholasticorum satisfaceremur, ædidimus, quibus si hæc haud ingrata fore cognouerimus, licet credimus pro iunioribus vtilia, nos ad maiora cœlis fauentibus accingemur. Vale medicorum decus ac mi optime fautor.

FINIS.

# LIBELLVS DE VLCERIBVS continet duos tractatus.

# LIBELLVS DE VNGVENTIS continet ſeptem capitula.



ANTONII SACCI
Parmeñ. artium ad medicinæ Doctoris.

Ordine q̃ pulchro, mira & breuitate ſecundum
Angelicum hoc quæſo conſpice lector opus.
Hoc duce membrorum ſanantur vulnera ſæua
Horrida quo, ſcabies & metuenda fugit.
Hoc locus, ordo, via, & modus, & medicamina tp̃s
Noſcitur, & quicquid poſtulat ipſa ſalus.
Ergo opus hoc doctus legitetq; indoctus, & errent
Nec timeant, curas Angelus ipſe docet.

Venetiis per Ioãnem Patauinum & Venturinum de Ruffinellis. Anno domini M D XXXV.



